aziz nesin

VATAN SAĞOLSUN

M

ADAM

Vatan Sağolsun

●

Aziz Nesin

ADAM YAYINLARI
©
Anadolu Yayıncılık A.Ş.

Birinci Basım : 1968
İkinci Basım : 1970
Üçüncü Basım : 1972
Dördüncü Basım : 1973
Beşinci Basım : 1975
Altıncı Basım : 1977
Yedinci Basım : 1979
Sekizinci Basım : 1982

Adam Yayınları'nda Birinci Basım : Şubat 1985
Kapak Düzeni : Erkal Yavi
Aziz Nesin'in Öykü Kitapları Dizisi : 29

182.02.040.397.242

YAZIŞMA ADRESİ: ADAM YAYINLARI, BÜYÜKDERE CADDESİ ÜÇYOL MEVKİİ NO: 57 MASLAK–İSTANBUL
TEL: 176 23 30 (8 hat) TELG: ADAMYAY TELEKS: 26534 rade tr

Aziz Nesin

•

Vatan Sağolsun

Öykü

ADAM

BU KİTABIN TELİF HAKKI
NESİN VAKFI'NINDIR.

Aziz Nesin, Türkiye'de ve başka ülkelerde yayınlanacak kitaplarının, sahnelenecek oyunlarının, filme alınacak eserlerinin telif haklarıyla, bütün eserlerinin iç ve dış radyo ve televizyonlarda temsil ve yayınlarından elde edilecek telif haklarını tümüyle NESİN VAKFI'na bağışlamıştır. NESİN VAKFI'nın amacı vakfın yurduna her yıl alınacak dört kimsesiz ve yoksul çocuğu, ilkokuldan başlatarak yüksek okulu, meslek okulunu bitirinceye yada bir meslek edininceye dek, her türlü gereksinimlerini sağlayarak barındırmak, yetiştirmektir. NESİN VAKFI'nın senedi gereğince, bu vakfın amacına uygun olmak koşuluyla, her dileyen hertürlü yardım, katkı ve bağışta bulunabilir.

İsteyenlere şu adresten Nesin Vakfı broşürü gönderilir:

NESİN VAKFI
P.K. 5 - ÇATALCA
İSTANBUL

KENDİ HİKÂYEM

Anadolulu bir köy çocuğu olan babam, onüç yaşında gurbetçi olarak geldiği İstanbul'a yerleşmiş. Annem de Anadolu'nun bir başka köyünden, o da çok küçük yaşında İstanbul'a gelmiş. Çünkü benim dünyaya gelebilmem için, onların bu uzun yolculuğa katlanarak, İstanbul'da buluşup evlenmeleri gerekiyormuş.

Seçmek elimde olmadığı için, çok uygunsuz bir zamanda doğmuşum; Birinci Dünya Savaşı'nın en kanlı, en ateşli günleri, 1915'de... Yine seçmek elimde olmadığı için, yalnız uygunsuz zamanda değil, uygunsuz bir yerde doğmuşum: Türkiye'nin en büyük zenginlerinin oturduğu İstanbul adalarından Heğbeliada'da... Heğbeliada, zenginlerin yazlığıdır. Ama zenginler, yoksullar olmayınca yaşayamadıklarından, yoksullara çok gereksindiklerinden, biz de Heğbeliada'da otururduk.

Bu sözlerimle şanssız olduğumu söylemek istemiyorum. Tersine, zengin, soylu ve ünlü bir aileden gelmediğim için, kendimi çok şanslı sayıyorum.

Adımı «Nusret» koymuşlar. Bu Arapça kelimenin Türkçe'si «Tanrı yardımı» demektir. Tam bize uygun bir addır. Çünkü, başka hiçbir umutları olmadığından, ailem bütün umudunu Tanrı'ya bağlamıştı.

Eski Ispartalılar, zayıf ve cılız doğan çocuklarını, nasıl kendi elleriyle öldürerek dayanıklı ve sağlamları yaşatıyorlarsa, bizde de bu seçme işini doğa ve toplum yapmaktadır. Dört kardeşimin, zor koşullara dayanamayıp öldüğünü söylersem, benim ne denli dayanıklı ve yaşamak için inatçı olduğumu kolaylıkla anlarsınız. Ama annem, yirmialtı yaşından sonra artık dayanamayıp bu güzelim, bu yaşanılası dünyayı, dayanıklı insanlara bırakmak için öldü.

Kapitalist ülkelerde tüccarların, sosyalist ülkelerde de yazarların durumları çok iyidir. Yani işini bilen bir insan, sosyalist ülkedeyse yazar, kapitalist ülkedeyse tüccar olmalıdır. Benim ne kadar ters bir insan olacağım daha çocukluğumda anlaşılmış; çünkü daha on yaşımdayken, Türkiye gibi kapitalist bozuntusu

bir ülkede, yazar olacağım diye tutturmuşum, hem de ailemde ne okur, ne yazar varken...

Babam, çocuğunun geleceğini düşünen her iyi baba gibi, «Yazarlığı mazarlığı bırak da, seni geçindirecek doğru dürüst işe benzer bir iş tut!» dediyse de onu dinlemek elimde değildi.

Tersliğim bu kadarla da kalmadı. Yazar olmayı düşündüğüm, yani elime kalem almak istediğim halde, elime silah tutuşturacakları bir okula girdim.

Yaşamımda istediklerimi yapamadım, yaptıklarımı da istemedim. Yazar olmak istedim, ama asker oldum. Çünkü o zamanlar, yoksul çocuklarının parasız okuyabilecekleri yalnız askeri okullar vardı. Ben de buyüzden parasız yatılı, askeri okula girmek zorunda kaldım.

1934 yılında soyadı kanunu çıktı, her Türk kendine bir soyadı alacaktı. Herkes kendisine soyadını kendisi seçtiği için, insanların bütün gizli aşağılık duyguları ortaya çıktı. Dünyanın en cimrileri «Eliaçık», dünyanın en korkakları «Yürekli», dünyanın en tembelleri «Çalışkan» gibi soyadları aldılar. Bir mektup yazılabilecek bir zamanda ancak imzasını atabilen bir öğretmenimiz kendisine «Çeviker» soyadını almıştı. Irkçılığın yayıldığı günler olduğundan, özellikle Türklüğü karışık olanlar, ırkçılık anlatan soyadlarını kapışıyorlardı. Hertürlü yağmada hep sona kaldığım için, güzel soyadı yağmasında da sona kaldım. Bana, ortada böbürlenebileceğim bir soyadı kalmadığından, kendime «Nesin» soyadını aldım. Herkes «Nesin?» diye çağırdıkça ne olduğumu düşünüp kendime geleyim, istedim.

1937'de subay oldum, yani bir Napolyon... Daha doğrusu, Napolyonlardan biriydim. Her yeni subay, kendini Napolyon sanır. Kimilerinde bu kendini Napolyon sanma hastalığı bütün yaşamlarınca sürer. Kimileri, bisüre sonra kendilerini bu hastalıktan kurtarabilirler. Napolyonluk tehlikeli ve bulaşıcı bir hastalıktır. Bu hastalığın belirtileri şunlardır: Hastalığa tutulanlar, Napolyon'un yalnız utkularını düşünür, ama bozgunlarını hiç düşünmezler, sağ ellerini ceket düğmelerinin arasından geçirmeyi severler, dünya haritasını önlerine koyup kırmızı kalemle haritaya oklar çizerek bütün dünyayı beş dakikada zapt ve istila ettikten sonra dünyanın bu denli küçük olmasına üzülürler. Hastalığa yakalananlar yüksek ateş içinde sayıklarlar. Hastalığın ihtilatları da vardır. Sonradan kendilerini Timurlenk, Cengiz, Atillâ, Annibal, Moltke, hatta Hitler yada bunlar gibi birileri sanmaya başlayanlar olur.

22-23 yaşlarında çiçeği burnunda bir subayken, harita üzerinde kırmızı kalemle dünyayı günde bikaç kez fethederdim. Benim Napolyonluk hastalığım ancak biriki yıl sürdü. Bu hastalık sırasında bile faşist eğilimli olmadım.

Çocukluğumdan beri oyun yazarı olmak isterdim. Orduda piyade, süvari, topçu, tankçı gibi bir de askeri oyun yazarı sınıfı bulunmadığı için, ordudan ayrılmanın yollarını aradım ve 1944 yılında ayrıldım. Şair yada yazar olmak istekleri kursaklarında kalmış kimileri, general olduktan sonra bile şiir yada roman yazarak, kendilerinden başka herkesi şaşırtırlar. Oysa bunlara elli yaşındaki bir şairin ordu komutanı olmak istemesi ne kadar saçma ve gülünç gelir kimbilir...

Hikâye yazmaya, askerliğim sırasında başlamıştım. O zamanlar, gazetelerde yazan askerlere üstleri iyi gözle bakmadıklarından, yazılarımı kendi adımla değil, babamın adıyla Aziz Nesin diye yazdım. Bu ilk takma adım, gerçek adımı örttü, Nusret Nesin unutuldu. Bana o zaman, genç yazar diyorlardı. Babam, ak sakallı bir ihtiyardı. Bir devlet dairesinde işi olup da, orada kendisini Aziz Nesin olarak tanıtınca, hiçkimse bu ak sakallı ihtiyarın Aziz Nesin olduğuna inanmıyor ve babama zorluk çıkarıyorlardı. Babam ölünceye dek, resmi dairelerde Aziz Nesin olduğunu ispata çalıştı durdu.

Yıllar sonra, kitaplarım yabancı dillere çevrilince, oralardan Aziz Nesin adına bankaya gelen telif hakkımı almakta zorluk çektim; kimliğimde Nusret Nesin yazdığından, bu kez de ben Aziz Nesin olduğumu ispat için uğraşmaya başladım.

Pekçokları gibi yazıya şiirle başladım. Nazım Hikmet açlık grevindeyken bana, şiirden vazgeçmemi, kötü şiir yazdığımı, yalnız hikâye ve roman yazmamı söylemişti. Bu sözlerden Nazım'ın beni kıskandığını (!) anladım. Niçin şiiri bıraktığımı soranlara, Türkiye'de şiirle para kazanılamadığı için şairlikten vazgeçtiğimi söylüyorsam da, işin doğrusu, şiire olan saygımdan ötürü şiiri bıraktım. Günümüzde adını şaire çıkarmış olanların çoğu, şiire saygıları olmadığından şiir yazdıkları sanısını sürdürüyorlar. Şiirin büyük sanat olduğuna inanırım; çünkü birçokları, şair olamadıkları için ünlü ve büyük yazar olmak zorunda kalmışlardır. Bu sözleri, kendim için söylemiyorum, çünkü ben, ne denli kötü şiir yazılabileceğini göstererek şiirde büyük başarı kazandım. Yayımlanan bu şiirlerime büyük ilgi göstermelerinin nedeni, şiirlerin güzel oluşundan değil, altında bir kadın imzası bulunmasındandı. Bir kadın takma adıyla şiirlerim yayımlanıyor

ve bu kadın adına yığınla aşk mektupları yağıyordu.

Çocukluğumdan beri, insanları ağlatacak yazılar yazmak isterdim. Bu istekle yazdığım bir hikâyeyi, bir dergiye götürmüştüm. Hikâyemi okuyan derginin başredaktörü, çok anlayışsız bir adam olduğu için, hikâyemi okurken hüngür hüngür ağlaması gerektiği halde kahkahalarla güldü, sonra kahkahadan yaşaran gözlerini silerek, «Aferin. Çok güzel. Bunun gibi daha başka hikâyeler de yaz getir bize...» dedi.

Yazarlıktaki bu ilk düşkırıklığım hâlâ sürmektedir. Ağlansın diye yazdıklarımın çoğuna, okurlarım gülüyorlar. Gülmece yazarı olarak tanındığım zaman bile, gülmecenin ne olduğunu bilmiyordum. Şimdi de biliyorum diyemem, ama bildiğim kadarını söyleyebilirim. Ben gülmeceyi yapa yapa öğrendim. Çok zaman bana, gülmecenin nasıl yapıldığını sorarlar, yani benden reçete yada hap isterler. Böyle bir reçeteyi verebilirim, bu konuda öğrendiklerimin özeti şudur: Gülmece, çok ciddi bir iştir.

Çalıştığım Tan Gazetesi'ni 1945 yılında, zamanın iktidarı bikaç bin gericiyi ayaklandırıp yıktırınca işsiz kaldım. Hiçbir gazetede iş bulamadım. Adımla yazdığım yazılarımı almıyorlardı. İşte o günlerde ikiyüzden çok takmaadla gazete ve dergilere yazılar yazdım. Bunlar başyazı, fıkra, röportaj, interviyu polisiye romanlar, hikâyeler gibi her türde yazılardı... Kullandığım takmaadın sahibi ben olduğumu gazetelerin patronları anladıkça, kendime yeni takmaad uyduruyordum.

Bu takmaadlar yüzünden pek çok yanlışlıklar oldu. Örneğin, kızımın ve oğlumun adlarını birleştirip «Oya Ateş» takmaadıyla bir çocuk monolog kitabı yayımlamıştım. Benim yazdığımı bilmedikleri için bu monologlar hemen bütün ilkokullara girdi ve müsamerelerde söylendi. Sonradan yayımlanan Türk Kadın Yazarlar Bibliyografyasına, Oya Ateş, bir kadın yazar olarak alındı.

Yine uydurma bir Fransız adıyla yazdığım ve bir dergide yayımlanan bir hikâyem de, bir dünya gülmece antolojisine, Fransız gülmecesine örnek olarak alındı.

Uydurma bir Çinli adıyla yayımladığım bir hikâyem de sonradan başka bir dergide Çince'den çevrilmiş diye yayımlandı.

Yazarlık yapamadığım zamanlarda, geçinebilmek için, bakkallık, satıcılık, muhasebecilik, gazete satıcılığı, fotoğrafçılık gibi türlü işler yaptımsa da hiçbirini beceremedim.

Yazılarım yüzünden beşbuçuk yıl hapis yatırıldım. Bu beşbuçuk yıl hapisliğimin altı ayı, Mısır Kralı Faruk ve İran Şahı Rıza yüzündendir. Kral Faruk ile Şah Rıza bir yazımda kendile-

rine hakaret ettiğimi iddia ederek, Ankara'daki Büyükelçilikleri aracılığıyla beni mahkemeye vermişlerdi. İşte buyüzden altı ay hapse mahkûm edilmiştim.

İlk eşimden iki, ikinci eşimden de iki, hepsi dört çocuğum var.

İlk tutuklanışımda (1945) polisin altı gün sürekli olarak sorduğu şuydu:

— Senin imzanla çıkan bu yazıların gerçek yazarı kimdir?

O yazıları benim yazdığıma inanmıyorlardı.

Bu olaydan, çok değil, iki yıl sonra, bunun tersi oldu; bu kez de polis, başka imzalı yazıları benim yazdığımı iddia etti. Bir zaman yazdığımı, bir zaman da yazmadığımı ispata çalıştım. Bunlardan birinde, bilirkişi, başka imzalı yazıyı benim yazdığımı söyledi ve yazmadığım yazı yüzünden onaltı ay hapsedildim.

İlk eşimle orkestra «komparsita» tangosunu çalarken, subay arkadaşlarımın kılıçları altından geçerek nişanlanmıştım. İkinci eşimle, cezaevinin parmaklıkları arasından birbirimize nişan yüzüklerini takmıştık. Görülüyor ki, bu gidiş parlak değildir.

Zayıftım. Cezaevlerinde yata yata şişmanladım.

1956 yılında İtalya'da yapılan Uluslararası Gülmece Yarışması'nda birincilik alıp ALTIN PALMİYE kazandım. O güne dek, kendi adımla yazılarımı basmayan gazete ve dergiler, ALTIN PALMİYE'yi kazandıktan sonra yazılarımı adımla yayımlamaya başladılar. Ama bu uzun sürmedi. Adım yine gazetelerden silinince, 1957 yılında da bu yarışmayı ikinci kez kazanıp bir ALTIN PALMİYE daha almak zorunda kaldım. Bundan sonra adım yine gazete ve dergilerde görünmeye başladı. 1966 yılında da, Bulgaristan'da yapılan Uluslararası Gülmece Yarışması'nda birincilik alarak ALTIN KİRPİ kazandım.

Türkiye'de 27 Mayıs 1960'ta bir siyasi değişiklik olunca, sevinçten, ALTIN PALMİYE'lerden birini Devlet hazinesine bağışladım. Bu olaydan birkaç ay sonra da, hapse atıldım. İkinci ALTIN PALMİYE ile ALTIN KİRPİ'yi, ilerdeki sevinçli günlerde, yine gerekir diye saklıyordum.

Bugüne dek ikibini aşkın hikâye yazmış olmama şaşıyorlar. Oysa bunda şaşacak bişey yok. Geçindirmekle yükümlü olduğum ailem, oniki kişi değil de, yirmi kişi olsaydı o zaman da dörtbinden çok hikâye yazmak zorunda kalacaktım.

Elliüç yaşımdayım, elliüç kitabım var, kırkbin lira borcum, dört çocuğum, bir torunum var. Yalnız yaşıyorum. Yazılarım

yirmiüç, kitaplarım onyedi dile çevrildi, piyeslerim yedi ülkede oynandı.

Yalnız iki şeyimi başkalarından saklayabiliyorum; biri yorgunluğumu, biri de yaşımı... Bu ikisinin dışında herşeyim ortada ve açık... Yaşımdan genç göründüğümü söylüyorlar. Çalışmaktan yaşamaya zaman bulamadığım için yaşlanmamış olacağım.

Dünyaya bir daha gelseydim, «Yine aynı şeyleri yapardım» diyenlerden değilim; ikinci gelişimde, birincisinde yaptıklarımın daha çoğunu, daha daha aşırısını, daha daha iyisini yapmak isterdim.

Bütün insanlık tarihinde ölmemiş tek kişi bulunsaydı, ona bakıp ben de ölmeyecektim. Ama ne yapayım ki örnek yok, suç benim değil, öleceğim herkes gibi...

İnsanları o denli, o denli çok seviyorum ki, bu aşırı sevgim yüzünden insanlarıma kızdığım bile oluyor.

İşte benim henüz bitmemiş hikâyem; okurların genellikle uzun yazıdan sıkıldıklarını biliyorum, onun için bu hikâyenin bitmesi, sanırım çok uzun sürmez. En çok merak ettiğim şey, hiçbir zaman öğrenemeyeceğim bu hikâyenin sonudur.

KENDİ ÖYKÜM SÜRÜYOR

Yukardaki «Kendi Hikâyem»i yazalı onbir yıl olmuş. Eski kitaplarımdaki öykülerimin yeni basımlarında kimi düzeltmeler yapıyorum. Örneğin bir öykümde «Elli yaşındaki moruk, yirmisinde bir piliçle...» diye yazmışsam, bunu şöyle düzeltiyorum: «Altmış yaşındaki moruk, yirmisinde bir piliçle...» Hele şimdilerde, moruğun yaşını daha da büyüttüm: «Yetmişindeki moruk, yirmisinde bir piliçle...» Belki bikaç yıl sonra, moruğun yaşını seksene yükseltirim, ama kızın yaşı hiç değişmeyecek.

Ne şaşılaşı şey, Nazım Hikmet benden ondört yaş büyüktü, şimdi ben ondan dört yaş büyük oldum. Sabahattin Ali benden yedi yaş büyüktür, oysa ben şimdi ondan onbeş yaş büyüğüm. Hele Orhan Veli, benden bir yaş büyükken, şimdi ben ondan öyle yaşlıyım ki... Benden beş yaş büyük olan Kemal Tahir'den üç yaş büyük oldum. Sabahattin Eyuboğlu, Bedri Rahmi, daha kimler... Bigün bir yerde onlarla buluştuğumuzda, hepsi de bana Aziz Ağbi mi diyecek?

İki yıl ayrı kaldığım eşimle bağımsızlığımı yine bölüştüm.

Ellibeş yaşımdayken, yaşamımda üç büyük değişiklik oldu. Birincisi günde beş paket içtiğim cıgarayı bıraktım. Cıgaraya alışmakla dünyanın en büyük akılsızlığını, cıgarayı bırakarak da dünyanın en büyük akıllılığını yaptım ki, sonuçta akılsızlık akıllığı götürünce, sıfıra sıfır, elde var sıfır... Ama yeniden başlayacağım cıgaraya. Ne zaman mı? Doksan yaşıma basınca, yirmibirinci yüzyılda yaşamanın tadını çıkarmak için...

İkinci değişiklik şu: Bir gece sabaha karşıydı, salonda yürürken birden düştüm, elim ayağım çekildi. İçimden «Bu güzel oyun bitiyor... İşte öyküm bitiyor!» diye geçirdim, ama bitmedi, demek dünyanın benden daha çekeceği varmış. Ertesi gün hekim muayenesinde gizli şeker hastası olduğum anlaşıldı. Acılarımı, dertlerimi sevdiklerimden öylesine gizlemeye alışmışım ki, zavallı şeker hastalığı bile açığa çıkmamış, gizlenmiş. İşte bu hastalık yüzünden şekersiz çay içmeye başladım.

Yaşamımdaki üçüncü değişiklik, ellibeş yaşımdan beri saçımı kestirmek için bile olsa, kafamı başkasının eline teslim etme-

yişim. Saçlarımı, aynaya bile bakmadan, el yordamıyla kendim kesiyorum, hem de masamdaki kâğıt makasıyla... Biliyorum, biraz bozuk oluyor ama, saçlarım öylesine gür ki, bikaç saat içinde bile uzayan saçlarım bozuk yerlerini örtüyor. İşte böylece, berbere gitmek, orda sıra beklemek yüzünden zaman yitirmekten kurtuldum. Daha da önemlisi, bir adamın, dışına bile olsa başıma kendi istediği biçimi vermesinden, çenemden tutup başımı o yana bu yana çevirmesinden, kafama kendi istediği yönü vermesinden kurtuldum.

Bu on yılda, biri Bulgaristan'da Hitar Peter Ödülü, biri Filipinler'de Asya - Afrika Yazarlar Birliği'nin Lotus Ödülü olmak üzere, uluslararası iki ödül daha kazandım. Aldığım yerli ödüller de dört oldu. Bu ödüller, armağanlar, andaçlar, nedir bilir misiniz? Ölüme giden taşlı, dikenli, sarp, o dimdik ham yolun acılığını ve acısını unutturmak için serpiştirilmiş, ölüm yolunu güzelleştiren avunu çiçekleri. Ödülleri kim küçümserse, inanmayın, bitakım kâğıt yada maden parçalarıyla gönül almadır bu.

«Kendi Hikâyem»de şöyle yazmıştım: «Elliüç yaşımdayım, elliüç kitabım var. Kırkbin lira borcum, dört çocuğum, bir torunum var.» Şimdi, altmışdört yaşımdayım. Kitaplarımın sayısı, yaşımı geçti, yetmiş kitabım var, borcum yok sayılır, dört çocuğum, üç torunum var. Yapıtlarımın çevrildiği dil sayısı otuzu geçti.

Geçen on yıl içinde Türkiye'de bir yazarın kazanabileceği en çok parayı kazandım. Ama rahat beni rahatsız ettiği için olacak, oldukça sınırlı geçimimizden artan kazancımla kimsesiz çocukları yetiştirmek için bir Vakıf kurdum.

On yıl, yirmi yıl önceleri nasıl yaşıyorsam, bugün yine öyle yaşıyorum. Kuyruklarda dolmuş bekliyorum, otobüslerde sıkışıyorum, rahat gitmek istediğim yere yürüyerek gidiyorum, pazardan alışveriş ediyorum, para sıkıntısı çekiyorum, kalabalıklarda itilip kakılıyorum. Böyle bir yaşantısı hiç olmamış, elinde bir küçük paket bile taşımamış olan birini bigün benimle birlikte pazarda dolaştırdıktan sonra dolmuş kuyruğuna sokmuştum da,

— Neden senin halkın içinden çıkmadığını anladım... demişti.

— Neden? diye sormuştum.

— Çünkü, demişti, halkın içine girip onlardan yazıların için malzeme topluyorsun.

Halkı bir «yazı malzemesi» olarak görmekten daha aşağılık

ne olabilir! Ben halktan biri olduğum için hep halkın içindeyim, tıpkı balığın ancak suda yaşayabildiği gibi.

Son on yılda düşmanlarımın düşmanlıkları da, sayıları da, benim layık olmadığım denli çok arttı. Bu kadar çok sayıda düşmana, bu kadar ağır düşmanlığa hak kazanacak denli olumlu ve büyük işler yaptığımı sanmıyorum. Doğrusu, düşmanlarım beni şımartıyorlar.

Biliyorum, dostlarım da çok arttı. Sağolsunlar.

Okurlarımla ilişkilerim de son yıllarda alabildiğine çoğaldı ve çok şaşırtıcı oldu. Sanki ben okurlarımın evinde yaşıyormuşum, okurlarım da benim evimde yaşıyorlarmış gibi... Bikaç örnekle bunu açıklamaya çalışayım. Örneğin bir geceyarısından sonra kapım çalınır. Gelen, ilk gördüğüm bir okurdur. Gazetelerdeki çapraz sözcük bulmacalarını çözmeye çok düşkünmüş. Falanca anlama gelen bir sözcüğü bulamamış. Bunu bilse bilse, kim bilir? Ben bilirmişim.

Eve aldım okurumu. Uzun zaman falanca anlama gelen sözcüğü ansiklopedilerde arayıp durduk. Bulamadık da...

Gecenin bir saatinde bir telefon:

— Sizinle özel bişey konuşmak istiyorum, evinize gelebilir miyim?

Telefonda söylemesi için üstelememden sonra, benden beşbin lira borç istediğini açıklar. Kırkbin lira başlık parası verecekmiş ama ancak otuzbeşbin lira toparlayabilmiş. Üstünü benden alacak.

Şiirlerini, öykülerini, romanlarını okumam için gönderenler, yapıtlarını kendileri okumak için evime gelenler. İş isteyenler, para isteyenler... «Gönderdiğim şiirlerimi ve hikâyelerimi kitap olarak bastırırsanız, telif hakkını Vakfınıza bağışlayacağım» diye iyilikte bulunanlar... Türkiye'yi kalkındırma planları getirenler... Kitaplarımı eleştirenler, yerenler... Yazılarıma kızıp bağıranlar...

Yine bir gece bir hanım utana sıkıla telefon ediyor. Benimle hiç tanışmamış ama, benden yakını yokmuş. Onyedi yaşındaki kızı daha hiç âdet görmemiş, ne salık verebilirmişim, tanıdığım bir doktor filan... Onsekiz yaşındaki oğlunun daha bıyıklarının terlemediğini söyleyen ve bir umar isteyen anne de vardı.

Sakın bunları uydurduğumu sanmayın. Bir gece sabaha karşı telefon ziliyle yataktan sıçradım. İncelikli bir kadın sesi. Bir kitabımı okumuş, o saatte daha yeni bitirmiş, çok etkilenmiş, kitap üstüne bana duygularını anlatıyor...

Bir öğrencinin mektubu: Öğretmeni ödev olarak beni yazmasını istemiş. Mektubunda «Hayatınızı yazıp gönderin, ama sakın iki sayfayı geçmesin. Bir hafta içinde bekliyorum» diyor.

Bu ilgi, bu sevgi, çalışmama, yazmama, okumama engel olacak denli çoktur. Eskiden bunlardan çok tedirgin olur, yakınırdım. Ama şimdi böyle düşünmüyorum. Bu okurlarım beni kendilerine öyle yakın, öyle arkadaş, öyle dost buluyorlar ki, her sorunlarını, dertlerini bana açmak gereğini duyuyorlar. Hem de bunu durup dururken, kendiliklerinden yapmıyorlar. Kitaplarımla onlara bu yakınlığı, bu içten duyguyu ben vermişim. Onların evinde, yanında, hep onlarla birlikte yaşıyorum. Onlar da benimle birlikte yaşıyor. Yani tekbaşıma ama çok kalabalığım. Önceleri tedirgin olduğum bu durumdan, şimdilerde mutluluk duymaya bile başladım.

En büyük sıkıntım, yazı yazmaya çok az zaman bulabilmem. Oysa yazmam gereken o denli çok şey var ki...

Toplantılar, kurullar, açıkoturumlar, konuşmalar, gazete ve dergilerin sorularına yanıtlar, toplumsal ve sendikal çalışmalar, kültürel görevler gönüllü işler, yardımlar, şunlar bunlar... Peki ben ne zaman yazı yazıyorum?

En büyük gereksinmem, zaman... Ne olur, kimde fazla zaman varsa bana birazcık versin... Zaman bulabilirsem, belki de yetmişdört yaşımda ikinci on yılımın öyküsünü de yazarım sizlere.

Hoşça kalın bende yaşayanlar, hoşça kalın kendilerinde yaşadıklarım...

Feneryolu - 26 Şubat 1979

VATAN SAĞOLSUN

Sonunda, her nasıl olduysa, artık bu kadarı da olmaz mı dediler, sabırları mı taştı, yoksa şikâyetler, ihbarlar dosyalara mı sığmaz oldu, her ne olduysa, bize, Kâşir Bey'in demir eşya fabrikasını denetleme görevini verdiler. Yolsuzluk şikâyet ve ihbarları hem çok, hem de önemli olduğu için, biz, beş müfettişlik bir kurul oluşturduk. Kuruldan biri hesap uzmanı, ikisi maliye müfettişi, ben de iş müfettişiydim.

İhbar dosyalarını incelememiz, sonra yolsuzluk iddialarını madde madde sıralamamız tam bir hafta sürmüştü. Olur ama, bu kadar hakyemek, bu kadar da yolsuzluk olur mu? Sinirden kan tepemize çıkıyordu.

Vergi kaçakçılığı... Hadi o kadar önemli değil, çok kişi vergi kaçırıyor diyelim. Ya, ilkokul çağında çocukları işçi diye çok ucuza çalıştırması?... İşçileri sekiz saat yerine on, onbir saat çalıştırıp bordroda sekiz saatlik iş günü göstermesi, «fazla mesai ücretleri»ni ödememesi... İş kazalarına uğrayan işçileri, tazminat ödemeden sepetlemesi...

Fabrikada çalıştırdığı bikaç güzel kızın, kadının ırzına da geçmiş; hadi diyelim, bu da bizi ilgilendirmez, polisin, savcının görevi bu, sonra da patrondur, hangisi yapmıyor ki... Ama, döküm kazanının patlamasıyla ölen işçinin karısına tazminat ödememesi? Sözde iyilik diye ölen işçinin karısıyla çocuğunu fabrikaya işçi olarak almış; onlar da fabrikadan atılırlar korkusuyla haklarını isteyemiyorlarmış... Torna tezgâhında çalışan iki işçinin gözlerine çelik çapağı kaçmış, ikisi de iş kazası tazminatı isteyememiş, şimdi tek gözlerini koruyarak yine çalışıyorlarmış.

Beşimiz de genç, ülkücü müfettiştik. En eskileri ben, birbuçuk yıllık memurdum.

Bir sabah erkenden Haliç'teki fabrikaya damladık. Suratlarımız asılmış, hiçkimseye yüzvermeden, görevimizi yapacağız, yani Kâşir Bey'in canına okuyacağız; azimli ve kararlıyız.

Bizi bahçe kapısında beşaltı kişi karşıladı... Kendilerini tanıttılar. Öndeki fabrikanın idare müdürüymüş, öbürleri de muhasebeci, memurlar filan... Büyük bir saygıyla karşılandık. Durmadan konuşuyorlar, anlatıyorlar, gülüyorlar... Biz hiç de yumuşayacak takımdan değiliz. Suratımızdan düşen bin parça...

Bakımlı büyük bahçeden geçtik. Önde idare binası, arkada fabrika pavyonları... İdare binasının kapısından girerken, bir görevsever sertliğiyle,

— Önce Kâşir Bey'i göreceğiz... dedim.

İdare Müdürü sırıtarak, ellerini ovuştura ovuştura,

— Hayhay beyefendi, dedi, esasen Kâşir Bey de sizleri bekliyor...

— Geleceğimizi biliyor muydu?

Bu soruma pek şaşmış göründü:

— Aaa tabii efendim, bilmez olur mu hiç... Teşrif edeceğinizi biliyordu elbet...

Bizi büyük bir salona aldılar. Burası, bir fabrika salonundan daha çok, bir müze salonuna benziyordu. Bütün duvarlar, camlanmış çerçeveli fotoğraflarla doluydu, bir karış boş yer bile kalmamıştı duvarlarda. Kimi camlı çerçevelerin içinde, Eski Türkçe yazılı mektuplar vardı. Salonun orasında burasındaki camekânlı masalara, girerken şöyle göz attım; bu camekânlarda, camlı dolaplarda, kalem, madalya, saat, çakmak gibi şeyler vardı.

Elimizde, dosyalar dolu çantalarımızla müzeye benzeyen bu salona girince ben biraz şaşırdım.

— İstirahat buyurun efendim... Rica ederim buyrun...

İdare Müdürü çok nazik bir adamdı. Koltuklara oturduk. Ancak o zaman, İdare Müdürü'ne kendimizi tanıtmak, niçin geldiğimizi söylemek hatırımıza geldi... İdare Müdürü,

— Biliyoruz efendim, dedi, teftiş için her ne isterse-

niz emrinize hazırdır... Ama önce birer yorgunluk kahvesi içiniz de...

Beşimiz birden, «İstemez, teşekkür ederiz, içmem, mersi...» gibi sözler söyledik.

— Öyleyse birer çay?

— Hayır, mersi... Hemen işimize başlasak iyi olur... Önce Kâşir Bey'le görüşelim de.

— Peki efendim... Gelecekler şimdi. Soğuk bişey de içmez misiniz; gazoz, limonata, meyva suyu gibi...

Hayır, böyle bir alçak herifin fabrikasında su bile içmeyiz...

Sözde biz habersizden gelmiş, baskın yapıyoruz. Oysa onların geleceğimizden haberleri var ki, bizi karşılamaya hazırlanmışlar.

Kapı açıldı, üstünde gri, çok şık bir elbise, altmışın üstünde gösteren, iriyarı, göbekli biri içeri girdi. Girmesiyle, salondaki memurlar hep birden ayağa fırlayıp ona doğru gittiler, saygıyla arkasına geçtiler. Adamın, karşısındakinde saygı uyandıran bir görünüşü vardı. Öyle ki, bu adamın Kâşir Bey olduğunu kestirdiğimiz halde, öbürleri yerlerinden fırlayıp ayağa kalkınca, biz de durumumuzu değiştirmek zorunda kaldık. Hesap uzmanı arkadaşımız da büyüklere saygı alışkanlığıyla, birden ayağa fırladı, sonra bizim burasını denetlemeye geldiğimizi hatırlamış olacak, yine oturdu. Ama iki maliye müfettişinden biri hem ayağa kalktı, hem de Kâşir Bey'e doğru iki adım attı. Bir arkadaşımız da, bacak bacak üstüne atmış otururken, bacağını indirip şöyle bir doğruldu. Ben koltuktan kıçımı bir karış kaldırmakla yetindim.

Kâşir Bey, kapıdan girer girmez, sanki onu saygıyla karşılamışız, ayağa fırlamışız gibi; bir elini ileri doğru uzatarak,

— Rica ederim, rahatsız olmayın çocuklar, oturun oturun... dedi.

Babacan bir davranışla bize «çocuklar» demesi, büsbütün sinirime dokundu. Bu ne terbiyesizlik, ne saygısızlık... Onu görünce fabrikanın memurları gibi ayağa kalk-

mış olan Maliye Müfettişi de bu «çocuklar» sözüne sinirlenmiş olacaktı ki, Kâşir Bey'e arkasını döndü bir cıgara yaktı. Ben, ayak ayak üstüne attım. Cıgaramın dumanını da ondan yana üfledim.

Kâşir Bey bize doğru ilerledi.

— Hoşgeldiniz çocuklar, nasılsınız bakalım?... Ne var, ne yok?... diye sanki, bizi yıllardır tanıyan bir baba dostu gibi hal hatır sordu.

Bu senlibenli davranışına karşı bir ders vermek için ayağa kalktım, çok ciddi olarak,

— Biz teftiş kuruluyuz, dedim, fabrikanız için yolsuzluk ihbarları ve şikâyetleri var... Onları soruşturmaya geldim...

Çok keyifli bir kahkaha savurdu ve kahkahaları arasında,

— Kolay, kolay... O iş kolay... Yaaa!... Demek yolsuzluk da yapmışız! diye alaylı alaylı söylendikten sonra İdare Müdürü'ne döndü:

— Birşey ikram ettiniz mi beylere?

İdare Müdürü, suçlu suçlu boynunu bükerek,

— Sorduk ama istemediler... dedi.

— Canım onlar misafir yahu... Allah Allah... İstemezler elbet... Getirsinler ne varsa.

Biriki kişi dışarı koştu. Maliye Müfettişi arkadaş,

— İstemez, istemez... içmeyiz... deyip duruyor, ben de,

— Teftişe geldik, biz müfettişiz... diye söyleniyordum.

— Tabii, tabii canım... diye gülerek yanımıza sokuldu, iki eliyle birimizin elini sıktı, birimizin omuzuna elini koydu, birimizin sırtını sıvazladı. Ben soldaydım. Yanıma gelince, bayram çocuğu sever gibi, çenemi tuttu. Pencere önünde duran Hesap Uzmanı arkadaşımızın yanına gitti, onun da yanaklarını okşadı. Öyle babacan bir davranışı vardı ki, çenemi okşarken, içimden elini itmek geldi ama yapamadım.

Üç kişi ellerinde tepsiyle içeri girdi. Tepsilerde, türlü türlü içki bardakları vardı.

— İşimize başlasak artık... dedim.

Kâşir Bey,

— Kolay, kolay... dedi, hele bişeyler içelim de...

İçkileri önümüzde dolaştırıyorlardı. İnsanın önüne kadar geldi mi içkiler, artık içmem, denilemiyor, büsbütün kabalık olacak. Ama ben yine de yüzümü kızartıp,

— İçmem... dedim.

— Domates suyu var, ondan buyurun...

Domates suyunu alıp içtim.

Kâşir Bey,

— Duvardaki resimlere baktınız mı? dedi, bakın, bakın... Bunlar, çok değerli hatıralardır.

Biz yerimizden kıpırdamayınca, eliyle işaret ederek çağırdı:

— Gelin bakın... Bu resim, Kurtuluş Savaşımızın en zorlu günlerinde çekilmiştir. Hey gidi günler... Biz bu vatanı işte böyle kurtardık çocuklar. Evet, silahımız yoktu, cephanemiz yoktu, ama iman kuvvetimiz vardı...

Eliyle gösterdiği duvardaki resme sokulduk. O da aramıza girdi. İki kolunu, kanat gibi gererek, omuzlarımıza attı,

— Çocuklar, dedi, bu resim, Bolu isyanını bastırdığım gün çekilmiştir. Biliyorsunuz, değil mi, Ankara'da kurduğumuz Büyük Millet Meclisi hükümetine karşı kanlı bir isyan olmuştu... Yaa, biz bu vatanı işte böyle kurtardık...

O resmin yanındaki resmi gösterdi. Yakın tarihimizin bir büyüğünün resmi. Resmin üstünde Eski Türkçe bir yazı var.

— Okuyabilir misiniz bu yazıyı?

— Hayır...

— Ben okuyayım öyleyse: «Aziz kardeşim Kâşir'e...» En yakını bendim. Ne günlerdi...

Biz, onun kanat gibi omuzlarımıza dayadığı kolları altında, anaç ördeğin palazlarına benziyorduk. Omuzlarımızdaki kollarıyla beşimizi birden karşı duvara iteledi. Bu duvarda büyük bir Türkiye haritası vardı. Duvara dayalı değneği eline aldı, değnekle haritanın üzerindeki yerleri işaretleyerek anlatmaya başladı:

— İşte Geyve... İki yanı dağlar, ortası vadi... Düşman, şurdan ve şurdan iki koldan ilerliyor... Ben, alayımı şurada mevziledim... Alay ama, o zaman silah kıt, elimde yalnız üç ağır makineli tüfek var...

Bize, gerçekten çok heyecanlı bir savaş anısını anlattı. Heyecandan ürpermiştim.

— Telgraf başına çağırdılar... Gittim... Karşımda Mustafa...

Maliye Müfettişi,

— Mustafa kim? diye sordu.

Küçümseyerek ona baktı.

— Kaç Mustafa var? dedi.

Yine kollarının altında beşimizi birden sürükleyerek, duvarda asılı bir çerçeve önüne getirdi. Bu camlı çerçevede Eski Türkçe bir mektup vardı.

— İşte mektubu... Okuyayım da dinleyin: «Canım kardeşim Kâşir, kazandığın zafer çok büyüktür. Vatana yaptığın hizmetleri bu millet unutmayacak. Gözlerinden öperim.»

Omuzlarımızdaki kollarıyla camekânların önüne itti bizi:

— Bu tabancayı gördünüz ya... Düşman generalinden almıştım bunu... Yanıma dört yiğit er alıp, gece baskını vermiştim düşmana...

Yakın tarihimizi yapan ünlü kişilerle çekilmiş resimleri var. Herbiri önünde durup anılarını anlatıyor. Anlattıklarından yalnız heyecanlanmıyorum, zaman zaman duygulanıyorum da... Hesap uzmanına baktım, göz pınarlarında yaşlar birikmiş, handiyse ağladı ağlayacak...

— İşte böyle çocuklar... Siz o zamanlar daha doğmamıştınız bile... Sizlere özgür, bağımsız bir vatan bırakmak için...

Birden sustu bisüre, sonra,

— Belki de sıkıyorum sizi çocuklar... dedi.

Maliye Müfetişi, önünü ilikleyerek,

— Aman efendim, estağfurullah... Çok yararlanıyoruz... dedi.

— Artık anılarla yaşıyoruz da... Ne yapalım. Anlattıklarım size masal gibi gelir... Bırakalım bu konuyu da biz işimize bakalım...

Hesap uzmanı,

— Rica ederiz efendim, anlatın ne olur... dedi.

Camekândaki her eşyayı ayrı ayrı anlattı, duvardaki her resmi anlattı.

— Anlatmakla bitmez... Hadi biraz da benim odamda oturalım...

Kâşir Bey'in odasına geçtik. Burası, geldiğimiz salondan çok daha zengin bir müzeydi. Ama burdaki koltuklar daha rahattı. Oturduk. Yine o eski, coşkulu anılarını anlatmaya başladı.

— Biz topu topu dörtyüz piyade, elli atlıyız, bir de makinelitüfek takımımız var... Düşman, tam kadrolu bir tümen... Bizim aslan Mehmetçikler, Allah Allah nidalarıyla süngü hücumuna kalkınca... Ben önlerindeydim haa... Hiç unutma, o gün Fevzi bana dedi ki...

— Hangi Fevzi, Beyefendi? diye sordum.

Yine çenemi okşayarak,

— Sen kaç yaşındasın bakayım? dedi.

— Yirmisekiz efendim...

— Sen o zaman daha ana rahmine bile düşmemiştin.

Bir arkadaşının savaştaki olağanüstü yiğitliğini anlattı, coşkudan yüreğim ağzıma geldi. Sonra bu yiğit arkadaşının nasıl şehit olduğunu anlatırken, sanki yeniden o anıları yaşıyormuş gibi, koca adam hıçkırarak ağlamaya başladı. Ben ağlamamak için dişlerimle dudağımı ısırdım. Ama, baktım, hesap uzmanı ağlıyordu. İki maliye müfettişi de mendille gözlerini siliyor, burunlarını çekiyorlar.

— Affedersiniz, dedi, çok heyecanlandım da. Size bunları anlatmak doğru bile değil...

— Rica ederiz, devam ediniz beyefendi.

Yaşlı gözlerini silerek saatine baktı:

— Ooooo, öğle olmuş çocuklar... Sizi de işinizden alıkoydum.

Ayağa kalktı, iki kolunu iki yana açtı.

O kalkınca, ister istemez biz de kalktık, arkasından yürüdük.

Özel arabasına bindik. Araba büyüktü, hepimizi aldı.

— Yemeği nerede yiyelim çocuklar?

— Müsaade buyurursanız, biz ayrı...

Sözümü kesti:

— Ne demek... Yahu, kırk yılda bir... olur mu canım? Ben sizin babanız sayılırım...

Şoförüne gideceğimiz lokantayı söyledi. Neşe içinde yemeğimizi yememiz iki saat sürdü. Yemekte yine bize, yaşadığı tarihi olayların neşeli serüvenlerini anlattı.

Birara Hesap Uzmanı arkadaşım kulağıma,

— Yahu, ne rezalet, dedi, böyle bir adamın bile aleyhinde bulunanlar var...

Maliye Müfettişi,

— Biz böyleyiz işte, dedi, çekemeyiz.

Ben ancak,

— Nankörlük... diyebildim.

Fabrikaya döndük. Kâşir Bey,

— Şimdi kahvelerimizi de içelim, sonra çalışırız... dedi.

Bu kez bizi başka bir odaya aldı. Orası da yine bir müze gibiydi. Tarihi fotoğraflar, mektuplar, belgeler... Yeniden anlatmaya başladı. Aradabir,

— Yaa, çocuklar işte böyle... Biz bu vatanı böyle kurtardık. Ne yaptıksa, hep sizler için, gençler için yaptık... diyordu.

Savaştan sonra yurdun kalkınması gerekli. Kalkınma neyle olur? Endüstriyle...

— Mustafa beni çağırdı. Gittim sonra... Akşam içki sofrasındayız... «Kardeşim, canım kardeşim Kâşir» diyerek boynuma sarılıp alnımdan öptü. «...Yine iş sana ve senin gibilere düşüyor» dedi, «Fabrikalar kuracaksınız» dedi. «Aman, nasıl olur, bizde vatan için akıtılacak kan var, feda edilecek can var, ama fabrika kurmaya para nerde?» dedim. «Para kolay» dedi.

Bu fabrikayı nasıl, ne zorluklarla, bir yurt görevi olarak, ne sıkıntılarla kurduğunu anlattı:

— İnanın çocuklar, düşmanla savaş çok daha kolay-

dı... Biz yıllarca dağlarda düşmana çakmak çakmışız... Ne anlarız sanayiden, ne anlarız ticaretten... Ama bir yurt görevidir dedik, işte... Bin kadar yoksul da fabrikada iş buldu, ekmek buldu... Hadi, şimdi de fabrikayı gezdireyim size...

Bizi alt katta, hangara benzer bir yere soktu. Duvarlarda, kara kurdelalarla çevrili fotoğraflar vardı,

— Bunlar şehit, dedi, milli sanayi savaşımızın şehitleri...

Gözleri dolu dolu, sözü sürdürdü:

— Fabrikada iş kazasında ölen işçilerim benim. Hepsine muazzam cenaze törenleri yaptırdım... Mevlitler okuttum. Gayet muhteşem mezarlar yaptırdım. Çoluk çocukları aç, perişan, sefil kalmasınlar diye onları da himayeme aldım, hepsine fabrikada iş verdim...

— Bunların hepsi iş kazalarında mı öldü Beyefendi?...

— Evet... Vatan sağolsun, vatan sağolsun...

Mendiliyle gözlerini sildi. İdare Müdürü'nü çağırdı,

— Burası benim değil, bu gençlerindir, dedi, her ne istiyorlarsa getirin, bütün defterleri, hesapları gösterin, baksınlar, incelesinler...

— İşiniz bitince, giderken beni görün... dedi.

Saat onyedi olmuştu, paydos düdüğü çaldı. Birinci vardiya işçileri gidiyor, ikinci vardiya işçileri atelyelere giriyordu.

Fabrikadaki incelemelerimiz üç gün sürdü. O üç günde Kâşir Bey'den Kurtuluş ve Bağımsızlık Savaşımızın bilmediğimiz bütün ayrıntılı tarihini öğrendik.

Dosyalar dolusu yolsuzluk şikâyet ve ihbarlarının hepsinin asılsız, yalan olduğu anlaşıldı. İncelememiz bittiği gün Kâşir Bey'in yanına utanarak gittik, bizi bağışlamasını, görevimizi yaptığımızı söyledik. Babacan babacan gülümsedi:

— Olur böyle şeyler, biz daha neler gördük... Vatan sağolsun... Her şey gelir geçer, hepimiz gidiciyiz bu yalancı dünyadan, yeter ki vatan sağolsun... Biz bu vatanı, sizlere bırakacağız...

O büyük fabrikanın sahibi olmuş gibi memnunduk. Kâşir Bey, özel arabasıyla bizi dairemize kadar gönderdi.

ORİJİNAL MİKROP

Yüzü hiç gülmeyen profesör, arkasında asistanları ve kalabalık tıp öğrencileriyle koğuşa girdi. Göz hastalıkları bölümünün şefi olan profesör, sertliği, tersliği, gülmezliği ve çok az konuşmasıyla, bir tıp bilgininden çok, Birinci Dünya Savaşı tipi bir general karakterindeydi. Soğuk adamdı. Durup dururken çevresinde çekingenlik yaratıyordu. Yalnız öğrencileri, asistanları değil, arkadaşları bile ondan çekinir ve uzak dururlardı. Ne var ki, tıp dünyasında ünü çok yaygındı, biçok uluslararası tıp bilimi derneklerinin üyesiydi. Bilimsel buluş ve yazılarıyla tıp literatüründe önemli bir yeri vardı. İşte buyüzden ona büyük saygı duyulurdu.

Koğuştaki hasta karyolaları önünde en çok bir dakika durup geçiyordu. Asistan doktorlar, profesörler kendilerine bişey soracak diye tedirginlik içindeydiler.

— Bu hasta yeni mi?

Solundaki asistan,

— Evet hocam, dün geldi... dedi.

— Nesi var?

— Henüz anlayamadık... İki gözü de sancılı ve sürekli baş ağrısından şikâyet ediyor.

Sancıdan kıvranan hastanın kanlı ve irinli gözlerine uzaktan baktı, dudaklarını açmadan anlamsız bir ses çıkardı.

— Tahliller?

— Yapıldı hocam...

— Pes...

Çok kısa konuşan profesörün, hastalıklı gözden alınacak irini istediğini anlamışlardı. Kimileyin, işte böyle İngilizce tek sözcükle anlatırdı istediğini.

Profesör odasına gitti. Asistanlar, bu sabahki muayeneyi ucuz atlatmışlardı. Hastaların asıl muayenesi bundan sonra başlayacaktı.

İki asistan, hastalıklı gözden irinli salgıyı alıp profesöre haber verdiler. Profesör, mikroskobun üzerine eğildi, uzun bisüre öylece kaldı. Başını mikroskoptan kaldırdığı zaman gülümsüyordu. Yıllardır yanında çalışan asistan doktorlar hocalarının gülümsediğini ilk görüyorlardı. Profesör, terekteki kalın kitaplarından birkaçını indirip, kimi sayfaları karıştırdı, okudu. Aradabir, «Tamam...», «Evet...», «Hımm...» gibi, bişeyler mırıldanıyordu. Kendini ayakta, dikkatle izleyen iki asistanına,

— Öbür arkadaşları çağırın, öğrenciler de gelsin! dedi.

Profesörün odası, genç hekimler ve tıp öğrencileriyle doldu. O asık suratlı, güldüğünü hiç kimsenin görmediği profesör, bir bayram çocuğu sevinci içindeydi; yoksul bir çocuğa bayramda hiç ummadığı, büyük bir armağan verilmiş gibi... O ağır, okkalı adam, yerinde duramıyor, fıkır fıkır kaynıyor, mikroskobun yöresinde zıplar gibi, o yana, bu yana gidip geliyordu.

— Çocuklar — öğrencilerine ve asistanlarına böyle derdi — büyük bir şans... Çok büyük bir şans. Orijinal, çok orijinal bir mikrop karşısındayız. Çok az görülen bir vak'a... Böyle bir vak'ayı, ömründe hiç görmemiş göz hekimleri çoktur... Siz ne kadar şanslısınız ki, daha öğrenciyken, böyle bir vak'ayla karşılaştınız... Bu hastalığa, milyonda, hatta beşon milyonda bir rastlanır...

Profesör, sevinçten ellerini oğuşturup duruyor ve sıksık «orijinal bir mikrop» diyordu.

— Benim bu mikrobu hayatımda ikinci görüşüm... Paris'te asistanlığım sırasında, bana da profesörüm göstermişti... Hasta, bir Afrika yerlisiydi... Bu mikrop, göze girdikten kırksekiz saat sonra, eğer müdahale edilmezse, göz kör olur. Göz kör olunca da ağrılar diner. Onun için, hemen müdahale gerekir... — Asistana sordu — Hastada ağrı ne zaman başlamış?

— Dün sabah başlamış, dün gece hastaneye yatırdık...

— Eh, demek... Müdahale edilmezse, yirmi dört saat sonra göz görmeyecek... Ağrısı korkunçtur... Çünkü mikroplar, gözün salgı bezlerine yerleşip birden ürer ve beynin görme merkezine yayılarak merkezi köreltir... Şimdi hepiniz sırayla gelin, mikrobu inceleyin...

Asistanlar ve öğrenciler, mikroskoba eğilmiş, orijinal mikrobu incelerken, profesör de arkadaşları olan hekimlere, tıpçılara telefonla bu olayı haber veriyordu. Haber değil de, sanki bir müjde veriyordu. Kendisini iyice meslek aşkının heyecanına kaptırmıştı.

— Monşer... Müthiş bişey... Her zaman bulunmaz ve görülmez... Ya... Demek siz hiç görmemiştiniz... Pek nadirdir dostum... Türkiye'de gören hekim olduğunu sanmıyorum. Büyük bir antuziazm içindeyim monşer...

Telefonu kapayınca, oradakilere,

— Gördünüz mü, diyordu, ben söyledim size, o da görmemiş bu orijinal mikrobu.

Ünlü hekimlerdi hepsi de, ama bilmiyorlardı bu orijinal mikrobu...

Durmadan telefon ediyor, oraya, buraya, tıp derneklerine, hekim örgütlerine, arada da oradakilere açıklamalar yapıyordu:

— Mikrop açık havada derhal ölür, yaşamaz... Onun için bulaşıcı bir hastalık değildir. Yoksa insanların hemen hepsi kör olurdu... Dikkat edin mikroba...

Yaşaması için mikrobu çok değerli mücevher, ama canlı bir mücevher gibi koruyordu.

Heyecandan öğle yemeğini unutmuştu. Asistanlara orijinal mikrop için ödevler veriyordu. Asistanların ikisi bu orijinal mikrobun, bin kat büyütülmüş resmini çizecekti. Başka iki asistan, öğrencilerin de yardımıyla orijinal mikrobu üretmek için kültür hazırlayacaktı. Değişik ısılı ortamda, asitler, yağlar, et suyu içinde, türlü denemeler yapacak olanlara açıklamalarda bulunuyordu. Kendisi de biyandan kitapları karıştırıyor, biyandan notlar alıyordu.

O gün, hastanenin göz servisinde, orijinal mikropla ilgili olanların dışında hiçbir iş yapılmadı. Hemşireler, has-

tabakıcılar, hademeler bile hep orijinal mikropla uğraşıyorlardı. Burası, hastane oldu olalı, böyle hareketli, böyle canlı bir gün yaşamamıştı. Haberi duyan, öbür servislerin hekimleri de, orijinal mikrobu görmek için göz servisine dolmuşlardı. Profesör, onlara, ateşli bir kösnüllük içinde anlatıyor, anlatıyor, anlatıyordu.

Hiç töre değilken, o gün akşamın geç saatlerine kadar, göz servisinde çalışıldı. Ertesi gün, fakültenin anfisinde profesörün vereceği konferans için hazırlıklara başlandı.

Profesör evine çok geç gitti. Hazırlayacağı bilimsel yazanak için bütün gece çalıştı. Bu rapor, dünya tıp literatüründe çok önemli yer alacak ve çok ilginç bir bilimsel çalışma olacaktı. O gece hemen hiç uyumadı denebilir. Kısa uykusu sırasında da, yarı rüya yarı uyanık, bunalımlar içinde, orijinal mikropla uğraştı. Erkenden hastaneye koştu. Orijinal mikrop yaşıyor muydu? Önemli olan, göz bezlerinin dışında da mikrobu yaşatabilmek ve üreterek deneyler yapmaktı. Evet, mikrop üremişti, bir bölüğü de yaşıyor, artıyordu.

Profesör uçuyordu sevinçten, gülüyordu, kahkahalar atıyor, herkese iltifat ediyor, hademelerle bile şakalaşıyordu.

Fakülte anfisindeki konferansını, kalabalık ve seçkin bir bilimciler kalabalığı ilgiyle izledi.

Orijinal mikrop üzerindeki deneyler sürmekteydi. Profesör, bu orijinal vak'ayı, yurt dışındaki ünlü hekim arkadaşlarına, hocalarına ve tıp örgütlerine telgrafla bildiriyordu.

Göz servisi, tam ve örnek bir bilim araştırma merkezi haline gelmişti. Bütün hekim, asistan ve öğrenciler, profesörlerinden kendilerine geçen meslek aşkının coşkusu içinde harıl harıl çalışıyorlardı.

Yuvarlak ve halka biçiminde olan orijinal mikrobun, yaptıkları yeni bir kültür ortamında biçim değiştirdiğini incelip uzadığını gözlemlemiş olan üç asistan, bu bulgunun sevinciyle, kapısını tıklatmayı da unutup profesörün oda-

sına birden girdikleri zaman, kendilerine arkası dönük hocalarını, parmaklarını şaklatarak, sevinçle oynayıp zıplarken buldular. Olanları, profesöre anlattılar. Profesör,

— Bütün çocuklar gelsin... dedi.

Odası yine doldu. Profesör, bu konuda bir kitap hazırlayacağını onlara müjdeledi. Birara, aklına gelip,

— Hasta nasıl? diye sordu.

Hastanın hekimi olan asistan,

— Ağrıları dindi, dedi.

— Yani?

— Artık gözleri görmüyor.

Profesör, geniş bir gülümsemeyle,

— Tamam, dedi, ben size söylemiştim, kırksekiz saat içinde müdahale edilmezse göz görmez ve ağrılar da diner... Önceki sabah ağrılar başladığına göre, bu sabah hastanın görmemesi gerekir. Öyle mi?

Asistan,

— Evet... dedi.

— Bilim yanılmaz çocuklar... Ben size söylemiştim...

Profesör, arkasında asistanları ve öğrencileri, dans eder gibi keyifli adımlarla, orijinal mikrop üzerinde yeniden çalışmak için göz servisinin laboratuvarına girdi.

BUNLAR KİMİN CİCİM

Karantina koğuşunun çay ocağında hazırlık tamamdı. Ocakçı, çayı demlemiş, akşam postasından cezaevine gelecek tutuklulara, tavşan kanı renkli demli hapisane çayı sunacaktı. Yeni gelenler paralı olacakları için onsekizinde çerkez kızı beli gibi incecik belli, küçük cam bardaklarda hapisane çayını içenler, artık ağalıklarını gösterecekler, çay bardağını önlerinden kaldıran meydancının tepsisine, bir yüzlük, bir ellilik, en azından bir on lira bırakacaklardı. Kimi zibidi de cezaevinin çay ocağını, mahalle çayevi sanır, çay tabağına bir yirmibeş kuruş, elli kuruş koyardı. Tabaktaki para böylelerinin suratına çarpılırdı. Karantina Koğuşu'nun ağası kızarsa, bu yolyordam bilmezlerin suratına iki şamar çarpar, kıçına da iki tekme atıp bitli Adembaba Koğuşu'na dehlerdi onları. Cezaevine ilk düşmüş acemilere yol göstermek için de, meydancı boşalmış çay bardağını almaya ilkin eski tutuklulardan birinin önüne gider, o da, kendisine koğuş ağasının önceden verdiği yüz lirayı tepsiye bırakarak acemiler örnek olurdu.

Karanlık basıyordu yavaş yavaş... Akşam postasından gelen tutukluların cezaevi berberinden çıkıp hamama girdiklerini öğrenmişlerdi. Neredeyse koğuşa gelirlerdi.

Karantina Koğuşu'nun ağası, çay ocağının solunda, üç döşek üstüne serilmiş postuna kurulmuş, bir eliyle, sivri uçları kulaklarına doğru uzanmış bıyığını buruyor, öbür eliyle de kehribar tesbihini çekerek şakırdatıyordu.

Ayak sesleri duyuldu. Dış demir kapının sürgüsü açıldı. Demir parmaklıklı ara kapı gıcırdadı. Koğuş kapısının kilidinde anahtar döndü.

Gardiyan,

— Onyedi kişi... diye seslendi.

Meydancı, koğuşun koridoruna dolan onyedi tutukluya,

— Dizilin! dedi.

Gardiyan kapıyı kilitledi, gitti.

Koğuş ağası, oturduğu yerden, kapı ağzında dikilmiş olanlara bakıyor, gözünün tutmadığı, eski püskü giyimlileri, onlardan para çıkmayacağından, Adembaba Koğuşu'na götürmeleri için işaret ediyordu. İçlerinden biri için ağa ikircimli kaldı. İçeri mi alsın, Adembaba Koğuşu'na mı göndersin? Bu, görünüşüne göre, yirmi yaşlarında bir köylüydü, giyimi ne iyi, ne kötü, eh işte... Ağa onu Adembaba Koğuşu'na göndermedi. Onyedi kişiden dokuzunu çay ocağının olduğu odaya aldılar.

Koğuş ağası, bağdaş kurup oturduğu postundan kımıldamadan, salhane kasabı öküzlere bakar gibi, süzerek yeni gelenlere baktı:

— Geçmiş olsun arkadaşlar, hoş geldiniz... Buyurun, oturun...

Gelenler, ağanın sözlerine yanıt verip boş yerlere oturdular. Köylü delikanlı, ağanın sağındaki, kısa bacaklı hasır örgü iskemleye oturdu.

Ağa ocakçıya,

— Birer çay yap arkadaşlara... dedi.

Köylü delikanlı, çayların parasız, ikram olduğunu sandı. Ne iyi yerdi bu cezaevi, ne iyi insandı çay ısmarlayan adam...

Çay hazırdı. Ocakçı bardaklara doldurup dağıttı. Ağa yeni gelenlere, neden tutuklandıklarını sordu.

Bütün tutuklular haksızlığa uğradıklarına inanırlarsa da, bunların içinde en geveze olanları, zimmet, rüşvet, ihtilas, suistimal gibi suçlardan sanık memur takımıdır. Zimmetten sanık bir memur uğradığı haksızlığın daha önsözünü bile bitirmemişti ki, çaylar çoktan içilmişti.

Ağa, yeni gelenlere gözdağı vermek için, çay paraları toplanmadan önce mizansen olarak, bir sudan bahaneyle, eski tutuklulardan birini tokatladı. Yeni gelenlerin yanında tokatlamak Adembabalar'dan birinin göreviydi. Tokadı yemesi gereken Adembaba ağaya kolaylık olması için, onun

önünden geçerken, ağa,

— Ulan eşşööölüeşek bardaklar boşaldı, kör müsün?... Çayları tazele it! diye kükreyerek, Adembaba'nın ensesine, sesi çok acısı az bir sille patlattı. Vay anasını... Yahu, ne korkunç herif bu böyle... Uğradığı haksızlığı anlatmakta olan zimmetten sanık memurun dili dolanmaya başladı, korkudan kekelemişti.

Gelen ikinci çaylar da içildi. Uğradığı haksızlığı anlatmakta olan memur daha anlatısının başlarındaydı.

Meydancı elinde tepsiyle, çay bardaklarını toplamaya başladı. Tepsinin içinde ağanın önceden koyduğu üç tane elli lira, iki tane yüz lira vardı. Yani, bakın tepsideki paralara, ona göre para koyun, denilmek istiyordu.

Meydancı, tepsiyi uzattığına,

— Allah kurtarsın... diyordu.

Tepsiye yüz lira bırakan olmadı ama ellişer, onar liralar koydular. En sonra tepsi, köylü delikanlıya uzandı:

— Allah kurtarsın...

Delikanlı,

— Seni de kardaşım, seni de, beni de, hepimizi de... dedikten sonra keseye davrandı.

Dilli laf yapan biri olduğu hemen belli olmuştu. Uzun bir süre, keseyi aramak için, koltuk altını karıştırdı durdu. Sanki elini, göğsünün içine daldırmış da, iç organlarından birini söküp dışarı çıkaracakmış gibi zorlanıyordu. Neden sonra ciğerini sökmüş gibi iple bağlanıp düğümlenmiş bir örme kese çıkardı. Bütün başlar ona dönmüştü, ağa bakmaz görünüyor, ama göz kuyruğuyla delikanlıyı dikizliyordu. Delikanlı hiç telesmeden yavaş yavaş kesenin ipini çözmeye çalıştı. Kendikendine,

— Kördüğüm olmuş namussuz... diye söylendi.

Eliyle çözemeyeceğini anlayınca, düğümü dişleriyle açmaya çalıştı.

Meydancı, başında beklemekten usandığı için,

— Kesip koparalım şu ipi, hemşerim... dedi.

Delikanlı,

— I-h... dedi, koparılır mıymış, yazık.

En sonunda uğraşa uğraşa, dişiyle, tırnağıyla, para kesesinin ağzını bağladığı ipin düğümünü çözdü. Keseyi döndüre döndüre dolanmış ipi açmaya başladı. Kesenin ağzına ipi o denli çok dolamıştı ki, döndüre döndüre ipi çözüyor, ama kese bitürlü açılmıyordu. Üstelik delikanlı hareketleri öylesine yavaşlıkla, rahatlıkla yapıyordu ki, herkes dikkat ve merakla onun bu gösterisini seyrediyordu. Çözülünce, bu ipin, eski bir sicim, kesenin de bir eski yün çorap olduğu görüldü. Kullanılmış yün çorabı kese yapmıştı. Elini sokup çorabı karıştırdı, parmaklarıyla çorabın koncunu, burnunu araştırdı, aradığını bulamayınca, çorabı ters çevirip başaşağı salladı. Bikaç silkeleyişten sonra, tepsiye çıt, çıt, diye iki yirmibeş kuruş düştü. Çoraptan bozma kesenin içinde başka para yoktu.

Oradakiler güleceklerdi ama, ağadan korkularından kendilerini zor tuttular gülmemek için...

Ağa,

— Al onları! diye buldok gibi hırladı.

Delikanlı, ağa kendisine acıdı da, tepsideki paraları al, diyor sandı. Ne iyi adamdı, sertti ama iyi yürekliydi. Elini tepsiye uzattı, ama geri çekti; bu kadar çok parayı ona verirler miydi? Eli boşluğa uzanmış, sordu:

— Hepsini mi?

Ağa, bu sorudan, iki yirmibeş kuruşluğun ikisini de mi alayım, diye soruyor sandı, ıslık gibi, tükürür gibi,

— Hepsini! diye tısladı.

Delikanlı,

— Allah razı olsun... deyip tepsideki bütün paraları avuçlayınca, ağa, sağındaki delikanlının suratına elinin tersiyle öyle bir sille indirdi ki, tepsi bir yana, paralar bir yana, ama delikanlı taa öbür yana gitti. Delikanlı düştüğü yerden ağlayarak söyleniyordu:

— Ben, iki gün önce yediğim kuru fasulyeyle duruyorum... Açlıktan öldüm de, o iki yirmibeşliği sakladım yine. Başka param yok ki, olanı biteni hep bu işte... Olsa neye vermeyeyim? Ben n'işledim de vuruyorsun ağam?... Zaten, o Emin Hoca denilen sakalına tükürdüğüm pezevengi beni

soydu, bütün paralarımın üstüne oturdu.

Hem ağlıyor, hem durmadan söyleniyordu:

— Allahın bir hayın dağ eşkiyası, sakal koyverip şehir camisine imam durmakla adam mı olur? Benim gibisinde akıl mı var? Saçına, sakalına, mestine, sarığına güvendim de, altı ay çalışıp biriktirdiğim paracıkları kaptırdım... Bir de aç karnına bir tencere kuru fasulyeyi yiyince... Başıma ne geldiyse, işte hep o kuru fasulye yüzünden geldi.

Ağalık gereğince suratı asık ve yüzü hep gölgeli durması gereken ağa, başka zaman olsa böyle salyasümük ağlayan herifi, adamlarına tekmeyle dışarı attırırdı ama, şimdi gülesi tutmuştu işte... Ya o kuru fasulye ne oluyordu?

Ağa gülünce, odadaki eski tutuklular da güldüler, onlar gülünce yeni gelen tutuklular da güldüler. Ağa,

— Kalk len... Kalk dikil!... Delikanlı olacaksın bir de, tüh kalıbına. Anlat bakalım neden tutuklandın, sen hangi haksızlığa uğradın? dedi.

Delikanlının ağlaması şıp diye birden kesildi. Duvara sırtını dayayıp, dizleri üzerine çömeldi. Ağa, ocakçıya,

— Şuna bir çay daha yap bakalım... dedi.

Delikanlı anlatıyordu. Askerliğini bile yapmamıştı. Köy çobanının yanında sığırtmaçlık ederdi. İriyarıydı ama, daha onsekizindeydi. Kafasında o yaşın yelleri esmişti. Gurbetçiler sılaya dönüşlerinde köy kahvesinde İstanbul'u ballandıra ballandıra anlatıyorlardı. İstanbul'a varıp zengin olmak vardı. Düştü yollara, İstanbul'a geldi...

«Geldim... Elimdeki yazılı kâğıtta adres var... Okuryazarlığım olmadığından, elimdeki kâğıdı ona buna göstere göstere, bizim hemşerilerin kaldığı kahveyi buldum. Buldum ya, bende de on para kalmadı artık... Eksik olmasın, hemşeriler beni üç gün konuklatıp, sonra bir büyük yapıda bana iş buldular. Yapıya taş taşıyor, kum çekiyorum... Gündelik, on lira...

Ben köydeyken büyüklerden hep duyardım, bizim köyden Parlak Emin diye biri varmış, bu Parlak Emin dağa çıkan Muzur İsa'nın yanında bir zaman eşkiya yamaklığı

yapmışmış. Sonra bunları candarma yakalamış, Parlak Emin de dama düşmüşmüş... Damda, gayet nefesi keskin bir hoca varmış. Parlak Emin'i, damdaki it-kopuk arasında perişan olmasın diye, bu hoca yanına almış, ona hocalığın girdi-çıktısını bir iyice belletmiş. Parlak Emin damdan çıkışında bir hoca olmuş ki, ustası olan hocayı bile bastırmış. Saçı sakalı da birbirine karıştığından artık parlaklığı marlaklığı kalmamış.

Başına bir sarık dolayıp orası senin, burası benim, cami cami, mescit mescit dolanarak İstanbul'a varmış, burada bir caminin imamı olmuş. Bir de İstanbul karısıyla evlenmiş. Köyde iki karısından beş çocuğu vardı ya, köydekilerle imam nikâhıyla evli. İstanbul'dakiyle hükümet nikâhı kıydırmış, dört çocuk da İstanbul'daki karısından yapmış.

Hemşerilerden Emin Hoca'nın yerini öğrenip, yanına vardım. İstanbul camisinin imamı dediklerinden, ben onu bu koca İstanbul camilerinden birinde imam sanırdım. Oysa, İstanbul'un dışında bir mahalle mescidinin imamıymış. Hem imam, hem müezzin, hem ölü yıkayıcı, hem caminin herşeyi... Mescite bitişik, iki gözlü bir evde oturuyor. Kendimi tanıtıp, elini öptüm. İş bulduğumu, çalıştığımı söyledim. «Aman oğlum, bu İstanbul milleti gibi ahlaksız bulunmaz, bunların kadını, kızı, oğlanı, herifi paranı çarparlar. Bu İstanbul yerinde serseri kalırsın. Paranı getir, ben saklayayım. Bende birikir paran, köye dönerken alırsın. Paranla ne yapacaksın?» dedi. «Kısmet olursa, ölmez sağ kalırsak, ekin kaldırma zamanı köye varıp anama yardım edeceğim. Paramla da alınırsa, bir inek, yetmezse ineğe, bir düve, koyun moyun alacağım. İstanbulluların gayet usta çarpıcı olduklarını ben de duyduğumdan, aman nasıl etsem de paramı çarptırmasam, yitirmesem, çaldırmasam diye düşünüp duruyordum. Allah senden razı olsun, al şu paraları...» deyip, iç göyneğimin koltuk altına diktiğim yerden bezi sökerek, içindeki yirmibeş lirayı buna verdim. «Gündeliklerini biriktir, her hafta getir bana bırak...» dedi.

Gündelik on lira... Haftada elime elli, altmış lira ge-

çiyor. Ben köydeyken sığırtmaçlıktan yılda yüz lira zorlukla alırdım. Haftalığımı aldım mı yirmi-otuz, her ne biriktirdiysem, getirip Emin Hoca'nın eline veriyorum. Hesap mesap bilmem, okuryazarlığım da olmadığından paramın ne kadar toplandığını bildiğim yok. Ama, Emin Hoca, dinibütün bir kişi... O iki göz küçücük evde, dört çocuğun gürültüsünden, çingen maşasına dönmüş karısının vırvırından, dırdırından kurtulmak için bütün gününü ya mescitte, ya mescite bitişik teneşirlikte geçiriyor. Teneşirlikte, boy boy tabutlar, tabut tahtaları, ölü yıkamak için bir eski masa, ölü suyu kaynatmak için bir ocakla, üstünde su tenekesi, biriki desti, ibrik, çömlek...

Mescit, benim çalıştığım yere çok uzak olduğundan, Emin Hoca'ya gidişgeliş epey para tutuyor. Ama ne yapayım, tek paralarım yitmesin de...

Neyse uzatmayalım ağam, ekin biçme zamanı geldi. Benim kabataslak hesabıma göre, Emin Hoca'da bir inek alacak param birikti. Tek, inek alacak param biriksin diye, bütün güz, bütün kış sovan ekmek yedim, haftada bir de tahan helvası. Emin Hoca'dan paramı alırım, çarşıya varırım, anama bez-çaput alırım, yavuklum ney yok ama ilerde olur diye ona da şimdiden incik-boncuk alırım, köye varırım, kalan paramla da bir sağmal inek alırım, diye düşünüyorum.

Vardım Emin Hoca'nın yanına,

— Emin Hoca emmi, iznin olursa, gayri köye döneceğim, sende biriken paramı almaya geldim... dedim.

Dememle, Emin Hoca postun üzerine diz çöküp, dudakları kıpır kıpır dua ederek, başladı tesbih çekmeye... Çeker ha çeker... Ben beklerim biyandan, herifin duası bitmez.

— Aman Emin Hoca emmi iznin olursa...

Ben böyle dedikçe duaya kuvvet verip sesini yükseltiyor:

«Allahümme salli alâ...»

Ben sesimi çıkarmazsam o da dudaklarını kıpırdatarak içinden dua ediyor; ama ben «Emin Hoca emmi...»

der demez, sesli sesli duaya başlıyor, sesli ve kızgın... Anlıyorum, yani demeye getiriyor ki «Ulan eşek, para isteyecek başka zamanı mı bulamadın? Görüyorsun, Allah'ın huzurundayım, duadayım...» Anlıyorum anlamasına ya, benim o gün yola çıkmam gerek, arkadaşlarla birlikte gideceğiz... Herifin duası bitmiyor ki... Beşon seslendikten sonra, başladım yalvarmaya:

— Aman Emin Hoca emmi... İznin olursa...

— Allahümme salli alâââ.

— Köye döneceğim de. Sılaya gidiyorum gayri.

— Allahümme salli alâââ seyyidinaaa.

— Ocağına düştüm Emin Hoca emmi... Paralarımı ver de...

Gittikçe sesini yükseltiyor:

— Allahümme salli alâ seyyidinaa Muhammeet...

— Kulun kölen olayım Emin Hoca emmi, arkadaşlarla birlikte gideceğiz de...

— Allahümme salli alâââ seyyidinaa Muhammeeet!

Artık dua okumuyor, sanırsam, eski eşkiyalık zamanı tutmuş, dağ başında nağra atıyor. Öyle nağralandı ki, karısı, mutfaktan bağırtıyı duyup,

— Amanın ne oluyor, ne var? diye koştu, geldi.

Karı öyle kızmış ki elindeki kepçeyi neredeyse Emin Hoca'nın kafasına indirecek. Ben hemen,

— Bacım hiçbişey yok, Emin Hoca emmim dua ediyor... dedim.

Karı bunun üzerine iyice azıp,

— Vaay... Hocayım diye geçinen bu gavat yine duaya mı oturdu? Öyleyse onun yeni bir dalaveresi olmak gerek... Ne zaman bir namussuzluğu olursa, hemen duaya diz çöker, tespihine asılır o gavat... dedi.

Ben, paramı kurtarabilmek için sözde Emin Hoca'dan yana çıkıp,

— Aman bacım, o nasıl bir söz... Benim Emin Hoca emmim hiçbir vakit gavat olamaz, biz köycek, tüm köy insanı, Emin Hoca emmimle övünmekteyiz... dedim ki, ona arka çıktığımı görüp de paramı versin. Bunun üzerine ka-

rısı,

— Böyle bir rezilin çıktığı köyü Allah yerle bir eder ol bet bigün... deyip mutfağa savuştu.

Emin Hoca'nın dudakları kıpırkıpır. İyice yalvardım:

— Emin Hoca emmi... Kurban olayım. Bugün yolcu olduğumuzdan... Arkadaşlarla... Benim paramı...

— Allahümme salli alââ Muhammet... Allahümme salli...

Ben yalvara yalvara, o duadan nağralar ata ata, akşamı ettik, karanlık bastı. Gideyim de ertesi günü gelirim, o zamana dek herifin duası da biter, dedim kendimce. Ertesi sabah damladım erkenden. Daha ben kapı tokmağını vurunca içerden sesi geldi,

— Allahümme salli alâââ...

Uzatmayalım ağam, ben beş gün sürekli gittim bu herifin evine. Sabah, gün ağarırken gidiyorum, akşam gün battıktan sonra dönüyorum. Bende yeme içme yok, boyuna yalvarıyorum:

— Emin Hoca emmi, gayri duan elverdi... Bir dakikada şu benim paramı ver, sonra yine duaya çök. Etme eyleme...

Ben sesettim miydi, o da sesini yükseltiyor. Demek ben aradabir ayakyoluna gittim mi, o da bişeyler tıkınıyor, aç açına dua edecek değil ya...

Son gidişim bundan iki gün öncesi. Bu kez paramı almaya tövbeliyim, n'olursa olsun alacağım. Çünkü Emin Hoca'nın evinden geriye dönüş için yol param bile yok. Son paramı otobüse verdim, gittim evine. Cebimde, nah bu demin tepsiye bıraktığım iki yirmibeş kuruş kalmış, onunla da geriye dönülmez... Olmazsa, yine vermezse paramı, eski eşkiya bozması o imamın hümüğüne binip, ya paramı ya canını alacağım...

Sabahtan vardım yanına. Ben eve gidişin, o da ayakyolundaymış. Ayakyolundan çıkıp, beni görünce aptessiz maptessiz, canını kurtarmak için kendini posteki üstüne atıp, yine duaya diz çöktü.

— Etme Emin Hoca emmi... Buradan geri dönüş için

yol param bile yok.

— Allahümme...

— Hele «hümme»yi bırak şimdilik. Duana az bişey mola ver, paramı say, ben savuşayım...

Yine nağralanmaya başladı:

— Allahümme salli alââ seyyidina Muhammet...

Onu dinleye dinleye ben de duayı ezberledim:

— Ulan Emin Hoca emmi, bi sidik molası ver be. Kurban olayım, bi sidik molası ver... Azıcık bişey şu «hümme»yi kes, yoksa ben senin soluğunu keseceğim, sonra hiç dua edemeyeceksin...

Gece oldu, karanlık bastırdı. Karısına,

— Bacım, sen haklıymışsın, dedim, bu senin kocan olacak alçak benim paralarımı içedecek. Zaten, bunu bizim köyde herkes bilir, buna adıyla sanıyla Parlak Emin derler ki, bir zamanın eşkiyası Muzur İsa'nın yanında yamaklık etmiştir. Daha da doğrusu bu senin kocan olacak Parlak Emin'i dağlar padişahı Muzur İsa dağa kaldırıp köçek diye oynatmış. Bu herif ellerine zil takıp göbek atarmış eşkiya ayılarına... İşte bu hoca bozuntusu böyle bir rezil de, ya ben nasıl avanaklık edip paraları buna kaptırdım? Paramı vermezse ben bunun canını alırım bu gece...

Ben anlatırken Emin Hoca dua sesini iyice yükselttiğinden karı lafımın yarısını bile anlamadı. Ama, ben «Ben bu rezilin canını alırım» diye davranınca, dört çocuk birden it eniği gibi ağlaşıp mızıldamaya başladı. Karısı,

— Bunun canını alıp neyleyeceksin hey oğlum, yazık gençliğine... Parayı verdiğine tanığın da yok ki... dedi.

Şimdi ben ne yapsam hey Allah? Ben de o dört çocukla birlikte saçlarımı yolarak ağlamaya başladım. Kadın da acıyıp, o da dövünerek ağlıyor... Hoca bozuntusu Parlak Emin de duada.

Gece evde kalsam, dört çocuk, iki de onlar, altı baş canlı, daracık evde bana yer yok... Duayı ezberlediğimden ben de başladım onunla birlikte duaya:

— Allahümme salli alâ seyyidina Muhammet.

Olacağı yok, geceyi bir yerde geçirmek için evden çık-

tım. Mesciti dolandım, baktım teneşirliğin kapısı aralık. Girdim teneşirliğe. Kibrit çakıp baktım dolayıma. Orada bir mum var. Mumu yaktım. Bir cıgara içip düşünürken bir de baktım ki, ölü yıkama masasının üstünde bir koca tencere. Kapağını açtım, kuru fasulye yemeği dolu. Üç gündür açım, boğazımdan bir lokma geçmemiş. Kuru fasulyeyi de çok severim. Avucumla bir koca tencere dolusu fasulyeyi götürdüm. Parmaklarımla tenceredeki arta kalanı sıyırdım. Üstüne de bir cıgara tellendirdim. Kaç gündür yorgunluktan bitmişim, karnımı da iyice doyurunca uyku bastırdı. O yana, bu yana baktım, yere bir tabutu ters koyup uzatmışlar, teneşir tahtası alçak bir masa gibi olmuş. Bunun altına girer uyurum, diye düşündüm. Gece soğuk, tabutun içinde soğuktan korunurum. Evet, mumu söndürüp girdim sandığın altına. Hemen de uyumuşum. Ne kadar uyuduğumu bilmiyorum. Bir seslerle uyandım. Kulak verdim, bir erkekle bir kadın konuşuyor. Erkek soruyor: «Bunlar kimin canım?» Kadın cevap veriyor: «Senin hocam...» «Ya bunlar kimin şekerim?» «Onlar da senin hocam...»

Yahu, bu ne rezillik, bu ne iştir? İçine sığındığım tabut sandığının tahtalarının aralıklarından, deliklerinden dışarısını dikizledim. Bir de ne görsem iyi?... Bu bizim paraların üzerine oturan Emin Hoca alçağıyla, bir de boyalı, yarı çıplak bir karı benim içine girdiğim tabutun üstüne rakı sofrasını kurmuşlar, ocağı yakmışlar, o yarı karanlıkta cilveleşip dilleşiyorlar. Emin Hoca, «Şerefine güzelim...», karı da «Şerefine hayatım...» deyip kadehleri tokuştura tokuştura çekiyorlar kafayı imansızlar. Sonra sarılıp kucaklaşıp öpüşüyorlar. Emin Hoca, karının gözlerini öpüp soruyor: «Bunlar kimin cicim?» «Senin hocam...» Karının dudağını tutup soruyor: «Ya bunlar kimin yavrum?» «Onlar da senin hocam...»

İmansızlık olur ya, bu kadar da mı olur? Gâvur imam, ölü yıkadığı teneşirliği meyhaneye ve de genelhaneye çevirmiş... Onlar ne halt ederlerse etsinler, şimdi ben ne yapacağım? Beni aldı bir düşünce... Ordan kalkıp sıvışamam,

orada kalıp sızamam, ne yapsam, hey Allah?...

Ben üç gün açlığın üstüne koca tencere dolusu kuru fasulyeyi yedim ya, bu fasulye insanın karnında tencerede durduğu gibi durmaz. Hâşâ huzurdan, fasulyenin zoruyla karnım başladı guruldamaya... Ama nasıl bir guruldama, gurul gurul, sinemadaki filmlerde savaş topları nasılsa işte öyle... Emin Hoca, boyalı orospuya kendi karısını çekiştiriyor. Karı da ona kendi kocasını çekiştiriyor. Belli ki bunlar, ikisi de gizliden teneşirliğe sığınmışlar sevişmek için...

Karnım guruldar da guruldar... Karı, «Ne oluyor hoca, bir sesler geliyor, yoksa burada ölü mü var ne?» diye haykırdı. Emin Hoca, «Deli misin kız» dedi. «Ne ölüsü? Ölü nerde? Burda ölü durur mu hiç?...»

Kendimi tutmaya çalışıyorum ama, barsaklarıma hükmüm geçmiyor ki... Dağlara, taşlara, kurtlara, hükmü geçen Sultan Süleyman'ın bile guruldayan barsaklarına hükmü geçmezmiş... Gayet gümbürtülü bir guruldama daha... Önünde oturduğu tabutun altından sesler gelince, karı korkuyla sıçrayıp, «Aman burda ölü var, hortladı. Ben daha durmam... Aç kapıyı hoca, gideceğim...» diye bağırmaya başladı.

Emin Hoca, «Kız sen iyice sarhoşladın, otur yerine... Gök gürlüyor işte, ne var korkacak bunda?» diyerek karıyı yatıştırdı. Onlar durmadan içiyor, karnım durmadan gurulduyor... Hoca, «Hava çok kötü bozdu, bunun arkası sağnak yağmur...» diyor. Guruldamanın ardından yel başladı... Fasulye yeli ki, bilirsiniz, hiç dayanılmaz... Hâşâ huzurdan ben yel salınca karı korkuyla sıçrayıp, «Aman hortlak var...» diye bağırıyor. Emin Hoca, «Sus kız, bağırma, şimdi benim karı duyarsa rezillik olur... Ocakta yanan odunlar patlıyor, onların sesi...» dedi. Karı yine yatıştı. Durmadan içiyorlar... Karı, Emin Hoca'nın kucağına çıktı. Hoca hızlanıp, karının eteğini çekip fistanını sıyırdı attı. Karının bacağı baldırı, burnumun önünde, tahta arasından her bir yerini görmekteyim. Ben de can taşıyorum yahu... Emin Hoca karıyı mıncıklayıp bir yerini tutuyor. «Bu kimin cicim?» diye soruyor. Karı «Senin hocam...» diyor.

Hoca yine sordu: «Bu dudu kimin, bu dudu?» Karının cevabına fırsat kalmadan ben yine, hâşâ huzurdan gayet muhkem bir yel salınca karı «Amaaan...» diye feryat salıp sıçradı. Bu kez hoca da işkillenip, «Ne oluyor yahu? Bu ne gümbürtü böyle?...» dedikten sonra karıyı zorla yatıştırdı, bir daha kucağına oturttu.

Neyse uzatmayalım ağam, bunlar iyice sarhoşlayıp, yere, yanıma yıkıldılar, birbirlerine sarmaştılar, kenet oldular... Artık ne gurultuyu, ne yel gümbürtüsünü duydukları var... Gelgelelim, ben de iyicene huylandım... Karı yanımda yatıyor, öte yanda da hoca... Ben yavaşça üstümdeki tabutu kaldırıp elimi karıya attım. Karının bir yanında ben, bir yanında hoca... Karı, o sarhoşlukla, kimin eli, kimin beli, nerden bilecek?... Bilse bile gayri ben duracak gibi değilim. Hoca devrilmiş, sızdı sızacak... Sayıklar gibi soruyor karıya; «Bunlar kimin cicim?», «Senin cicim...» Derken hoca karının bir yeri diye yanlışlıkla benim kolumu kaptı... Kolum herife sert ve kıllı geldiğinden neresi olduğunu anlamak için parmaklarıyla iyice yoklayıp öğrenmeye çalıştı. Aman, ben şimdi ne yapsam? Kolumu çeksem, anlayacak... Çekmesem, olmaz. Hoca sesini yükseltip, «Bu kimin?» diye bağırdıysa da karıda ses yok... Hoca bir daha bağırdı: «Ulan bu kimin namussuz?» Karı, «Hepsi senin cicim...» dedi. Hoca, «Bu benim olamaz!» deyip koluma yapıştı; namussuz, kolumu koparacak... Ben yekinip sıçradım. Pantolonumu toparlayıp kapıya yürüdüm, açılmaz kapı. Ben kalkınca karı, «İmdaaat... Hortlak var, ölü hortladı!...» diye feryadı bastı. Hoca kalkıp mumu yaktı. Beni görünce bir kudurdu ki... Eski eşkiya bozması bana paçakasnak dalıp, beni altına aldı. Bir yandan da, «Yetişin, hırsız var!» diye bağırmada... Bekçiler, polisler doluştu... Karıyla Emin Hoca, ağız birliği etmişler. Karakolda, karı, «Biz Mescit teneşirliğine bitişik evde otururuz. Teneşirlikte sesler duydum. Varıp hoca efendiye haber verdim. Bir de teneşirliğe girdik ki, işte bu hırsız, tabut tahtalarını çalıyor...»

Emin Hoca da böyle söyledi. Ben «Aman etmeyin, işin

doğrusu şudur, budur...» dedimse de, dinletemedim. İki gün, iki gece beni karakollarda, şurda burda süründürdüler. İki gün önce teneşirlikte yediğim işte o fasulyeyle duruyorum ağam... Ben ne yaptım ki?... Başıma gelenler yetmezmiş gibi, bir de burada şamarlandım... Elli kuruşumdan başka param varsa ciğerime yapışsın.»

Ağa, güldü. Ağa gülünce öbürleri de güldüler. Ağa meydancıya,

— Çabuk yemek getirin bu oğlana, karnını doyursun... dedi.

Ocakçı,

— Fasulye var, yer misin? dedi.

Delikanlı boynunu büküp,

— O'ssun, n'olussa o'ssun... dedi.

Ağa,

— Bunu götürün Adembaba Koğuşu'na, ama iyi bir yer verin... dedi.

GAZOCAĞI MEMESİ

Deniz kıyısındaki o güzel kasabaya taşınırken koltuk, kanape, büfe gibi bazı eşyamız kırılmış, bozulmuş. Komşularımıza, bunları kimin onarabileceğini sorduk. Çok usta marangozlar, doğramacılar, mobilyacılar varmış ama, yine en iyisi Hoşgör Hakkı'ymış. Ama onu da bulmak zormuş. Kafasının esintisine göre alır başını bir yerlere gider, sonra günün birinde çıkıverirmiş ortaya.

Anlatılanlardan, bu Hoşgör Hakkı denilen adamın bir hayta, başıboşun biri olduğu izlenimi uyanmıştı bende. Oysa, sözünü, söyleşisini bilir, efendiden biri çıkageldi. Onarılacak eşyayı gösterdim.

— Peki, yapayım... dedi.

— Kaça olur? diye sordum.

Utanılacak bişey söylemişim gibi başını eğip,

— Kolay, yapalım da... dedi.

Daha kasabaya atanır atanmaz, adım rüşvetçi memura çıkıyor diye.

— Yok, konuşalım dedim. Kaça yapacaksın, ben bileyim...

Hoşgör Hakkı'yı bana getiren adam, yanıma sokulup kulağıma,

— Para konuşmaz o, dedi, hele yapsın da...

Dört günde, bütün kırık dökükleri yaptı, sehpaları, koltukları, büfeyi onardı, bir de üstelik cilaladı. Öyle güzel yaptı ki, evcek sevindik. Bize onu tanıtana, Hoşgör Hakkı'nın pek usta olduğunu söyledik. O da çok usta olduğunu onaylayıp, askerliğinde Hoşgör Hakkı'nın başından geçen bir olayı anlattı. Tümenin tamirhanesinde çalışıyormuş. Binbaşı, arpacığı eğrilmiş tabancasını onarsın diye Hoşgör Hakkı'ya vermiş. Biriki hafta sonra, iki elinde

iki tabancayla binbaşının yanına varmış. «Komutanım, bu ikisinden hangisinin senin tabanca olduğunu şaşırdım; bakın da sizinkini alın» demiş. Binbaşı iki tabacaya bakmış, ikisi birbirinden ayırt edilemiyor, menevişlerine kadar birbirinin tıpkısı... «Biri kimin?» diye sormuş. Hoşgör Hakkı, «Birini ben kendime yaptım sizinkine bakarak, ama sizinkinin hangisi olduğunu sonradan karıştırdım» demiş. Yani, ustalığını göstermek için binbaşıya numara yapıyor...

Bunu anlatana,

— Tabanca da yapar mı? dedim.

Gülümsedi,

— Ne yapmaz ki, dedi. Hoşgör Hakkı'nın yapamayacağı şey yoktur, yeter ki bir görsün... Bir başına top bile yapar, atom bombası bile yapar...

Eşyayı onardıktan sonra parasını almaya gelmedi. Çağırttım. Geldi.

— İyi olmamışsa hoşgörün, dedi, elden geleni yaptık...

Ona, neden Hoşgör dediklerini anladım. Her işi yaptıktan sonra, hoşgörün, diyordu.

— Çok güzel olmuş. Sağol. Borcumuz nedir? Ne vereceğiz?

— Ne uygun görürseniz?

Sinirlendiğim bir söz de budur işte: «Siz ne uygun görürseniz...» Umduklarından bile çok para koparmak isteyenler hep böyle söylerler.

— Yoo, olmaz öyle şey... Söyle! dedim, bir de baktım, sessizce sıvışıp gitmiş.

Kendimce bu işin kaça yapılabileceğini kestirip, onu bana getiren adamla parayı gönderdim. Akşam üzeri geldi.

— Sağolun, parayı aldım ama çoktur... Emeğimiz bu kadar etmez... deyip yirmi lirayı masanın üstüne koydu.

Dedikleri doğru çıktı; bu kasabanın insanları çok iyidir, demişlerdi. Ama bu Hoşgör Hakkı iyiden de başka, ayrı cins bir adamdı.

Terslik işte, hem evin elektrikli radyosu, hem transistörlü radyo bozuldu. Daireyle ev arasındaki yolda bir radyocu dükkânı vardı. Bozuk radyoları ona gönderdim. Rad-

yolar yapıldıktan bikaç gün sonra yine ikisi birden bozuldu. Başka radyo tamircisi var mı, diye sordum.

— Hoşgör Hakkı'ya neden yaptırmıyorsunuz?...

— Yapabilir mi?

— Ne demek... Hoşgör Hakkı isterse, bozuk dikiş makinesi parçalarından bile radyo yapar. Yeter ki istesin o...

Verdik radyoları Hakkı'ya. Huyunu öğrendiğim için, kaça yapacağını sormadım. Ya ertesi gün, ya iki gün sonraydı, onarmış, getirdi radyoları.

— Yaptık ama, dedi, pek iyi olmadıysa hoşgörün...

Radyoyu ilk onaran radyocunun aldığı paranın yarısını isteyince, ben radyocudan yakındım.

— Herif beni kazıkladı... dedim.

— Değildir, dedi, onun işi salt radyoculuk... Sonra dükkân kirası var, vergisi var, şu var, bu var. Ondan o kadar almıştır, hoşgörün...

Hoşgör Hakkı, kasabadaki insanların iyilik, kötülük ölçüsü sayılıyordu. Kendince kötü bulduğu sevmediği insanların işlerini yapmıyordu. Hoşgör Hakkı, birisinin işine koşmuyorsa, kasabalı, o kişiye iyi not vermiyordu. Kasabanın iki yüksek memurunun işlerini kesinlikle yapmazdı. Benimle arası çok iyiydi. Arkadaş olmuştuk, senli benli konuşurduk.

Elinden her iş gelene, on parmağında on hüner var, derler ya, bunun hünerlerine parmakları yetmez. Bir de tokgözlü, bir de efendi ki... Kışa doğru, oturduğumuz evin kiremitlerini aktardı. Kırık camları taktı.

Bigün,

— Bazı kitaplarımı ciltletmek istiyorum, burda bildiğin iyi ciltçi var mı Hakkı? dedim.

— Var, dedi, ciltçinin yerini tarif etti.

Dairenin odacısına, ciltçiye götürmesi için kitapları vermiştim. Odacı,

— Neden Hoşgör Hakkı'ya ciltletmiyorsunuz? dedi.

— Cilt işi bilir mi?

— Onun bilmediği ne var?

— Ama ben ciltçiyi sordum, ben yaparım, demedi...

— Demez o, öyledir... Başkasının ekmeğine engel olacağım, diye kendiliğinden şu işi de ben yaparım, demez...

Ertesi gün kitapları Hoşgör Hakkı'ya verdim.

— Aşkolsun, dedim, yahu sen cilt de yaparmışsın... Bana söylemedin. Ne olur, ciltle şu kitapları...

Ciltlemiş hepsini, getirdi,

— Pek iyi olmadı ya, hoşgör artık... dedi.

— Aman Hakkı, bunlar ne güzel cilt yahu... Senin bıçağın neyin var mı, cilt takımın var mı?

— Yoksa da uydurduk bişeyler... Hoşgörün...

Evin musluklarını onardı. Baharda bahçedeki ağaçları aşıladı...

Karım bigün, pahalı bir elbisesindeki lekeyi temizletemediğini söyledi onun yanında.

— Bir deneyelim abla... dedi.

Elbise bozulacak diye karım vermek istemedi. Benim Hoşgör Hakkı'ya tam güvenim olduğundan elbiseyi gönderttim Hakkı'ya... Tertemiz yapmış elbiseyi...

Kasabanın berberleri iyi tıraş edemiyorlardı. Daireden bir arkadaşın saç tıraşı çok iyi.

— Nerede tıraş oluyorsun? dedim.

— Buranın berberlerinde iş yok. Hoşgör Hakkı saçımı kesiyor... dedi.

— Aman berberliği de mi var? Bu adam beni çıldırtacak yahu!...

— Daha onda ne hünerler var... Geçen pazar günü evde beni tıraş ederken, bir yaşlı kadın geldi, «Aman Hakkı oğlum, inek doğuramıyor, ölecek, koş gel!...» dedi. Hakkı gitti, ineği doğurttu, bir de ilaç yapıp hayvanı sağaltmış...

Hoşgör Hakkı'nın hünerlerine, ustalığına aklım duracak.

Kasabanın ileri gelenlerinden biri oğlunu evlendiriyor. Düğün şölenine bizi de çağırdılar. Ben hayatımda böyle güzel sofra, böyle güzel yemekler görmedim. Meğer bu yemekleri de bizim Hoşgör Hakkı yapmamış mı!...

Bir yaz gecesi, kasabanın bir kıyı gazinosunda biraz içtik, geç vakit evlerimize dönüyoruz. Bir bağ önünden ge-

çerken, uzaktan bir türkü duyuyoruz; ama ne ses... Hop birden durduk, sessizce dinledik.

— Yahu bu ne ses, bu ne ses!...

Türkünün geldiği yere doğru yürüdük. Bağda, çardağın altında bikaç delikanlı oturmuş, içip eğleniyorlar. O yanık sesiyle türküyü söyleyen de Hoşgör Hakkı değil mi!...

Kasabanın yerlisinden biri,

— Bir de saz çalar ki, bir de darbuka çalar ki, dedi, saz deyip, darbuka deyip de geçmeyin, Hoşgör Hakkı'nın elinde konuşur darbuka...

Yalnız bu güzel ses, bir insanın ünlü kişi ve zengin olmasına yeter.

Evde dikiş makinası bozulmuş. Gelsin, diye Hoşgör'e birkaç kere haber yolladım, gelmedi. Acaba, bilmeden darılttık mı? Bişey değil, o bana darılırsa, kasabada adım kötü kişiye çıkacak... Bir de sorup soruşturduk ki, Hoşgör Hakkı'nın nerde olduğunu kimse bilmiyor. Yine alıp başını bir yerlere gitmiş. Nereye gittiği bilinmezmiş... Bir zaman sonra, sanki o sabah kasabadan ayrılmış gibi, döner gelirmiş kasabaya...

O zamana kadar, Hoşgör Hakkı'yla daha yakından ilgilenmediğime çok canım sıkıldı.

— Karısı ne yapar? diye sordum.

Kimi kimsesi yokmuş... Bir anacığı varmış. Evine gittim, yaşlı anasını gördüm. Evin kitap dolu oluşu beni büsbütün şaşırttı:

— Teyze bu kitaplar kimin?

— Hakkı'mın...

Sonradan başkalarından öğrendim; Hakkı ilkokuldan sonra okuyamamış, yoksul olduğundan, babasız olduğundan...

— Hakkı nereye gitti teyze?

— Bilir miyim, ne bileyim... Yine aldı başını gitti işte... Ama suç benim. Gazocağı bozulmuştu, bakıver şuna oğlum, dedim. Diyemez olaydım... Baktı gazocağına... Ana bunun memesi bozulmuş, gidip bir gazocağı memesi alayım, dedi. Gidiş o gidiş... Hep böyle yapar bu benim oğlum.

Bundan önce de, camları takacaktı, cam macunu alayım diye gitti, altı ay sonra döndü. Çocukluğundan beri böyledir.

Kasaba eczacısı dostumdur. Bazı akşamlar eczanede oturur, eczacıyla havadan sudan söyleşiriz. O akşam, eczacıya, Hoşgör Hakkı'yı anlattım.

Eczacı,

— Bana geldi... dedi.

— Ne zaman?

— On gün kadar oluyor. Geldi, «Sizde gazocağı memesi var mı?» dedi. Güldüm, «Oğlum Hoşgör, yine senin gezi nöbetin tuttu, eczanede gaz ocağı memesi ne arasın? Git de tamirciye, hırdavatçıya sorsana...» dedim.

— Kasabada gazocağı memesi satan yok mu?

— Var canım, dolu... Ama oraya gitse bulacak gazocağı memesini... Oysa arayıp arayıp bulamamak istiyor ki, gazocağı memesi aramak bahanesiyle dünyayı gezip dolaşsın... Böyledir o... Bikaç yıl önce de geldi, sizde civata var mı, dedi. Yok dedik, gitti. Bikaç ay görünmedi. Ta Kars'a gitmiş civata aramaya...

Zaman geçtikçe, kasaba esnafından öğrendim; Hoşgör Hakkı, kasabada kimde gazocağı memesi bulamayacağını biliyorsa, hepsine gidip, sizde var mı, diye sormuş. Sanırım, anlıyorum Hoşgör Hakkı'yı! Kasabada bunalınca, burdan kaçıp gitmek için kendine bir gerekçe uydurmaya çalışıyor.

Aradan aylar geçti, altı-yedi ay... Bir açıklama için beni Bakanlıktan çağırmışlardı. Ankara'ya gittim. Bigün Ankara'da dolaşırken Hoşgör Hakkı'yı görmez miyim...

— Aman Hakkı, nasılsın yahu?

Sanki, daha o sabah görüşmüşüz gibi,

— Sağol, iyiyim... dedi.

— Nerelerdesin sen?

— Buradayım işte... Bu akşam İstanbul'a gideceğim, otobüs bileti almaya gidiyorum.

— Ne yapacaksın İstanbul'da?

— Bir-iki gazocağı memesi alıp memlekete döneceğim.

— Burada yok mu?

— Çok aradım, yok... Arana arana, belki bulunur diye, işte buralara kadar geldim, ama yok...

— Ben bulurum hadi gel benimle...

Yürüdük. Bir kırtasiyeciye girdi:

— Sizde gazocağı memesi bulunur mu? dedi.

Satıcı, alay ediyor sanarak ters ters baktı.

— Yok, dedi.

Hoşgör Hakkı, bana dönüp,

— Bak işte yok, her yeri aradım... dedi.

— Gel benimle... Ben bulurum...

Gazocağı memesi bulunabilecek bir dükkânın kapısına gelmiştik.

— Burda vardır ama, iyi değil, dedi, hem de numarası tutmuyor...

Anladım, kafasına koymuş, ille İstanbul'a gidecek... Birden, Hoşgör Hakkı'ya özendim, onun gibi olmak istedim. İçimden anlatılmaz bir rüzgâr esti:

— Bir gazocağı memesi de bizim eve gerekli, hadi İstanbul'a birlikte gidelim de alalım...

Bir süre yüzüme bakıp beni inceledi:

— Sen buradan al da dön, burada bulunur...

— İyi değil bunlar, numarası tutmaz...

— Öyleyse ben sana İstanbul'dan alır getiririm...

Benim kendisiyle gitmemi istemiyordu. Çok üsteledim. En sonunda, gülümseyerek,

— Sen bir gazocağı memesi aramak için dünyanın öbür ucuna gidemezsin... Sen, şekerciden gazocağı memesi soramazsın... dedi.

Beni küçümsüyordu.

— Neden? Memur olduğumdan, işime bağlı olduğumdan mı?

— Hepsinden biraz ama, o da değil!...

— Ya neden öyleyse?

— Sen necisin? Memur... Başka ne iş yaparsın? Hiç?.., Araba sürebilr misin? Kundura dikebilir misin?

— Hayır...

— Badanacılık? Boyacılık? Tesviyecilik? Dolmakalem, saat tamiri?...

Saydı, saydı, saydı, sonunda,

— Sen, dedi, şekerciden gazocağı memesi arayamazsın... Hadi, ben otobüse geç kalmayayım... Eyvallah...

— Ne zaman döneceksin kasabaya?

— Bilinmez ki... İstanbul'da gazocağı memesi bulursam, hemen dönerim. Bulamazsam, bir de İzmir'e gidip arayacağım...

Ben kasabaya döndükten kısa bir süre sonra o da geldi; İstanbul'da gazocağı memesi bulabilmiş.

Ne zaman bunalsam, hep aklıma Hoşgör Hakkı gelir, bir vapura mı, bir otobüse mi, tirene mi, hemen bir taşıta atlayıp bir yerlere gitmek, oralarda gazocağı memesi aramak isterim, ama hiçbir zaman yapamam bunu... Hele bir emekli olayım da, o zaman gazocağı memesi aramaya çıkacağım...

ŞEYKESEN BEKTAŞ AĞA

Hayır, Şeykesen soyadımız değildir. Bize Şeykesen Bektaş Ağa denilmesi başka yüzden... Doğrudur, Şeykesen Bektaş Ağa diye ünümüz öyle yürümüştür ki, gerçek soyadımız unutulmuştur. Cezamız mı? Allah ömür verirse, daha iki yıl yatacağız. Herbir işin başı sağlık, gerisi yalan... Ömrü olan için iki yıl çok sayılmaz, evet... Oğullarımız, torunlarımız var çok şükür. Bakarlar bize, hiçbir sıkıntımız yoktur. Ziyaretlerimize gelirler. Var, var, herbişeyimiz var...

Bizimkisi bir iddia üzerine oldu... Biz iddiayı kazandığımızdan, sonunda mapus damına düştük ya, şerefimizle düştük. Evet öyledir, mapusta da hatırımızı sayarlar eksik olmasınlar... Sizden iyi olmasın, eşimiz dostumuz gayetle iyidirler, çok yardımlarını gördük...

Yok, kaza değil... Biz bilerek yaptık bu işi Bey. Hiçbir pişmanlığımız da yoktur. Tarihlere geçecek bir ders olsun, dedik... Geçti de tarihlere, evet... İyi buyurdunuz. Anlatsak gerek, başınızı ağrıtmazsak...

Bizim oraları bilir misiniz? Demek hiç yolunuz düşmedi. Sizin gibi beyler için gidilecek, yaşanılacak yerler değildir. Ola ki insan hükümet zoruyla gönderile. Yada memur takımı için, küpünü doldurmaya biriki yıl kahrı çekile. Bize bakma bey, bizim vatanımız bulunmuş, alışmışız, biz severiz. Ama sizlere göre değil. Yağmur diye gökten altın yağmalı ki, çilesini çekesiniz... Küçük yer ve bakımsız kalmış.

Bizim ora insanlarımızın geçimi kaçakçılık üstüne. Kaçakçılığı kaldırdın mı, yediden yetmişe açız. Kurban olduğum Yaradan, her kulunun geçimini bir ayrı yoldan vermiş. Ne buyurmuş? «Ben bir topal karıncamı bile aç bırakmam» buyurmuş. Ormanlık bir yerimiz yok ki, kaçak ağaç

kesip odun satsak... Ağaları zengin köylülerimiz yok ki, eşkiya üreye. Yol uğrağı bir yerde değiliz ki, yolbağcılığı edile, yolcu soyula... Orman kaçakçılığı yok, eşkiyalık yok, soygunculuk, hırsızlık yok, e bunca insan başka neyle geçinecek?... Aç mı kalınacak yahu? Elbet bir geçim yolu bulunacak. Bizler de zoruna kaçakçı olmuşuz.

Bir topal karıncasını aç bırakmayan Allah, bizi de demek sınıra yakın yerdeki kasabada dünyaya getirmiş ki, aklımızı kullanıp karnımızı doyuralım...

Bu kaçakçılık işleri nasıldır, bilir misiniz? Nereden bileceksiniz... Bilmesine bilmezsiniz ya, belki bir bilenden duymuşsunuzdur. Bu kaçakçılık işinde, sırtını bir hükümet adamına dayayacaksın ki işi yürütesin. Arkanda hükümet adamı olmamış, kaçakçılık olmaz...

O cimcirik oğlan gelesiye, bizim işlerimiz iyiydi. Ne zaman ki o cimcirik geldi, bizim oranın işleri tüm bozuldu. Yandık ki, iyicene...

Adamlarımdan biri,

— Aman Bektaş Ağa, bu Cimcirik'i yola getirmenin hiçbir umarı yok... dedi.

— Daha yenidir de ondan, dedim, hele adamın ilk hızı geçsin. Üstüne varıp tebelleş olarak herifi bunaltmayın...

Bu hükümet adamlarının huyu bir başka olur. Karının eskisi, hükümet adamının yenisi işe yaramaz beyim. Hükümet adamı şaraba benzer; ikisi de eskidikçe değerlenir. Neden dersen, hükümet adamı dediğin yeniyken zağlı kılıç örneği keskindir çok. Zamanla ona çarpa, buna çarpa körlenir, alışır.

Bir zamanlar, bizim oraya bu cimcirik gibi biri daha gelmişti.

Sınırdan kuş uçurtmuyor. Bizim adamlar gene bana gelip,

— Aman Bektaş Ağa, bu adamı yumuşatamazsan, bütün insanımız açlıktan kırılacak! demişlerdi.

Ben de onlara,

— Dayanacaksınız, demiştim, sonunda o kendiliğinden balmumu gibi yumuşak olur, yola gelir.

Evet... Dediğimiz çıktı. Gelişinin üstünden iki ay geçti geçmedi, bigün beni makamına çağırttı. Huzuruna varıp,

— Emriniz Bey! dedim.

— Estağfurullah!... dedi, ne emri canım!... Sizin buraların hatırlı insanı olduğunuzu duyduğumuzdan, görüşüp konuşalım, tatlı tatlı söyleşelim, dedik...

Hele hele... Belli ki, sabrı tükenmiş. Çıkar baklayı ağzından oğlum. Konuşurken konuşurken lafı döndürüp dolaştırıp içindekilerini çıkardı. Buraya gelirken, duymuşmuş ki, bizim buralarda gayetle ucuza ve gayetle naylondan avrat için içgiysisi bulunurmuş.

— Geldik geleli hiç böyle bişey göremedik. Evde yengen naylon da naylon diye tutturdu. Karı takımına söz anlatması zor... diyordu.

Uzun etmeyelim, şıp diye pazarlığa oturduk. Hani diyeceğim, biz bunların ciğerini biliriz. Gelgelelim, bu Cimcirik'in yola gelesi yok... Ne ettiysek yola getiremedik. Neden mi? Çünkü bu Cimcirik, gayetle şeriatçı bir adam. İçkiyle yola getirelim dedik ilkin. Rakının, şarabın damlasını ağzına koymaz. Kumarı bir deneyelim, dedik. Hayır, oyun kâğıdına, zara elini sürmüyor. Karıcılığı da yok, harama uçkur çözmüyor. Haramı bırak sen, helala da uçkur çözdüğü yok. Olmuyor, olmuyor... Ne yaptıysak yola getiremedik.

O zamana kadar ben daha Cimcirik'in yüzünü görmemiştim. Şunu bir de ben görüp konuşayım, dedim. Ama bir yolunu bulmalı. Çünkü şölene, çağrıya gelmezmiş. Aylardan Ramazandı. Biz bunu iftara çağırdık. Ben Cimcirik'i işte o zaman gördüm. Cimcirik deyişimi boşuna sanma. Boybos yoksunu, kara kuru, çingene maşası gibi bir herif. Dağda bayırda görsen, bu hangi yaban yaratığıdır diye şaşar kalırsın. Yaradan'ın gücüne gitmesin, öyle bir ecişbücüş yaratmış ki bunu, ormanda kurtlar görse, korkuya düşüp kaçar. Allah Allah... Daha önceden insan diye tanıtmasalar hiç bileceğim yok. Bu çürük bakla kadar herifin bir de sesi var ki, Yavuz'un baca düdükleri, yanında fısıltı kalır. Hey kurban olduğum Tanrım, o sesi, bu serçe parmağım kadar

herifin neresinden çıkartırsın!...

Ben herifi görünce, bunun neden uçkurunun düğümlü olduğunu şıp diye anladım. Yahu buna hiçbir karı korkudan yanaşamaz ki, herif de elini uçkuruna ata.

Başladık konuşmaya. Ben sağdan soldan yokluyorum; hayır hiç yola geleceği yok.

Diyor ki:

— Bizdeki kanunlar kanun mu?

— Ya ne?

— Ben bunlara kanun demem. Öyle bir ağır kanunlar olacak ki korkudan hiçbir kötülük yapılmaya ve de hiçbir suç işlenmeye! Evet, bize şeriat kanunları gerek. Şeriatten döndük, bu milette de ahlak kalmadı!...

«Şeriat Kanunu!» diye bağırdıkça, sesinin zangırtısından deprem olup dam başımıza yıkılacak. Bizim oraları toprak damdır hep... İnsanlar evden çıkmazsa, düşman uçağı, buranın bir kasaba olduğunu anlayamaz.

Ben bu Cimcirik'e,

— Sorması ayıp olmasın Bey, dedim, bu senin şeriat kanunu dediğin nedir?

— Ne midir? Şeriat kanunu şudur: Biri hırsızlık mı etti? Elini keseceksin...

— Aman!...

— Amanı zamanı yok... Rüşvet alanın da elini keseceksin!

Yahu, bak sen şu belaya; bizim ora memurlarını hep elden koldan edecek de adamları açlıktan mı öldürecek?

— İyi ama, hırsızlığın azı var, çoğu var... Rüşvetin azı var, çoğu var... Haydi şeriat kanunudur, elini keseceğiz, ama ne kadarını?

Diyor ki:

— Cenabı Allah herşeyi miktarınca yapmıştır. Mesela neden kol uzundur? Elbet bir sebebi var.

— Aman... Sakın, hırsızlık ettikçe ucundan biraz biraz kesilsin diye mi?

— Evet, iyi bildin! Kaçakçılık önlenmiyor diyorlar. Bu kanunlarla elbet önlenmez. Şeriat kanunu olsun, bak gör.

Keseceksin kaçakçının ayaklarını...

— Ne kadar?

— Yaptığı kaçakçılık kadar, kimininkini ucundan, kimininkini kökünden...

Yahu, bu Cimcirik şeriat yoluna tüm milleti elden ayaktan düşürüp sakat edecek de, dilenmeye bile umar bırakmayacak...

Bizim Kel Hamido'ya,

— Oğlum Hamido, bu şeriat işinde sen yaşadın... dedim.

Çünkü bizim kırk yıllık kaçakçı Kel Hamido savaşta ayaklarını şarapnele verdiğinden tahtabacak ve koltuk değneğiyle gezer. Hızarla kes tahta ayağını Hamido'nun, yeni ayak yaptırsın kendine...

Cimcirik,

— Şeriat kanunu böyledir, diyor, komşusunun malında gözü olanın, namahreme kötü gözle bakanın gözünü çıkaracaksın. Cenabı Allah hep düşünmüş. Neden insanoğlunu tek göz değil de iki gözlü yaratmış?

— Biri yedektir. Birini Şeriat çıkarınca, öteki kalsın diye mi?

— İyi bildin. Gene akıllanmazsa ötekini de... Şeriat kanunu olsun, bak hiçbir kötülük kalır mı? Yalan söyleyenin, yalan yere yemin edenin, yalancı tanığın...

— Dilini mi koparacaksın yoksa?

— İyi bildin. Neden Cenabı Allah insanın dilini uzun yaratmış?

— Yalan söyledikçe ucundan, ucundan, giderek kökünden koparılsın diye mi yoksa?

— İyi bildin...

Ulan Cimcirik, insan kasabı mısın dümbük? Kalem yontar gibi insanoğlunu kesip biçiyor.

Ben buna dedim ki:

— Bu sizin Şeriat Kanununca zina edenler, harama uçkur çözenler ne olacak?

— Kesilecek.

— Şeyi mi?

— Evet, şeyi kesilecek... Cenabı Allah neden...

Sözünü kesip,

— Zina ettikçe, ucundan ucundan kesilsin diye mi yoksa?

— İyi bildin.

— Eyvah!...

Bu Cimcirik yandı. Herifin kendisi serçe parmağım kadar... Ulan Cimcirik, bu üstten budadıkça kökten sürmez... Bizi hadım edecek de, vatan evladı yetişmez olacak...

— Pek güzel dedin de, bu Şeriat Kanununda zina eden avrat düşünülmemiş mi? Avradın neyi kesilecek?

— Taşlanacak...

Böyle bir gayretli Şeriatçı adam yola gelir mi? Ben başladım düşünmeye. Bu herif ya kendine verilen rüşvetleri azımsıyor, yada gerçekten Şeriatçı ki, o zaman artık yola gelesi yok.

Ben bunu sınamak için sordum:

— Olacağı yok ya, söz gelişi ben diyelim harama uçkur çözdüm. Sizin Şeriat Kanunu da yürüyor. Siz şimdi benim...

— Evet, babamın olsa yine keserim.

— Miktar nasıl olacak? Dul kadınsa nasıl, kızoğlankızsa ne kadar, evli kadınsa ne kadar?

Belediye narhı gibi bir tarife verdi ki, evli kadınla olursa zina, kökünden kesilecek...

Ben o günden sonra, uzun uzun düşündüm. Cimcirik'i bir deneyeceğim; gerçekten, dediği gibi, Şeriatçıysa, ben de kaçakçılıktan elimi ayağımı çekeceğim. Bizim oralarda başka da geçim yolu olmadığından, başka bir yere göç edeceğim. Yook, bu Cimcirik dediği gibi Şeriatçı çıkmazsa, o zaman yandı ki, ben ona Şeriat Kanununun dediğini aynen yapacağım. And içtim. And içtim böylecene.

Bizim orada Nazlı derler bir ünlü yosma vardı ki, ölüyü diriltir ve cansızı ayağa kaldırır takımından bir cins karıdır. Kendi zenaatinin ustası ki üstüne bir eşi benzeri yoktur dersem yeri... Nazlı'yı çağırttım:

— Nazlı kız yavri... Sana bir işimiz düştü ki, altından kalkabilirsen dile benden ne dilersen...

— Aman Bektaş Ağam, dedi, sayende, yapamayacağım mı var! Di sen buyur...

Nazlı kız yavriye birbir anlattım. Sonunda,

— Bu iş olursa senin evinde olacak ki, biz de bir güzel seyredelim. Aman Cimcirik'i evine çek bir güzel... dedim.

— Zenaatimizi bize öğretme Bektaş Ağam, dedi, sen buyurdun ya gerisine karışma. Bizim bileğimizde altın bilezik oynak avratlık...

Ben and içmişim Bey, Nazlı kız yavri, Cimcirik'i baştan çıkarmazsa, ben yurdu boşlayıp başka yere göçedip orada yurtlanacağım; baştan çıkarsa, Cimcirik'in şeyini kıtır kıtır keseceğim ki, tarihlere geçecek bir ders olsun...

Nazlı kız yavri Cimcirik'in hükümet dairesinde temizlik yapmaya başladı. Biz de eski tahta bağdadi üstündeki dökülmüş sıva aralıklarından içerisini gözetlemekteyiz.

Nazlı kız yavri, şalvarını baldırlarının üstüne kadar iyice sıvamış, çıplak ayaklarıyla döşeme tahtalarını silmekte. Ama nasıl bir tahta silme canım... İki ayağının altına aldığı ıslak bezin üstünde ırgalana ırgalana döndükçe tahtalar gıcır gıcır ses veriyor. Cimcirik içeri girip de Nazlı'yı o biçim görünce,

— Temizlik ben gelmeden bitmeli! dedi.

Nazlı kız yavri,

— Geç kaldım biraz, daha şimdi bitiyor! dedi, ıslak bez üstünde ırgalana ırgalana dönmeye başladı. Şehir oğlanlarının, kızlarının yeni dansları kaç para eder, Nazlı kız yavrinin tahta silerken ırgalanması yanında. Bir de dans çalgısı olsa, Nazlı kız çalgıya uyacak ki şaşırıp kalırsın. Cimcirik ayakta donup kalmış, kızın baldırlarına bakarak yalanmaktaysa da, yine de salyalarını toparlayamıyor. Nazlı kız, Cimcirik iyicene görsün malını diyerek, ona arkasını dönmüş, ha babam ırgalanarak bir sağa, bir sola kalça atıyor. Bu ne kalça atma Bey, bir karış sağa fırlıyor, bir karış sola... Şeytan diyor ki: Ulan Bektaş, yürü! Dayanılır gibi değil canım... Nazlı kız, kıçın kıçın giderek, Cimcirik'in arkasında durduğundan sanki habersizmiş gibi, Cimcirik'e bir kalça atmasıyla herifi duvara çarpmadı mı! Cimcirik

bir titreme geçirdikten ve de silkelenip kendine geldikten sonra,

— Adın ne senin bakayım... dedi.

— Adımıza Nazlı denir.

— Nazlı, ne güzel siliyorsun döşemeleri... Benim evin tahtalarını da sil!...

— Laf olur eve gelemem... Dedikodu ederler de kocamın kulağına gider.

— Kocan nerede?

— Vatani vazifesini yapıyor.

Ulan aferin Nazlı kız yavri, nasıl öğretmişsem, öylecene bülbül gibi söylüyor.

— Kocam askerde olmasa ne işim var benim el kapısında hizmette! Çalışıyorum da, hem boğazımı çıkarıyorum, hem kocama harçlık yetiştiriyorum.

— Kocan askerde demek...

Cimcirik iyicene umutlanmıştı.

— He ya, vatani vazifesini yapıyor. İşim bitti. Ben gidiyorum...

— Dur hele... İşi bitmişmiş... Bak buraları iyi silinmemiş...

Beş gün sonra Nazlı kız yavri bana geldi,

— Bu gece evime geliyor, dedi, aman Bektaş Ağam beni o Cimcirik'le odada uzun zaman yalnız koma. Herifi görünce içim dönüyor da öğüresim geliyor. Aman elimi kolumu tutası olur da...

Biz üç kişi, Nazlı kız yavrinin evine gittik. Bir odaya kapandık ki, Nazlı kız da Cimcirik'i yandaki odaya alıp bize gözetletecek. Cimcirik'in iyice gözü döndüğünden gündüzleyin eve gelmek istemiş ya, Nazlı kız, «Aman evde iki çocuğum var, onları uyutmazsam olmaz. Hem de konukomşu görür» diyerek Cimcirik'i eve gece gelmeye razı etmiş.

Evet Cimcirik geldi, odaya girdi. Ayakkabıları elinde ve ayaklarının ucuna basa basa yürüdüğünden çıra ışığında herif kambur cine benziyor. Nazlı kız, ayakkapları elinden almak istiyorsa da: «Ne olur, ne olmaz, belki kaçmak gerekir, yiğitin papucu yanında gerek!» diyerek kundura-

ları bağrına basıyor. Bir de utanmadan Nazlı kız yavriyu «Suyu ocağa koydun mu?» demez mi! Bak yahu, bak sen şu Şeriatçı, dini bütün Müslümana! Askerdeki herifin iki çocuk anası yoksul karısıyla yatacak da, arkadan da gusül aptesti alıp Müslümanlığına toz kondurmayacak. Nazlı kız yavri,

— Su ocakta ısınıyor... dedi.

— Öyleyse soyun hadi...

— Yok, ben utanırım... İlkin sen soyun, gözünü de yum! Ben seni döşeğe çağırırım o zaman.

Cimcirik başladı soyunmaya. Yahu Bey, o serçe parmağı kadar herif bir de kıllı, bir de kıllı... Eğri, büğrü yampiri, kara örümcek gibi bişey.

Nazlı kız yavri, Cimcirik'i o donda görmemek için ışığı söndürdü ve bizim olduğumuz odaya kaçıp kapıyı da kapadı. Cimcirik,

— Kahpe! Neredesin kız kahpe? diye bağırıyor.

Önceden öğrettiğimiz gibi Nazlı kız yavri seslendi:

— Ben soyunup döşeğe girdim. Sen de gel bu yan odaya ama, gözlerini yum, kıçın kıçın gel ki çıplak tenimi görmeyesin. Ben bu işlere alışık değilim, ilk başıma geldiğinden utanırım... Arkanı dön de kıçın kıçın gel, yoksa vallaha kaçarım...

Nazlı kız «Köpek gibi ulu!» dese Cimcirik razı, «Anır!» dese razı. Cimcirik gözlerini yumup kıçın kıçın bizim olduğumuz karanlık odaya geldi. Kapıyı açtığımızdan rahatça içeri girdi. Ben bunun arkasına geçtim, belinden kollarımı geçirip bir güzel pekiştirerek kasnakladım ki, Cimcirik'in soluğu kesildiğinden ağzını kuş gagası gibi açıp kapıyorsa da sesi çıkmıyor, can kaygısıyla,

— Kız kahpe, bu sendeki nasıl güç, beni kurt kapanına mı aldın? Bırak, boğacaksın! dedi.

Bunu yere yıkmamla, imansızın iman tahtasına çöküp, arkadaşlara,

— Yakın ışığı dedim.

Çıra yandı. Altımda kara böcek gibi debelenen Cimcirik beni görünce inledi:

— Aman, aman Bektaş Ağam!...

— Amanı kalmadı ulan, Şeriat Kanunu isteriz, yoksa ahlak gidiyor elden... Evli avratla zina edince ne kadarı kesilecekti?

— Aman Bektaş Ağam...

— Evli kadının kocası vatani vazifede olursa?

— Aman...

— Kadın çocuk anasıysa?

— Aman...

— Dibinden mi, kökünden mi?

Bıçağı sıyırdım.

— Öldür, öldür beni de, aman şeyimi kesme. Boğazımı kes, kellemi al... Öldür beni Bektaş Ağam...

— Ulan namussuz... Öldüreyim seni de, gerici köylüler Cumhuriyet memurunu şehit ettiler diye kahraman ol, öyle mi? Yağma yok, Şeriat yürüyecek. Biz Şeriat isteriz.

Arkadaşlar ellerini ayaklarını tuttular, bıçağı çaldım... Cimcirik zati serçe parmağı kadar, korkudan herifin her bişeyi büzülüp çekilmiş. Evet, biz oncacık şey için bunca yıl yatmaktayız işte... Allah ömür verirse, daha iki yıl yatıp çıkacağız... Adımız da buyüzden Şeykesen Bektaş Ağa'ya çıktı Bey...

ARTIK ŞİİR YAZACAK

— Siz, yazar olduğunuz için, sanırım, bilirsiniz... dedi.

— Neyi? diye sordum.

— Deniliyor ki... Sözde, sanatçıların mayasında canilik varmış, öyle midir?

— Ne gibi yani?

— Bu sanatçı denilen insanlar aslında her Allahın günü kan dökmek, bıkaç kişiyi öldürmek, boğmak, zehirlemek, boğazlamak, kıtır kıtır kesmek...

— Aman Muhittin Bey, diye sözünü kesmek istedimse de beni dinlemeden devam etti:

— ..... Yakmak, gebertmek isterlermiş de, ne de olsa aydın kişi olduklarından biyandan da kanun korkusu var. İçlerinden geçirdikleri cinayetleri işleyemezler, ama işleyemedikleri cinayetlerin yerine sanat eserleri yaratarak kendilerini tatmin ederlermiş. Yani bütün bu ünlü sanatçılar, sanatçı olamasalarmış, hepsi de azılı, gözlerini kan bürümüş birer cani olacakmış. Ya... Cani olmak, sanatçı olmak kadar kolay olmadığından, sanatçı olmuşlar...

— Yani, dediğinize göre, caninin korkağı sanatçı oluyor.

— Siz üzerinize alınmayın rica ederim. Ben kitapta okuduğumu size anlatıyorum.

— Benim anlayamadığım, sanatçılığın canilikten neden daha kolay olduğu?

— Yok ama, siz de hak verirsiniz ki, cinayet işlemek, sanat yapmaktan daha zordur. Yüreklilik ister, gözüpeklik ister... Sanatçılar işin kolayını bulmuşlar. Cinayet işleyeceklerine sanat eseri yaratıyorlarmış... Ha? Siz ne dersiniz buna? Doğru mu sizce?

— Bilmem ama, böyle olduğunu hiç sanmam. Alalım

Şekspir'i, bu büyük dâhi o şaheser piyeslerini yazmamış olsaydı, dünyanın en büyük canisi mi olacaktı yani?

— Üstüne bastınız. Okuduğum kitaba göre, Şekspir'in piyeslerinde o kadar çok adam öldürmesi, hele son perde kapanırken sahnenin insan salhanesine dönmesi bundanmış. Şekspir, insanları hayatta öldüremediği için, kâğıt üstünde bol bol cana kıyıyormuş. Bir insanın ruhunda ne kadar çok canilik duygusu gizliyse, o kadar büyük sanat eseri yaratırmış. Şimdi sizden doğruyu söylemenizi rica ediyorum: Bunca kitabınız var. Bu kitapları yazamamış olsaydınız, katil mi olurdunuz?

— Aman Muhittin Bey, rica ederim...

— Benim için çok önemli de ondan soruyorum. Birisini öldürmek isteği duydunuz mu hiç? Yazılarınızı, birisini parçalamak, boğazlamak isteği içinde, kızgınlıkla, sinirlilikle mi yazarsınız? Yazdığınız yazıyı bitirince beğenirseniz, kana susamış bir caninin, cinayet işledikten sonraki rahatlığını duyuyor musunuz?

Sanki suçüstü yakalanmış gibi sesimi çıkaramıyordum. Çünkü, Muhittin Beyin anlattığı bunalım içinde, kızgınlıkla bastırdığım kalemin ucuyla kâğıdı yırta yırta yazdığım, kalemin ucunu da yazarken kırdığım çok olmuştur. Dişlerimi sıka sıka, yumruğumu vura vura, kalemi bastıra bastıra yazdığım yazıları hatırlayıp birden kendimden korkmaya başladım. Yüzümden bunu anlamış olacak ki,

— Demek, senin bu kadar çok kitap yazman bundan, dedi, ben de ne verimli yazar diye sana değer veriyordum. Oysa sen o kitapları yazmasan, hohooo, kimbilir kaç yüz kişinin canına kıyacaktın...

— Aman Muhittin Bey, ben tavuk bile kesemem...

— Hih! Kitabın yazdığı gibi işte... Tavuk bile kesemedikleri için sanatçı oluyorlarmış ya... Kesebilseler, adam kesecekler. Ama ödlek olduklarından sanatçı oluyorlar...

Önce size Muhittin Bey'i birazcık olsun tanıtmalıyım ki, onun bu sözlerinin, kişiliğine ne kadar aykırı düştüğünü anlayabilesiniz. Muhittin Bey hani «melek gibi» dedikleri insanlar vardır ya, işte öylelerinden... Onun için cinayet-

ten, kandan söz etmesine şaşıyorum ya...

— Kuzum Muhittin Bey, niçin böyle şeyler soruyorsunuz bana?

— Benim için çok önemli. Vereceğiniz cevaba göre, Sabiha'dan ya ayrılacağım, ya ayrılmayacağım.

Büsbütün şaşırdım. Çevremizde onları mutlu aile örneği diye gösterirler. Daha geçenlerde evliliklerinin yirmibeşinci yılını kutladılar. Boylarınca kızları, oğulları var... Sonra karıkoca, ikisi de soylu aileden geliyor. Sabiha Hanım'ın dedeleri hep paşa... İkisi de aydın, Avrupalarda bulunmuş, yabancı dil bilir insanlar...

— Evet... Ayrılacağım Sabiha'dan.

— Aman Muhittin Bey, nasıl olur...

— İşin gerçeğini bir öğrensem...

— Nedir?

—Bilmem farkında mısın, beşon yıldan beri nedense kadınlar seramik ve tahta oyma sanatına pek düştüler...

— Evet, öyle oldu. Tanıdığımız bazı hanımlar da seramikle, ağaç işleriyle uğraşıyorlar, sergiler açıyorlar. Başarılı eserler de yapıyorlar doğrusu...

Dünyanın en yumuşak adamlarından biri olan Muhittin Bey, çenesini kısıp dişlerinin arasından,

— Yaparlar, yaparlar, tabii yaparlar... dedi. Bizim de tanıdığımız birçok kadın seramikçi, tahta oymacı var. Peki, bunların nasıl kadınlar oldukları üstünde hiç düşündünüz mü?

— Hayır, düşünmedim...

— Öyleyse şimdi düşünün bakalım...

Tanıdığım seramikçi ve oymacı kadınları gözümün önüne getirdim.

— Hepsi de aydın kadınlar... dedim.

O yine kızgınlıkla,

— Aydın ya, aydın... Hepsi de aydın haspaların... Peki, başka nasıl bunlar? Düşünün bakalım... dedi.

— Geçim sıkıntısı olmayan, paraca durumları iyi.

— Tamam... Yani, rahat batıyor desenize şuna... Başka?

— Sanattan, estetikten anlıyorlar...

— Anlamaya anlarlar... Çoook anlarlar... Hepsi iyi ama, bu kadınların çoğu otuzbeşini, kırkını aşkın... Kırk yaşından sonra neden birdenbire seramiğe, tahta oymacılığa merak sarıyor bunlar? Ne oluyor yani? Gökten emir mi geliyor?

Gerçekten de tanıdığım seramikçi ve oymacı hanımlar ya kırka yakın, ya kırkını aşkın hanımlardı. Bu yaş konusunu hiç düşünmemiştim.

— Peki, nasıl oluyor kardeşim, bu kadınlar duruyorlar duruyorlar da, kırktan elliden sonra birden sanatçı kesiliyorlar başımıza? Yani kartlaşınca, gökten ilham mı geliyor bunlara? Onca yıl hanım hanımcık evinde oturan kadın, bir de bakıyorsun, günün birinde kolları, paçaları sıvamış, toprak ezip, çamur yuğurup seramikçi kesilmiş başımıza. Yahut, elinde keskiler, bıçaklar hababam ağaç yontup, kızgın demirlerle tahta dağlayıp oymacı oluvermiş...

— Ama bunda ne gibi kötülük var Muhittin Bey?

Kısılmış dişlerinin arasından «Hihiii...» diye homurdayarak,

— Biz erkekler işte böyle budalayız, dedi, yahu bu kadınların otuzdan, kırktan sonra böyle birden yok seramikçi, yok oymacı kesilmelerinin elbet bir nedeni olacak, bir düşünsene...

— Ama genç kadınlardan da benim tanıdığım tahta işleri yapanlar var.

— Vardır. O tanıdığın oymacı hanımlar kocalarından ayrılmışlar mı?

— İkisi ayrıldı. Biri, iki kez nişanlandı, ama evlenmedi. Biri de evli...

— Tamam... Dediğim gibi işte... Kardeşim, sen akıllı bir adamsın. Beşon yıl öncesine kadar kadınlarda böyle bir merak yoktu da, sonradan nasıl oldu bu kadınlar hep birden bu türlü işlere sarıldılar? Kadın eline iğne yaraşır, tığ yaraşır, fırça yaraşır, kalem yaraşır... Niçin keman, piyano çalmazlar, resim yapmazlar, yazı yazmazlar da ille seramik, ille odun yontmak... Ama düşünsene, akşama kadar

çamurla, kille boğuşmak, elde keser, keski ağaç yontmak ne demek? Benim diyen güçlü erkeğin becereceği iş değil.

— Peki neymiş Muhittin Bey?

— Hah, sor da anlatayım diye bekliyordum. Sabiha'nın arkadaşlarından birçok seramikçi, oymacı hanım var. Dediğin gibi hemen hepsi de sergiler açıyor, başarılı işler yapıyor. Ben düne kadar, «Aferin kadınlara, boş oturmuyorlar, dedikodu yapmıyorlar, çalışıyorlar,» diyordum. Oysa işin gerçeği hiç de böyle değilmiş.

— Nasılmış?

— Sabiha'nın arkadaşlarından seramikçi bir hanım çoktan beri beni atölyesine çağırır, yaptığı işleri göreyim diye... Sabiha gitmiş, pek beğenmiş. Dün sabah ben de gidip göreyim, dedim. Gittim.

Hizmetçi kapıyı açtı. Atölyesinde çalışıyormuş. Evin her yanını atölye yapmış, odanın birine de seramik fırını yerleştirmiş. Evdekilerin geri kalanı da bir odaya tıkışmışlar. Hizmetçi atölyenin kapısını açtı... «Buyurun» dedi, gitti. Bir de baktım, dediğim hanım bir kil külçesinin önünde çalışıyor. İşine dalmış, kendinden öylesine geçmiş ki, benim içeri girdiğimi hiç fark etmedi. Ben de hiç ses çıkarmadan bir sanatçı hanımın nasıl çalıştığını göreyim, dedim. Hanımın saçı başı dağılmış, bir cadıya dönmüş. Oysa güzel bir hanımdır. Şimdi ben sana o durumu nasıl anlatsam, bilmem ki... Bir kamera olup da, filmini çekmeliydim ki... Önündeki mermerin üstünde bir çamur yığını var. O çavuru nasıl yuğuruyor, görülecek şey... Hem yuğuruyor, hem de biyandan söyleniyor, «Namussuz herif, alçak!» Her sövdükçe önündeki çamura bir yumruk atıyor. Basbayağı çamurla dövüşüyor. Ben önce kadın ya delirmiş, yada çok konsantre olmuş sanatına, dedim. İkisi de bir kapıya çıkar ya... Ama birden «Kemaaal, Kemaaal!» diye bağırıp da çamurun üstüne atılınca ben birden ayıldım... Kemal dediği, ayrıldığı kocası... Demek, kadın önündeki çamuru, ayrıldığı kocası diye hırsından mıncıklayıp, didikleyip, yumruklayıp duruyormuş.

Bir tabureye oturup, şaşkınlık içinde kadını seyrettim.

Çamuru yoğurdu, yoğurdu, gayet çirkin bir biçim verdi. Sonra «Tuuu!» diye tükürmeye başladı. Hem tükürüyor, hem tokatlıyor... Vazgeçti yaptığı biçimden, bu sefer çamuru çimdikledi, mıncık mıncık etti... Raftan kalın bir tahta tokmak alıp,

— Seni alçak, seni namussuz... Benim gibi bir kadına ha!... diye söverek tokmakla dövmeye başladı.

Ter içinde kalmıştı. Sırtındakileri çıkarıp fırlattı, birden üstüne atıldığı çamuru ısırdı. Hem ısırıyor, hem anlamsız sesler çıkarıyordu.

Bardağa içki doldurup acele içtikten sonra, çamura, yani eski kocası Kemal'e,

— Duur, kurtuldum sanma... Daha ben sana bak neler yapacağım! demesiyle, çamuru kaldırıp yerdeki mermerin üstüne fırlattı. Sonra ayakkabılarını çıkarıp, çıplak ayakla çamurun üstünde tepinmeye başladı. Bir zaman da böyle tepindi. Sonra yine aldı çamuru, masadaki mermere koydu, yoğurup külçe yaptı. Geri gitti iki adım, gerilip gerilip sağ eliyle çamura bir yumruk attı:

— Al sana!

Gerilip gerilip «Al sana!» diye yumrukluyordu. Çamur ecişbücüş bişey oldu. İşte o zaman ne yaptı, biliyor musun kardeşim, şu kadındaki intikam duygusuna bak sen... Ben artık zavallı Kemal'in çektiği işkence bitti sanıyordum. Daha bitmemiş... Elektrikli fırının kapağını açtı. Aman Yarabbi, fırının içi bin derece mi, onbin derece mi, bir cehennem... O çamur külçesini,

— İşte böyle cayır cayır yan... diyerek fırının içine fırlattı, fırının kapağını kapadı.

Kadın da perperişan olmuştu. Döndü, koltuğa oturdu. Birkaç kez «Ooooh!» çektikten sonra,

— Aman sinirlerim yatıştı, rahatladım... dedi.

O kadar gözü dönmüştü ki, odada beni bile görmüyordu. Uyuyor gibiydi, belki de uyuyordu. Ben yavaşça kapıdan çıkıp gittim. Neye uğradığımı şaşırmıştım.

Tahta oymacı bir hanım tanıdığımız var. Ama o dul değil, evli... Bir de ona uğrayayım dedim. Belki de seramik-

çi hanımı gördükten sonra meraka düşmüştüm de... Gittim evine, annesi kızının çalışmakta olduğunu söyleyince,

— Aman çok iyi, dedim, geldiğimi söylemeyin, ne olur... Yalnız, ben bir sanatçıyı uzaktan çalışırken seyretmek istiyorum... Hiç rahatsız etmem...

Kadın,

— Şimdi nerdeyse Burhan da gelir, dedi, akşam yemeğine kalın. Ben bakkala öteberi almaya gidiyorum...

Burhan oymacı hanımın kocasıydı. Annesi bakkala gitti. Ben evde yalnız kalınca, oymacı hanımın çalıştığı odaya yöneldim. Kapı açık... İçersi karmakarışık. Bu da seramikçi hanım gibi, saçbaş dağınık, cadı karılara dönmüş, elinde keser, balta gibi bişey, önündeki odunu yontuyor. Hem vuruyor keseri, hem de,

— Al sana! Al sana! diye bağırıyor.

Oysa bu hanım, ne kadar kibardır, ne kadar giyimine düşkündür. Ya bir de şimdi...

Duvardaki çivilerde, çekiç, keser, rende, balta, destere asılı. Bunlardan hangisi eline geçerse alıyor, o önündeki odunu yani Burhan'ı yontuyor, kesiyor, biçiyor, törpülüyor ve biyandan da boyuna sövüp sayarak içini döküyor... Aradabir de, biriki adım uzaklaşıp başını da eğerek, yaptığı marifete bakıyor... Sonra birden koparak koşuyor, eline herhangi bir demirbaş alet geçerse, odunun tepesine indiriyor... Bu sefer, sivri çelik keskilere saldırdı. Keskilerle Burhan'ı yani Burhan'ın yerine koyduğu odunu iyice oyum oyum oydu. Haa, yanan ocaklarda da biçim biçim demir şişler var... Ateşe kesmiş bu şişlerden birini kapmasıyla,

— Ben senin gözlerini oyayım da gör! diye oduna atılınca, bana öyle geldi ki, gerçekten Burhan'ın üstüne atılıyor sanki... Neredeyse, «Aman, ne yapıyorsunuz...» diye eline yapışacaktım...

Kızgın şişle odunu dağladıkça, şişi odundan başın orasına burasına soktukça, sıkılmış dişlerinin arasından «Hıı! hı!...» diye ıslıklı sesler çıkarıyordu; ocaktaki tencere kapağı gibi titriyor, buğusu fışkırıyor...

O kızgın şişlerle kocasını dağladı, yaktı, pişirdi, karart-

tı... Ben artık bu işkenceye dayanamadım, ayaklarımın ucuna basarak koridora çıktım. Sokak kapısından çıkarken annesi de geldi. Başka bir zaman uğrayacağımı söyleyip kapıdan fırladım.

Bu iki kadın sanatçımızın çalışmalarını gördükten sonra neye uğradığımı şaşırmıştım. Kendime gelmek için bir dosta açılmak ihtiyacındaydım. Eski bir arkadaşım vardır, evi yolumun üstünde olduğundan ona uğradım. Kadınların adlarını vermeden, o gün başımdan geçenleri, gördüğüm şeyleri anlattım. Arkadaşım hiç önemsemedi.

— Çok normal, dedi, kadın kocasından hıncını çıkarıyor... Aslında kocasını öldürmek istiyor, öldüremeyince kocasına yapacağını çamura yapıyor... Kocasının yerine oduna, çamura işkence ediyor.

— Evet ama, oymacı kadın kocasından ayrı değil...

— O da öyle... Kocasının yerine odun dağlayıp rahatlıyor... Dur sana bu konuda bir kitap vereyim de oku.

Arkadaşımdan kitabı alıp bizim eve geldim. Karım evde yoktu. Kızım, annesinin, bir arkadaşının seramik sergisine gittiğini söyledi.

Ben hemen kitabı okumaya başladım... İşte sana anlattığım kitap. Kitabı okuyunca, neden bizim kadınların, erkeklerin bile zor başaracağı seramik işlerine, oyma işlerine merak sardıklarını anladım... Bunlar düpedüz cinayet işliyorlar... Ha kocasını yumruklamış, ha kocası diye önüne koyduğu çamuru... Ha kendisine yüz vermeyen adamı kızgın demirle yakmış, ha o adamın yerine koyduğu odunu dağlamış.

Ben böyle düşünüp dururken karım eve gelip de,

— Artık ben de seramikçi olacağım!... demesin mi?

— Olamaaaz! diye bağırdım.

— Öyleyse ben de tahta oymacılığı yaparım... dedi.

Düşünsenize, Sabahat elli yaşında... Kadına birden «Yaa Sabahat... Seramikçi ol!» diye göklerden buyruk mu geliyor?

Ben artık nasıl kendimden geçmişim ki evde ne kadar seramik eserleri varsa hepsini fırlatıp fırlatıp kırdım. O

tahta oymaları da sobaya attım... Kalktım, işte sana geldim. Şimdi söyle bakalım bana, bu sanatçıların içinde gizli bir cinayet işleme isteği var mı? Seramikçiliğe, yada oymacılığa kalkarsa, Sabahat'ten ayrılacağım kardeşim. Elli yaşındaki kadına da kendime işkence ettiremem... Ne dersin?

— Bana kalırsa, bunca yıldan sonra ayrılmak doğru değil...

— Peki, bir akıl ver, ne yapayım?

— Siz de sanatçılığa başlasanız... Sabahat Hanım seramik yaparsa, siz de oymacılık yapın...

— Olmaz... O ikisini kadınlar yapıyor...

— Piyano, keman gibi bişey çalınız...

— Canım olur mu, altmıştan sonra...

— Peki, şiir...

— Haa, bak bu olur... Sahi yahu... O seramik yaparsa, ben de şiir yazarım... Tamam! Bak, ben ona gösteririm. O istediği kadar bana işkence etsin... Ben de onun için ne şiirler yazarım...

Teşekkür edip gitti Muhittin Bey.

HAKLISIN BEY

«Ah, bu bizim zavallı köylümüz!...» diye yumruğumu göğsüme vurdukça ağzımdan akkor püskürüyordu. Gönüllü olarak öğretmen gittiğim köye iki bavul dolusu kitapla bütün dünyaya yetecek kadar da iyiniyet götürmüştüm.

Köylüler kız çocuklarını okula göndermiyorlardı.

Muhtarı, köy imamını, biriki yaşlı ile köyün ilerigelenlerinden birkaçını okula çağırttım.

— Hemşeriler, dedim, bir memleketin kalkınması, kadınlarının yükselmesine bağlıdır. Kadınların uyanması için, kız çocuklarının okutulması gereklidir. Ne dersiniz hemşeriler?

— Haklısın bey...

— Kız çocuklarınızı da göndermelisiniz okula. Öyle değil mi Hoca Amca?...

— Haklısın bey...

Birer bardak da çay ikram ettim onlara, sonra gittiler. Hayatımın en mutlu günüydü o gün. Her sözüme «Haklısın bey!» dedikçe onlar, göğsüm kabarıyordu. Güzel güzel anlatınca nasıl da anlıyorlar; ama şimdiye kadar bir anlatan, doğru yolu gösteren olmamış ki...

Dört gün bekledim, yine okula kız öğrenci gelmeyince, muhtara, imama ve öbürlerine korucuyla haber gönderip okula çağırttım, ama hiçbiri gelmedi. Çok canım sıkıldı. Muhtarın evine gittim. Kızmamıştım. Niçin kızayım, toplanıp konuşmanın, topluca karar almanın yararlarını onlara bir anlatan olmamıştı ki...

— Muhtar Ağa, dedim sizi okula çağırttım gelmediniz. Oysa ben sizin için görüşecektim, kendim için değil ki...

— Haklısın bey...

— Her topluluk, kendi işleri için birleşip karar alırsa

iyi olur.

— Haklısın bey...

— Ben sizinle konuşup danışmadan tek başıma hiçbir iş yapamam ki...

— Haklısın bey...

— Bak muhtar, geçen gün toplanıp konuştuk, hep birlikte karar aldık, ama siz kararı uygulamadınız. Böyle olmaz ki...

Muhtar deyince, yaşlı biri sanmayın, otuzunda var yok, iri-yarı bir adam. Yeni baştan ona kız çocuklarını okula göndermenin yararlarını uzun uzun anlattım. Her sözümü «Haklısın bey» diye onaylıyordu.

Bu bizim köylümüz gibi uysal, söz dinler insan yoktur yeryüzünde... Yeter ki sen ona anlayacağı dille kendi çıkarını göster, anlat...

Bu öğütlerimden sonra, kız çocuklarının gelmesi şöyle dursun, okula gelen oğlanların da sayısı azalmaya başladı gündengüne... Korucuyla haber gönderip muhtarı çağırttım, yine gelmedi. Ben onun evine gittim, beni iyi karşıladı, ağırladı.

— Muhtar, dedim, haftada bir gün İhtiyar Heyeti, ileri gelenleri, İmam Efendi okulda toplanıp da aramızda köy işlerini görüşsek iyi olur. Atalarımız bir elin sesi çıkmaz, demişler.

— Haklısın bey...

— Şimdi de erkek öğrenciler okula gelmez oldu. Hükümet bana çocuklarınızı okutayım diye aylık bağlamış. O maaş da sizin ödediğiniz vergilerden alınıyor. Siz çocuklarınızı okula göndermezseniz, ben boşuna para almış olurum.

— Haklısın bey...

— Siz de vergilerinizi sokağa atmış olursunuz.

— Haklısın bey...

— Anlaştık değil mi muhtar?...

— Anlaşılmayacak ne var ki... dediklerin hep haklı...

Gönül rahatlığıyla okula geldim. Ama köylüler çocuklarını yine okula göndermiyorlardı. Bu sefer ev ev dolaşıp

anlattım. Hepsi de anlayışlı, yumuşak başlıydı. «Haklısın bey» diyorlardı.

Öğrencilerimden biri, bir sabah okula başı çaputlarla sarılı geldi.

— Ne oldu başına yavrum? dedim.

— Kel bulaştı da öğretmenim, babam başıma gübür çalıp bağladı... dedi.

Ne?... Deli olacaktım. Oğlanın başından çaputları sökünce, gerçekten de başına yaş fışkı buladıklarını gördüm. Çocuğu kolundan tutup babasına götürdüm, babasını da yanıma alıp birlikte muhtara gittik.

— Muhtar!

— Buyur bey!

— Bu köyün başı sensin, öyle mi?

— Öyle sayılır.

— Yahu, insanın başına ilaç diye hiç sığır mayısı sürülür mü? Bu ne gerilik?... Biz hangi zamanda, kaçıncı yüzyılda yaşıyoruz?... Bir daha köyde böyle bişey görmeyeceğim.

Uzun zaman, ama onların anlayacağı dille sağlık kurallarını anlattım. Muhtar da, çocuğun babası da,

— Haklısın bey! dediler.

Ben o köyde çok çalıştım. Hayvanlar da, insanlar da köy içinden geçen akarsudan içiyorlardı. Köy kadınlarının bu suda çamaşır yuğdukları, çocukların çimdikleri yetmezmiş gibi, köyün bütün pisliği de bu suya dökülüyordu. Başta muhtar olmak üzere, önüme gelen köylüye, «akarsu pis tutmaz» sözünün neden yanlış olduğunu açıkladım.

— Haklısın bey! dediler.

Sonra keçilerle savaşa giriştim.

— Hemşeriler keçiler ormanın baş düşmanıdır.

— Öyledir bey...

— Orman toprağı besler...

— Besler bey...

— Toprak akmaz ağaç olunca... Kışlık odununuz çıkar ormandan, öteberinizi aygıtlarınızı yaparsınız ağaçtan...

— Haklısın bey...

— Keçileri satın, parasıyla koyun alın. Koyun daha verimlidir. Söyleyin, haklı mıyım, değil miyim?...

— Yerden göğe haklısın bey...

Köylüleri topluca birarada bulabilmek için bigün de Cuma namazına camiye gittim. Namazdan sonra cami kapısında durup yollarını kestim. Köy mezarlığındaki yatır denilen kömbetin saçma olduğunu onlara en güzel biçimde anlattıktan sonra,

— Dinimizde ölüler kutsanmaz, ölülerden yardım umulmaz... dedim.

— Haklısın bey, dediler.

— Kuran'da böyle bişey yok... Yatır kabrinin parmaklığına bez, çaput bağlamak, gericiliktir. Yatıra adakla, hastalık iyi olmaz, kısır kadın doğurmaz.

— Çok doğru... Haklısın bey...

Başka bigün de onlara vergiciye rüşvet vermelerinin doğru olmadığını anlattım. Yine her zamanki gibi «Haklısın bey!» dediler.

Bu dediklerimin hiçbiri olmadı, hiçbir sözümü tutmadılar. Hem, haklısın diyorlar, hem de yine kendi bildiklerini okuyorlar. Ulan muhtar, dur sen! Kafama koydum, ne olursa olsun, şu muhtara demedik söz bırakmayacaktım. Gün kavuşurken koca pelitin altında bekleyip muhtarın yolunu kestim.

— Muhtar, gel buraya!...

Süklümpüklüm geldi. Niyetim, onu dere boyuna indirmekti ki, köyden sesimizi duymasınlar.

— Merhaba muhtar...

— Merhaba...

Yanıma da sokulmuyor, uzak uzak duruyor.

— Gel hele muhtar, dere boyunda biraz gezelim...

Herif gelmez...

— Gel muhtar...

Bitürlü gelmiyor. Bir atılıp yanına vardım.

— Neye gelmiyorsun? diye bağırdım.

O koskoca pehlivan kalıplı adam,

— Beni düveceğin bey, suratından belli... demesin mi?

Oysa beni parmaklarının arasında ezebilir. Kolundan tutup,

— Yürü... dedim, sürükledim.

Dere boyundaki söğütlüğe gelince, büsbütün korkmaya başladı.

— Muhtar Efendi, ben sana ne diyeyim?

— Ne dersen haklısın bey...

— Haksızsın desene yahu... Beni patlatacaksın!

— Haklısın bey...

— Hay Allah... Haksızsın de de rahatlayayım muhtar...

— Haklıya haksız denir mi bey, haklısın...

Hani gazeteler, kim canilerin ağzından «Ondan sonrasını hatırlamıyorum» diye yazarlar ya, ben de öyle oldum, kendimi kaybedip muhtarın üstüne atıldım...

— Vurma bey, vallaha haklısın bey!!...

Vurduğum da yok, ama nasıl etmişsem hırsımdan muhtarın bir yerini çimdiklemişim hiç farkında olmadan...

— Aman... Bittim... Vallaha da haklısın bey...

— Haksızsın de yahu... de ki anlatayım haklı olduğumu.

— Bey ısırma!... Isırma!... Tövbe haklısın bey.

Sara nöbetine tutulmuş gibi, yere yuvarlanıp titremeye başladım. Kendimden geçmek üzereyim, neredeyse bayılacağım.

Muhtar yanıma diz çöktü, ağlamaklı sesle,

— Kızma bey, kızma kurban olayım... dedi; kızma, sen haklısın... Şart olsun haklısın...

Bu sefer ben yalvarmaya başladım:

— Allah aşkına söyle muhtar, madem haklıyım, neye kızları okula göndermediniz?

— Nasıl gönderek bey, kızları okula gönderdikmiydi, gayri everemeyiz, hiçkimse almaz okulda oğlanlarla oynaştı, elleşti diye kızın adı çıkar. Kızı everemedik mi, başlık alamayız, kız kocar da evde kalır. Ama sen gene de haklısın.

— Ya ben size yaralara gübre sürmeyin, zararlıdır demedim mi?

— Zararlıdır, biz de biliriz bey... Ama ne edek? Yaraya bir ilaç çalmak gerek... İlaç desen parayla. Yaraya bişey sürmemiş de olmaz, ondan gübür çalarız isteristemez.

— Peki neden kuyu yapmadınız da pis akarsuyu içiyorsunuz?

— Bey, kuyu yapsak içine çocuk, mal, davar düşer.

— Kapak yaparsınız üstüne...

— Oğul, uşak koymaz kapağı, kırar... Bura köylük yer, çocuklar zaptolmaz.

— Bre muhtar, ben size kadınlar suyun alt başında çamaşır yıkasınlar da suyu kirletmesinler, demedim mi?... Neye gidip suyun üst başında çamaşır yıkarlar?

— Haklısın bey... Gelgelelim, suyun alt başı köye uzak, karı milleti alıştığı yerde iş görür. Yasak itsek muhtar düzeni bozuyor diye karı milleti laf eder, bir daha muhtar seçilemem.

— Keçileri satıp yerine koyun alacaktınız hani?...

— Haklısın bey... Köyde ikibin baş keçi var... Satılığa çıkarsa keçi fiyatı düşer. Satsak da koyun almaya kalksak, koyun fiyatı yükselir. Hep birden satmasak da teker teker satsak keçileri, biz onları satasıya, onlar biyandan ürer.

— Peki o koca tarlaları neye bomboş bıraktınız da ekmediniz? Ben size çalışın demedim mi?...

— Dedin ve de haklısın... Lakin köylük yerde yeterince malın, paran olacak. Fazlası oldu mu, konukomşunun gözü kalır. Ben bir yıl tarlaları hep ektim de bereketli ürün kaldırdım diye, köylü hep düşman kesildi, harmanımı yaktılar, ahırı, ağılı ateşe verdiler!

— Hepsi iyi... Vergiciye neden rüşvet verirsiniz?...

— Vermesek olmaz. Üstü kiremitli evlere on lira hane vergisi, hartamalı* evlere ikibuçuk lira hane vergisi... Vergiciye hane başına birer lira rüşvet verdik mi bizim kire-

* Giresun ve Sivas dolaylarındaki köy evlerinin damlarını kaplayan bir tür ağaç yongalarıdır, çam ağaçlarının gövdelerinden yontularak yapılır. «Hartama» ve «hart hart» kelimeleri, az kullanılan hartamak fiilinden türetilmiştir.

mitli damları, hartamalı gösterir, ikibuçuk vergi, bir lira da rüşvet, on lira yerine üçbuçuk lira öderiz. Evet kötü iş, sen haklısın... Ama ne idek?...

— Bre muhtar, madem bunlar böyledir de ne diye bana «Haklısın bey» deyip durursunuz?

— Haklısın da ondan bey... Senin dediklerin hep akla yakın. Biz senin dediklerini hep ağnadığımızdan sana «Haklısın bey» diyoruz. Velakin sen bizim dediklerimizi ağnamazsın ki, ondan ses etmiyoruz.

— Muhtar, bir sorum daha var.

— Buyur bey...

— Sen beni ezersin...

— Haklısın, ezerim bey...

— Sen beni bir tokatta yere çalarsın...

— Çalarım evelallah... Haklısın bey...

— Peki, sana o kadar vurdum da neden elini bile kaldırmadan, hep kaçtın?...

— Bey, ben seni dövsem, şikâyet edersen, sen haklı çıkarsın. Sen beni dövsen de, seni şikâyet etsem, yine sen haklı çıkarsın...

— Neden?

— Sen memursun bey... Sen hükümet adamısın bey... Sen haklı çıkarsın bey... Haklısın, sen hep haklısın bey...

BUYURUN BEYEFENDİ

İdare Müdürü Hüseyin Bey, masasının başında hem defterleri işliyor, hem de içinden şöyle geçiriyordu:

"Alçak herif... Herkese ahlak, namus dersi verir; sonra da kendisi karaborsacılık yapar... Bir de beni kendi hırsızlıklarına alet etmek ister. Yooo, artık yok, maymun gözünü açtı. Yeter be artık! Açar Ankara'ya telefonu: «Şükrü Beyciiim...» Hay sana da, Şükrü Beyine de... Her telefon edişte yirmi bini, otuz bini kıvırır. Rezil! Ulan, sanki ben senin ne dalevereci, ne dolandırıcı olduğunu bilmiyor muyum? Her akşam kulübe gidip ekâbirle bezik oynuyorsun diye adam mı oldum sanıyorsun, it! Senin bu memlekette kazık atmadığın adam kalmadı ulan. Hükümeti bile kafese koyduğunu bilmiyor muyum sanıyorsun enayi... Kendine acındırıp tahsisten malları ucuza al, sonra karaborsaya sür... Dur seen... Hepsini suratına karşı öyleyeceğim. Söyleyeyim de rahat edeyim. Bunca yıl içime attım, yeter artık be... Giderim «Ulan» derim; «Ulan rezil» derim. Derim elbet. Ne varmış sanki... Öyle bir namussuzdan korkacak değilim ya... Hele bir ağzını açacak olsun, ne karaborsacılığını, ne dolandırıcılığını bırakır, suratına bağırırım: «Bütün dalaverelerini biliyorum, hepsi benim elimden gelip geçiyor, vesikalar bende...», «Alçak namussuz, seni it seniii...» diye bağırırım. Hem de yapacağım işte... (Deftere hızla vurunca kurşunkalemin ucunu kırdı.) «Senin gibi bir hergele daha dünyaya gelmemiştir... Tuuu sana!» diye bağıracağım, yüzüne tüküreceğim. «Ulan ben senin...» diye başlayacağım."

Cam bölmeli odadan patronun sesi duyuldu:

— Hüsiin Beeeey!...

Ok gibi fırlayan Hüseyin Bey ceketini ilikleyip kravatını düzelterek yan odaya girdi.

— Buyurun Beyefendi...

— Çinkoları gümrükten çektiniz mi?

— Efendim...

— Ne efendimi canım, çekildi mi, çekilmedi mi, ben size onu soruyorum.

— Müsaade buyurursanız...

— Yahu ben sana, çinkolar Yasef'e devredilecek, demedim mi... Sen laf anlamaz mısın? Bıktım artık; bıktım... Beni öldüreceksiniz.

— Sinirlenmeyiniz Beyefendi... Evet, Müsü Yasef'e verilsin diye emir buyurmuştunuz... Yalnız...

— İstemem... Ben ne dersem öyle olacak... Yalnızı malnızı yoook...

— Başüstüne... Başüstüne... Yalnız Beyefendi, Müsü Yasef yüzde otuzla alıyor, bendeniz yüzde kırkbeş veren bir müşteri bulmuştum da...

— Yaa, neden söylemediniz daha önce bana?...

— Arzedecektim beyefendi...

— Pekiii... Öyleyse biraz daha bekletin, belki yüzde kırkbeşten fazla veren biri bulunur...

— Bendeniz de onu düşünmüştüm.

Hüseyin Bey çizelgeleri hazırlarken biyandan da içinden söylenip duruyordu:

"Bütün namussuzluklarına boyuna tahammül edeceğimi sanıyor. Ben eşek miyim ulan? İnsan eşeği bile daha çok yük taşısın diye arpasız, samansız bırakmaz, aradabir de tımar eder. Dur sen hele bunlar senin yanına kâr kalmayacak. Bu kadar da sömürmek olur mu yahu? Ulan cibiliyetsiz, yirmi yılı geçti yanında çalışıyorum, ha bugün, ha yarın anlar diye dayandım durdum. Bunca yıl kahrını çektim. Ne gezeeer, herifte insanlığın zerresi yok ki... Biz çalışalım, o tıkınsın, oh beyim oh... Şimdi, gidiyorum yanına... Ne varmış be, korkacak değilim ya... Adam mı yer yani... «Ulan, sen bizi enayi mi sandın namussuz herif!...» diye bağırmazsam bana da adam demesinler... «Ben sana hakkımı çiğnetmem, alçak herif... Şimdiye kadar sesimi çıkarmadıysam, efendiliğimden be... Belki anlarsın dedim, ama sen-

de o kafa nerede... Kafasına şeyettiğimin...» Çıkarım karşısına, «Ulan,» derim, «sen herkesin hakkını yiyen, alınterimizi çalan, kanımızı, iliğimizi sömüren bir hırsızsın,» derim. Korkacak mıyım ben... Biz sesimizi çıkarmıyorsak, görmediğimizden bilmediğimizden değil, efendiliğimizden... «Avanak!» diyemez miyim yani... Geçenlerde «Oğlumu Amerika'da okuttum da doktor oldu Allaha şükür...» diye övünüyordu... Bir de utanmadan... «Ulan, oğlunu sen okutmadın, biz okuttuk. Kendi çocuğumuzu okutamadık, seninkini okuttuk işte... Sen bizim haklarımızı yemeseydin o budala oğlunu zor okuturdun... İnek! (Yumruğunu masanın camına indirdi.) Şimdi gidiyorum işte... Gözümü yumup açacağım ağzımı, «Hırsız!»"

Cam bölmeli yan odadan patronun sesi geldi:

— Hüsiiin Beeey!...

Fırladı, ceketini ilikleyip eliyle saçlarını, yakasını düzeltip oda kapısını tıklattıktan sonra içeri girdi.

— Buyurun Beyefendi...

— Hüseyin Bey, biliyorsunuz, maalesef müessesenin durumu bugünlerde iyi değil...

— Evet Beyefendi, geçen yıllara göre farklı... Kazanç, geçen yıldan yirmibin lira kadar eksik.

— Gördünüz mü? Kâr nisbeti yükseleceğine azalıyor... Ne gibi önlemler düşündünüz?

— Efendim... bendeniz... uygun bulursanız bazı kısıntılar...

— Tabii...

— Kadroda da azalma gerekli... Mesela Nuri Bey aynı zamanda Murtaza'nın işini de yapabilir. Müsaade ederseniz santrala da o baksın... Hatta daktilo işlerini de yapabilir...

— Başka?

— Başka efendim... Esas olan müessesenin menfaatidir, binaenaleyh zatıaliniz uygun görürseniz giderlerden de indirim yapmalıyız, mesela bu arada aylıklardan...

— Çok üzülüyorum, bilemezsin, Hüseyin Bey...

— Üzülmeyiniz Beyefendi, kolonyanızı vereyim mi?

— Siz bana bir kahve söyleyin...

— Başüstüne...

— Durun bir dakika... Muhasebeden iki kişinin işine son vermeli, onların işini siz yaparsınız herhalde...

— Tabii beyefendi...

— Sonra, Necmi de pek işe yaramıyor, onun işini...

— Bendeniz yaparım beyefendi...

— Sizin aylığınızdan da... pek üzülüyorum... Yüzde yirmi bir indirim... Arkadaşlara bunu münasip bir şekilde anlatırsınız.

— Anlatırım Beyefendi, esas müessesenin menfaati olduğunu anlatırım tabii... Müsterih olun Beyefendi.

— Allah ömürler versin Beyefendi...

Hüseyin Bey hem hesapları topluyor, hem de içinden kurup duruyordu:

"Bu alçak düpedüz bana hakaret ediyor, beni köpek yerine koyuyor be. Köpek bile köpekken okşanmak, sevilmek ister. Ulan namussuz, sen kim oluyorsun, adam mısın sen? Senin bir kere sövüp saymaya ne hakkın var? Para veriyorsan bedavadan vermiyorsun ya... Gözümüzün nuru, alnımızın teri be! Bir lokma ekmek için çekilmez vallahi. Ben bu kadar çalıştıktan, ben eşek olduktan sonra kim olsa sırtıma yük vurur, bir lokma ekmek verir. Hakkım benim. İnsan bu dünyada niçin yaşar? Şerefi için, haysiyeti için... İşte o kadar... Ben sana haysiyetimi çiğnetmem, anladın mı sen? Öküzz! Şimdi gider, bir güzel dersini veririm. Kapısını bile vurmadan küt diye girerim içeri... (Eline aldığı maden kitap açacağını dosyanın üstüne vurdu.) «Ulan hergele!... Ulan, sen kime küfür ediyorsun ha?» Ne olacakmış... «Senin ona buna bağırmaya ne hakkın var?» Açarım ağzımı, yumarım gözümü... «Eşşekoğlu eşek!...» derim. Niye demeyeyim? Yirmi yıldır hakaret ettiği yeter, aa! Burama geldi be... Sesimizi çıkarmıyorsak, yaşına hürmet ediyoruz. O benden iki yaş büyük... Yoksa bu kadar tahammül eder miydim? Girerim içeri, masasına yumruğumu vurunca «Ulan düzenbaz hergele» diye bağırırım. Hele bir ağzını açacak olsun, kafasına sandalyeyi indirmezsem eğer... Gör-

sün o! «Alçak oğlu alçak, tuu, tuuuu!» Tükürürüm suratına, hem de suratının tam ortasına..."

Yan odadan ses geldi:

— Hayvan herif!

— Buyurun Beyefendi...

Birden toparlandı, yakasını, paçasını düzeltip içeri koştu.

— Buyurun efendim...

— Yahu, sende hiç kafa yok mu be...

— Yine bir yanlışlık mı yapmışım Beyefendi?

— Daha ne yapacaksın? İstemem, hayvanlık istemem, istemeeem...

— Hakkıaliniz var, Beyefendi...

— Eşekliğin lüzumu yooook...

— Özür dilerim, Beyefendi...

— Bu kaçıncı? Müesseseyi hayvanat bahçesine çevirdiniz. Yeteeer... Bu ne hayvanlık!...

— Affedersiniz, bendeniz...

— Suss! Hâlâ konuşuyor... Utanma da kalmamış... Beni öldüreceksiniz, vallahi öldüreceksiniz...

— Sinirlenmeyiniz Beyefendi... İlacınızı getireyim mi? Biraz kolonya...

— Öldüreceksiniz... Defool! Dur!... Arabam burada mı? Nerede paltom? Tut paltomu. Çantamı ver bana... Şu paketi akşama bizim eve götür!

Hüseyin Bey, patronun arkasından merdivenden indi, arabanın kapısını açtı. Patron arabaya oturdu.

— Bıktım hepinizden... Yeteeer!

— Gülegüle Beyefendi, gülegüle efendim...

YILBAŞI HİNDİLERİ

İki elinde ikişer hindi, hem de her biri kuzu kadar, babaç hindiler. Çok iriyarı, hem de çok şişman olduğundan, dört hindinin ağırlığıyla tombul yüzü terlemiş, oflayıp pufluyordu.

— Hayrola, yılbaşına dört hindi birden mi? dedim.

— Aman, dur şimdi vapura yetişeceğim. Eve gel de, sonra anlatırım... dedi.

İple bağlı bacaklarından tutup başaşağı sarkıttığı hindilerin ağırlığıyla, şişman butlarını iki yanına yalpalayarak iskeleye koştu.

Birbuçuk yıl tutuklu kaldığı cezaevinden, beraat ederek daha yeni çıkmıştı. Hem işsiz hem de parasızdı. Onun için dört hindiyi birden evine götürmesine şaşmıştım.

Ben onlara gidemedim. Yılbaşı geçti, beşon gün sonra bir gece, o bize geldi. Daha başka misafirlerimiz de vardı. Gelecek seçimlerden konuşuyor, hangi partinin seçimleri kazanacağı üzerinde tartışıyorduk.

— Ben size, geçenlerde başımdan geçen bir olayı anlatayım da, siz hangi partinin seçimleri kazanacağını çıkarın... dedi.

Anlattı:

— Cezaevinde, siyasi suçtan sanık olduğumdan, siyasi koğuşa koydular beni de... Ama koğuştakilerle hiçbir konuda anlaşamıyoruz. Hepsi de, o partinin bir zamanki ilerigelenleri. Gece gündüz tartışıp çatışıyoruz. Ben cezaevinin Kızılay yemeğini yiyorum. Onlara her gün dışardan, birinci sınıf lokantadan dörder, beşer kap yemek geliyor.

Fakat onlar gibi şişman olduğumdan, başka koğuşlardaki mahkûmlar, beni de onlardan sanıyorlar. Hatta bir keresinde cezaevi bahçesinde otururken, az ötemde öbek

olmuş mahkûmların, benim de onlardan olup olmadığımı tartıştıklarını duydum. İçlerinden biri benim onlardan olmadığımı söyleyince öbürleri karşı koydular.

— Yok, yahu, bu da onlardan... Baksana herifteki enseye kulağa, göte göbeğe... Ötekilerden farkı var mı? Hepsi aynı partinin kodamanları... Bunlar yiyip de dışarı çıkamayanlardan... Cimriliklerinden helaya bile çıkmazlar da, işte böyle şişer bunlar...

«Aman, ben onlardan değilim» denilmez ki...

Ziyaret günleri de, bizim koğuştakilerle hep birlikte ziyaret yerine gittiğimizden, dışardan gelen ziyaretçiler, beni her seferinde orda göre göre, onlardan yani kendilerinden sanıyorlar. Artık zamanla öyle oldu ki, onların ziyaretçileriyle de selamlaşmaya başladık.

Mahkemede beraat edip cezaevinden çıktım. İş yok, güç yok... Bir avukat arkadaşım,

— Nasıl olsa bu ara boş vaktin var, bana yardım eder misin? dedi.

«.....» ilçesine gidilecek, numarasını vereceği adliyedeki bir dosyadan bir yazı kopya edilip getirilecek.

Yol parasından başka elli lira da verdi. Sabah erkenden bindim otobüse. Öğleye oradaydım. Bir saatte işimi görüp akşamüstü Istanbul'a dönerim.

Otobüse binerken bir adam yanıma geldi, büyük bir saygıyla elimi öpmeye kalkıştı,

— Estağfurullah, estağfurullah... diyerek elimi zorla çekip kurtardım.

— Nasılsınız Beyefendi?

— Teşekkür ederim, iyiyim. Siz nasılsınız?

— Sayenizde iyiyiz. Sayenizde daha da iyi olacağız inşallah...

Adamı bitürlü tanıyamadım ama, öyle saygılı davranıyor ki «Acaba nereden tanışıyoruz?» diye sorsam ayıp olacak... Yabancı da gelmiyor ya, nereden tanıdığımı çıkaramıyorum.

— Geçmiş olsun Beyefendi, ne zaman tahliye oldunuz? deyinde ben ayıldım.

Adamın yüzünü, cezaevindeki ziyaret yerinin iki kat telleri arasından görür gibi oldum. Bu adam, bizim koğuştakilerin her hafta ziyaretine gelenlerdendi. Beni de onlardan yani kendi partisinden sanıyordu. Hiç bozmadım. Varsın öyle sansın, ne çıkar... Şimdi adama, benim ne yüzden cezaevine girdiğimi söylersem, şaşıracak, selam verdiğine bile pişman olacak.

Otobüse bindik. Biletlerimiz numaralı olduğundan, onunla ayrı yerlere düştük. O benim iki sıra arkamdaki bir koltukta oturuyordu. Otobüs kalktı, içerde kulaktan kulağa bir fiskostur başladı. Hemen anladım: Benim için konuşuyorlar. Benimle konuşan adam, beni otobüs yolcularına tanıtmıştı. Fısıltılarını duyuyordum:

— Demek yeni çıktı hapisten...

— Yeni... evet...

— Eskiden görevi neydi ki?...

— Umum müdürdü... Velakin bunun gibi bir umum müdür gelmemiş daha...

— Belli birader, adamın yüzünden nur akıyor.

Oysa, otobüsün içi sıcak, şişmanlıktan yüzümden şıpır şıpır ter akıyor; onlara yüzümden nur akıyormuş gibi geliyor.

— Ben tanıdım canım, valilik de yaptıydı, değil mi?

— Evet, yaptıydı...

— Bildim, tamam... Partimizi tutardı...

— Esas o yüzden hapse attılar ya...

— Vah vah...

— Hizmetleri çoktur canım...

— Esas parti teşkilatını kuranlardandı...

— İl Başkanı mı?

— Hem de partinin müfettişiydi...

İyice sıkılmaya başladım ama elden ne gelir?... Susuyorum tabii. Kasıldıkça kasıldım, kazık gibi duruyorum. Başımı da çevirdim, pencereden dışarıya bakıyorum. Onlar sürekli fısıldaşıyorlar:

— Müsteşarlık da yaptı mıydı?

— Yaptıydı, hem de ne müsteşarlık...

— Tamam... tanıdım. Müsteşarlık da yaptı, müşavirlik de...

— Evet... Ben de şimdi hatırladım. Hatta bizim ilçeye de mi gelmişti?

— Gelmişti...

— Gelmişti, öyle ya... Bildim şimdi iyice. Hatta bir de nutuk vermişti ki...

— Sesi hâlâ kulağımda...

— Gayet tesirli nutuk söyler ki...

— Hep ağlatmıştı bizi...

— Ağlatır...

— Hatta... Ben bunu sırtıma alıp taşımıştım.

— Ben de vardım ya o zaman. Meydanda parti binasına kadar sırtımıza alıp taşıdık... Kongreye gelmişti canım...

Hani elimde olsa, hemen ilk durduğu yerde otobüsten ineceğim. Yol boyunca birbirleriyle boyuna benim için konuşuyorlar:

— Bakanlık da yaptı mıydı?

— Yapmaz mı canım... Yaptı elbet...

— Vah vah... Demek yeni çıktı hapisten...

— Evet, yeni... Bizim ilçeye geliyor ki, teşkilatı görüp kuvvetlendirecek.

— Aman iyi... Gelsinler canım.

Istanbul'dan çıktık, epi uzaklaştık. Birisi cıgara uzattı:

— Buyurun Beyefendi...

Aldım cigarayı. İki çakmak üç kibrit birden yandı.

— Nasılsınız Beyefendi?

— Teşekkür ederim.

— Geçmiş olsun Beyefendi.

— Sağolun...

Otobüsün içinde sağdan soldan sesler geliyor:

— Siz merak etmeyin Beyefendi; evelallah, sonra da sayenizde, bunu yanlarına bırakmayacağız Beyefendi...

Önümde oturan şoför, başını bana yarım çevirip,

— Bizim orda gayetle kuvvetliyiz, başka yerlerde de teşkilatımız kuvvetli mi Beyefendi? dedi.

Ne diyeyim adama? Benim durumumu gözönüne ge-

tirin...

— Her yerde kuvvetli... dedim.

— Başımızda sizin gibi büyüklerimiz olduktan sonra hiç korkmayız... Sırtımız yere gelmez.

Şoförün yanındaki lafı aldı:

— Beyefendi, başımızda siz, arkanızda biz!...

Otobüs bir gelse ilçeye de kurtulsam ellerinden.

Birisi soruyor:

— Seçimi kazanacağız, değil mi Beyefendi?

— Kazanacağız.

— Silme mi kazanacağız?

— Silme...

İşte bu sıkıntı içinde «.....» ilçesine geldik. İndim otobüsten, öbür yolculardan ayrılmak için hızlı hızlı yürüdüm. Benim buraya ilk gelişim... Adliye nerededir, bilmiyorum. Öğle zamanı... Bir kahvede oturayım da, sonra bir lokantada karnımı doyurur, Adliye'ye giderim diye düşünüyorum.

Kahveye girdim. Kendime daha yeni çay söylemiştim. Altı-yedi kişi geldi kahveye, bir elleri ceketlerinin önünde, elime yapıştılar, öpecekler. Aman! Ben çekerim, onlar çeker, elimi koparacaklar... Kendilerini tanıtıyorlar:

— Hoş geldiniz Beyefendi, bendeniz ilçe başkanı...

— Bendeniz idare heyetinden...

Oturdular. Beni aldılar aralarına... Demek otobüste birlikte geldiğimiz yolcular, gidip bunlara da haber vermişler. Benim gerçek kişiliğimi, neden hapse girdiğimi, onların partilerinin karşısında olduğumu bir öğrenirlerse, beni burdan teneke çalarak kovalarlar. Kim olduğumu öğrenecekler diye ödüm kopuyor.

— Beyefendi, partiye gidelim...

— Yooo... Ziyaretimin sebebi siyasi değil... Mahkemeye bir uğrayıp hemen döneceğim...

Gelen gelene... Kahvenin içi, dışı doldu...

— Hoş geldiniz Beyefendi...

— İlçemize şeref verdiniz Beyefendi...

— Geleceğinizden haberimiz olsaydı, tören hazırlardık

ki...

— Olmadı böyle, birdenbire... Gafil avlandık...

— Herkes sizi görmek istiyor Beyefendi...

Birisi kim olduğumu anlayacak, eski bir tanıdık karşıma çıkacak diye korkuyorum. Bikez iş çığrından çıktı, artık doğruyu da söyleyemem.

— Buyurun yemeğe!...

Kollarıma girip, hop diye beni kaldırdılar. Bir küçük çantam vardı, onu aranıyordum ki, biri,

— Çantanız mı, dedi; biz onu otele gönderdik...

— Aman. Kalmayacağım. Hemen döneceğim...

— Bir gecelik misafirimiz olun Beyefendi, lütfen... Vallahi bırakmayız.

Beni sürükleyerek lokantaya soktular. Yine hep parti üzerine konuşuyor, soruyorlar. Ben yuvarlak sözlerle, bir de «hı...», «ya!...», «hımmmm!!» gibi sesler çıkararak, her anlama çekilebilecek baş sallamalarıyla, aradabir de anlamlı anlamlı sırıtarak, çıkcık gibi ünlemlerle durumu kurtarmaya çalışıyorum.

Lokantadan çıktım. Bir kalabalık...

— Partiye, partiye!... diye bağırıyorlar...

— Sayın vatandaşlar! Ben buraya bir dava dosyasına bakmaya geldim. Rica ederim nümayiş yapmayalım ki, yeni bir dava açılmasın başımıza!

Tecrübeli adamlar. Sözüm etkisini gösterdi. Adliye'ye çok şükür, tek başıma girebildim. Avukat arkadaşımın dediği gibi, beşon dakika içinde dosyayı verdiler önüme, istenilen yazıyı dosyadan kopya ettim. Çıktım Adliye binasından. Çıkmamla ayaklarımın yerden kesilip havaya fırlamam bir oldu. Omuzlar, başlar üstündeydim. Beni kaptılar götürüyorlar.

— Aman durun vatandaşlar!...

Dinleyen yok... Yine o kahveye gittik. İlçe Başkanı'ndan rica ettim:

— Kalabalığı dağıtın, gövde gösterisinin zamanı değil. Sonra, biliyorsunuz ya...

Kalabalık yavaş yavaş dağıldı. Başımda ilçenin ileri ge-

lenlerinden beşon kişi kaldı. Yine parti işlerinden, seçimlerden konuşuluyor.

Birara, kahvenin penceresinden baktım, sürüyle hindi var. İçimden «Burada ucuzdur. Bir hindi alıp da eve götüreyim» diye geçirdim. Nasıl olsa durup dururken elli lira kazanmıştım. Yılbaşına evde bir hindi keselim.

Yanımdakilere,

— Hindiler besili maşallah... Satılık mı? dedim.

— Evet, satılık...

— Ucuz mudur?

— Ucuzdur burda...

Hindi üstüne başka bişey söylemedim. Çünkü adamlar, beni partilerinin kodamanlarından biri sanıyorlarken, şimdi burdan hindi alıp götürmek ayıp olacak...

Çok üsteledi̇ler ama, geceyi orda geçirmedim. Çantamı geri getirdiler. Otobüse giderken, yeniden bir kalabalık uğurlayıcı çıktı ortaya.

Oturdum otobüse yerime. Bir kalksa şu otobüs de kurtulsam...

Partinin ilçe başkanı,

— Evinizin adresini verin de, dedi, yılbaşı için size besili bikaç hindi gönderelim...

— Olmaz! Rica ederim. İstemem...

Evin adresini versem, hindiyi getirince kim olduğumu öğrenecekler.

Hindiyi istemeyişim de çok hoşlarına gitti. Konuşulanları duyuyorum:

— Çok namuslu adam yahu...

— Milyon olsa tenezzül etmez...

— İstese milyoner olurdu. Elinden milyonlar gelip geçti de...

— Dönüp bakmaz bile...

— Zaten kendisi zengin, aileden zengin...

— Ama bütün parasını parti uğruna verdi...

— Aşkolsun!...

Ben bu adamları kandırdım mı, diye kendikendime düşünüyorum. Hayır, kandırmadım, bişey söylemedim ki...

Onlar kendikendilerini kandırmaya hazır...

Otobüs kalkacağı sırada biri yanıma sokulup,

— Beyefendi, dedi, biz hindilerinizi şoföre teslim ettik. İnerken verecek. İsterseniz evinize de götürsün...

— Canım, ne zahmet... İstemezdi vallahi...

Otobüs kalkarken pencereden elimi salladım. Bir el sallamanın böyle büyük gösteriye sebep olacağını hiç düşünmemiştim. Alkış, alkış, alkış...

— Yaşaaa!...

— Varoool!...

— Babamız!...

Otobüs Sirkeci'ye gelince, şoför elime ayaklarından bağlı dört hindi tutuşturdu.

— Emrederseniz Beyefendi, muavin evinize götürsün!

Hindileri yüklendim.

Arkamdan şoförlerin konuştuklarını duyuyordum:

— Ne alçak gönüllü adam...

— Hususi arabası var da, halkın içinde olmak için, mahsustan otobüse biniyor.

Sen beni Kadıköy İskelesi'nde, iki elimde ikişer hindiyle gördüğün gün, ben işte otobüsten daha yeni inmiştim.

Bu başıma gelenlerden sonra seçimi hangi partinin kazanacağını artık siz düşünün...

BOMBANIN ÜSTÜNE GİDİLMEZ

Bilirsiniz, bizde gelenektir, olaganüstü yer ve durumlarda doğan çocuklara, doğdukları yere göre ad koyarlar. Vapurda doğan çocuklara eskiden «Bahri» adı verilirdi, şimdi «Deniz» adı konuyor. Tiren yolculuğunda doğan çocuğun adı da «Demir» oluyor.

On gün önce doğan sekizinci çocuğuma hâlâ uygun bir ad bulamadım. Buyüzden çocuğu nüfusa yazdıramıyoruz bitürlü.

İlk çocuğum kızdı, adını Nurten koyduk. İkinci çocuğum erkekti, birincinin adıyla uyaklı olsun diye Erten koyduk adını. Sonra sırayla çocuklara uyaklı adlar uydurduk; Nurten, Erten, Ayten, Gülten, Pesten, Hepten... Yedinciye ad bulmakta zorluk çekince bir şair arkadaşımızın verdiği akılla ona da Tenten adını verdik.

Bu yedi çocuk, ya ebe ya doktor eliyle yatakta doğduğundan onlara ad bulmak kolaydı ama sekizincinin doğumu hiç de öyle olmadı. Şimdi bu çocuğa öyle bir ad bulayım ki diyorum, adı söylenince, doğum macerası da anlaşılsın. Ona uygun ad bulmakta belki bana bir yardımınız olur diye, sekizinci çocuğumun doğumunu anlatayım size.

Karım çok zor doğurur. Her doğumda ölümle pençeleşir zavallı. Karnı dikiş yerlerinden yamalı bohçaya döndü. Ama ne yapalım, sekiz yıllık karıkocanın yedi çocuğu olması normal değil mi? Çünkü karım teker teker doğuruyor, hiç ikiz doğurmadı.

Ama en büyük zorluk sekizinci gebeliğinde başgösterdi. Eve gelen iki doğum hekimi umutsuzluk içinde, «Bu sefer kurtuluş pek zor... Dakika geçirmeden hastaneye kaldırın,» dedi.

Bir taksi bulmak için sokağa fırladım. Tersliğe bakın,

önümden vızırvızır geçen arabalar doluydu. Telefonla belediyeden cankurtaran arabası istemektense, cenaze arabası çağırmak daha akıllıca iş olurdu, cankurtaran arabasının en çabuk bir günde gelebileceğini biliyordum.

Şaşkınlık içinde sokakta kendimi arabadan arabaya, o yana bu yana atıp dururken bir araba durdu önümde. Karımı kucaklayıp arabaya attım. Şoföre,

— Aman kardeşim, çabuk doğumevine... dedim.

En yakınımızdaki hastaneye beş dakikada varabilirdik. Allah razı olsun, şoför iyi yürekli bir adammış.

— Hiç merak etme ağabey, dedi, şimdi uçarız...

Demeye kalmadı, gerçekten uçmaya başladık; evet tekerlekler yerden kalkmamıştı ama, hurda haldeki arabanın zangırtısından uçuşa kalkmak üzere olduğumuzu anlamak zor değildi. Bu kez can korkusuyla,

— Aman kardeşim, biraz yavaş... O kadar da acelemiz yok... dedim.

Şoför,

— Kendimi övmek gibi olmasın, dedi, bu Türkiye memleketinde direksiyonda elimi tutacak başka bir şoför yoktur. Evet, arabam hurdadır, velakin at arabası var ya, ben ona bile direksiyon takar, yürütürüm evelallah...

Sancılar içinde kıvranan, inleyen karım bile yalvardı:

— N'olur, daha yavaş...

— Sen hiç merak etme hemşiranım...

Ben bir daha,

— Rica ederim, çok rica ederim biraz yavaş, dedim. Bu kez şoför terslendi:

— Olamaz beyim, yavaş süremem...

— Neden? Kırk-elli kilometreyle süremez misiniz?

— Yahu, biz keyfimizden mi kaçıyoruz be... Trafikler kontrola çıkmışlar, yolları kesmiş herifler...

Durmadan konuşan şoför, başka şoförleri hiç beğenmiyor, yanımızdan geçen arabaların şoförlerine kızarak söyleniyordu:

— Bunlar da şoför mü be, leblebici, hepsi. Ben arabamı kıl payı farkla aradan geçirtirim, hem de bi çizik alma-

dan...

Sözünü ancak tamamlamıştı ki, bir toslama çatırtısıyla araba sallandı, sonra yine yollandı. Pencereden baktım, arabanın kapısının kulpunda bir başka arabanın kapısı sallanıyor. Yanındaki arabalara sürtmeden kıl payı farkla onları geçmekle övünen şoför başka bir arabanın kapısını koparmış, götürüyor.

— Ne oldu?

— Ne olacak, bunların şoför olması için on fırın ekmek yemeleri lazım. Direksiyonu çevirmesem, akordiyon olacaktık...

Araba hastanenin tam ters yönüne, Harbiye'den Dolapdere'ye doğru yönelince,

— Aman nereye? diye bağırdım.

O gayet sakin.

— Öbür yanda trafik ekibi var, dedi, bombanın üstüne gidilmez ağabey... Evet, ben çiğ yemedim ki karnım ağrısın... Ehliyetim var, muayenem de tamam... Farlarım da yanıyor, frenlerim de tamam... Ama olsun, köpekle dalaşmaktan çalıyı dolaşmak yeğdir, demişler... Neme gerek, şuracıktan gideriz daha iyi...

— İyi ama birader, biz hastaneye gideceğiz.

— Gideriz ağabey... Kasımpaşa'dan Şişhane'ye, oradan geri döneriz...

Yanımızdan geçen arabaları sıyıra sıyıra giderken bir yandan da,

— Bunlar şoför değil, Haymana ovasında kaz çobanı olamazlar be... diyordu.

Bir sarsıntı oldu, karım bir çığlık attı. Arabaya şiddetli bir rüzgâr giriyordu. Bir de baktım, bizim arabanın sağ kapısı, kulpuna takılı öbür kapıyla birlikte kanatlarını açmış kartal gibi havada uçuyor.

Şoför,

— Hamdolsun, yine kurtulduk dedi, şansınız varmış ki benim arabaya bindiniz, yoksa tamamdı işiniz... Direksiyonu kırmasak mortiyi çekmiştik... Bunlar şoför değil ki... Önüne gelen kaz çobanının eline şoför diye ehliyet veriyor-

ıar. Bastır mangırı, al ehliyeti...

— N'olursunuz biraz yavaş... Rica ederim, az yavaş... Evet hastaneye yetişeceğiz ama o kadar da acelemiz yok...

— Ben sizin için sürmüyorum arabayı böyle, anlatamadık mı... Trafik ekipleri bütün yolları kesmiş... Evet, benim arabamda her şey tamam... Farlarım yanıyor, muayene olmuşum, ehliyetim de var... Firenlerim sağlam. Velakin ne diye bombanın üstüne gideyim?...

Saçları terden sırsıklam olmuş karım inleyerek,

— Hastaneye daha çok var mı? dedi.

Şoför kızdı:

— İsterseniz inin yahu, sizi insaniyetlik olsun diye arabama aldım...

İnecek halimiz yoktu, karım inliyor, kıvranıyor. Yol ortasında daha kötü bir durumda kalabiliriz. Çünku karım.

— Galiba tamam... Sancı arttı... diye fısıldamıştı kulağıma.

Şoför arabayı önümüzdeki otobüsün kıçına çarpmasıyla ön çamurluğu sağ farla birlikte orada bırakıp arabayı sürdü. Motor kızgın buğular fışkırarak hırlıyordu. Şoför:

— Bu otobosları İstanbul şehrinden kaldıracaksın, dedi, bunlar bela yahu...

Kasımpaşa'dan Şişhane'ye çıktı, sola döneceğimize, sağa döndük. Unkapanı Köprüsü'ne yöneldik.

— Aman ters gidiyoruz arkadaş, dön...

— Deli misin, dönülür mü... Yukarısını trafikler kesmiş, kontrolda herifler be... Benim korkum yok, her şeyim tamam... Ehliyetim var, motor muayeneden geçmiş, firenlerim sağlam. farlarım yanıyor... Ama neme lazım, ne diye bombanın üstüne gideyim...

Köprüyü geçerken, en son, önümüzde giden demir çubuk yüklü bir kamyon görebildim. Çubuklar kamyonun arkasından bikaç metre dışarıya uzatılmış, birinin ucuna da dikkati çeksin, diye kırmızı bez bağlamışlardı. Bizim şoför arabayı, o demir çubukların altına soktu. Bir çatırtı, bir çığlık duydum, sonra kendimi kaybetmişim. Yüzüme çarpan şiddetli bir rüzgârla kendime geldiğim zaman vücudumu

açıkhavada buldum. Üst karoseri tamamıyla uçan araba, üstü açık bir spor araba haline gelmişti ve Saraçhane'den Aksaray'a doğru iniyorduk. Kendimi toparlamaya çalışarak,

— Buradan Şehzadebaşı'na dönecektiniz... dedim.

— Hiç laf anlamıyorsun arkadaş, dedi, demindenberi maval okumuyoruz! Trafik ekipleri yolbaşlarını kesmiş diyorum yahu...

— Durdur inelim... dedim.

Karım,

— Artık inemeyiz... dedi.

— Başka bir hastaneye götür bizi...

Şoför.

— Yol üstünde nasıl olsa bir hastane bulunur. Cerrahpaşa Hastanesi var... dedi.

Bir yandan da kendini övüyordu

— Ben yirmiiki yıllık şoförüm. Deminki kamyon var ya, siz başka bir arabada olsaydınız, şoför o kamyondaki demirlere bindirir, tozunuz kalmazdı. Ama nasıl geçtim altından... Haaa, işte öyle. Herifler şoför değil, eşek sürücüsü...

Aksaray'a doğru kıvrılırken bir toslaşma daha oldu. Şoför yerinin öncamı çerçevesiyle birlikte düştü. Arkamızdan düdükler ötüyordu.

— Gördünüz ya, böylelerine şoför diye ehliyet verenlerde kabahat... Şimdi benim yerimde bir acemi şoför olaydı, kaç cana kıyacaktı... Trafik kazaları bundan oluyor işte...

Cerrahpaşa'ya döneceğimiz yerde Şehremini'ne doğrulduk.

— Trafikler her yeri sarmış. Guraba'ya gidersiniz. Orada da hastane var... Yine siz dua edin ki benim gibi bir şoföre rastladınız... Trafik kontrolünden hiçbir korkum yok... Farlarım çalışıyor, sileceklerim işliyor, firenlerim sağlam... Ehliyetim var, muayenem tamam... Çiğ yemedim ki karnım ağrısın. Ama neyime gereeek... Heriflerle dalaşacağıma, uzaktan dolaşırım daha iyi. Öyle değil mi ağabey...

— Öyle ama kardeşim, sen yine sola saptın. Guraba

öbür yanda kaldı...

— Ne yapayım be ağabey, baksana yol kavşağında ekip vardı... Her yerde bu trafikçiler...

Topkapı surlarından şehir dışına çıkarken arabanın karoserinden yalnız sol öndeki çamurluk kalmıştı. Camlar, silgeçler, farlar, radyatör kapağı, kapı gibi her nesi varsa arabanın, hiçbiri kalmamıştı.

— Artık şehir dışına çıktık, yavaş gitsek...

— Evelallah direksiyon elimde olduktan sonra sen hiç korkma ağabey, ben bu direksiyonu bir gecekonduya taksam, gecekonduyu taksi diye sürerim.

Gerçekten adamın ustalığına şaşıyordum; dört tekerleği, direksiyonu, bir de açıkta kalmış hırlayan motorundan başka hiçbişeyi kalmayan o acubeyi otomobil gibi sürüyordu. Karım galiba bayılmıştı, hiç sesi çıkmıyordu.

— Şimdi nereye? diye sordum.

— İlerde hastane yok... dedi. Bakırköy'den döneriz.

Birden bağırdı:

— Eyvah!... Yahu buralarını da sarmış ekipler.

Arabayı Londra Asfaltı'na sürdü.

— Kolay değil şoförlük beyim, işte gördünüz... Bu direksiyonun başında acemi bir şoför olsaydı...

Sözünü tamamlayamadı. Ben de ne olduğunu fark edemedim. Ne kadar baygın kaldığımı da bilmiyorum. Bir çocuk vıyaklamasıyla kendime gelir gibi oldum. Baktım ortadan bel vermiş bir elektrik direğine sarılmışım, ama yine arabanın içindeyim, çünkü elektrik direği arabayı ortadan biçmiş. Şoför, demiri eğrilmiş direksiyonun başında sigara içiyordu. Karım arkada koltuğa uzanmış, mantosuna sardığı çocuğu emzirmeye çalışıyordu.

— Nasılsın? dedim.

— İyiyim, dedi, nasıl doğurduğumu anlayamadım, en kolay bu çocuğum doğdu.

Şoför,

— Şoförlük boru değil beyim, dedi, bu zanaat zordur. Direksiyonu tam zamanında kıvırmasam arabadan hayır kalmazdı...

— Arabada hâlâ hayır var mı?

— Şasiye bak, sapsağlam duruyor, ben buna yeni bir direksiyon taktım mı, kız gibi araba olur...

— Evet, dedim, kız gibi olur ama, eski kızlar gibi değil, şimdikiler gibi olur.

Marşa bastı, hâlâ motor çalışıyor, ama araba gitmiyordu.

— Vay anasını, direğe çok girmişiz, dedi, direği çıkarabilseydik... Ulan bu direk buraya dikilir mi be...

Karşıdan iki trafik arabasının geldiğini görünce,

— Ben kirişi kırayım ağabey, dedi, sorarlarsa şoför gitti dersiniz... Benim korkum yok, acı patlıcan yemedim ki karnım ağrısın... Farlarım yanıyor, silgeçlerim çalışıyor, motorum sağlam, muayenemi yaptırdım, firenlerim tutuyor... Ama olsun, ne diye bombanın üstüne gideyim?...

Cankurtaran arabasıyla önce hastaneye gittik, ordan da eve geldik. Karım durmadan,

— Sekiz çocuk anasıyım, hiç bu kadar kolay çocuk doğurmadım... diyor.

Ben de hâlâ sekizinci çocuğuma, doğum macerasını anlatacak bir ad bulmaya çalışıyorum.

JUDOCU HAMZA BABA

Yazıhaneye erken geldiğim için, geceleri mahallede bekçilik, gündüzleri de handa temizlik yapan Hamza Baba'yla her sabah yarenlik ederiz.

— Hamza Baba, sen ne zamanları uyursun?

— Akşamın yedisinden zabahın altısına kadar löbet... Altıda aha bu hana gelir, temizliğe bulaşırım, ikindiyecek sürer. Eve varıp, az uyuyayım diyesiye kalmaz, iki-üç saat uyurum uyumam, haydi karakola... Zabahacak sokaklarda fırr fır düdük öttür dur...

Biraz kızdırmak için,

— Hadi hadi, derim, kim arayıp soracak, nöbetteyim diye geceleri fırınlarda, hamam külhanlarında kestiriyorsundur ya...

— Töbee!... Ne mümkün... Polisler zabahacek fır fır düdük ötürür. Her bi düdüğe bi düdük de sen üfüreceksin. Yahu, zabahacak düdük üfürmekten adamın soluğu tükenir be... Ondokuz yıldır aha bu bekçilikte her gece fırt fırt düdük öttürmeye bi alışmışım ki, gündüzleri ağzımda düdük yoğkene bile, kendikendime fürt fürt eder dururum.

Tatlı anlatışı vardır, dinlemeye doyum olmaz.

— Öyle bi arkadaşımız vardı. Herif düdüğü düşmesin diye ağzına iyice sokar, ya bi çeşme yalağına, ya bir çöp küfesine girer, ya da kıvrılır bir köşeye uyurmuş. Gayetle şiddetli horladığından, hemi uyurmuş, hemi de her horladıkça ağzındaki düdük ötermiş. Bi gece emniyet amiri teftişe çıkmış, bakmış ki bi düdük fırt fırt ediyor. Epeyi aramışlarsa da, düdüğü nerde, kimin üfürdüğünü bulamamışlar. Karakolun tüm bekçilerini çağırdılar. Gomser «Bu düdük nerden fırt ediyor? Acele bulunacak!» dedi. Sokaklara döküldük. Gece vakti düdük sesini bulmak gayetle zordur.

Gece, uzaktaki ses yakın, yakındaki ses uzak olur. İnsan kendi üfürdüğü düdüğün sesini Karadeniz'deki vapurun düdüğü sanır da, Ankara'dan biri düdük öttürse yahu ben üfürmedim, bu ses neremden çıktı, diye şaşar kalır. Hatta hırsızın ustası, gece düdük öttürerek pulise şaşırtmaca verir. Hırsız düdüğü öttüre öttüre şu yana koşar, üflük sesi, sisli gecede öte yandan duyulduğundan, pulis ters yana koşar. Pulis, hırsız, birbirlerine kıçlarını dönüp kaçarlar.

Neyse, araya taraya, horultusuyla düdük çalan bekçi bi kuru çeşmenin yalağında uyurken bulundu. Fukara öğleden önce, hamallık eder, öğleden sonra sakalık yapar, geceleri de bekçilik edermiş. Başucundakilerin gürültüsüyle uyandıysa da onları hiç görmezden gelip kendikendine söylenmeye başladı:

«Hele namussuz bu gece de kaçtın! Ulan namussuz, adaletin pençesinden gurtulunur mu? Ulan, ben seni yarın gece dutar da gomser beyime teslim etmez miyim... Hele gör sen...»

Gomser «Ne söyleniyon?» deyince onu yeni görmüşçesine selamı basıp «Gumserim, tam sipere girdim de, uyur gibi yaptım ki, hırsızı gafletle önümden geçerken paçasından dutayım» dedi.

Zavallının tabancasını hemen aldılar.

Bizde uyumak yok bey... Uyusaydım, ondokuz yıl bu meslekte dutarlar mıydı?

— Gece demez çalışırsın, gündüz demez çalışırsın, peki bu paraları nereye koyacaksın?...

Elmacıkları çıkık, avurtları çökük, gülerken yanak kasları kıvrılır, gırtlak çıkıntısı buruşuk derili boynunda iner çıkar.

— Hanın odabaşından aldığım temizlik parası, evin kirasına... Bekçi aylığı da evdeki beş horantanın kör gırtlağına zor yeter... Gelecek yıl o da yok...

— Neye?

— Altmış yaşından sonra bekçilikte dutmazlar. Bende yaş altmışüç... İki yıl önce, Allah razı olsun iki yalancı şahitlen, mahkemede yaşımı küçülttüm de ancak kalabildim

bekçilikte...

Bir sabah hana geldiğimde, Hamza Baba'yı göremedim; koridorlara, merdivenlere, helalara baktım yok.

Odama girdikten bisüre sonra elinde su dolu kovayla merdiveni ıhlaya ıhlaya çıkarken gördüm.

— Herhaba Hamza Baba, nedir o yahu, ihtiyarlamış gibi?...

— Bu cudoya ihtiyarı değel, genci dayanmaz. Yetmişinden sonra bizi cudocu yapıp çıktılar.

— Neymiş o?

— Gomandos diye bişiy varmış, heç duydun mu? Amerigan icadı bi iş bu gommandos...* Bizim subayları bu gomandos gursuna sokmuşlar, orada cudo öğretmişler. Cudo dedikleri, Allah etmeye, bi capon işi güleş ki, bizim ne garagucağa benziyo, ne yağlı güleşe... Bimarifetli, bi hönerli iş ki, cüdocu, adamı çatal dutar gibi ilk parmağının ucuyla duttu mu peşkir silker gibi silkip şu yana atıyo... Bizim subayın biri bu gomandos gursunda cudoculukta birinci geliyo mu... Derken bu cudocuyu emekliye ayırıyorlar mı... Aman! Memleketin gayetnen kıymatlı bi cudocu subayı işsiz mi galır, aman buna bi iş! Ona iş arayagosunlar, bizim buralarda da hırsız dakımı, soyguncu dakımı arttı ki arttı... Heç bir vakit memlekette hırsız sayısının polis sayısını geçtiği görülmemiş... Kendim bekçiyim diye söylemiyorum, bizim pulisimiz her bi vakit hırsızımızdan çoktur. Velakin bu son zamanlarda hırsızlara bi bereket geldi, çoğaldı da çoğaldı. Eskiden hırsız başına on pulis düşerken şincik on hırsıza bi pulis değel, yarım bekçi düşmüyo... Yakalamakla başa çıkılacak gibi değel... Bizim bekçilerden ikisi geçende bi hırsız gısdırmışlar, gelgelelim herif zorlu, bekçilere baskın çıkmış, birine bi depmik öbürüne bi yumruk, geçmiş gitmiş...

— Aman çok iyi Hamza Baba, hırsız dayağından kur-

* *Komandos:* Akıncı, akıncılar, akıncılar birliği, demektir. Bu çok güzel Türkçe sözcük kullanılmaz da, Amerikan modasına uyup Komando denir.

tuldunuz...

— Hırsızın dayağına gurban olayım, hırsız bu furur gaçar... Yahu, ocağı bata, bu cudo öyle mi ki... Gomandos gursunda cudocu eline adamı bi geçirdi mi, hamur gibi yuğurup yuğurup bir kenara yığıyor... Bu cudo dalgası için pulis butçasından yirmibeşbin lira gomuşlar... Sen bizde kele sürülecek akıl mı ararsın? Bey, cudo bizim neyimize? Pulis dururken, bekçi cudoyu öğrenip netsin? Bekçiden önceleyin pulise gerek değil mi cudo? Allah Allah, sırayı saygıyı iyicene unuttular mı bunlar? Aslan gibi yiğit pulis şurada dururken bekçiye mi düşer cudoculuk?

— Sen cudo mu yaptın da böyle yorgunsun?

— Yok, Allahıma çok şükür, daha bana sıra gelmedi. Benim yorgunluğum uykusuzluktan... Gece zabahacak ayazda fırt dırt düdük üflemekten soluğum kesilmiş, gündüzün de ikiye, üçe gadar han temizliği ...Tam eve gidip yatacağım, yata mı bilin. Sahat dörtten yediye kadar cudo dersi... Bi haftadır iflahım kesildi, dermanım galmadı. Allah inandırsın, düdüğümün sesini kendim duyamaz oldum.

Hamza Baba bir soluk aldı,

— İşte böyle Bey... dedi, ıhlaya pıhlaya, elinde kovayla merdivenleri çıktı.

Ertesi sabah, hana daha da geç geldi. İnleyerek koridorları paspas yapıyordu.

— Maşallah Hamza Baba, cudo yaramış, aslan gibisin... dedim.

— Ne demezsin... Zaptolunacak gibi değilim... İkidebir böğüresim geliyo...

— Eeeeh, eline bir hırsız geçerse çekeceği var...

— Uykusuzluktan hayalifenere döndüm, ne diyosun bey, Hırsız bi öksürse, öksürük yeliyle beni uçurur vallaha... Bunlarda akıl ne gezer, bekçi milletine iki kemik et verelim demezler, cudo öğretirler... Soğan ekmekle, uykusuz, yirmidört sahat ayakta diğelinir mi?... Öldük yahu... Cudoymuş... Baba çıha cudosuna...

— Ama artık kabadayılar korkar sizden, kavga gürültü edemezler...

— Amaan... Bi gürültü duydun mu, görmezden, duymazdan gelip memleket selameti için oradan savuşacaksın ki, elin kuduz iti, ip-kazık-kaçkını hergelesi birbirini rahatça kırsın da iki mikrop daha eksilsin...

Ertesi gün gördüğümde dizlerine dayanarak merdiveni çıkıyordu.

— Sende hamlık var da ondan Hamza Baba, dedim, hele cudo idmanına iyice gir, hamlığın kalmaz, açılırsın...

— Bu yaştan sonra cudo mudo geçti bizden... Ekmek parasının gözü kör olsun...

— Canım, sen ihtiyarsın, genç bekçiler öğrenirler.

— Genç adamın bekçilikte işi ne? Taştan ekmeğini çıkarır... Sen ne diyorsun, ben o cudoculuk gursundakilerin en yiğitiyim... Elli yaşından aşağı bekçi mi var ki...

Daha ertesi sabah pek keyifliydi, kıkır kıkır gülüyordu.

— Ben söyledim sana, alışırsın demedim mi?

— Ne alışması, benim gülmem başka... Dün bi iş oldu ki sorma... Eşofmen dedikleri pantolları giydik, çıktık ortaya. Gomandos gursundan cudocu gumandan, Abüzer Ağa'yı çekti mindere... Abüzer Ağa dediysem, üç torunu var ve de torununun çocuğu var. O da benim gibi yaşını mahkemede güçültmüş. Gurs gumandanı durmasıyla Abüzer Ağa «Pess!...» diye bağıraraktan kendini attı minder dışına... Öğretmene çaktırmadan, dört ayak olmuş, mindere sürüne sürüne gaçıyo... Öğretmen duttu ayağından çeker, Abüzer Ağa «Pes dedik aslanım!» diye sürünerek gaçar... Kimde can galdı, gule gule öldük... Mindere yapışan gurbağa gibi sıçrayarak sürünerek gaçıyo... Cudocu gumandan dotup bacağından çekiyo...

Ertesi gün daha keyifliydi.

— Ne oldu?

— Cudo değel, tiyatro gumpanyası canım, cudocu gumandan Hıdır Ağa'yı çekti mindere. «Ayağını göbeğime daya!» dedi. Hıdır Ağa dayamaz. Daya! Dayamaz... Daya ulan!... «Estağfurullah beyim, haddime mi galmış, göbeğinize ayak dayamak...» diyo... Neyse zorla dayadı. Cudocu duttu ellerinden Hıdır Ağa'nın, «Üstüme gel!» diye bağırı-

yor. Hıdır Ağa heç gelir mi?... Gelse cudocu golundan savurup kendi üstünden aşırtacak, küt diye vuracak yere. Hıdır Ağa dersen yüz yirmi okka var, havalanıp da bi yere indi miydi bi daha galkacağı yok; ancak cemaatle cenazesi galkar...

Gel ulan, mel ulan derken, cudocu bunu dutup havada pervane gibi döndermez mi... Velakin Hıdır Ağa'nın ağırlığından cudocu alta, Hıdır Ağa da üstüne yığılmaz mı!... Cudocu altta boğulacak yahu, öyle yayılmış ki Hıdır Ağa, cudocunun ağzına, burnuna bi solukluk yer bırakmamış. «Kalk ulan.» Ne mümkün, çökmüş ki gıpırdanacağı yok; iki çift camus zor galdırır... Hep birden üştük üstüne, ittik, çektik, gene galdıramadık. Neyse elbirliğiyle yana devirip yıktık da cudocunun canını gurtardık...

Bu konuşmamızdan sonraki gün Hamza Baba çok yorgun ve üzüntülü görünüyordu.

— Ne haber? dedim.

— Ne olsun, dedi, dün iki bekçiyi cankurtaranla hastaneye galdırdılar.

Ondan sonra her sabah bana rapor veriyordu.

— Düneğin birinin goz kapağı yırtıldı.

— Birinin gemiği çatladı.

— Bi arkadaşın iman dahtası gırıldı.

Dört gün Hamza Baba görünmeyince hanın odacıbaşına sordum.

— Bilmem, dedi göründüğü yok... Yarın da gelmezse yerine başkasını alacağım. Han pislik içinde kaldı.

İki gün sonra bir sabah karşımda kaşından ayağına kadar sargılar içinde biri durdu, yalnız ağız yerinde bir delik vardı. O delikten çıkan sözleri anlayamıyordum. Neden sonra zorlukla sargılar içindeki adamın Hamza Baba olduğunu anlayabildim.

— Neye sesin böyle? dedim.

— Çene gemiğim gırık da... dedi.

— Geçmiş olsun, ne oldu?

Oturttum sandalyeye. Söylediklerini zor anlayabiliyordum.

— Kaç gündür nerelerdeydin?

— Hastanedeydim, bugün taburcu ettiler...

— Geçmiş olsun, demek, iyileştin.

— Yok... Sende umut yok, boş yere yatak işgal etme diye taburcu ettiler...

— Vah vah... Nasıl oldu?

— Cudocu'yla cudo yaptık.

— Eeee... Yahu, bu nasıl cudo? İnsan düşmanına böyle yapmaz be...

— Cudocu heç bişiy yapmadı ki... Hep gaçtım. O duttu, ben gaçtım, o duttu ben gaçtım... O çekti ayağımdan, ben süründüm. Sonunda bıktı «Allah belanı versin, git!» dedi, gittim.

— Peki, bu hale nasıl geldin?...

— Gece... Löbetteydim. Bi hırsızla garşılaştık, terslik işte... Ben gaçsın da arkadaşlar dutarsa dutsun diye düdüğü üfürdüm. Herif üstüme geldi. Ben gaçtım, o geldi... Get derim gitmez... Bi bela ki heç sorma!... Sırtındaki çuvalı yere goyup «Siz cudo öğrenmişsiniz, dutuşalım!» demez mi? Debelleş oldu... Bırak oğlum. Bırakmaz... Beni yerden yere çaldı. İnsafı da yok imansızın, gaçsan da bırakmıyor... Cudocuya gurban olayım...

«Bu oyunu da öğrettiler mi size?» deyip çalıyor yere, «şu oyunu da gösterdiler mi?» deyip vuruyor yere... Üç gün kendimi bilememişim...

— Ne duruyorsun bu halde? Eve gidip yatsana...

— İşim var, işe gideceğim...

— Nereye?

— Cudo gursuna... Gursa gitmeyeni bekçilikten de atıyorlar. Memur olamadığımızdan bir haftadan fazlasına istirahat yok, işten atarlar... Cudoya... Hakkını helal et... Bi iricam var, odacıbaşıya söyleyiver de yerime kimseyi almasın. Yarın temizliğe geleceğim.

Sargılı koluyla trabzanlara tutunarak yavaş yavaş merdivenlerden indi.

İSTANBUL'U YAŞAMAK

Doğma büyüme İstanbullu'yum. Annem de öyle babam da... Onların anababaları da öyle... Soysopça yedi göbekten, belki de onyedi göbekten İstanbullu'yuz. İstanbul dışına çıktım mı, boğulur gibi oluyorum. Avrupa'da epiy gezdim, dolaştım. Bir süre Amerika'da da bulundum, bir heyetle birlikte. Evet, Paris, Venedik, Prag filan, güzeldir, ama hiçbiri İstanbul'un yerini tutamaz, İstanbul'un güzelliği hepsinden başka... Ne derseniz deyiniz, ben bir İstanbul tutkunuyum. İstanbul'dan başka yerde yaşayamıyorum. Bu yüzden orta dereceli bir memur olarak kaldım ya... Taşraya atadılar, gitmedim. Kaç işten çıktım, İstanbul'dan ayrılmamak için... Bu yaştan sonra da, ne olacak sanki, beş yıl sonra emekli olacağım. Karım da benim gibi, soysop İstanbullu'dur. Böyle olmasa onunla evlenmezdim.

Sakın köküm, soy ocağım İstanbullu diye, çekirdekten yetişme İstanbul çocuğu olduğum için övünüyorum sanmayın, hoş övünsem de değer ya, ama ben övünmeyi sevmem. Şu koca İstanbul'da, İstanbullu kalmadı. En çoğu iki kuşak önce taşradan kopup gelmiş, İstanbul'a yerleşmiş olanlar. Kendilerini İstanbullu sayıyorlar. Konuşmalarından bunların sonradan İstanbullu olduklarını hemen anlarım. Çünkü, en güzel Türkçe, İstanbul ağzıdır... Biz İstanbullu'lar, «yanlış» demeyiz «yaanış...» deriz; «demin» demeyiz «temin» deriz... Yani biz İstanbullular, Türkçe'nin en güzelini konuştuğumuzdan birazcık yanlış ve bozuk konuşuruz Türkçe'yi...

Bundan birkaç ay önce, Londra'da görevli olan bir arkadaşım, sizden iyi olmasın, çok iyi bir insandır — bana bir mektup gönderdi. Yazıyor ki mektubunda, yakın dostu olan bir İngiliz karı-koca İstanbul'u on gün kadar gez-

mek, öğrenmek istiyorlarmış, acaba onlara yardım edebilir miymişim? Bu kadar yakın bir arkadaşımın dileği olduktan sonra niçin etmeyeyim? Hem yabancılara İstanbul'u öğretmek, benim gibi köklü İstanbullular'ın görevi sayılır. Yazık ki, kışın geliyorlar, yazın gelselerdi daha iyi olurdu.

Üç yıldanberi yıllık iznimi kullanmadığım için, işimden onbeş günlük izin almam kolay oldu. Arkadaşımın Londra' dan yazdığı mektuplara göre, İngiliz karı-kocanın kalacakları otelden gezecekleri yerlere, alışverişlerine kadar her işleriyle özenle uğraşmam gerekiyordu. Ne olacak, seve seve yaparım.

Uçakla geldiler. Havaalanında onları karımla birlikte karşıladık. Önceden odalarını ayırttığım otele götürdüm. Üç saat sonra onları aldım otelden, akşam yemeği için bizim eve götürdüm. Türk yemeklerini çok beğendiklerini söylediler. Oysa karım onlara, Türk yemeklerine alışık değillerdir diye, alafranga yemekler yapmıştı. İngiliz kadın, Türk yemekleri konusunda konuşurken birden,

— Siz, imambayıldıyı nasıl yaparsınız? diye sordu.

İmambayıldı mı? Bu İngiliz kadın nereden biliyor imambayıldıyı? Arkadaşım, onların İstanbul'a ilk geldiklerini yazmıştı.

— Daha önce İstanbul'a gelmiş miydiniz?

— İlk gelişimiz.

— İmambayıldıyı nerden biliyorsunuz, yediniz mi?

— Hayır, ama İstanbul'a gelmeden burası için çok yazı, çok kitap okudum da... Yemeklerinizi de okuyup öğrendim, bütün özelliklerinizi...

İngiliz kadın, imambayıldının yapılışını bir anlattı, bir anlattı... Onun anlattıklarını, karım için Türkçe'ye çeviriyordum. İmambayıldıyı anlattıktan sonra,

— Siz papazyahnisini nasıl yaparsınız? Önce soğanı kavurur musunuz, yoksa kavurmadan mı atarsınız tencereye? dedi.

Karım utana sıkıla, hiç papazyahnisi yapmadığını söyledi.

İngiliz erkek,

— Sizin büyük bir imparatorluğun mirasçısı olduğunuz, yemeklerinizin adından bile belli oluyor, dedi, mesela şunlar, Arnavut ciğeri, Çerkes tavuğu, Kürt poğaçası, Tatar böreği, Türk kahvesi...

Türk yemekleri konusundaki bilgisizliğimizi örtbas etmek için, hazırladığım on günlük gezi programını anlatmaya başladım; birkaç müze, cami filan...

Kadın,

— Çok güzel, dedi, ama ben İstanbul'a gelmişken genelevleri de görmek istiyorum.

Genelevler mi? Rezalet... Utançtan biraz sertçe,

— İstanbul'da genelev yoktur, dedim.

Kocası,

— Var, var, dedi biz okuduk kitaplarda... Sonra karımla bir kahvehaneye gidip nargile içmek istiyoruz...

— Nargile mi? Yok canım... Onlar eskidendi, kalktı öyle şeyler... Şimdi bizde nargile içilmez...

— Sanmam, nargile içilen kahvehaneleriniz var... Rehber kitabı yanımızda olsaydı, gösterirdim size...

Kadın,

— Sonra bir gece Boğaziçi'nde lüfer avına çıkalım... dedi.

— Hiç balık avına çıkmadım, dedim.

— Aman nasıl olur?... İstanbullu değil misiniz? İstanbul'un lüfer avı çok ünlü... Biz okuduk kitapta, bu mevsimde lüfer bol olurmuş Boğaziçi'nde... Denizi kayıklar doldururmuş da hepsi fenerlerini, lambalarını yakar, gecenin kadifesinde deniz pırıl pırıl yanarmış... Hatta kitapta resimleri bile vardı, bir peri ülkesi gibi...

Allah belasını versin bu kitapların... Bizim hükümetlerimiz eksik olmasınlar, boşuna okur-yazar sayısını yüzde otuzun üstüne çıkarmıyorlar... Elin İngilizi, taaa nerden kalkıp gelmiş, okuduğu kitaplardan bize İstanbul'u öğretecek.

Yemekten sonra, karım soğuk Amerikan kahvesi getirdi. Kadın,

— Türk kahvesi içmez misiniz? dedi.

— Çoktanberi içmiyoruz. Elektrikli yeni kahve ocağı aldık da, Amerikan malı...

Geceyarısına doğru, onları otellerine götürüp bıraktık. Çok canım sıkılmıştı.

Ertesi gün sabahtan gidip aldık onları. Adam,

— Bu otel hem iyi değil, hem de pahalı, dedi, başka bir otele çıksak...

Çantasından çıkardığı «gid»e bakarak, onlara uygun otellerin adlarını saydı. Hiçbirini bilmiyordum.

— Bir taksiye binelim, ben götüreyim... dedi.

Taksiye bakınıp dururken:

— Az ilerde taksi durağı var, gidelim... dedim.

— Hiç sanmam... dedi.

— Neyi sanmazsınız?

— Dediğiniz yerde taksi durağı olacağını...

Şuna bak, amma da sinir İngiliz haa...

Gittik durağa, baktık baktık, taksiler vızır vızır geçip gidiyor, kollarımı kanat gibi boyuna çırpıyorum, hiçbiri durmuyor. Önümüzden yavaşlayarak geçen bir taksi şoförüne durmasını söyledim. Şoför,

— Kör müsün be, baksana, orada trafik memuru var, ceza mı kessin... dedi.

Allah Allah... Yahu, burası taksi durağı değil mi? Canımın sıkıldığını anlayan İngiliz,

— Bizdeki kitapta yazıyor, dedi, İstanbul'daki taksi durakları seyyardır, sıksık yerleri değişir. İki gün önce taksiye bindiğiniz duraktan bugün de binmeye kalkarsanız, trafik memurları para cezası alır, diyor kitapta... Önce şoförleri, taksi durağı diye bir yere alıştırırlar, sonra orada durmayı yasaklayıp ceza keserlermiş ki, trafik geliri artsın...

Yahu, elin İngilizi, bizim bütün devlet sırlarımızı, belediyemizin kurduğu tuzakları, her türlü resmi ve kanuni dalaverelerimizi biliyor.

— Hay o kitabın Allah belasını versin... dedim, ama Türkçe, dedim, anlamasınlar diye... Ama İngiliz,

— Niçin «Allah belasını versin» dediniz? diye sordu...

— Aman... Siz Türkçe de mi biliyorsunuz yoksa?...

— Hayır... Ama bizdeki bir kitapta, Türkler kızınca «Allah belasını versin» derler diye yazıyor da... Biz, bir memlekete gitmeden o memleket için yazılmış bütün kitapları okuruz...

Birden ağzımdan kaçtı:

— İyi bok yersiniz... dedim.

Kadın hemen

— Who «book yer?» dedi.

Demek, onun da Türkçe'sini kitaptan öğrenmişler. İyi ki, o sırada adam, sıkışmış, helaya gitmek istedi de, laf gargaraya geldi.

— Hela nerde, affedersiniz...

Hela mı? Burda hela var mıydı? Benim bildiğim İstanbul'da genel hela, cami avlularında olur... Nur içinde yatsınlar, atalarımız insanın yalnız düşünen yaratık değil, helaya da giden yaratık olduğunu gözönünde tutup cami avlularına genel hela yapmışlar.

— Buralarda genel hela yok, otele dönelim... dedim.

İngiliz iyice sıkışmış, biraz eğilip, iki eliyle apışını tutarak, yerinde döne döne,

— Var, burda hela var... dedi. — Karısına döndü — Bak bakalım, «gid'e», hela nerde?

Kadın, kitaptan İstanbul'un genel helalar planını çıkardı. Planı araziye uyguladı, arkasını alandaki anıta verip, iki kolunu açtı, sol yanını gösterdi:

— Şu soldaki sokakta, elli metre gidince, genel hela olacak...

Gittik. İçimden «Hey Allahım inşallah orda hela yoktur da, şu İngiliz şakır şakır sokak ortasında donuna işer» diye dua ediyordum ki, karı-koca İngiliz, elleriyle koymuşlar gibi genel helayı buldular. Hemen ben de helaya dalıp, bir güzel rahatladım.

Sonra bir taksiye bindik, onların söylediği adrese göre, güzel ve ucuz otele gidiyoruz. İngiliz, arabanın penceresinden baktı, bir de kitaba baktı:

— Burası Beşiktaş mı?

— Evet...

— İstanbul'da çok taş var, Beşiktaş, Kıztaşı, Çemberlitaş, Nişantaşı, Atlamataşı, Kocataş, Taşkasap, Taşkızak, Toptaşı, Dikilitaş, Kabataş...

Çok canım sıkıldığı için

— Evet taş çoktur, bir de yurttaş var... dedim.

— Yurttaş... Bilmiyorum, o nerde?

— Kimse bilmiyor yerini... Eskiden varmış, şimdi yer altında kalmış, çok tarihi bir taş...

Dedikleri otele gittik. Hiç bildiğim, gördüğüm yer değil. Gerçekten ucuz ve güzel... Onları otele yerleştirdikten sonra,

— Bir de genelevi görelim... diye tutturdular.

Bir zamanlar, Beyoğlu'nda Bayram Sokağı yada Abanoz denilen yerde genelevler olduğunu duymuştum. Taksiyle oraya gittik. Genelev yok, hepsi özel ev... Zibâ diye bir yer aklımda kalmış, oraya gittik, orada da, Abonoz'dakiler gibi, çoktan belediye genelevleri kapatmış.

Epiy arandığımız için İngiliz, çantasından kitabı çıkarıp, plana baktı:

— Ben sizi götüreyim geneleve... dedi.

Hah, bir de bu eksikti...

Şoföre,

— Galata'ya... dedi.

Tuh... İngiliz'in sayesinde genelevleri de gördük. O sokaktan geçerken karısı çaktırmadan fotoğraflar da çekti. İster misin, bunlar beni bir de randevu evine götürsünler...

Benim niyetim onları iyi yemekler yapan lüks ve ünlü bir lokantaya götürmekti. Sirkeci'deki o lokantaya giderken, sanki orasını bilirlermiş gibi,

— Bir küçük balık lokantasına gidelim, burasını nasıl olsa görürüz, dediler.

Balık lokantası mı? Buralarda hiç öyle küçük balık lokantası bilmiyorum.

— O da kitapta yazılı mı? dedim.

Kadın,

— Hayır, dedi, burasını bize İstanbul'da bir süre yaşamış bir İngiliz dostumuz salık verdi, adresini yazdık defte-

rimize...

Balıkpazarı'nın arkasında üç masalı küçük bir izbeye girdik. Ocaktaki adama,

— Bunlar yabancı, bize en iyi balıklarından... filan diyordum ki, İngiliz erkek,

— Palamut, palamut. Çingene palamutu... dedi.

Tavada kızarmış palamutlar geldi.

— Burada şarap da güzelmiş...

Şarapları da içtik.

— Şimdi de kahveyle nargile içelim... dedi.

İstanbul'da nargile nerde içilir, ne bileyim ben? Hayatımda hiç nargile içmemiştim. Yine, çantalarını dolduran kitaplardan birine bakıp, iyi nargile yapan kahveye beni götürdüler. Üç nargile ısmarladılar. Ben de onlarla birlikte nargile içmek zorundaydım, İngiliz karı-kocaya bakıyor, onlar ne yapıyorlarsa, ben de öyle yapıyordum. Karı-koca nargileyi fokurdatmaya başladı. Ben de elimdeki marpucu kehribar ağızlığına, onlar gibi üfledim, üflememle, nargile tablasındaki ateşler, küller ortalığa savruldu, nargile kavanozundaki sular ortalığa yayıldı, bomba patlar gibi... Yahu, ne oldu?

Kadın,

— Siz nargile içmesini bilmiyorsunuz, üflemeyeceksiniz, soluğunuzu içinize çekip, sonra dumanı havaya savuracaksınız... dedi.

O söylerken, ben tömbekinin dumanından boğulurcasına öksürüp duruyordum.

Kahveden çıktık. Erkek,

— Şimdi, dedi, Kapalıçarşı'yı gezelim...

Hah, çok şükür, İstanbul'da çok iyi bildiğim bir yerdir Kapalıçarşı. Düştüm önlerine, iki adım önden giderek, geriye dönüp dönüp, övüne övüne, ikidebir,

— Kapalıçarşı'ya burdan gidilir işte, diyordum.

Girdik Kapalıçarşı'ya.

— İşte buraya Kapalıçarşı derler...

— Yazmacılar nerde?

Ne yazmacısı be?...

— Yorgancılar nerde?

— Antika çarşısı nerde?

— Bitpazarı nerde?

Alık alık durduğumu görünce kadın,

— Burada bir yerde, en iyi karagöz tasvirleri satan bir dükkân olacak deve derisinden orijinal karagöz tipleri... dedi.

Kitaplardan birini açıp o dükkânın yerini buldu, bikaç deve derisi karagöz tipi satın aldı. Sonra, eski Türk işi çevre satılan dükkânları buldu. Meğer biliyorum sandığım o Kapalıçarşı'yı hiç bilmezmişim, ne biçim yerler varmış. Hem geziyoruz, hem de karıkoca bana Kapalıçarşı'nın tarihini, ne zaman, kimin yaptırdığını, ne zaman, kaç kere onarıldığını, yandığını, yeniden yapıldığını, anlatıp duruyorlardı.

Sonra beni Bitpazarı'na götürdüler, Sahaflar çarşısına götürdüler.

— Buradan Bakırcılar'a gidilir, dedi erkek.

Bakırcılar'dan öteberi aldılar. Kadın,

— Tahtakale'de eski hanlar olacak, görelim... dedi.

— Duydum ama, Tahtakale nerde bilmiyorum... dedim.

Beni Tahtakale'ye götürüp, kitaplara bakarak adlarını da bir bir söyleyerek eski hanları gösterdiler, bu hanlarda ne işler yapıldığını anlattılar.

O gün çok yorulduğumuz için, akşam onları otellerine bıraktım.

Ertesi sabah,

— Hamama gidelim, dediler.

Hoppala!... Yahu, ta Londra'dan buraya hamam için mi geldiniz? Evinizde, otelinizde banyo yapsanıza!... Neyse, bunları modern bir saunaya götürdüm. Ben dışarda bekliyorum. Girmeleriyle çıkmaları bir oldu:

— Burası hamam değil, biz Türk hamamı istiyoruz.

Ben hayatımda hamama girmemiştim, hep evimde yıkanırım. Kadın yine o kitaplardan birinden, İstanbul'un hamamlarını gösteren bir plan çıkardı. Kapanmış, yıkılmış, bozulmuş, kullanılmaz olanları işaretledi, sonra,

— En iyisi işte bu hamammış; ama gündüzleri kadınlar,

geceleri erkekler, siz beni hamama bırakıp bir yerde bekleyin... dedi.

Kadını, dediği adresteki hamama bıraktık. Erkek,

— Biz de sizinle tavla oynayalım bir kahvede... dedi.

— Ben tavla bilmem ki...

— Ben size öğretirim...

— Biliyor musunuz?

— Yoo... Ama kitaplardan birinde yazıyor, okuruz...

İngiliz'i zorla vazgeçirdim tavla oynamaktan. Biraz dolanıp, kadını hamamdan aldık. Hamamı öyle övdü ki, akşam ben de, kocasıyla hamama gittim, onların sayesinde hamamın içini de görmüş oldum.

O gün işte böyle geçti. Bir gece, adresini bir İngiliz arkadaşlarından aldıkları balıkçıyı buldular, onun kayığıyla lüfer avına çıktık. Hayatımda İstanbul'da bu kadar güzel şey görmemiştim. Denizin üstü fener alayı gibiydi lüfer avcılarının ışıklarından... Sonra İstanbul'un bilmediğim müzelerini, tarihi yerlerini gezdirdiler bana, İstanbul'da ne de çok müze varmış... Camileri gezdirdiler, çinileri gördüm, ne güzel çiniler.

Gidecekleri gündü. Kadın,

— İngiltere'ye güllaç götürmek istiyorum, dedi.

Çocukluğumdan, güllaç diye bişey hatırlıyorum, ama yıllardır yememişim. Araya sora bir bakkaldan güllaç aldık.

— Pişirmesini biliyor musunuz?

— Yemek kitabına bakar, öğrenirim.

Beni İstanbul'da en güzel suböreği yapılan, en güzel irmik helvası yapılan yerlere götürdüler.

Ayrılacakları sabah, erkek,

— Siz asıl İstanbullu değil misiniz? Sonradan mı geldiniz? dedi.

Çok utandığım için,

— İstanbul'a yeni geldik... dedim.

— Ne kadar oldu?

— Ancak beş yıl...

— Ne? Beş yıl mı? Peki, İstanbul'da ne yapıyorsunuz?

— Hiç otururum, sabahları çalıştığım daireye, akşamları daireden evime...

Kadın atıldı...

— İşte tam İstanbullu, kitapların birinde İstanbullu'yu böyle anlatıyor...

Erkek,

— Yazık, yaz olsaydı, size İstanbul'un yazlıklarını da gezdirirdik, dedi.

Havaalanına götürüp uçağa bindirdim konuk karıkocayı, uğurladım. Hemen, onlardan önce, bana İstanbul'u gezdirdikleri için kendilerine bir teşekkür mektubu yazdım. Cevap verdiler. Yazın da geleceklerini, Şile'yi, Belgrat ormanını, Kilyos'u, Bentler'i de o zaman bana gezdireceklerini vadettiler. Bu yaz da gelirse şu İngiliz karıkoca, İstanbul'u iyice gezip öğreneceğim inşallah!...

ZAMANI KANDIRMAK İSTEYEN ADAM

En sevmediği şeylerden biri, yaşının sorulmasıydı; bir de satıcı, şoför, bindiği taşıtın biletçisi, yolcuları gibi hiç tanımadığı, ama şurada burada karşılaştığı kişilerin kendişine «Bey amca, bey baba» gibi sözlerle seslenmelerine çok sinirlenirdi. Tanımıyorlarsa, beyefendi, demeliydiler.

Seksenini geçmişti, ama otuz yaşındaymış gibi dik yürümeye çalışır, yürürdü de... İnsan için en gereksiz gereç bastondu. Orta yaşlardayken baston kullanmıştı. O zaman olur... Ama bu yaşlarda baston, insanın yaşlılığını belli ederdi.

Hafta aksatmadan, saç tıraşı, gün sektirmeden sakal tıraşı olurdu. Giyimine, kuşamına gençlerden çok özenirdi. Bembeyaz gömleğin hiç kırışıksız yakasına boyunbağının düğümü milimi milimine oturmuş olacak. Tek kırışık, en küçük lekesi olmayan ceketin sol üst cebinde her zaman sakız beyazlığında mendil bulunacak. Gözlüğü de sevmiyordu, ama ne yapsın ki, takmak zorundaydı.

Bir yaşıtı arkadaşıyla yolda giderken,

— Şuradan bikaç mendil alayım... diye bir mağazaya girdi.

Arkadaşı,

— Geçen gün yine benimle almıştın ya bir düzine mendil... dedi.

— Almalı, almalı, dedi arkadaşına, varken almalı... Bir bakarsın, iyi mendil bulunmaz piyasada; iyisi bulunur, bakarsın, bende para olmaz... Varken almalı...

Satıcı kıza,

— Beyaz keten mendil istiyorum... dedi,

Kız, kutu kutu mendiller çıkardı.

— Sağlam olsun, dayanıklı olsun...

Satıcılara yada öyle genç kişilere, «oğlum», «kızım» demezdi, çünkü yaşı belli olurdu.

Sekiz mendil birden aldı. Arkadaşı,

— Bu kadar çok mendili ne yapacaksın? dedi.

— Olsun, olsun... Sonra pahalanıverir, ucuzken almalı, evde bulunsun...

Hemen çıkmadı mağazadan, dört çift çorapla üç de boyunbağı aldı.

İki gün sonra, başka bir arkadaşıyla giderlerken, iki gömlek, dört mendil, beş çorap daha aldı.

Arkadaşları, onun bu huyunu biliyorlardı. Evinde çamaşır dolabı, mendil, çorap, boyunbağı, gömlek gibi şeylerle doluydu. Hepsi de yepyeni... O kadar da çoktu ki, seksenini geçmiş bir adamın, değil kullanmasına, bunlara el sürmesine bile vakti kalmazdı.

Arkadaşları, ona duyurmadan, aralarında alay ediyorlardı:

— Yahu, bu yaştan sonra...

— Mal canlısı...

— Yok canım, öyle olsa mal mülk alır...

— Parası yok ki...

— Deli kardeşim, deli... Herkesin bir deliliği var bununki de böyle...

— Dükkân mı açacak, nedir

— Koleksiyon yapıyordur belki...

— Mallar pahalılanınca karaborsaya sürecek belki de...

⁂

Bu adam niçin böyleydi? Bunun nedenini anlamak için, özet de olsa, onun hayat hikâyesini bilmek gerekir.

Bu adam, zamanı gönlüne uydurmak, zamanı kandırmak istiyordu.

Daha çocukluğunda, yaşından bir gün aldı mı, bir yaş büyük olduğunu söylerdi. Onuncu yaş gününden bir gün sonra, onbir yaşındayım, derdi. Çünkü büyümek, çabuk çabuk büyümek istiyordu. Onüç yaşındayken, onbeş yaşında

olduğunu söylemeye başlamıştı. Anababasıyla buyüzden tartışır, onlar onüçüne daha yeni bastığını söyleyince,

— Ha onüç, ha onbeş, derdi, onikiyi geçti mi insan, onbeş sayılır.

Onsekizi geçince de yirmi yaşında sayılır. Yirmi olur olmaz da, artık her yıl beşer beşer büyüyor, yirmibeş yaşında olduğunu söylüyordu. Yirmibeş yaşında olduğunu söyleye söyleye böylece zamanı kandırıp, yirmibeş yaşında olacağına kendini inandırmıştı.

⁂

Lisede öğrenciyken, herkesin kullandığı takvimin yanlış olduğuna inanmış, kendince bir doğru takvim yapmıştı. Bu takvim, liseyi bitireceği güne kadar sürüyordu. Bu özel takvimde, pazar günleri, bayram günleri, tatil günleri yoktu. Çünkü esas, liseyi bitirme tarihi olduğuna göre bu günler yaşanmıyor, demekti. Cumartesileri de yarım gün hesaplanıyordu. Gitgide özel takviminde değişiklikler yapıyordu. Uyku saatlerini de takviminden çıkarmıştı. Böylece, lisenin onuncu sınıfına başladığı gün, başkalarına göre liseyi bitirmesi için iki yıl varken, onun özel takvimine göre, liseyi bitirmesine yalnızca tatiller çıktıktan sonra ondört ay vardı. Yarım ders günü cumartesilerle, pazarlar çıkınca üçyüzotuzbir gün kalıyordu. Uyku saatlerini, dersler dışında saatleri çıkarıyor, o zaman, yüzkırk gün sonra liseyi bitirmiş oluyordu takvimine göre... Günleri de saate çevirmişti, üçbinikiyüz saat sonra liseyi bitiriyordu.

— Üçbinyüzonbeş saat, sekiz dakika kaldı... İkibinseksendört saat on dakika kaldı...

Böylece liseyi bitirmesini çabuklaştırmış oluyordu.

⁂

Daha kış bitmeden paltoyu sırtından atıyordu. Karlar erimeye başlayıp da, şöyle birazcık güneş göründü mü, artık palto, pardesü giymezdi. Çünkü, yazı daha çabuk getir-

mek istiyordu. Palto giymeyerek, zamanı kandıracaktı. Palto giymeyince hava onu görecek, karlı yağışlı, soğuk olmayacaktı; ona öyleymiş gibi geliyor, daha doğrusu öyle olmasını istiyordu.

Atkılara sarınmış, kalın paltolu insanlara,

— Artık yaz geldi, yaz geldi... diyordu ki, onlar da söylesinler. Herkes birden yaz geldi derse, havalar da bunca insanı yalanlayacak değildi ya... Palto giymediği o kışın son günlerinde,

— Oooh, paltoyu atınca kuş gibi hafifledim, diye uçmak isteği duyar ama çok zaman da üşütür, hastalanırdı.

O sırtından paltoyu atmazsa, yaz hiç gelmeyecekmiş sanırdı.

Oturduğu apartmana, daha yazdan kalorifer için çok kömür alınırsa kızardı. Bu kadar çok kömür alınınca, kalorifer daha uzun zaman yanacağı için, kış da elbet, kömürlere göre uzardı. Kalorifer yandıkça kış da gitmekte gecikecekti.

⁂

Bir kızla sevişiyordu. Sevgilisiyle randevusuna söz verdiği saatten çok önce giderdi ki, zamanı kandırıp, sevgilisi de erkenden gelsin, çabucak buluşsunlar... Saat ondörtte mi buluşacaklar, iki saat önce gidince, saat onikide ondört olabilir, saat çabuk geçerdi. Bikaç zaman sonra kızdan soğuyunca, randevularına geç gitmeye başladı ki, kandırdığı saat de geri kalsın...

Vapura binecekler, vapurun kalkma saatinden çok önce iskeleye gelirdi. Vapur onu görünce, daha erken iskeleye yanaşacak, daha erken kalkacaktı. Başka taşıtlarda da böyle yapardı. Onun hazırlığını görüp saatler ileri gider, taşıtlar çabuklaşırlardı.

⁂

Ne zaman karpuz alsa, daha karpuzu kesmeye başlarken,

— Hayatımda bu kadar güzel karpuz yemedim... derdi

ki, karpuz onun bu sözünü duyup güzelleşsin, olgunlaşsın... Her sefer bu böyleydi:

— Hiç bu kadar tatlı kavun yemedim...

Kavun, tatlı olmasa bile, bu övgüye layık olmak için, onun gönlüne göre tatlılaşacaktı.

Daha delikanlıyken olgun bir adam olmak istediği için, bıyık bırakmış, baston kullanmaya başlamıştı. Yine buyüzden erkenden cıgara içmeye alışmıştı. Böylece erken olgunlaşacak, saygı görecekti.

Altı aydır giydiği ayakkabı için,

— Daha alalı on gün bile olmadı... diyerek ayakkabının eskimeyeceğine inanırdı. Elbette, daha yeni alınmış ayakkabı eskimeyecekti, gönlünce altı ayı on güne indirmiş olurdu.

⁂

Evlendi. Karısı gebeydi. Karısını, günü gelmeden önce doğumevine yatırmak istiyordu.

— Çocuk yedi aylık mı doğsun istiyorsun?

Hayır, çocuk normal zamanında doğmalıydı.

— Dokuz aydan önce doğum olur mu?

Olmaz, ama dokuz ay daha sıkıştırılabilir. Karısı erkenden doğumevine yatarsa, karnındaki çocuk da bunca hazırlığın yapıldığını görünce, doğacaktı elbet... Çocuğu utandırıp erken doğmasını sağlamak için, karısını erkenden doğumevine yatırdı.

Sabahleyin işi varsa, gece yarısı yataktan kalkar, pencereyi açar.

— Gün ağarıyor ne güzel, kalk da güneşi seyret... diye karısını uyandırırdı.

Güneş onu duyacak, gecikmekten utanarak daha erken doğacaktı.

⁂

Yayımladığı bir yazı yüzünden tutuklandı. Cezaevinde zamanın çabuk geçmesini istediği için bütün gün yatağın

içinde, yorganı başına çekmiş yatar, akşama doğru yorganı kaldırınca da,

— Aaa, sabah olmuş!... diye şaşardı.

Böylece, iki günü, bir güne sıkıştırdığı bile olurdu.

Cezaevinde kitap okuyacaksa, normal olarak iki günde okuyup bitirdiği kitabı iki haftada okuyarak, iki haftayı iki güne indirdiğine inanırdı.

⁂

Zamanla karısı da kendisine uymuştu. Kırk yaşındayken, sabahları cigara öksürüğüne tutulsa, karısı,

— Aman bey, elli yaşında adamlar gibi öksürüp durma allasen... derdi. Elli yaşına geldiği zaman, merdiven basamaklarını duralayarak çıksa, karısı,

— Aman bey altmışında adamlar gibi oflayıp puflama öyle... derdi.

Böylece, o da kocası gibi, gönlüne göre, zamanı durmadan ileri atıyor, yani zamanı kandırıyordu.

Kocası, altmış yaşındayken ağrıdan sızıdan yakınsa,

— Aman bey, sanki yetmiş yaşındaymışsın gibi öyle yapma... demeye başladı.

Adam yetmiş yaşındayken uyuklasa, karısı,

— Sanki seksen yaşındaymışsın gibi ne uyukluyorsun öyle?... derdi.

İşte böyle böyle, durmadan zamanı kandırıyordu o da kocası gibi... Kocası seksen yaşına varmadan kadın öldüğü için «Aman bey, sanki doksan yaşındaymışsın gibi öyle şey yapma!» diyemedi.

Adam yalnız kaldı.

⁂

Kırk yaşındayken bastonu attı, kırkiki yaşında bıyıklarını kesti.

Kırküç yaşındayken, yaşım kırk sayılır, diyordu. Kırkbeş yaşına kadar hep kendini kırk yaşında saydı. Elli olun-

caya kadar da, hep kırkbeşinde kaldı.

Elli yaşından sonra saçlarını boyattı. Eskisinden şık giyinmeye başladı. Altmışından sonra, yolda dik yürümeye çalışıyor, yetmişinden sonra da dinç görünmeye uğraşıyordu. Her gün sakal tıraşı, her hafta saç tıraşı oluyordu. Kendisine «Amca bey, bey baba, efendi amca» gibi sözlerle seslenenlere sinirleniyordu.

Seksen yaşından sonra, yaş konusunun açılmasına kızıyordu. Yine zamanı kandırmak, zamana yaşını unutturmak istiyordu.

Durmadan mendil alıyordu, çorap alıyordu, gömlek alıyordu ki, bunları giyecek zamanı kalsın. Bu kadar mendili, çorabı, boyunbağı olan adamı almaya ölüm utanırdı. Gönlüne göre zamanı kandırmak, ölümü geciktirmek için boyuna mendil, çorap, gömlek alırdı; bunlar el sürülmemiş, yepyeni dururdu. Daha başka, büyük şeyler almak için parası yoktu. Parası, ancak bunlara yetiyordu.

Kış geldi mi bir daha gitmesin istediği için, paltosunu yaz başında bile çıkarmıyordu. Kış paltosunu görsün de, utansın gitmesin diye. Yaz geldi miydi de, yaz gitmesin, hiç kış olmasın, hiç zaman geçmesin istiyordu.

Mendil, çorap, boyunbağı, don, gömlek...

— Almalı, almalı... diyordu, sonra pahalılanır da... Sonra iyisi bulunmaz da...

Ama kendisi de inanıyordu bu sözlerine, kendi yalanlarına kendisini inandırmıştı. Düzinelerle mendili, destelerle boyunbağlarını eskitebilmek için, hühüüü, daha ne kadar çok yaşamak zorundaydı...

⁂

Ben size, ölmüş bulunan ünlü bir Türk şair ve yazarını anlatmaya çalıştım. Tanıdınız mı? Daha yakından tanımak istiyorsanız, şöyle bir aynaya bakın, onu göreceksiniz.

NATALİ'DEN VERA'YA MEKTUPLAR

İstanbul: 2 Şubat 19...

Sevgili Vera,

Doğrusu, Türkiye'ye gelirken içimde bir çekingenlik vardı. Çok az Türk görmüştüm. Onları da yakından tanıyamamıştım. Buraya geleli daha bir hafta oldu, ama Türkler'den gördüğüm yardım, sıcak arkadaşlık, iyilik benim için çok tatlı bir sürpriz oldu.

Bir kadının, yabancı bir ülkede yalnız başına yaşaması zor, ama bu zorluk İstanbul için değil. O kadar yakınlık, yardım gördüm ki, burda hiç yabancılık çekmeyeceğim. Kazanacağım parayı düşünerek bu ayrılığa katlanmam gerekiyor. Çalıştığım kurumla yaptığımız sözleşmeye göre, beşbin lira aylık alıyorum. Burda geçim çok ucuz olduğundan iki üç yılda epey para biriktirebilirim. Annemi de bir ay için yanıma gelmeye razı edebilirsem iyi olacak.

.....

Özlemle gözlerinden öper, mektubunu beklerim Vera'cığım.

Senin
Natali S.

İstanbul: 14 Mart 19...

Sevgili Vera,

Mektubunu üç gün önce aldım. Çok teşekkür ederim. Bugün pazar, evdeyim. Yani, dostlara mektup yazmaya

vaktim var. Akşama, Kurum'da birlikte çalıştığımız bir arkadaşla sinemaya gideceğim. Adı, Muzaffer Bey, benim şefim olduğu halde binikiyüz lira aylık alıyor. Buna pek şaştım. Yabancı uyruklu uzman olduğum için bana beş-bin lira aylık veriyorlarmış. Oysa Muzaffer Bey memur... Büyük haksızlık değil mi?

İşim çok yorucu değil, onun için bol vaktim oluyor. Türkçe öğrenmeye başladım. Muzaffer Bey bana Türkçe dersi veriyor.

Haberlerini bekliyorum Vera'cığım. Başarılar, mutluluklar dilerim...

Senin
Natali S.

İstanbul: 3 Mayıs 19...

Sevgili Vera,

İki aydır sana mektup yazamadım, mektubuna da cevap veremedim. Seni ihmal ettiğimi sanma, son günlerde çok meşgulüm de ondan. Türkçe'yi artık öğrendim sayılır. Ben Türkçe konuşurken gülüyorlar ama, benim konuşmam hoşlarına da gidiyor. Üç ay gibi kısa bir zamanda Türkçe'min bu kadar ilerlemesinde Muzaffer Beyin çok yardımı oldu. Çok iyi bir genç, ailesi de iyi insanlar. Annesi bana Türk yemeklerini öğretiyor. Bu gidişle yavaş yavaş Türkleşiyorum galiba, Türkçe çok güzel bir dil, müzik gibi... Geçen pazar, Muzaffer Bey beni, Boğaziçi'nde bir gazinoya götürmüştü, orada bana Türkçe şiirler okudu, bayıldım.

.....

Beni unutma, mektupsuz bırakma Vera. Gözlerinden öperim.

Natali S.

İstanbul: 29 Haziran 19...

Sevgili Vera,

Seyrek mektup yazdığım için bana darılıyorsun. Ama benim sana bir sürprizim var. Sürprizimi söyleyince neden daha sık mektup yazmadığımı anlayacaksın. Muzaffer Bey bana evlenme önerisinde bulundu. Dün gece oldu bu... Ondan böyle bir öneriyi çoktan bekliyordum, ama yine de şaşırdım. Karar vermek için düşüneyim, dedim. Bütün gece uyumadım gibi, sabaha karşı uyuyakalmışım.

Bir Türk'le evlenmeme ne dersin? Annem bunu nasıl karşılayacak? Muzaffer Bey'i seviyorum, yakışıklı bir genç üstelik aydın, bilgili ve çalışkan...

Burada sıcaklar başladı. Muzaffer Bey, pazar günleri beni denize götürüyor.

Bu akşam Muzaffer Bey'e bir cevap vermeliyim. Ayrı geleneklerden, törelerden geldiğimiz için acaba ilerde aramızda uyuşmazlık çıkar mı, diye düşünüyorum. Ama çok seviyorum onu, o da beni... Evet diyeceğim.

Cevabını bekliyorum.

.....

Senin
Natali S.

İstanbul: 4 Ağustos 19...

Vera'cığım,

Annem de, bir Türkle evleneceğime memnun olmadığını yazdı. Nikâhtan sonra Muzaffer yıllık iznini alabilirse, balayımızı orada geçirmek istiyoruz.

Çok mutluyum, çok...

.....

Senin
Natali S.

İstanbul: 20 Eylül 19...

Sevgili Vera,

Bu ay içinde evlenmiş olacaktık. Ama bazı engeller çıktı. Muzaffer'in annesi, oğluyla evlenebilmem için, benim Müslüman olmamı ileri sürdü. Muzaffer'in buna çok canı sıkıldı. «Benim için böyle bir şeyin hiç önemi yok, ama annemi kırmak istemiyorum,» dedi. Benim için de önemi yok... İyi ki erkek değilim. Ya erkek olup da bir Müslüman kızla evlenmeye kalksaydım, o zaman sünnet olmam gerekecekti. Hiç olmazsa şimdi böyle bir derdim yok. Ben, Müslüman olurum, dedim. Ama annem, buna kesinlikle karşı koydu. Olmaz, diye üstüste mektuplar yazdı. Muzaffer nasıl annesini bu konuda darıltmak istemiyorsa, ben de annemi kırmak istemiyorum. Sonunda dediğimi yapacağımı annem bilir.

.....

Acele cevabını bekliyorum Vera'cığım. Öperim.

Senin
Natali S.

İstanbul: 3 Ekim 19...

Sevgili Vera,

Nikâh davetiyemizi göndermiştim, herhalde almışsındır. Bundan sonra bana artık, «Natali» diyemeyeceksin. Müslüman olunca adımı «Nâdide»ye çevirdiler. Bundan sonra Nâdide'yim. Müslüman olduğum için de gazetelerde resmim çıktı. Ayrıca da Türk oldum. Buranın kanunlarına göre, Türk erkekle evlenen yabancı kadınlar Türk uyruklu ve Türk yurttaşı oluyorlar.

Ne kadar mutlu olduğumu anlatamam. Muzaffer çok, çok iyi insan.

Geçen ay bir araba almıştım. Bu arabayla balayı gezisine çıkacağız. Sizi göreceğim için çok sevinçliyim. Muzaffer'i tanıyacaksın. Beğeneceksin Vera... Ah, sen de bir Türk kocaya varsan, ne iyi olur... Neyse, gelince konuşuruz bol bol...

.....

Yakında görüşmek umuduyla...

Senin
Nâdide H.

İstanbul: 5 Kasım 19...

Vera'cığım,

Mektubunda, niçin gelmediğimizi soruyorsun. Gelemedik. Çünkü, balayından vazgeçmek zorunda kaldık. Arabamı sattım da ondan... Çok şaşılası şeyler oldu, hiç aklım almıyor. Türk uyrukluğuna geçer geçmez, yani Türk yurttaşı olunca. beni uzmanlıktan çıkarıp memur yaptılar. Yani artık ayda beşbin lira almıyorum. Şefim ve kocam Muzaffer'in binikiyüz lira aldığını yazmıştım. Ben onun yardımcısı olduğum için, bana sekizyüz lira veriyorlar. Oysa ben, yine aynı işi yapıyorum. Bu değişikliğin nedenini hiç anlayamadım. Sanki, Türk olduğum için bana para cezası verdiler, ama ağır para cezası... Kanunlar böyleymiş. Kocamla ikimizin aylığı ikibin lira tutuyor. Evlenince yeni bir ev tuttuk, evin kirası dokuzyüz lira. Yani zor geçiniyoruz. Bu durumda, arabamı sattım, biraz rahatladık. Tabii balayı gezisinden de vazgeçtik.

Böyle yazdığıma bakıp da sakın hayatımdan yakındığımı sanma. Çok mutluyum Vera. Kocam çok iyi insan, beni çok seviyor. Onsuz yaşayamayacağımı anladım, onsuz yapamam.

Para herşey değildir. Benim tutumlu olduğumu bilir-

sin. Onun için, karı-koca çalışıyor, birlikte mutluluk içinde yaşıyoruz.

.....

Mutluluklar diler, gözlerinden öperim.

Senin
Nâdide H.

İstanbul: 11 Aralık 19...

Sevgili Vera,

Mektubunu bu sabah aldım. Çok teşekkür ederim. Annemi niçin buraya aldırmadığımı soruyorsun... Biliyorsun, koşullar değişti. Evime, iyi eşya alamadım. Geçim darlığı çekmiyorsak da pek de rahat değiliz. Annemin bu durumumuzu görmesini istemiyorum. Çünkü ona çok, çok iyi yaşadığımızı yazmıştım. Üstelik de, Müslüman olduğum için bana kırgın. Gelip durumumuzu görürse üzülür. Ama Muzaffer, birkaç ay sonra terfi edecek, aylığı ikiyüz lira artacak. Annemi o zaman getirmek istiyorum.

Evimizde kocamla ve dostlarımla iyi bir yılbaşı geçirmek için hazırlanıyoruz. Doğacak çocuğumuzun da sevinci içindeyiz. Sana, gebe olduğumu yazmış mıydım, bilmem.

.....

Vera, beni mektupsuz bırakma. Özlemle...

Senin
Nâdide H.

İstanbul: 23 Haziran 19...

Vera'cığım,

Ahmet'imin doğumu için gönderdiğin kutlama telgrafına teşekkür ederim. Çocuğumuza, Muzaffer'in babasının

adını koyduk: Ahmet ..... Babasına çok benziyor, onun gibi esmer... Ahmet, bize uğur getirdi, hem Muzaffer terfi etti, şimdi bindörtyüz lira alıyor, hem de ayda on lira çocuk zammı alıyoruz. Ama galiba ben işten çıkmak zorunda kalacağım. Çünkü Ahmet'e bakacak kimsemiz yok. Gündüzleri, çocuğa bakacak bir kadın da tutamayız, hem çok pahalı, hem de yabancı kadına güvenemem. Bu durumda işimden istifa etmek zorundayım. Ayrıca kaynanam da, çocuklu kadın işe gidemez diyor ki, bence haklı... Yani, evimizde üç kişi olduk, ama gelirimiz azaldı.

.....

Sana da candan mutluluklar dilerim.

Senin
Nâdide H.

Sevgili Vera,

Çok üzgünüm. Bir dosta, candan bir arkadaşa o kadar ihtiyacım var ki... Kendimi yapayalnız hissediyorum. Kocam askere gidecek. İlkin, Muzaffer askere gidecek diye sevindim bile... İstanbul'da yalnız kalacaktım ama Ahmet'imle oyalanırdım. Ama sonradan, hiç anlayamadığım dertler geldi başıma. Kocamdan boşanmam gerekiyormuş. İnsan deli olur. Kanuna göre, yabancı kadınla evli erkekler, yedeksubay olamazlarmış. Muzaffer'in yedeksubay olması için, benden boşanması gerekiyor. Muzaffer bana bunu söylediği zaman, bütün gece ağladım... «Ama biz birbirimizi seviyoruz, çocuğumuz var, neden ayrılacağız?» diye isyan ettim. Bütün isyanım, ağlamam, yalvarmam boşuna... Bu mantıksızlığa bitürlü aklım ermedi. «Peki ama» dedim. «Ben Türk oldum ya, hem Müslüman, hem de Türk oldum... Hem de Anayasa'ya göre Türk'üm...» Evet, Türk'müşüm ama, askerlik işi için Türk sayılmazmışım.

Muzaffer de çok üzgün, çok dertli... «Bizim için nikâ-

hın ne önemi var, mahkeme kararıyla boşanalım, yine karı-koca gibi birlikte yaşarız; askerlikten sonra yeniden evleniriz» dedi. Hak verdim. Birbirini seven, birbirine güvenen insanlar için nikâhın hiçbir değeri yok, yine birlikte olduktan sonra... Ama yine de avunamıyorum, çok dertliyim. Dün, beni boşamak için Muzaffer mahkemeye verdi. Geçinemediğimizi söyleyecek mahkemede. Dostlarımızdan iki de tanık bulduk. Tanıklarla anlaştık, onlar da benim geçimsiz kadın olduğumu söyleyecekler. Boşandıktan sonra Muzaffer yedeksubay olabilecekmiş.

.....

Kucaklar, öperim Vera. Beni mektupsuz bırakma, çok dertliyim.

Senin
Nâdide H.

Sevgili Vera,

Bu mektubu sana Ankara'dan yazıyorum. Muzaffer yedeksubay okuluna girdi. Ben de onu yalnız bırakmamak için, Ankara'ya taşındım. Ankara'da küçük bir ev kiraladım. Tabii bu taşınma işleri için, çok para gitti. Bazı eşyamı, öteberimi sattım. Muzaffer'in aylığı da kesildiği için artık para veremiyor. Ben de çalışamıyorum oğlumu bırakıp. Eskiden bankada birikmiş biraz param vardı, bir zaman o parayla geçinmeye çalışacağım.

Ahmet konuşmaya başladı, çok güzel oğlum var...

.....

Kocamdan boşandığım için, artık onun soyadını kullanamıyorum. Adım yine Nâdide, ama soyadım eskisi... Mutluluk dileklerimle.

Nâdide S.

Ankara: 6 Mayıs 19...

Vera'cığım,

Ben ne talihsiz bir kadınmışım. Muzaffer'le birlikte, nikâhsız olarak da yaşayamazmışım. Yoksa, Muzaffer'i yedeksubay yapmayacaklarmış. Böyle bir kanun varmış. Bu kadar mantıksızlık olmaz diye düşündüm; herhalde Muzaffer bıktı da, beni başından savmak için uyduruyor, dedim. Bunun üzerine Muzaffer, o kanunu getirip gösterdi. 1927 yılında çıkarılmış bu kanuna göre, yabancı bir kadınla evli olan veya onunla nikâhsız yaşayanlar yedeksubay olamıyor. «Bizim kime ne zararımız var?» diye sordum. Muzaffer benimle yaşarsa, casusluk yapma ihtimali varmış. Bunu da öğrenince günlerce ağladım. Ben ne casusluğu yapabilirim? Tanıdığım bir binbaşı var, başka bir ülkede doğmuş büyümüş, yirmi yaşına kadar o ülkenin uyruğundaymış, sonra Türkiye'ye gelip asker olmuş. Onun da eskiden yabancı uyruklu olduğunu söyledim. «Onun aslı Türk» dediler. Aslı Türk'ün nesi var, nasıl olur, diye sordum. Çünkü Muzaffer'in arkadaşı bir Ermeni var, o da yedeksubay hekim oldu. Bir de tanıdığımız milletvekili var, o da Rum...

Bu işleri aklım almıyor.

Artık Muzaffer eve de hiç gelmiyor. Ben oğlumla yapayalnız kaldım. Muzaffer bana, İstanbul'a dönsün, diye haber yollamış.

.....

Mektuplarınla avunuyorum, beni mektupsuz bırakma.

Nâdide S.

İstanbul: 3 Haziran 19...

Sevgili Vera,

Bütün eşyamı satıp İstanbul'a geldim. Kaynanamın evine gittim. Oğlumla beni çok soğuk karşıladılar. Bigün de

yüzüme karşı, oğluyla evlendiğim için onu zor duruma düşürdüğümü söyledi. Orada ancak üç gün kalabildim. Ucuz bir otelde kalıyorum şimdi. Eski çalıştığım Kurum'a gidip bana iş vermelerini rica ettim. Eskiden benim çalıştığım uzmanlıkta, şimdi başka bir yabancı uzman çalışıyor, ona da beşbin lira aylık veriyorlar. Eski işime almalarını her ne verirlerse çalışacağımı söyledim. Kadroda boş yer olmadığı cevabını verdiler.

Beşbin lira aylığımdan oldum, Müslüman oldum, Türk oldum, üstelik annemi de darılttım, kocamdan da oldum... Şimdi ne yapacağımı bilmiyorum. Anneme yazıp para isteyeceğim. Yol parası gönderirse oraya geleceğim.

Yakında görüşmek umuduyla.

Nâdide S.

Sevgili Vera,

Annem kesin cevabını verdi. Bana çok dargın, eve gelmemi istemiyor. Yol parası da göndermedi. «Kime sorup Müslüman oldunsa, onlar yardım etsinler» diyor.

Muzaffer'e kaç kere yazdım durumu, hiç cevap vermedi. Duyduğum doğruysa nişanlanmış. Çocuğuma nafaka vermesi için mahkemeye ver dediler, ama yapmadım bunu. Buradaki bazı dostlarımdan borç alarak yaşamaktayım.

Nâdide Natali S.

NOT — Müslüman ve Türk olup sonradan Nâdide adını alan Natali'nin arkadaşı Vera'ya gönderdiği mektuplardan ele geçenler ancak bu kadar olduğu için, Nâdide yada Natali'nin sonradan ne olduğu bilinmemektedir.

SAATİNİZ KAÇ BEYEFENDİ?

«Böyle terslikler hep de gelir, seni mi bulur?» diyorlar bana. Bu belaları kendim arayıp da başıma tebelleş etmiyorum ya!...

Kol saatimi satmak niyetiyle sabah erkenden evden çıkmıştım.

İnsan, geçim sıkıntısından dara girip de bir eşyasını satmak zorunda kalınca içinde bir yeniklik acısı duyuyor; hayat savaşında yenik düşmenin, başarısızlığın buruk, ezik acısı... Sizde de böyle olur mu bilmem, satmak istediğim bir eşyam, yenikliğimin utandırıcı bir belgesi gibi elimde büyür de büyür...

O gün de kol saatim bileğimde öylesine büyümüştü ki ağırlığından kolum aşağıya sarkıyordu.

Bir akşam önce eve gelen misafirlerimizle yiyip içmiş «Türkiye'mizin gerçekleri», «Türk insanı nedir?» gibi son derece akademik konular üstünde çok sıkı tartışmalara girmiştik. Misafirler tartışmalarını daha hızlandırmak için arada bir mola verip sofraya her gelen yeni yemeği «Enfess... Pek güzel olmuş...» diye överek karıma «Elinize sağlık...» sözleriyle iltifat ediyorlardı. Sonra yeniden, edebiyatımızda Türk tipi insanın nasıl bulunacağı, yada, yurdumuzun kendine özgü koşulları içinde gerçeğinin araştırılması, konularına dalıyorduk... İşte bu sırada, nasıl olmuşsa ben de dalmışım... Ertesi gün kol saatimi kime ve nasıl satabileceğimi düşünmeye başlamıştım. İçimden, şimdi kolumdaki saati çıkarıp, misafirlere «Satmak istiyorum, alır mısınız?» demeyi geçirdim ve bu hayal bana çok komik geldi nedense, gülüverdim. Pek açıkça gülmüş olacağım ki, o sırada istatistik sayılar vererek Türkiye gerçekleri üstünde konuşmakta olan bir misafir, gülüşümden alınarak,

— «Siz alay edıyorsunuz ama...» dedi. «Aydınlarımız daha yeni yeni istatistik üstüne eğilmeye başladı... İstatistik olmadan bir memleketin gerçeği anlaşılamaz...»

Şurası kesin ki, ben güldüysem, ne istatistik sayılara, ne de asla memleketimizin acı gerçeklerine güldüm. Kırdığım potu düzeltmek için, gözümü kulağımı dört açıp, bilimsel tartışmaları dinlemeye başladım ama birara yine dalıp gitmişim, bana yönelen bir sesle kendime geldim:

— Hasan Bey, bişey söylemiyorsunuz, bu konuda düşünceniz nedir?

— Çok doğru... Ben de sizin düşüncenizdeyim... deyip, masadaki şişeyi kaptığım gibi, boşalmış olan kadehlere rakı doldurarak dikkati üstümden dağıttım.

Buraya kadar anlattığım durum, benim ertesi sabah kol saatimi satmaya çıkarkenki ruh halimi size açıklamaya yeter sanırım. Erkenden evden çıktım, otobüse bindim, vapura bindim, sonra yürüdüm, yürüdüm, yürüdüm... Ben bu saati nereye götürüp kime satacağım?... Bir arkadaşıma, tanıdığıma satmaya kalkamam. Tahıl borsası, pamuk borsası, altın borsası gibi, insan değerinin de borsası vardır; bu borsa pazarında insanın değerini biçen dostları, arkadaşlarıdır. Kol saatini satılığa çıkaran adamın da borsada değeri birden düşer. Dostları, evine misafir gelmeye çekinirler, gelseler de tedirgin olurlar.

Durmadan yürüdüm koca şehrin kalabalık caddelerinde, gittikçe bileğimde ağırlaşmakta olan saati güçlükle taşıyarak yapayalnız kaldım; saat büyüdükçe ben küçülüyordum. Nasıl olup da iki yıldır bileğimde taşıdığım saatin ağırlığının o güne kadar farkına bile varmamış olduğuma pek şaştım.

Bitpazarı'na gitmek aklıma geldi. Baştan sona Bitpazarı'nı bikaç kez gidip geldikten sonra, barakamsı bir yerde kullanılmış vazolar, tabaklar, saatler, çatal, bıçaklar satan bir eskiciyi gözüme kestirip kolumdan çıkardığım saati uzatarak:

— Alır mısınız? dedim.

Adam saatin dışına, içine baktıktan sonra, saati bana

uzatıp, hiç umursamadan.

— Kaça? dedi.

İki yıl önce ikiyüz liraya almıştım. Ama adam, «Kaça?» diye öyle bir soruş sordu ki...

— Elli liraya veriyorum... dedim.

Eskici dudaklarını açmadan bir anlamsız fısıltı çıkararak alaylı güldü.

— Yirmi lira vereyim... dedi.

Tam adama «Ver bakalım» diyecektim ki, arkamdan birisi elini omzuma koydu. Dönüp baktım, akşam bizim evde, Türkiye'nin gerçekleri üstünde konuştuğumuz misafirlerden biri... Çok kötü bozuldum.

— Merhaba... dedim.

— Merhaba... Ne yapıyorsun?

Eskici bu sırada,

— Yirmi liraya verirsen alayım... dedi, yirmi lira etmez ama...

— Satılık değil, dedim...

— Satılık değilse, bakılık mı beyim?... Alay mı ediyorsun bizimle?

Arkadaşımla yürüdük.

— Şuradan geçiyordum, dedim, bir satıcıdan saat aldım da elli liraya... Gerçek değerini anlayabilmek için satılıkmış gibi gösterdim eskicilere...

Arkadaşım, bu sözüme aldırmadan,

— Dün geceki konuşmalar pek enteresandı... dedi. Bu akşam yine buluşsak...

— Çok iyi olur... dedim.

İşte asıl terslik, ondan ayrılıp otobüse bindiğim zaman oldu. Bütün gün dolaşmaktan yorulmuş, saati satmaktan da vazgeçmiştim. Eve gitmek için otobüse bindim. Hemen arkamdan otobüse binen bir adam,

— Affedersiniz. Beyefendi, saatiniz kaç? diye sordu.

Kolumdaki saate baktım:

— Altıyı çeyrek geçiyor...

Demin nezaketle saati soran o değilmiş gibi,

— Yanlış! dedi.

O zaman adamın yüzüne baktım; kelli felli, iri, üç çeneli, bana tepemden bakan birisi... Bir daha, bu sefer dikkatle baktım saatime; gerçekten yanlış görmüşüm.

Hiç ses çıkarmadım, adama arkamı döndüm. Ama adam arkamdan,

— Kolunuzdaki saatin yanlış olduğunu gördüm de, mahsus sordum size... dedi.

— Yanlışsa yanlış, size ne?

— Ne demek size ne? Ben bir vatandaşım...

Adam sanki «Ben bir genel müdürüm», «Ben bir bakanım» der gibi övünerek bikaç kez üstüste «Ben bir vatandaşım» diye bağırdıktan sonra, sağ elini sol bileğindeki saate vura vura,

— Benim saatim var, var ama mahsustan sordum... Bak, saate bak, altıyı yirmi beş geçiyor. Sizinki yedi dakika geri. Düzeltin saatinizi...

Hiç sesimi çıkarmadım.

— Düzeltsenize beyim... dedi, yedi dakika geri...

— Olsun varsın... Benim saatim yedi dakika geri olsun.

— Olmaz ki... Olmaz!

Adamdan uzaklaşmak için, kalabalığın içine bir-iki adım ilerledim. Arkamdan bağırıyordu:

— Ne kaçıyorsun, saati düzeltsene!...

— Size ne beyim, düzeltirim düzeltmem... Saat benim değil mi, siz ne karışıyorsunuz?

— Beyim, beyim, ben bir vatandaşım...

Otobüs bir durakta durmuştu. Adam, yeni binenlerden birine,

— Affedersiniz Beyim, dedi, saatiniz kaç?

— Altı buçuk...

Başka birine sordu:

— Sizinki kaç?

— Benimki efendim, altı buçuğa iki var...

— Yanlış... İkinizin de yanlış... Düzeltiniz rica ederim, saat şimdi tam yediye yirmi dört var; düzeltiniz, düzeltiniz!...

Eğilip bir kadının kolundaki saate baktı.

— Ooo Hanımefendi, sizinki on beş dakika geri kalmış... dedi.

Taa arkadan bana seslendi:

— Siz düzelttiniz mi saatinizi beyim?

— Beyefendi, dedim, saati sordunuz, ben de söyledim. Yani söyledim diye kötülük mü ettim?

— Peki düzeltseniz ne olur?

— Düzeltmesem ne olur? Hem size ne?

Bağırmaya başladı:

— Ben vatandaşım... Anladınız mı, vatandaş.

Oradan biri,

— Ne olmuş vatandaşsan yahu? dedi, sen vatandaşsın da biz turist miyiz be!...

— Saatleri yanlış olanların saatlerini düzeltmek benim vatandaşlık vazifemdir. Saati yanlış olan bir vatandaşıma neme lazım, adam sen de deyip geçemem... İşte biz bunun için bitürlü kalkınamıyoruz, işte biz bunun için batılılaşamıyoruz, işte biz bunun için çağdaş medeniyet seviyesine ulaşamıyoruz.

Bana döndü.

— İşte, dedi, bir vatandaş ki, yedi dakikanın değerini bilmiyor... Tam şarklı işte... Saati yedi dakika geri kalmış, ileri gitmiş, onun için hiç önemi yok...

Birden yanından geçmekte olan biletçiye,

— Saatiniz kaç? diye sordu.

— Saatim yok...

— Saatsiz vatandaş olur mu? Biz zamanımızı bilmedikçe, zamanın değerini anlamadıkça daha çoook çekeriz...

Biletçi,

— Yok yahu, dedi, yok, ne yapalım... Ver de olsun... Bir kadın, nutuk atmakta olan adama,

— Sizin saatinizin doğru olduğu nereden belli? Siz neye düzeltmiyorsunuz? Belki sizinki yanlış... dedi.

Bunun üzerine adam, kol saatini uzattı, yedek cebinden bir saat çıkardı, bir saat de içcebinden... boyuna saat çıkarıyordu, parmaklarının arasından saatler sarkıyordu.

— Bunların hepsi de ayarlıdır, yanlış olmaz... Olamaz... dedi.

Yaşlıca bir kadın adamın elinde sallanan saatlere bakıp,

— Aaa, herif deliiiiii... dedi.

Ordan biri,

— İşte, dedi, saatinin biri sekiz buçuk... Gördün mü?

Adam, yanlış gösteren saatine bakıp hayretle,

— Vay namussuzlar, dedi, kahvede arkadaşlar mahsus bozmuşlar...

Bu beladan kurtulmak için, ineceğim yerden iki durak önce otobüsten indim. Arkamdan bağırıyordu:

— Saatiniz yedi dakika geri, düzeltin, düzeltin!...

Cansıkıntısıyla eve geldim. Karım,

— Hani balık alacaktın!... dedi.

Saati satmadık ki, para nerde de balık alayım... Unutmuş gibi yaptım:

— Aaaa... Sahi balık alacaktım değil mi, unutmuşum...

— Unutulur mu, akşama misafirler gelecek... Ne yapacağız şimdi?... İyi ki sana güvenmemişim de yemek yapmışım...

Misafirlerimiz geldi, yine Türkiye'nin gerçekleri üstüne tartışma başladı. İlerlemiş ülkeler halkıyla aramızdaki en büyük ayırımın, bizim zamanı değerlendirmeyişimiz olduğu konuşuluyordu. İçlerinden biri,

— Bizde, dedi, on dakikanın, yarım saatin hiç değeri yoktur. Hiç kimse, saati ileri gitmiş, geri kalmış, aldırmaz...

Ben herhalde gülmüşüm ki,

— Siz alay ediyorsunuz ama, istediğiniz kadar gülün, maalesef gerçek budur... dedi.

Kol saatime baktım.

— Saatiniz kaç? dedim.

Misafir de baktı saatine,

— Benimki durmuş... dedi.

BURDA BİR DAKKA DURALIM

Ahlak zabıtasının sıksık baskınları yüzünden otel ve motellerde barınamayan kiralık kadınlar ve patronları, arabalarda ve kaptıkaçtılarda gezginci aşk evleri kurmuşlardı.

Bir gece, tekerlekli aşk yuvalarını ve bindirilmiş aşk kuvvetlerini izlemeye çıkmış olan ahlak zabıtası ekiplerinden biri, sabaha karşı şehre giren dış yollardan birinin hendeğine tepetaklak yuvarlanmış bir araba gördü. Arabadan fırlamış üç kadınla iki erkek de, yol kenarında çayırlıkta yarı çıplak, yarı baygın, yarı «uygunsuz vaziyet»te yatıyordu. Erkeklerden birini hemen tanıdılar: İstanbul'un çok ünlü muhabbet tellalı Topal İbrahim... Öbür erkek, böyle aşk alışverişi için çoktan miyadını doldurmuş ve zaman aşımına uğramış, hurdaya çıkarılması gereken yaşlı bir adamdı.

Beşi de yerden toparlanıp, ahlak zabıtası ekibinin arabasıyla Emniyet Müdürlüğü'ne götürüldü. Nöbetçi Emniyet Amiri, önce o yaşlı adamı karşısına aldı. Daha kendisine bişey sorulmadan yaşlı adam, yavşak, yıvışık bir sesle,

— Aman beyefendi, ayağınızı öpeyim, karımın kulağına gitmesin, diye başlayarak anlattı:

— Bu başıma gelenler ne iştir hiç anlayamadım... Karım çok kıskançtır beyefendi, bir duyarsa, yandım, bitirir beni...

Nöbetçi amiri gülmemek için kendini tutarak,

— Seni mi kıskanıyor? diye sordu.

— Evet... Beni bile kıskanıyor... Gece gündüz hep kıskançlık kavgası çıkarır...

Yaşlı adamın görüntüsü, acıklı ve gülünçlüydü.

— Böyle bir kadını Allah düşmanımın başına bile vermesin... Ama, çocuklarım var... Çocuklarımın yüzünden boşanamıyorum...

Bu yaşta adamın çocuğu olsun!...

Pek şaşan Emniyet Amiri,

— Kaç yaşında çocukların? diye sordu.

— Biri otuzbeş, küçüğü otuziki...

Emniyet Amiri,

— Onlara artık çocuk denmez, kazık denir... Allah bağışlasın... diye alay etti.

Demek bu adam da, karısından ayrılamamasına böyle bir bahane bulmuştu.

— Bir ahbabımız, bizim dairededir, terfi ettiği için bizi akşam yemeğine çağırmıştı... Canım efendim, şu ziyafeti evinde versene... Deniz kıyısında bir gazinoda ziyafet çekecekmiş, eşine dostuna... Dün gece karımla oraya gidecektik... Ama karım, hasta olduğunu söyledi. «Eh, ne yapalım gitmeyiz» dedim. «Olmaz ayıp olur, sen git...» diye tutturdu. Bilirim huyunu, hem bana git, der, hem de sonra, anamdan emdiğim sütü burnumdan fitil fitil getirir beyefendi... Onun için, onsuz bi yere gitmek istemem... Hoş, birlikte gitsek de yapacağını yapar ya... Ben, gitmem, dedim. O, gideceksin, dedi. Ne yapayım, isteristemez kalkıp gittim... Gazino uzakta, Pendik'in ötesinde... Ziyafette başkaları da var. Yedik, içtik... Ama ben diken üstünde oturuyorum... Biliyorum başıma gelecekleri... Karım canıma okuyacak... Onun için gözüm kapıda... Şuradan hayırlısıyla bir kalkıp gitsem, diyorum içimden... Bikaç kere gitmeye davrandıysam da, «Aaa ne acelen... Biraz daha otur...» diye yakama yapışıp bırakmadılar. Vakit geçti... Ben kalktım. «Bu saatte otobüs bulunmaz» dediler. Tiren? Son tiren de gitmiş... Bakın siz şu işe... Bedavadan bir ziyafet yemeği yiyeyim derken, dünyanın taksi parasını vereceğim... Üstelik, geç kaldım diye karım da kıyameti koparacak... Ben korkumdan «Aman taksi nerde? Taksi... Taksi bulun» diye çırpınıp dururken, bizim masada oturan bir bey, «Merak etmeyin beyefendi, ben sizi arabamla götürürüm» deyince yüreğime serin sular serpildi. Gelgelelim, adam bir konuşkan, bir konuşkan... Lafını bitirmiyor ki kalkıp gidelim.

Emniyet Amiri,

— Kim o? Pezevenk İbrahim mi? dedi.

— Aman... Estağfurullah... Memleket meselelerinden konuşuyor ki, en derininden, en incesinden...

— Evet... Pezevenk İbrahim...

— Aman Beyim... Olmaz... Gayet ateşli konuşuyor.

Emniyet Amiri, sözünü kesip,

— Anla ki pezevenk işte... dedi, bunların hepsi böyledir, ağzı laf yapar...

— Memleket meselelerinin can damarlarına basıyor. Kulak kesilmiş dinliyorum ama, arada bir karım aklıma geldikçe kıvranıyorum... Baktım olacağı yok, adamın lafı bitmeyecek... Bir taksi bulayım diye davrandımsa da, «Artık geçti, bu saatten sonra ne taksi, ne dolmuş bulunur» dedi. Eyvah... Ben artık adamın ocağına düştüm... Gözünün içine bakıyorum, hiç oralı değil... İkidebir saatime bakıyorum... Ben, «Artık gitsek mi?...» dedikçe kadehi kafasına dikip su gibi rakı içiyor. Başladı, dili dolanmaya, gözleri kaymaya, bir de şoförüne «Vakit geç oldu, hadi sen git, motelde yat...» diye izin verdi. Şoför de gitti mi? Şimdi ne olacak? «Merak etmeyin efendim, ben sürerim arabayı...» diyor. Durmadan içmekte... O dört beş kadeh içtikçe, karşısında öyle durulmuyor, ben de dudağıma kadehi götürüp, dilime rakıyı sürüyorum. Böyleyken ben sarhoş oldum, artık o nasıl oldu, düşünün... Birara, tuvalete gitmek istedi, mutfağa daldı, koluna girip götürdüler... Giderken bir de ne görsem beyefendi, adam topal değil mi? Aklı olan böyle sarhoş topalın sürdüğü arabaya binmez... Ama yüreğine karı korkusu girene akıl ne yapsın? Ölürsem ölürüm, dedim. Karımın dırdırını çekmektense, ölür gider, kurtulurum. Sabaha doğru kalktı. Nerden çıktığını hiç anlayamadım, üç de kadın geldi arabaya... Karımın korkusu, yüreğime öyle kök salmış ki, karım taa uzaktan bile beni karıların yanında otururken görecek diye, arabayı sürenin yanına oturmak istedimse de, o, «Olmaz, hanımları arkada bir başlarına bırakmayın» diyerek, beni arkaya iki karının arasına oturttu. Karının birini de yanına alıp, ara-

bayı bir sürdü ki, handiyse motoru hırlayan, araba, arka tekerleri üstüne dikilip arap atı gibi şaha kalkacak... Ben «Aman yavaş, hiç acelemiz yok...» deyince de, «Akşamdan beri çabuk gidelim diyordunuz ya...» dedi. Baktım olacağı yok, ben adamı sırtından, ensesinden okşayarak, «Oooh, ne olur... Aman yavaş... Gayet yavaş...» diye yakarıyorum. Karılar kıkır kıkır gülüp zevkleniyorlar. Derken, birden arabanın arka tekerlekleri, ön tekerleri üstünde ayağa kalkmadı mı, tıpkı çifte atan katır gibi... Biz arkadakiler can evimizden çıkan «Hıh!...» diye bir sesle, arabayı sürenin üstüne yıkıldık. Sarhoşlukla, önünden kedi sıçradı sanıp, kediyi ezmemek için firen yapmak istemişse de, o kısa ayağı firene ulaşamadığından, fireni bulunca birden bastırınca... Ben başladım içimden duaya...

Affedersiniz beyefendi, o üç kadın, sabaha kadar içip erkeklerle mi oynamışlar, her ne yapmışlarsa, iyice tava gelip kızmışlar. Beni sıkıştırır, mıncıklar, ederler... Aman... «Ben evliyim, etmeyin, yaşlıyım» dedikçe kahkahayı atıyorlar. Karım duyacak... Bu benim karım duyar, duyar ve görür, hiç değilse rüyasında görür...

Bir zaman gittik böylece, adam arabayı bir çalılık önüne çekti.

— Burada bir dakika duralım... diyerek arabadan indi, bize arkası dönük bir zaman durdu. Ben küçüksu döküyor sandım. Dönüp direksiyona oturunca,

— Dua ettim, dedi, bir arkadaşımın ruhu için dua ettim... Zavallı burda can vermişti. İkimiz arabadaydık, ben sürüyordum arabayı... Burada nasıl olduysa hiç anlayamadım, araba şarampola devrilip... Gitti oğlan...

Beni bir titreme aldı, artık karımın korkusundan mı, nedendir anlayamadım.

Bir zaman daha gittikten sonra, arabayı bir demir elektrik direği önünde durdurdu. Elektrik direği, ortadan kamburlaşıp bel vermişti.

— Burada da bir hatıram vardır, bir dakika duralım... dedi.

Bu sefer arabadan inmedi. Bir süre pencereden, eğil-

miş direğe baktı, sonra arabayı sürdü.

— Direği gördünüz ya, dedi, onu ben öyle kamburlaştırdım. Bu namussuz direk, sürdüğüm arabayı ikiye biçti. Yepyeni son model arabaydı.

Ben korkunun dalgınlığıyla,

— Demek ölmediniz? deyivermiştim. Kızlar alay ettiler.

— Hayır, burda can vermedik... dedi.

Az daha gittik. Karanlıkta pek iyi seçemediğim, kulübeye benzer bir yerin önüne arabayı çekip,

— Burada bir dakika duralım... dedi.

İndi arabadan, duvar önünde, ellerini açıp dua etti.

Dönünce,

— Burası türbe midir, dua ettiniz? dedim.

Arabayı yıldırım hızıyla sürüp,

— Ne türbesi yahu, dedi, burda acı bir hatıram vardır. Zavallı, ondokuz yaşında bir kızdı... Paramparça oldu burda...

Sesinden, burnunu çekişinden ağladığını anladım.

— Müsaade ederseniz, ben burda artık ineyim, evim hemen şuracıkta... dedim.

— Siz sarhoşlukla yönünüzü, yörenizi şaşırdınız galiba, dedi, yahu, burda ev ne gezer?... Burası Allahın kırkıraç yeri... Daha şehre çok var.

Beş dakika daha gittik gitmedik,

— Çok affedersiniz, burada bir dakika duralım... dedi.

İndi arabadan, karanlıkta kayboldu, bitürlü gelmez. Ben herhalde bir kuytuya girdi, büyük aptesini ediyor, diye düşündüm. Çektiğim yetmezmiş gibi, karılar da beni hiç rahat bırakmıyorlar.

Neden sonra geldi,

— İşte ayağım burda kırılmıştı, dedi, ameliyattan sonra, sağ bacağım on santim kısa kaldı...

Biraz daha gidiyoruz,

— Burada bir dakika duralım... Burda da acı bir hatıram vardır... diyor.

Her üç dört yüz metrede bir durmaya başladık. Artık dayanamadım,

— Beyefendi, sabaha kadar değil, yarın akşama kadar şehre varamayacağız bu gidişle... Acaba hatıralarınızın bulunmadığı bir yoldan gitsek nasıl olur?... dedim.

Afedersiniz beyefendi, it her gördüğü ağacın altına siğer gibi, bu herif de yol boyunca heryere bir acı hatıra bırakmış.

Bendeniz, göründüğüm kadar da enayi değilimdir. Karıların kıkır kıkır gülerek benimle alay etmelerinden en sonunda anladım ki, bunlar gözümü korkutup benimle alay ediyorlar. Ondan sonra, içimden araba kazası korkusunu attımsa da, daha beteri olan karı korkusunu yenemiyorum. Derken, affedersiniz, karılar keyfe gelip şarkıya başladılar. İyi kendikendilerine söyleseler ya... O bey...

Emniyet Amiri,

— Hangi bey, pezevenk, pezevenk... dedi.

— Evet, işte pezevenk dediğiniz bey, bana «Hadi bakalım, sen de şarkı söyleyeceksin,» dedi. Aman etme... Beyefendi, ben hayatımda hiç, ama hiç şarkı söylemiş değilimdir. Belki sesim güzeldir, kendimi övmek gibi olmasın. Ama karım, sesimin gelişmesine hiç imkân vermedi. Çünkü ne zaman, bir şarkı mırıldanacak olsam, «Ay aman suuuus, senin bet sesinden içim kazınıyor» der. Ben de susarım. E, bir ses işlenmeye işlenmeye ne olur, körlenir. Karım, sesimin gelişmesini önledi böylece... Zaten neyimin gelişmesini önlemedi ki?... Yalvardım yakardım, ben şarkı bilmem, etmeyin, dedimse de, «Olmaz, bizde töredir, kimin arabasına binilirse onun türküsü çağırılacak... Ya şarkı söylersin, ya arabadan indirir, seni yola bırakırım,» dedi. Gece karanlığı, ayaz iyicene... Bunlar beni yola bırakırsa, kurtlar kuşlar paralar, yer beni... Başladım, şarkıya... Evet, sesim güzelse de, hiç terbiyesi yok... Şarkılarla, türkülerle giderken arabayı yine durdurdu.

— Yine bir hatıranız mı var? dedim.

— Hayır, dedi, burda hep ineceğiz... Oynayacaksın burda!...

— Aman!...

— Amanı zamanı yok, seni çayıra bırakır, giderim...

Biz karılarla döküldük çayıra... Hep birden başladık göbek atıp oynamaya. İstersen oynama, herif beni bırakıp gidecek... Şakır şakır oynuyoruz. Karım bunları duyarsa ki, duyar, beni bitirir... Oynayan karılardan biri, «İçimden geldi, striptiz yapacağım,» demez mi! Karı, oynayarak soyunmaya başladı. Soyunmak değil, iyice ateşlenmiş, üstünü başını paralayıp, bezleri çaputları çayıra fırlatıyor. Sonra o bey...

Emniyet Amiri,

— Hangi bey yahu, pezevenk... dedi.

— Evet... İşte pezevenk dediğiniz o bey, «Hadi bakalım moruk sen de soyun...» demez mi?... «Etmeyin, ben ayazda donarım... Buzdolabının kapısını açınca gripe yakalanan bir adamım ben...» dedimse de, neye yarar... Kendikendime, «Nasıl, tanıyıp etmediğin herifin arabasına biner misin?» diyorum. Ne yapacaksın... Çaresiz, Kırkpınar pelvanları gibi çayırda soyundum. Karılar azıtmış, kahkahayla gülüp yanıma sokuluyor, soruyorlar: «Bu ne bu, moruk?». «Ne olacak, kol işte...» «Ay bu kol mu? Ya bu ne, bu?» Elinin körü!...

Bir zaman çayırda tepindik, bağırdık, sonra arabaya bindik. Bizim araba, sanki düğüne giden çengi arabası...

İşte böyle giderken... Nasıl oldu, hiç anlayamadım beyefendi, füze gibi yerden bir havalandık, ama düşmemiz pek öyle aya yumuşak iniş gibi olmadı... Bir de baktım, hepimiz arabadan fırlayıp çayıra serpilmiş, saçılmışız... O bey...

— Bey değil, pezevenk dedik ya...

— Evet... Affedersiniz, o pezevenk, «Burada da bir hatıra bıraktık» diye inliyor. Gerisini hiç hatırlamıyorum... Demek bayılmışım. Bir de gözümü açtım ki, huzurunuzdayım...

Emniyet Amiri,

— Peki, dedi, ya o vaziyet?

— Hangi vaziyet beyefendi?

— Uygunsuz vaziyet?

— Öyle mi? Hiç haberim yok efendim... Kendimde de-

ğildim çünkü... Birara, göğsümde bir ağırlık duydum. Karım beni altına almış da eziyor sandım, rüya gibi, karabasan gibi... Demek o karım değilmiş de arabadakilerdenmiş...

— Uygunsuzdu vaziyetiniz, uygunsuz...

— Aman beyefendi, anlattım size, bunca maceradan sonra vaziyet mi kaldı bende?... Aman, ne olur, karım duymasın bunları... Ayağınızı öpeyim...

Emniyet Amiri,

— Ben de evliyim, dedi, hiç merak etme... Kadınları sabahleyin zührevi hastalık muayenesine göndereceğim. O topal pezevenge ne yapacağımı ben bilirim. Bir daha karın olmadan öyle yerlere gitme... Hadi gülegüle... Dur ama, böyle nasıl gideceksin? Hani pantolonun?

— Evet... Pantolonum striptiz yaptığımız çayırda kalmış...

AĞLAŞMANIN TADI BAŞKA

Fazilet Hanım'a gelen telgrafı postacıdan gelini almıştı. Telgrafın kimden geldiğini bilmiyordu ama tahmin ediyordu. Herhalde kaynanasının en yakın arkadaşı Rezzan Hanım'dan gelmiş olabilirdi. Verse telgrafı, kaynanası yine ağlayacak bir neden bulur, ağlamaya başlardı. Rezzan Hanım'dan on gün kadar önce mektup geldiği zaman da, daha zarfı açmadan ağlamaya başlamış, mektup okurken sel gibi gözyaşı akıtmıştı. Telgrafı kaynanasına verip vermemekte bir süre ikircimli kaldıktan sonra, kocasına danışmaya karar verdi. İş yerine telefon edip, kocasına telgraf geldiğini söyledi. Kocası,

— Aman, sakın telgrafı anneme verme... dedi.

— Vermedim tabii...

— Rezzan Hanım'dan mı geliyor?

— Herhalde...

— Aç oku bakalım, ne yazıyor?

— Telgrafı açtığımızı anlarsa?

— Ne yapalım, öğrenmek zorundayız... Belli olmayacak gibi aç, oku...

Genç kadın telgrafı açtı, kocasına telefonda okudu:

«Mektubunuzu aldığımdan beri ağlıyorum. Sizi bekliyorum, rica ederim, hemen geliniz. Kardeşiniz Rezzan.»

Rezzan Teyze'nin, annesini niçin çağırdığını biliyordu, iki yaşlı kadının herşeyi bahane edip hiç durmadan yalnız başlarına ağladıkları yetmiyor, karşılıklı ağlaşmak istiyorlardı. Bu iki kadın yanyana geldiler mi, ortada ağlanacak hiç, ama hiçbir neden yokken, en olmayacak ağlama bahaneleri icat ederek durmadan ağlarlardı. Yalnızken de ağlıyorlardı, ama ikisi birlikte olunca, gözyaşları hiç dinmiyordu.

Karısına,

— Ben gelince veririz telgrafını... Rezzan Hanım'ın oğluyla bir konuşayım da... Bugün hiç ağladı mı? dedi.

— Ağlamaz olur mu, ağladı ya... Benim, görebildiğim, üç kere ağladı. Sen işe gittikten sonra, kahvesini götürdüm odasına, verdim. «Eksik olma kızım» deyip ağlamaya başladı. «Niçin ağlıyorsunuz anneciğim?» dedim, «Nasıl ağlamam a kızım, o kadar iyisin ki, Allah razı olsun, bana hizmet ettikçe gözlerim yaşarıyor,» dedi. Öğleye doğru, bizim kedi, yavrusuyla oynuyordu, onlara bakıp ağlamaya başladı. «Böyle ağlaya ağlaya kendinizi bitiriyorsunuz anneciğim,» dedim. Oynaşan kedileri görünce, yirmi yıl önceki kedisini hatırlamış, ona ağlıyormuş. Öğle namazını kıldıktan sonra dua ederken de ağlıyordu ama, neden ağladığını bilmiyorum. Benim gördüğüm bu kadar ya, odasında yine ağlamıştır kendikendine...

Rezzan Hanım'la Fazilet Hanım, kocaları yıllar önce ölmüş iki kadındı. Çok anlaşmış iki uzak akraba ve eski arkadaştılar. Eski İstanbul ailesinden gelen bu iki hanımefendinin hiçbir sıkıntıları olmaması gerekirdi, yoktu da... Zengin değillerdi, ama bir geçim sıkıntıları da yoktu. Fazilet Hanım'ın oğlu mühendis, Rezzan Hanım'ın damadı da yüksek bir memurdu. Biri gelininden, öbürü damadından çok memnundu. Yine de bu iki hanımefendi, günde beşon sefer ağlamazlarsa yapamazlardı. Kendikendilerine ağlamakla yetinmezler, en geç iki ayda bir, birbirlerine konuk giderek, karşılıklı ağlarlardı. Fazilet Hanım, İstanbul'un bir ucunda, Yeşilköy'de, Rezzan Hanım öbür ucunda, Pendik'te oturuyordu. Ama onlar, birbirlerine üç yada dört günlüğüne konuk giderlerken, sanki Amerika gezisi için yolculuğa çıkıyormuş gibi hazırlanıyorlardı.

Akşam oğlu eve gelince, Fazilet Hanım'ı, salondaki bir saksı önünde ağlar buldu. Biraz kırgın, ama yine de saygılı,

— Yine ne var anne, niçin ağlıyorsunuz? dedi.

Fazilet Hanım, saksıdaki bitkinin yeni sürmüş filizini gösterdi:

— Buna bak oğlum, Allahın hikmeti işte... Bak, nasıl da sürmüş! dedi.

— Canım, bunda ağlayacak ne var yani!... Bütün otlar, çiçekler, bitkiler büyür, sürer, filiz verir...

Oğlunun bu anlayışsızlığına içerledi, odasına kapandı.

Genç kadın, kocasına,

— Niçin öyle söyledin, kalbi kırıldı işte... Şimdi odasında ağlıyordur, dedi.

Genç kadın, evliliğinin ilk günlerinde, kaynanasının kendisi yüzünden, bu evliliği istemediği için ağladığını sanıyor, çok tedirgin oluyordu. Zamanla, Fazilet Hanım'ın vara yoğa, herşeye ağladığını gördü. Olacak şey değildi ama, olmuştu işte, kaynanasını çok seviyordu, çok iyi kadındı. Dört yıllık evliliğinde, bir günden bir güne ona kaynanalık yapmamıştı. Ne yapıyorsa hep kendine yapıyor, durmadan gözyaşı döküyordu.

Fazilet Hanım da Rezzan Hanım gibi, çok zayıf, kansız, çelimsizdi, yaşlandıkça küçülüp kurumuştu. Oğlu, bu küçümencik insan kurusuna baktıkça, onun annesi olduğuna, kendisini nasıl doğurduğuna şaşardı.

Her iki yaşlı kadında birçok hastalıklar olduğu için, doktorlar, sinirlenmemelerini, üzülmemelerini söylüyorlardı.

Havayı yumuşatarak, Rezzan Hanım'dan gelen telgrafı annesine verdi. Fazilet Hanım, daha telgrafı eline almadan,

— Ah kardeşim, hakikatli kardeşim Rezzan'cım... diye ağlamaya başladı.

Fazilet Hanım'ın yol hazırlığı iki gün sürdü. Bohçasına, geceliğini, terliklerini, orada gerekecek herşeyini koydu. Gelini, bu büyük bohçayı bir bavula yerleştirdi. Bir cumartesi öğleden sonra oğlu, Fazilet Hanım'ı Rezzan Hanım'ın Pendik'teki evine götürdü. İki yaşlı kadın daha birbirini görür görmez ağlaşmaya başladı. Ağlayıp kucaklaştılar, kucaklaşıp ağlaştılar. Gözyaşlarını başörtüsünün ucuna silen Rezzan Hanım'ın ilk sözü,

— Ooh, kana kana ağladım da ferahladım... Çoktan

beri böyle rahat ağlamamıştım... Ah ne iyi yaptın da geldin kardeşim... demek oldu.

Fazilet Hanım, bu içli özlemden çok duygulandığı için, daha çok ağlamaya başladı.

Rezzan Hanım'ın kızı,

— Aman anne, dedi, senin ağlamadığın zaman var mı?...

— Olsun... O başka... Fazilet'çiğimle ağlaşmak daha başka...

İki yaşlı kadın, başbaşa kalıp ağlaşmak için bir odaya çekilince, Rezzan Hanım'ın damadı, Fazilet Hanım'ın oğluna,

— Niçin telgrafı çekip annenizi çağırdı, biliyor musunuz? dedi. Buradaki sinemada çok acıklı bir film varmış da duymuş, yalnız başına ağlamak istemedi...

Sonra, bu iki yaşlı kadına oynayacağı oyunu anlattı. Başka bir sinemada da çok komik bir film oynuyordu. Acıklı film diye, onları, bu komik filmin oynadığı sinemaya götürecekti.

Pazartesi günü de, oynadığı oyunun sonucunu telefonda anlattı Fazilet Hanım'ın oğluna. İkisi de acıklı film görüp gözyaşı dökmeye öyle hazırlanmışlardı ki, daha sinema kapısından girerken ağlamaya başlamışlardı. Film başlamış, bütün seyirciler kahkahalarla gülerken, onlar, iç çeke çeke ağlıyor, gülenlerin duygusuzluğuna, anlayışsızlığına kızıyorlardı.

Oynanan oyun boşunaydı, sökmemişti. Komik bir filme götürüp onları biraz güldürmek istemişlerdi, ama bunu başaramamışlardı.

Her buluşmalarının sonunda olduğu gibi, iki kadın, biraz kırgın ayrıldılar birbirlerinden. Ama yine her zaman olduğu gibi, kırgınlıkları, hangisinin daha çok ağladığı üstüne anlaşamamalarından çıkardı.

— Ah kardeş, öyle ağladım, öyle ağladım ki, iki mendili ıslattım.

— Ya ben? İyi ki yanıma çokça mendil almışım da... Ağlamaktan üç mendil sırılsıklam oldu...

— Üç mendil mi? Daha neler... Ama sizin mendilleriniz küçücük... Ben gözüyaşlı bir kadın olduğumdan büyük mendil kullanırım...

Kendi aralarında gizli bir ağlama yarışması vardı. Her buluşmalarının sonunda olduğu gibi, ağlama yarışmasını hangisinin kazandığı üzerine anlaşamadıkları için biraz kırgın ayrıldılar. Ama yine ayrılmaları, her zaman olduğu gibi büyük gözyaşı gösterisi içinde oldu. Birbirlerine sarılıp sarılıp kucaklaşıp kucaklaşıp ağladılar. Fazilet Hanım, sanki İstanbul'un içinde bir yere değil de öbür dünyaya gidiyordu. Sevgili arkadaşının ardından, Rezzan Hanım, sokak kapısından sokağa, bir kova su döktü, çabuk kavuşmaları için hep böyle yaparlardı.

Arkadaşı gittikten sonra, Rezzan Hanım günlerce, ayrılığın acısıyla gözyaşları döktü. Kızı da, damadı da, annelerini ağlatmamak için ne yapacaklarını şaşırmışlardı. Kızı,

— Anneciğim zayıflıyorsunuz gittikçe, ne olur, ağlamayın... diye yalvarıyordu.

Damadı bir insanda bu kadar gözyaşı olabileceğine şaşıp şaşıp kalıyordu. Bir insan bu kadar çok ağlarsa, elbette zayıflar... Rezzan Hanım'ın niçin her gün küçülüp kuruduğu açıktı, ağlaya ağlaya tüm gözyaşı olup eriyip yok olacaktı.

İki yaşlı kadın da ağlamaktan kupkuru kaldıkları halde, nerelerinden bulup gözyaşı çıkarıyorlar da, hâlâ ağlıyorlardı?

Fazilet Hanım arkadaşına, «Kardeşim, galiba sizin kalbinizi kırdım istemeyerek... Şimdi pişmanlık gözyaşları dökerek bu mektubumu yazıyorum» diye bir mektup yazdı ve onun bikaç gün için konuğu olmasını rica etti.

Rezzan Hanım cevabında, asıl kendisinin onun kalbini kırmış olabileceğini, bu yüzden mektubunu gözyaşlarıyla ıslattığını, yakında ziyaretine geleceğini bildiren cevabını gönderdi. Mektubundan üç gün sonra da, kızı ve damadıyla birlikte, Fazilet Hanım'ın evine geldi. Yine kucaklaşmalar, öpüşmeler ve ağlaşmalar...

Ağlayacak bir konu bulamazlarsa birbirlerine acıklı anılarını anlatarak yine ağlıyorlardı.

İki aile, akşam yemeğini birlikte yiyorlardı. Yemeğin neşeli geçmesi, yaşlı kadınların ağlamamaları için ellerinden geleni yapıyorlardı. Rezzan Hanım,

— Elinize sağlık kızım, karnıyarığı çok güzel yapmışsınız... diye Fazilet Hanım'ın gelinine iltifat ederken ağlamaya başladı.

Kızı,

— Evet, pek güzel olmuş ama, bunda ağlayacak ne var anneciğim? dedi.

Yaşlı kadın,

— Hiç, dedi, birden babanı hatırladım... Rahmetli, karnıyarığı çok severdi de...

Fazilet Hanım'ın gelini, karnıyarık pişirmekle, elinde olmadan eski bir anısının canlanması yüzünden Rezzan Hanım'ı ağlattığına üzülmüştü. Ama ne o? Kaynanası da ağlıyordu. Oğlu, biraz çıkışır gibi sertçe,

— Peki, ya sen niçin ağlıyorsun anne? dedi.

— Hiç oğlum... Baban karnıyarığı hiç sevmezdi de, şimdi birden rahmetliyi hatırlayıverdim...

Ne söylense, ne yapılsa, ya bir anı çağrışımıyla, ya gelecek günlerin bilinmez acılarını tasarlayarak ağlıyorlardı.

Yemekten sonra kahvelerini içiyorlardı. Rezzan Hanım'ın oğluyla gelini, ardarda çok neşeli olaylar, fıkralar anlatarak iki yaşlı kadının ağlaşmalarını önlemek istiyorlardı. Zaten neşeli, güleç yüzlü insanlardı. Anlatıyor ve kahkahalarla gülüyorlrdı. Anlattıkları, çok komik şeylerdi. İki yaşlı kadın da gülümsüyorlardı. Derken ağlamaya başladılar...

— Yine ne oldu anne?

— Bişey yok oğlum, eski günleri hatırladım da...

Öbür yaşlı kadın,

— Evet, dedi, eski neşeli günlerimizi hatırlayınca... Eskiden ne gülerdik, ne gülerdik...

En eğlendirici sözlerde, olaylarda bile bir ağlama bahanesi buluyorlardı.

Bu kadar ağlaştıkları yetmezmiş gibi, ertesi akşam Fazilet Hanım sevgili arkadaşını, çok acıklı olduğunu duyduğu bir piyese götürdü. Ağlamaktan ikisinin de gözleri şişmiş ve kızarmıştı. Ama ağlamaya bitürlü doyamadıkları için daha ertesi gün, camide ünlü bir hocanın vaazını dinlemeye gittiler. Türbeleri ziyaret ettiler. Ayrılırken iki kadın yine kimin daha çok gözyaşı döktüğü üzerine küçük bir tartışmaya girdiklerinden birbirlerine biraz kırgındılar. Bu kırgınlık gözyaşları içinde kucaklaşarak öpüşmelerine engel değildi.

Fazilet Hanım da, Rezzan Hanım da gündengüne zayıflıyor, kuruyor, küçülüyorlardı, ikisinin de tansiyonu yükselmiş, sağlıkları büsbütün bozulmuştu. Doktorlar, ikisine de ilaçlar vermiş, her ne olursa olsun, sinirlenmemeleri, üzülmemeleri gerektiğini söylemişlerdi. Durum böyle olunca, onları yanyana getirmemeye karar verdiler. Kendikendilerine o uzun yolu göze alıp birbirlerine gidemezlerdi.

Bu karar uzun zaman uygulanamadı. Çünkü iki yaşlı kadın da, yalvarıp yakarmaya birbirlerini göremedikleri için daha çok ağlamaya başlamışlardı.

Kızı, Rezzan Hanım'a,

— Olur olmaza, herşeye kendikendine de ağlayıp duruyorsun işte... Ne diye ille de Fazilet Hanım'la ağlaşmak istiyorsun anne? diye sordu.

Bu anlayışsızlığa pek şaşan Rezzan Hanım,

— A kızım, dedi, yalnız ağlamanın tadı olur mu hiç? İnsan, kendikendine de konuşur ama, yine de ille konuşacak birini arar... Ağlamak başka, ağlaşmak başka...

İki ailenin genç kuşağı aralarında anlaştılar. İki yaşlı hanımefendiyi birbirleriyle görüştüreceklerdi ama, daha önce onlardan söz alacaklardı; ağlaşmaları yasaktı, ağlaşmazlarsa birbirlerine gidip gelebileceklerdi.

İkisi de söz verdi. Kendilerini tutup, ağlamayacaklardı.

Rezzan Hanım, kızı ve damadıyla, Fazilet Hanımların evine geldi. Gençler de, onlara, ağlamaları için hiçbir bahane vermemeye çalışacaklardı.

İki yaşlı hanımefendi karşılaştılar, sarıldılar, kucak-

laştılar, ama hayret, ikisi de ağlamıyordu. Demek ağlamadan da durabiliyorlardı. Yalnız, Rezzan Hanım'ın dudakları titriyordu. Fazilet Hanım'ın, ağlamamak için kendisini tutan bir çocuğunki gibi çenesi büzülmüştü.

Evet, ağlamıyorlardı, ama konuşmuyorlardı da... Rezzan Hanım, soyunup dökündü, ev kılığıyla, arkadaşının karşısına geçti, oturdu. Oturdukları odanın kapısı açık olduğundan, öbürleri, onların ağlayıp ağlamadığını denetliyorlardı. Ağlamadan uzun süre karşılıklı oturdular, ne konuşuyorlar, ne de birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı. Derken Fazilet Hanım'ın gözleri sulandı, ağlamamak için kendisini zorladı, tuttu, gözlerini mendilin ucuyla sildi. Ama, Rezzan Hanım, dayanamadı, ağlamaya başladı. Oysa, ağlamak için ortada hiçbişey de yoktu.

Rezzan Hanım'ın ağladığını görünce, bir daha onunla görüşemeyecekleri korkusuyla Fazilet Hanım,

— Ağlayacak bişey yok ki kardeşim, dedi, niçin ağlıyorsunuz, neyiniz var?

— Ah kardeşim, neyim yok ki... Biz günahkâr kullar...

Fazilet Hanım artık kendini tutamadı, o da ağlıyordu. Bir daha görüşemeyecekleri korkusuyla, Rezzan Hanım içini çeke çeke,

— Siz niçin ağlıyorsunuz kardeşim? dedi.

— Siz ağlayınca ağlarım elbet... Ben o kadar taş yürekli miyim? Karşınızda birisi ağlayınca durulmaz ya... Siz ağlarken gülecek miyim yoksa?...

Rezzan Hanım, korkuyla gözyaşlarını silip içini çeke çeke,

— Ben ağlamıyorum, ben ağlamıyorum kardeşim, siz de ağlamayın ne olur, dedi.

Fazilet Hanım, kapıdan kendilerini seyredenlere,

— Şurda daha ne kadar zaman ağlayacağız çocuklar?... Bırakın da doya doya ağlayalım istediğimiz gibi... dedi.

Gözleri sulanan gençler, birbirlerinin yüzüne bakamadan oradan çekildiler, iki yaşlı kadını başbaşa bıraktılar.

EŞŞEKLERE MAHSUS

Belediye, yolu genişletmek için, eski mahallenin bir bölümünü istimlak edip yıkınca, eskiden dar yolun gerilerinde kalan evler öne çıkmıştı. Bu tahta evlerden birinin tahtaboşunda, ev sahibiyle bir arkadaşı rakı içiyorlardı.

Misafir, altı yıl kaldığı Amerika'dan daha yeni dönmüştü. Tam karşılarında, yıkılmış evden kalıntı bir yarım duvarın üzerine, kocaman, kara harflerle, katran yada zift gibi bişeyle yazılmış «Eşşeklere mahsus heladır» yazısını okuyunca sinirlendi:

— Dostum, dünyanın hiçbir yerinde böyle rezalet yoktur, böyle rezillik yalnız bizde görülür...

Ev sahibi,

— Peki, dedi, duvar diplerine işenilmesini nasıl önlüyorlar?

— Avrupa'da, Amerika'da kimse sokağa işemez ki...

— Ya ne yaparlar?

— Heryerde genel helalar vardır.

— Haa, o başka... O zaman olur.

Tam o sırada, üzerinde «Eşşeklere mahsus heladır» yazılı yarı yıkık duvarın dibine bir adam işemekteydi.

Misafir,

— Sanki burada «Eşşeklere mahsus» diye yazıyorlar da, duvar diplerine işenilmesini önlüyorlar mı? İşte, bak, herif şarıl şarıl işiyor... Üstelik şu harflere bak, ne biçim yazı! «Ş»le, «S»leri de ters yazmışlar...

Ev sahibi, misafirlere,

— Sen o karşıdaki yazıya boşver, dedi, o yazı duvara bir iddia üzerine yazılmıştır, daha doğrusu intikam almak için...

— Nasıl intikam?

— Basbayağı intikam işte... Orası, yıkılmadan önce rahmetli Tahir Amca'nın eviydi. Tahir Amca ölünce, kardeşi Mahir Efendi, ağabeysine mezar yaptıracağı yerde, işte yıkılan evde kalan duvara o yazıyı yazdı ki, herkes yıkık duvar dibine işerken, ağabeysinin ruhu, pis sidik kokularından tedirgin olsun... O yazıyı yazmadan önce, hiçkimse akıl edip de, gidip o duvar dibine işemiyordu. Ne zaman ki Mahir Efendi bu yazıyı duvara yazdı, ondan sonra gelen geçen oraya işemeye başladı. Yaa...

— Nedenmiş bu Mahir Efendi dediğin adamın ağabeysine bu kadar kızması?

— Rahmetli Tahir Amca'yı ben çocukluğumdanberi tanırım. Bütün bu mahallelerde onu tanımayan yoktu. Şimdi açıkhava helası olan şu yıkık duvar, onun iki buçuk katlı tahta evinden kalmadır. Bahçesi büyüktü evinin, ama bahçe duvarları hem yüksek, hem de hırsız girmesin diye duvarın üstüne dikine dikine cam kırıkları yerleştirilmişti. Bir zamanlar bu koca evde bir başına yaşardı. Evine pek kimseyi sokmazdı ama, nasılsa girenlerin söylediğine göre, evi döküntü ambarı gibiymiş. Odalar da, bahçe de tıklım tıklım döküntü, öteberi, kıvır zıvırla dolu... Tahir Amca, gün ağarırken evinden çıkar, akşam karanlığına kadar sokaklarda dolaşır...

— Niçin?...

— İşi bu... Yollarda, işe yarar sandığı, atılmış, dökülmüş, eski püskü, kırık dökük, çerçöp her ne görür bulursa toplar evine getirirdi. Sonra bunları evinde ayırır, sıralarmış. Bahçesinin biyanı tepeleme cam, şişe kırıkları, tahta parçaları doluymuş... Biyanda dağ gibi paslı tenekeler, çiviler... Odalar, paçavralarla, sokağa atılmış gazete kâğıdı, kullanılmış kesekâğıdı dolu... Eski ayakkabılar, meşin parçaları, kırpıntı paçavra, boş şişeler, şişe mantarları, daha da neler neler... Tahir Amca, işte sokaktan topladığı bu şeyleri satardı... Hatta, babam, bir kış, kışlık odun, kömürümüzü, ondan almıştı. Sokaklardan topladığı, tahta parçaları, dökülmüş kömürler.

İkinci Dünya Savaşı sırasında ortalıkta çivi yok. Kor-

kunç çivi sıkıntısı çekiliyor. Tahir Amca, yıllardır şurdan burdan topladığı paslı çivileri, zımparalayıp boy boy ayırmış, sonra sandık sandık çivi sattı, o zamanın parasıyla sekizbin liraya...

— Çok cimri demek?...

— Cimri de söz mü? Sidiği zeytinyağı olsa, ziyan olacak diye işemez...

Günün birinde Sıdıka Hanım'la evlendiğini duyunca, bütün mahalleli şaşırdık. Birdenbire, kimseye duyurmadan evlenmişler, yoksa mahalleli bir olur, ne yapar eder evlenmelerine engel olurdu. Çünkü bu Sıdıka Hanım'ın «Koca Törpüsü» diye ünü çıkmıştı. Hiç kendini zorlamadan, rahatlıkla, evlendiği beş kocasını tahtalıköye yollamış... Kayış gibi bir kadın, berberlerin ustura bilediği yağlı kayış... Bir de bu Sıdıka Hanım'ın «Nallı Kasabı» diye ünlü bir oğlu var, evlerden ırak... Nallı Kasabı dedin mi, bundan yaka silkmeyen yok...

— Nallı Kasabı ne demek, soyadı mı?

— Soyu, soyadı batsın... Adını sanını bilmeyiz, burada ona herkes Nallı Kasabı der. Çünkü, yıkık sur duvarlarının kovuklarında, çürüğe çıkmış askeriye katırlarını, tırnağı dökülmüş sütçü beygirlerini, uyuzlaşmış kart eşekleri kesip körpe kuzu eti diye satar da ondan Nallı Kasabı denilmiş... Sıdıka Hanım'ın, Tahir Amca'yla parası için evlendiği besbelli, parasına göz dikmiş. Ana-oğul, elbirliğiyle adamı öldürüp parasına konacaklar. Tahir Amca da o zaman yetmişini aşkın, evlenmek artık nesine?...

Bu Tahir Amca'nın, dört erkek kardeşi varmış da kimse bilmezmiş. Tahir Amca'nın yetmişinden sonra, böyle belalı bir kadınla evlendiğini duyunca ortaya çıkmışlar, koşup gelmişler. «Bizim kardeşimiz, yaşı ilerleyip bunamış olduğundan, ne yaptığını bilmez, şuuru bozuktur, buyüzden evliliği sayılamaz, çünkü ne yaptığını bilmiyor; bizim vasisi olup, malına, mülküne ve parasına göz kulak olmamız gerek, hem de ağabeyimiz Tahir akıl hastanesine ya- «Ağabeyinizin aklını oynattığı nerden belli?» diye sorunca da, «Yetmişine kadar aklını başında tutup evlenmemişken,

yetmişinden sonra evlenmesi delilik değilse nedir?» demişler.

— Gerçekten öyle...

Savcı da, kendi karısından yüreği yanığın biriymiş ki, senin gibi «Evet, doğrudur» diyerek, Tahir Amca'yı, akıl muayenesine yollamış. Bunun üzerine Sıdıka Hanım, kocam akıllıdır, diye tutturmuş. «Bunlar ne biçim kardeş olmalı ki, mallarına konmak için ağabeylerine deli diyorlar» diye bir dilekçe de o vermiş. Biri, akıllı diyerek, öbürü de delidir, diyerek, Tahir Amca'nın mallarına konacaklar. Deliliği bir anlaşılsa, kardeşler hemen Sıdıka Hanım'la oğlu Nallı Kasabı'nı evden kapı dışarı edecekler...

Değil Tahir Amca'nın dört kardeşini, kırk haramileri altedecek güçte olan Sıdıka Hanım, sonunda Adli Tabiplik'ten söküp aldığı kararla, kocasının akıllı olduğunu ispat etti. Dört kardeş de çekilip gittiler...

Artık bütün mahalleli, bakalım Tahir Amca'yı ne zaman öldürecekler diye merakla bekliyoruz. Sabahleyin Tahir Amca'yı gördük mü, «Aaa, bugün de öldürmemişler...» diyoruz.

Tahir Amca, yetmişinden sonra gelen evliliğin mutluluğunu iyice süremeden öldü, ama ne Nallı Kasabı'nın, ne Sıdıka Hanım'ın eliyle... Bir otobüs kazasında öldü.

Karısına, «Bu benim kardeşlerim olacak canavarlar, ben ölünce sana her kötülüğü yaparlar, onun için sağlığımda sana bir çiftlik alıp tapusunu da senin üstüne yapacağım. Eskişehir'de yüzbin liraya acele satılık bir çiftlik var. Kelepirdir. Nah, işte bende ancak seksenbin lira var, yirmibin liram daha olsaydı, sana o çiftliği alırdım» deyince, Sıdıka Hanım, fırsat bu fırsattır deyip, altın bilezik gibi, küpe, kolye gibi herşeyi varsa satıp savıp, üstünü de kendinde olanından denkleyip, yirmibin lirayı Tahir Amca'ya vermiş. Tahir Amca otobüsle Eskişehir'e giderken, otobüs devrilip yolcuların yarıdan çoğu benzin alevinde yanarak ölmez mi!... Tanımadığı iki adam çıkagelip, «Tahir Efendi sizlere ömür» diye kazayı bildirince Sıdıka Hanım, etekleri tutuşup, Tahir Amca'nın üstündeki yüzbin lirayı, hiç değilse kendi yirmibin lirasını kurtarmak için

yollara düştüyse de, kazada ölen cesetler benzin yanığıyla tanınmaz olduğundan Tahir Efendi'nin cesedi bulunmadı. Sıdıka Hanım'ın yirmibin lirası gitti gider. Eh elde ikibuçuk katlı ev var ya... İş, miras davasına dökülüp, Tahir Amca'nın noterden tasdikli bir de vasiyeti çıkınca, Sıdıka Hanım'ın az kaldı yüreğine iniyordu. Çünkü, Tahir Amca, bütün gayrimenkullerini dört kardeşine miras bırakmış, hem de Sıdıka Hanım'la evlenmeden önce... Bu sefer Sıdıka Hanım, kocasının akıl bozukluğuyla böyle bir vasiyet yaptığını ileri sürerek, vasiyetin geçerli sayılmaması için dava açtı.

— Yani işler tersine döndü. Eskiden kocasının akıllı olduğunu ispat eden kadın, bu sefer de deli olduğunu iddia ediyor.

— Evet, bu yüzden de davayı kaybetti ya... Kadın hangi birine yansın, kaçırdığı mirasa mı, elden verdiği yirmibin liraya mı? Neyse, Tahir Amca'nın kazada öldüğü ileri sürülünce, ne yaptı bil bakalım?...

— Bir koca daha mı buldu?

— Evet, hem de Tahir Amca'nın kardeşi Sahir Efendi'yle evlendi ki, kaçırdığı mirası yeniden avlasın... Sıdıka Hanım'ın zorlamasıyla ev satışa çıkarılınca, evin otuzbin liraya ipotekli olduğu anlaşıldı. Önce borcu ödeyip ipoteği çözmek gerekiyordu. Kardeşlerin dördü de, iyice dar gelirli, yokluk, yoksulluk içinde... «Hay cimri deyyus, hortlasın inşallah...» diye ağabeylerine ilenmeye başladılar. Otuzbin lira kolay bulunur para değil ki... Neleri var, neleri yoksa hepsini satıp savıp, birçok da borca girip otuzbin lira borcu ödeyerek tam evi satışa koydular ki, adamın biri, elinde senetle çıktı ortaya... Tahir Amca ondan da borç almış... Dört kardeş, «Vay hortlayası pis cimri...» diye ağabeylerine ilenerek, şurdan, burdan yüksek faizlerle borç bulup, Tahir Amca'nın onsekiz bin lira borcunu da ödediler. Ev satışa çıktı, yetmişbin liraya bir alıcı bulundu. Yetmişbin lira ne ki... Borçlarını öderlerse herbir kardeşin eline beşbin lira ya geçer, ya geçmez... Bunlar evi daha satmadan, Belediye bizim bu mahalleyi istimlağa girişti. Ta-

hir Amca'nın evine de Belediye yüzyirmibin lira fiyat biçince kardeşler sevinçten uçtular. Kardeşlerden Mahir Efendi, önayak olup, Belediye'den para alınınca Tahir Amca'ya bir mezar yapılmasına karar aldırdı. Her ne kadar Sıdıka Hanım, mezar işine yanaşmadıysa da, oy çoğunluğuyla bu karar alındı. Gelgelelim, tam Belediye'den paranın alınacağı sıra Tahir Amca dipdiri ve sapasağlam çıkagelmez mi?

— Yahu, ölmemiş mi?

— Ölür mü? Cimriliğinden Azrail'e can bile vermiyor herif... Dört kardeşin sevinci kursaklarında kaldı. «Yedi aydır nerelerdeydin? diyenlere, Anadolu'ya geziye çıktığını söylüyor. Eskişehir'e gitmemiş bile, yani kazaya uğrayan otobüse de binmemiş... Hani, o iki tanık? Ortada yok... Sıdıka Hanım saçını yolmaya başladı. Dizlerini döverek «O benim can yoldaşım kocamdır» diye koştuysa da olası yok artık... Kocası öldü diye Tahir Amca'nın kardeşiyle evlenmiş...

— Ya kadının yirmibin lirası?

— Tahir Amca «Borcum borçtur, Allah bana ben sana... Ben namuslu adamım, olunca öderim» deyip, inkârdan gelmiyor... Kardeşlerini de, Sıdıka Hanım'ı da evinden sepetletti. «Oooh, hele şükür, evin ipoteklerinden, borçlarından da kurtuldum» deyip, Belediye'den paraları alıp savuştu. Miras umuduyla gırtlağına kadar borca batmış olan kardeşlerden Zahir Efendi, — ki hortlasın inşallah diye en çok ilenen oydu — Tahir Amca'yı dipdiri karşısında görünce yüreğine inip şıp diye oracıkta öldü. Fahir Efendi, — ağabeysinin deliliğini ispata çalışandı — aklını kaçırıp tımarhaneye düştü. Sıdıka Hanım, mirasa konarım diye evlendiği Sahir Efendi'yi «Ben bu insan hurdasını boşuna besleyemem» diyerek, Düşkünlerevi'ne yatırdı. Dört kardeşten kala kala bir Mahir Efendi kaldı. Mirası alsalardı, ağabeysine mezar yaptırmak isteyen işte bu Mahir Efendi'ydi. Sonunda Tahir Amca, gurbet illerde ölmüş... Miras, bu Mahir Efendi'ye kaldı; duyduğumuza göre, epey bir paraymış... Tahir Amca'nın evi yıkılınca, Mahir Efendi, yıkıcı-

lara para mı yedirmiş, her ne yapmışsa, şu yarı yıkık duvarı orda bıraktırdı.

— Niçin?

— Ağabeysinden bir hatıra kalsın içinmiş... Derken, bu Mahir Efendi, bu yarı yıkık duvarın dolayından ayrılmaz oldu. Her beşon dakikada bir gider, oraya işer... Yahu, insanın bu kadar sık işeyesi gelir mi? Gelmez... Sormuşlar, «Buranın reklamı olsun da başkaları da gelsin işesinler diye, çişim yokken bile buraya gelip işermiş gibi yapıyorum» dermiş soranlara. Yani canlı reklam... Gelgelelim, her ne yaptıysa, duvar dibine kendinden başka işeyen olmadı... Birisi, bu Mahir Efendi'ye akıl vermiş, demiş ki: «Sen oranın açıkhava helası olmasını istiyorsan, o duvarı güzelce badana et, üzerine de (Eşşeklere mahsus heladır) diye yaz ki, herkes de oranın işenecek bir yer olduğunu anlasın... Yoksa herkes ne bilsin, oranın açıkhava helası olduğunu?...»

Anlayacağın, bir duvara «Eşşeklere mahsus» diye yazmak, hela tabelası yerine geçiyor... Bir gün, Mahir Efendi, yarı yıkık duvara merdiven dayamış, katrana batırdığı fırçayla «Eşşeklere mahsus heladır» diye yazıyordu. Ama harfleri yanlış yazıyordu; gidip, harflerin doğrusunu gösterdim. «Evet, biliyorum ama» dedi, «bazı harfleri böyle ters yazınca, o zaman hela olduğu anlaşılırmış...» İşte böyle, o günden sonra, orası gerçekten, açıkhava helası oldu. Oradan her kim geçerse işeyesi olmasa bile, yazıyı görünce çişi gelip, sanki sevaptır gibilerden, gider duvarın dibine, kendini zorlayarak işer... Sidik kokusundan ordan geçilmez. Mahir Efendi, «Mezar yaptıracaktım, işte burasını yaptım, ona layık olan da budur, pis sidik kokularından hoşlanır onun pis perileri...» diyormuş. Şimdi burdan yol geçecek, tabii o zaman bu yarı yıkık duvarı ortadan kaldıracaklar. Mahir Efendi bunu duyunca, Belediye'ye koşmuş, hayır sahipleri cami, okul, çeşme yaptırmazlar mı, Mahir Efendi de «Ben buraya sevabıma, genel hela yaptıracağım, gelen giden işesin...» diye Belediye'ye dilekçe vermiş... «Ben bu yaştan sonra miras kalan bu parayı ne yapayım, sevabıma hela yaptırırım da ağabeyimin de ruhu şad olur» diyormuş...

ÜÇ GÜNDE İNGİLİZCE

Şimdi, beş evlik bir Türk köyüne gitseniz, orada bile İngilizce bilen biriki kişi bulursunuz. Eskiden öyle miydi? Çocukluğumda koca İstanbul'da İngilizce bilen parmakla gösterilirdi. Okullarda yabancı dil olarak İngilizce okuyanlar ilk bizleriz. Öğrencileri yabancı dil için seçerlerken hiçbir çocuk İngilizce'ye ayrılmak istemezdi.

Okullara İngilizce dersi konulmuştu da, İngilizce öğretmeni bulamıyorlardı. Arana tarana İngilizce öğretmeni olarak bize bir imam bulunmuştu. Bizim İngilizce öğretmeni, Edirnekapı dolaylarında bir mescidin imamıydı. Birinci Dünya Savaşı'nda Filistin'de İngilizler'e tutsak düşmüş, İngilizler Hindistan'a sürmüşler de orada İngilizce öğrenmiş. Aradan yıllar geçmiş mumla İngilizce bilen aranırken imam efendiyi bulup bizim okula öğretmen yapmışlar.

Evde «İngilizce'yi öğrendim, İngilizce konuşuyorum öğretmenle» diye atıp tutuyordum; babam da inanıyor, seviniyordu. Bir akşam babamla birlikte Köprü'den vapura bindik, Heybeliada'ya evimize gidiyoruz. Vapurun güvertesinde babamın tanıdıkları da vardı. Karşımızda oturan bir yabancı, anlamadığımız bir dille bişeyler söyledi. Babam,

— Acaba ne milletten? dedi.

Adamın dediğini anlıyormuşum gibi,

— İngiliz... dedim.

— İngilizce konuşsana...

Babamın arkadaşları da,

— Hadi konuş, konuş! diye üstelediler.

Adam da durmadan bişey soruyordu. İmam İngilizce öğretmenimizden öğrendiklerimi kafamda şöyle bir topar-

layıp, ne olursa olsun diye adama,

— Vat iz yor neym? dedim.

Adam paldırküldür bişeyler söyledi; dediğinden hiçbişey anlamadım. Sussam olmaz. Ben de sanki onun dediklerine cevap veriyormuşum gibi,

— May neym iz Hasan... dedim.

Adam kızdı bana; kızdığını sesinin titremesinden, bağırır gibi konuşmasından anlıyorum, yoksa ne dediğini anladığım yok...

Heybeliada'ya gelsek de kurtulsam şu beladan diye dua ediyordum. Oysa vapur Kınalıada'dan daha yeni kalkmıştı. Adamın sözünü kesip,

— Hav ar yu? dedim.

Kanapenin sol başında oturan ve bizim konuşmalarımızı dinleyen bir adam hık diye bir ses çıkarıp hıkırdamaya, sonra da gülmeye başladı. Ben çok kötü bozuldum ama artık geri dönemezdim. İmam İngilizce öğretmenimizin bize öğrettiklerini kafamda toparlayıp toparlayıp söylüyordum.

— Vat iz dis? Hev yu pensil? Tenk yu...

Adam büsbütün kızdı, kalkıp oturdu, ellerini, kollarını oynatıp, uzatarak öfkeli öfkeli bişeyler söyledi.

— Det iz may buk.

Bu sefer adam saatini göstererek daha yüksek sesle bişeyler haykırdı. Anlamışım gibi başımı uzatıp adamın kolundaki saate baktım, sonra çok şaşmışım gibi dilimi damağıma, çarparak cık cık sesleri çıkarıp, başımı iki yana salladım:

— Noo, noo, nooo!... dedim.

Kanapenin sağ başında oturan adam öyle gülüyor ki gözlerinden yaş gelmiş. Anlıyorum, beni utandırmasın diye, güldüğünü görmemem için başını öte yana çeviriyor.

Yabancı, kol saatini ta gözüme uzatıp yine yüksek sesle gırgır bişeyler söyledi. Bu sefer ben de ona bağırarak,

— May nambır is forti van... dedim.

O da bağırdı. Ben de ona,

— Du yu drink voter? diye bağırdım.

Tam bu sırada babamın arkadaşlarından biri bana,

— Ne diyor adam? diye sormasın mı! Ben şimdi ne diyeyim?... Durmak da olmaz, birdenbire,

— Bu ne biçim vapur, amma da ağır gidiyor. Kaç saattir yollardayız, saate bak, beşbuçukta kalktık, hâlâ gelmedik, diyor... dedim.

— Peki, sen ona ne diyorsun?

— Ben de ona «Sinirlenmeyin,» diyorum; «belki sizin saatiniz bozuktur,» diyorum.

Kanapenin sol başındaki gülen adam dayanamadı, kalktı aşağıya indi,

Yabancıyla sözümona konuşuyoruz ama, ne o beni anlıyor, ne ben onu... Bir yandan da neler konuştuğumuzu, babama ve arkadaşlarına çeviriyorum. Bu patırdı içinde Heybeliada'ya geldik de o yabancıdan kurtuldum. Vapurdan iskeleye çıkarken güvertede bizim konuşmalarımıza gülen adam yanıma sokuldu, herhalde öbürleri duymasınlar da utanmayayım diye kulağıma,

— O adam İngiliz değildi... dedi.

Az kalsın «Biliyorum, Amerikalı'ydı» diyecektim ki,

— Herif Alman'dı. Ama iyi kaynattın küçük... dedi.

İşte benim ilk İngilizce tercümanlığım böyle bir fiyaskodur. İkincisi daha başarılı olmadı. Ortaokulun ikinci sınıfına geçmiştim; yani İngilizcem daha da ilerlemişti. Babam, vapurdaki tercümanlık başarımı önüne gelene anlatıp beni övüyordu.

Adadaki evimizin karşısındaki köşke, o yaz bir İngiliz ailesi taşınmıştı. Babam, «İlle de İngilizler'e gideceğiz, gülegüle oturun diyeceğiz, sen onlarla İngilizce konuşacaksın,» diye tuturdu. Daha önce öyle palavra atmıştım ki, olmaz, konuşamam, diyemiyorum. Birkaç kere atlattıysam da sonunda babam elimden tuttu, birlikte İngilizler'in oturduğu köşke gittik. Bahçeden geçip köşkün kapısını çaldık. Bir genç kız kapıyı açtı, yüzümüze baktı. Ben şimdi ne diyeyim? Babam,

— Konuşsana... dedi.

Canım sıkkın, terslendim:

— Baba, bakalım bu kız İngilizce biliyor mu? Herkesle İngilizce konuşulmaz ya...

O sırada kız İngilizce, «Ne istiyorsunuz?» diye sordu. Kızın dediğini anladım ama, cevap veremiyorum. Benim sustuğumu gören babam Türkçe,

— Müsü evde yok mu kızım, onunla görüşeceğiz... dedi.

Ben de yarı İngilizce, yarı Türkçe: «Nerde mister, ver is sör...» falan diye laflar söyledim. Kız anladı galiba, bizi salona aldı, ev sahibi İngiliz de geldi. Upuzun, kupkuru, soğuk mu soğuk, ağrandizman edilmiş çiroz balığı gibi bir adam... Biz de ayaktayız, o da, karşıkarşıya duruyoruz. İngiliz bize şaşkın şaşkın bakıyor. Babam,

— Haydi söyle, konuş oğlum... dedi.

— Ne söyleyeyim?...

— Komşu olduğumuzu, ziyarete geldiğimizi söyle...

Ter döküyorum utançtan. Bildiğim kırık dökük birkaç İngilizce sözcük varsa onlar da aklımdan uçup gitti. Babamın bile tepesinden bakan İngiliz her hecesi kurşun ağırlığında bişeyler söyledi.

İmam olan İngilizce öğretmenimiz, bize okuttuğu «Metod Alge» kitabından İngilizce bir çocuk hikâyesi ezberletmişti. Bu, bir köyden kaçan bir küçük farenin macerasıydı; çok basit, kısa cümlelerle yazılmış bir hikâye idi. Ezberlemiştik. Ben hemen o hikâyeyi ezbere okumaya başladım:

— Bir zamanlar bir küçük fare vardı...

O upuzun, çok ciddi İngiliz'in gözleri büyüdü. Ben devam ettim:

— Birgün küçük farenin karnı acıkmıştı.

İngiliz şaşkın şaşkın bir bana, bir babama bakıyordu. Adamın dili tutulmuş gibiydi.

— Küçük fare, kilere girdi. Fakat tam o sırada kilerde evin kedisi vardı.

Bir kelimesini bile anlamadığı bir dille benim tıkır tıkır konuştuğumu duyunca övünçten babamın yüzü gülmeye başladı.

— Kedi küçük fareyi görünce üstüne atladı. Fare hız-

la çekilince kedi reçel kavanozunu devirdi. Kedi yine fareyi tutmak için sıçradı. Fakat fare kaçtı. Kedi yağ şişesini devirdi.

O kuru İngiliz'in yavaş yavaş yüzü gevşedi, yüz çizgileri yayıldı; gülmeye başladı. O gülünce bana da bir cesaret geldi.

— Kedi, yakalamak için fareye sıçrayınca fare kaçtı.

İngiliz'in ağzından ilk kelime çıktı:

— Yes!...

— Kedi un çuvalına dalmıştı...

— Yes, yess!...

İngiliz kahkahalarla gülüyordu. Ellerini omuzlarımıza koyup bizi koltuğa oturttu:

— Fare kaçtı...

— Yes...

Katılıyordu gülmekten...

— Kedi kovaladı...

— Yes...

Hikâye böylece devam ediyor, fareyi yakalamak için oradan oraya sıçrayan kedi kilerde ne varsa devirip döküyor, sonunda fare bir delikten kaçıp gidiyor, ev sahibi de kilerde yakaladığı kediyi, bu kadar zarar verdiği için dövüyordu.

İngiliz, benim yarım yamalak İngilizce'mle anlatışımdan o kadar memnun olmuştu ki, bize bisküviyle çay ikram etti. Bu sefer o İngilizce konuşmaya başlayınca ben gülerek,

— Yes yes... diyordum.

«Gudbay» deyip köşkten çıkınca babam,

— Neler söyledin de herifi o kadar güldürdün? dedi.

— Baktım herif somurtuyor, biraz şaka yaptım... dedim.

Üçüncü tercümanlığım lise son sınıftayken oldu. Ehh, azbuçuk İngilizce konuşabiliyordum.

Birgün Köprü'den giderken iki İngiliz'in yoldan geçenlere bişey sorduklarını gördüm. Yanlarına sokuldum. Boğaziçi'ne gitmek için nereden vapura bineceklerini soru-

yorlardı. O kadarcık meram anlatabiliyordum.

— Ben de gidiyorum, birlikte gidelim... dedim.

Benim maksadım onlarla konuşarak biraz pratik kazanmak. Çünkü bir emekli deniz subayı olan İngilizce hocamız her derste «Prektis meyks perfekt» derdi.

İki İngiliz'le çok iyi konuşup anlaşıyoruz. Birinin mavi renkli spor ceketinin üst cebi üstünde «R.A.F.» harflerinden işli bir arma vardı.

— Bu harfler nedir? dedim.

— «Kraliyet Hava Kuvvetleri - Royal Air Force» demektir, dedi.

Adam yedek subay, havacı binbaşı, hem de mühendismiş. O zaman Karabük Demir Çelik Fabrikası yeni yapılıyor. O fabrikayı kuracak olan mühendislerden biriymiş. Çok iyi anlaşıyoruz. Bilet alacağımız zaman İngiliz bana,

— Kevikleeer... dedi.

Bu kelimenin anlamını bitürlü çıkaramıyorum. İngiliz anlatamamaktan sıkılmış, «Kevikleer» diye bağırıp duruyor. Yanımdan ayırmadığım bir küçük İngilizce sözlük vardı. Sözlüğü açıp baktım, böyle bir kelime yok.

— Nedir Kevikleer? diyorum.

O, boyuna,

— Kevikleer, Kevikleer... diyor.

Etrafımıza kalabalık toplandı. Kalabalığın içinden bir çımacı,

— Yahu, anlamıyor musun, herifler iki saattir «Kavaklar, Kavaklar!» diye bağırıyor be!... dedi. Hay Allah... Oysa onlar İngiliz ağzıyla Kevikleer diye «Kavaklar» derlermiş, Kavaklar'a gidecekler.

Kavak'a bilet alıp vapura bindik. Boyunlarında dürbünleri, fotoğraf makineleri asılı, boyuna fotoğraf çekiyorlar.

Dönüşte vapur Beykoz'a gelince, iki polis gelip İngilizler'i aldı. O zamanlar burada daha çok Almanlar'ın borusu öterdi. İngilizler, Amerikalılar yabancı sayılırdı.

İngilizler polislere dertlerini bitürlü anlatamıyorlar. «Aman bizi bırakma» diye rica ettiler. Birlikte karako-

la gittik. İşin içyüzü anlaşıldı. İngilizler vapurda giderken dürbünle baktılar, Boğaz'ın fotoğraflarını çektiler ya, sıkı yurttaşlarımızdan birisi ilk iskelede inip,

— Şu vapurdaki gâvurlar, mübarek Boğaz'ımızın resmini çekti! diye ihbar etmiş. O iskelenin polisi de Beykoz Karakolu'na telefon edince, İngilizler'i yakalamışlar. Benim tercümanlığımla adamların ifadeleri alındı, sonra iki polis onları İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne götürdü. Orada da ifadeleri alındı, filmleri makinelerden çıkarıldı ve İngilizler serbest bırakıldı.

İki İngiliz, tercümanlığıma teşekkür olmak üzere, beni kaldıkları Park Otel'e yemeğe çağırdılar. Gittik, yemekten önce dayadılar önüme viskiyi... O zamanlar İstanbul'da viskiyi bilen kaç kişi? Ben de hayatımda ilk defa viski içiyordum. Bardağım boşaldıkça ikisi birden dolduruyorlar. Bardağımı bir, biri dolduruyor, bir öteki... İyice sarhoş olmaya başladım. Adamlara «Birer birer koyun viskiyi! İkiniz birden doldurmayın!» diyeceğim ama bitürlü «birer birer»in İngilizcesi aklıma gelmiyor. Biliyorum, ama sarhoşlukla unutmuşum. Ben de o halle bunlara, «birer birer» diyeceğim sözde...

— Vanar vanar yahu, vanar vanar!!... dedim.

Üçüncü tercümanlığım da işte böyle bir fiyaskodur. Ama dördüncü tercümanlığımı beğeneceksiniz. Türkiye'ye Amerikan yardımı daha yeni başlamış ve ilk Amerikan yardım heyeti yola çıkmış. Bizim dairede (Dairenin adı söylenmez, mahremdir) ilk Amerikan yardım heyeti başkanına tercümanlık edecek birini arıyorlar harıl harıl... Bula bula beni bulmuşlar. Çalışacağımız yerin amiri olan zat beni çağırdı. Odasında ileri gelenlerimizden üç kişi daha vardı.

— Tercüman olarak seni seçtik. Heyet başkanına sen tercümanlık edeceksin... dedi.

— Aman efendim, dedim, bendeniz İngilizce bilmem...

Odadakilerden biri çok sert,

— Nasıl bilmezsin, dedi, pekâlâ da biliyorsun...

Hoppala...

— Efendim, bilsem niçin yapmayayım, bu ödev benim için şeref... Ama bendeniz İngilizce bilmem. Yok, Amerikan yardım heyeti başkanı Türkçe biliyorsa başüstüne...

— Amerikalı Türkçe'yi ne bilsin?...

— Burada uzun zaman kalacaksa ilkin Türkçe öğreteyim, sonra gezdiririm İstanbul'u...

Odadakilerden başka biri,

— Biliyorsun, biliyorsun... dedi.

— İngilizce bildiğimi ben bilmiyorum, siz biliyorsunuz, öyleyse biliyorumdur.

— Tabii biliyorsun, biz senin siciline baktık, okulda İngilizce öğrenmişsin...

Allah Allah... Okulda İngilizce okuyan bir ben miyim?...

— Efendim, iyi İngilizce bilen başkaları var, ben bilmem...

— İngilizce bilen var ama, onlar meslekten değil. Görüşmeler mahrem, çok mahrem. Herkese güvenilmez. Senin sicilinde, yabancı dil hanesinde «Mükemmel İngilizce bilir, fevkalade konuşur, pratiği de kuvvetlidir» diye yazılı... Tevazu gösterme!... Senden iyi İngilizce bileni, hem de meslekten ve güvenilir bir arkadaşı nerden bulalım?...

İşte dördüncü tercümanlığım da böyle oldu. Heyet başkanının gelmesine üç gün vardı. Ben üç gün, geceli gündüzlü İngilizce çalıştım. Aradan yıllar, yıllar geçtiği için eskiden bildiklerimi de tüm unutmuşum.

Kendikendime hesaplıyorum: Bu adam bana neler sorar?... Şunu, şunu, şunu sorar diye tasarlayıp deftere yazdım. Bu soruların cevaplarını da yazdım karşılarına; başladım bunları ezberlemeye... Eğer bu yazdıklarımı sorsa, mükemmel anlaşacağız. Kendikendime, adama İstanbul'u gezdireceğim diyorum, öyleyse İstanbul'un tarihi yerlerini anlatırım. Bunların İngilizcelerini yazıyorum.

Adam amiral. Öyleyse denizle ilgili şeyler gerekli... Barbaros'un, Turgut Reis'in hayatlarını İngilizce olarak ezberledim.

En sonunda heyet geldi. Ben bir sabah kaldıkları ote-

le gidip, heyet başkanının huzuruna çıktım. Büyük bir başarıydı. İngilizce olarak kendimi tanıttım ve tercümanlık yapacağımı söyledim. Adam da beni sahiden İngilizce bilir sanarak bişeyler söyledi, ama söylediklerinin tek kelimesini bile anlamadım.

O, ne söylüyorsa söylüyor, varsın söylesin, ben de ezberlediklerimden, kendimce uygun düşenlerini söylüyorum.

Amiralle sokağa çıktık. Bişeyler o bana söylüyor, ben de ona söylüyorum. İkimiz de ayrı ayrı tellerden çalıyoruz. Öyle sıkılıyorum ki... Baktım olmayacak, bir kurnazlık edeyim de dedim, bari ona konuşmak fırsatı vermeden ben sorayım:

— Yolculuğunuz nasıl geçti efendim?

Bişeyler söyledi ne dediyse... Ben yine sordum.

— Buradan sonra nereye gideceksiniz?

Yine bişeyler söyledi. Ben boyuna soruyorum. Ben sıkılmaktan kurtuldum ama, bu sefer amiral sıkılmaya başladı; adamın halinden belli sıkıldığı...

Bana şunları şunları sorar diye üç gündür hazırladıklarımdan bir tanesini bile sormuyor. Başladım adama önceden ezberlediklerimden İstanbul'un fethini anlatmaya... Barbaros'u da anlattım. Zavallı adam sustu, tek kelime konuşmuyor.

Öğle yemeğine otele döndük. Ben otelin salonunda onu bekledim, ama çıkmadı ortaya... Otel personelinden biri gelip,

— Amiral Ankara'ya hareket etti beyim... dedi.

Yardım heyeti benim tercümanlığım yüzünden programı değiştirmişti. Aradan bir ay kadar geçtikten sonra Amerika damgalı bir mektup aldım:

«İstanbul'daki yardımlarınız ve gösterdiğiniz ilgi ve başarılı hizmetleriniz için teşekkür ederim.»

Altında yardım heyeti başkanının imzası vardı.

O gün bugün, aradan yıllar geçti, boyuna İngilizce çalıştım ve öğrendim. Artık her ne istersem, karşımdaki İngiliz'e Amerikalı'ya anlatıyorum. Ne var ki karşımdaki bana İngilizce olarak hiçbişey anlatamıyor. Tabii anlatamazlar! Yalnız benim çalışmamla olmaz ki, onların da çalışıp İngilizce öğrenmeleri gerekir!

ŞEFİN ÇAKMAKÇIBAŞISI

Kadınlı erkekli sekiz aydın arkadaş, bir gece, bir dost evinde toplanmışlardı. Bir psikiyatr, bir yazar, bir çevirmen, iki de öğretmen... Ünlü ve yaşlı bir gazete yazarından konuşuyorlardı. Övüyorlardı onu. Düşüncelerinden yana değillerdi, yazdıklarını kendilerince doğru bulmuyorlar, ama güzel buluyorlardı. Usta yazardı. Ah bir de doğru yazsaydı ya... Ama, o doğru diye, inanarak yazıyordu. Bundan başka, beğendikleri bir yanı da, yaşlı yazarın hayatında hiç kimseye dalkavukluk etmemiş olmasıydı. Birçok büyük kişilerle, ünlü yönetmen ve politikacılarla birlikte bulunmuştu, tarihimizi yapan şeflerin yanında çalışmıştı. Ama onlara yaranmaya yeltenmemişti. Oysa, çok mert sanılan büyük kişiler bile, yaranmak, göze girmek için şefe ne dalkavukluklar yaparlardı. O öyle bir dönemdi. İşte bu usta yazar, şefe dalkavukluğun kaçınılmaz olduğu öyle bir dönemde bile haysiyetini korumasını başarmıştı.

Evlerdeki kış gecesi toplantılarında olduğu gibi, sonra konuşma başka konulara dağıldı. Birara yazar,

— Yıllardanberi kafamda bitürlü çözemediğim bir bulmaca var, dedi.

Öğretmen Hanım,

— Nedir? diye sordu.

— Bir çakmak bulmacası bu... — Psikiyatr'a döndü. — Siz bu bulmacanın içinden çıkabilirsiniz belki... Bir tanıdığım var... Önemli bir kişi, epi de yaşlı...

— Kimdir?

— Söylesem hepiniz tanırsınız, ünlü bir kişi... Adını söylemeyeyim daha iyi... Bu adamın bir huyu var... Elinden çakmağı hiç eksik olmaz. Her zaman, heryerde çakmakla oynar.

Kendi de içinde, herkesi ruh hastası sayan psikiyatr,

— Bu bir ruh hastalığıdır, dedi, bu hastalığın kökü, küçük çocukluk yaşlarına kadar uzanır. Daha çok, iki üç yaşlarında başlar.

Psikiyatr, oldukça geniş bilgi verdi: İnsanın kişiliği altı yaşına kadar oluşuyordu. Bu oluşmanın ikinci dönemi olan «anal» dönemde çocuklar kendi kakalarıyla oynamaktan hoşlanırlardı. İşte kimilerinin hiç durmadan ceket düğmeleriyle, eteklerinin kumaşlarıyla yada kendi parmaklarıyla oynamaları, çocukların «anal» döneminden kurtulamadıklarını, o izi sürdüklerini gösterirdi. Hiç durmadan zincir sallamak yada tesbih çekmek gibi alışkanlıklar da böyleydi. Büyümüş insanlar, çocukluklarında olduğu gibi rahatlıkla kakalarıyla oynayamadıklarından, bilinçaltına itilen bu hoşlanma isteği, düğmeyle oynamak, tesbih çekmek, zincir sallamak biçiminde beliriyordu. Bu, zararsız bir ruh hastalığıydı.

Bu açıklamadan sonra çevirmen,

— Şu Freud çok büyük adam, dedi, demek kakasını karıştırmak...

Öğretmen, sözünü kesip,

— Yoo, politika yapmayalım, o iş politikacıların... dedi.

Psikiyatr,

— Kimi delilerin, kendi kakalarıyla oynamaları, geriye gidiş, kendi çocukluklarına dönüş demektir... dedi. Çakmağıyla oynayan adam da, demek, çocukluk döneminin alışkanlığını sürdürüyor.

Yazar,

— Sanmam, dedi, çünkü, yalnız elindeki çakmakla oynayıp durmuyor, gözü fıldır fıldır çevresinde, kim eline cıgara alsa, hemen çakmağı koşturup çakıyor. Birinin cıgarasını yaktı mı, gözü başkasında... Biri eline cıgara almayagörsün, çak, hemen çakıyor çakmağını... Üstelik kendisi cıgara da içmez... Sizce nedendir?

Kadınlardan biri,

— Anladım, dedi, kadınlara kompliman için olacak. Çünkü, kimi kadınlar vardır, kendilerini kraliçe yada pren-

ses sanırlar, kendilerine öyle davranılmasını isterler. Bacak bacak üstüne atıp, cıgarayı ellerine aldılar mı, orda bulunan bütün erkeklerin, cıgarasını yakmaları için, birbirleriyle yarışırcasına, kimisinin kibritle, kimisinin çakmakla üstlerine atılmalarını bekler. Hele erkekler, elini cıgara paketine attığının farkına varmasınlar... Cıgarayı ağızlarına alıp, edalı edalı sağa, sola öyle bir bakışları vardır ki, sanki oradaki erkeklere, «Kaba herifler, ne duruyorsunuz koşup cıgarasını yaksanıza!» der gibi... Bu bakış karşısında erkekler de isteristemez, çakmağı koştururlar. Bir de kadın-erkek eşitliği üzerine gevezelikleri vardır... Onsekiz yaşında kız, bacak bacak üstünde, cıgarasını yaksınlar diye nazlı nazlı bakınır, yetmiş yaşında profesör de koşar, kızın cıgarasını yakar... Bu kraliçe bozuntularının bir de yavaaaş yavaaaş, ellerini kendi çakmaklarına götürüşleri vardır... Sanırım, söylediğiniz adam, çakmağı kadınlara kur aracı olarak kullanıyordur.

Yazar, bu görüşü de doğrulamadı:

— Dediğiniz gibi olsa hanımefendi, yalnız kadınların cıgaralarını yakardı. Oysa, çakmak çakmaya öylesine düşkün ki, kadın, erkek, tanısın, tanımasın, birisi elini cıgara paketine attı mı, bu hemen koşup çakmağını çakar. İsterse oradakiler hep erkek olsun. Gözleriyle, kim cıgara alacak, diye aranır durur...

Başka bir hanım,

— Öyleyse o adam dalkavukmuş, dedi. Böylelerine düpedüz dalkavuk derler.

Yazar,

— İlkin ben de sizin gibi düşünmüştüm, dedi, ama sonraki gözlemlerimle, yanıldığımı anladım. Çünkü, insan, çıkar umduğu, çıkar beklediği kişilere dalkavukluk eder. Oysa bu, cıgarasını yakacağı adamın değerine, önemine hiç aldırmaz. İsterse hamal olsun, isterse bir serseri olsun... Kaç kere tanık oldum, hiç tanımadığı biri cıgarayı ağzına koyup kibritini yaktı da, bu bizimki, hemen koşup adamın yanan kibritini söndürdü, kendi çakmağını çaktı. Vapurda, kaç kere, çımacıların cıgaralarını yaktığını gördüm.

Öğretmen,

— Öyleyse, dedi, çok alçakgönüllü bir adam, alçakgönüllülüğünden böyle yapıyor...

Yazar, bu düşünceye de karşı koydu:

— Hiç de değil... Çünkü, son derece kendini beğenmişin biridir, burnu büyük... Küçük dağları ben yarattım, diyen takımından... Alçakgönüllü insanın her davranışı alçakgönüllü olur. Her alanda gururlu olup da, yalnız cıgara yakmak için alçakgönüllü olabilir mi insan hiç?

Öbürleri sordular:

— Öyleyse sizce nedir?

— Neden böyle yapıyor?

— Elbet bir nedeni olacak...

Yazar,

— Bilmiyorum, dedi, ben de yıllardanberi düşünürüm hep, nedenini bulmaya çalışırım. Benim için bu, bir çakmak bulmacasıdır. Bir insan kendisi cıgara içmediği halde, neden elinde çakmak, onun bunun cıgarasını yakmak için atlar, atılır durur? Şunu da ekleyeyim; elinden çakmağını hiç düşürmezdi, cıgarasını yakacağı kimse bulamazsa kendikendine çakmağı yakar, söndürür dururdu.

Bir hanım,

— Öyleyse bu bir tik, dedi, tik olacak...

Psikiyatr,

— Tik böyle olmaz, dedi, ama derinlerde bir ruhsal nedeni olacak...

Çevirmen merakla sordu:

— Delilikten değil, tik değil, çocukluğundan kalma hastalık, alışkanlık değil, dalkavukluk değil, alçakgönüllülük değil... Öyleyse nedir?

Yazar,

— Özellikle şefin yanında olunca, şefin cıgarasını yakmaya başkasını kesinlikle bırakmazdı. Yirmi-otuz metreden, çakmağı çakıp, bir atmaca gibi, şefin cıgarasının üstüne atılır, «Affedersiniz, affedersiniz...» diyerek, şefin cıgarasını ille de kendi çakmağından yakardı. Yetişemez de başkasının çakmağı yada kibritiyle yanmış olursa şefin

cıgarası, o yine çak diye çakar çakmağını, «Yanmadı efendim, yanmadı efendim» diyerek, yanan cıgarayı bir de kendi çakmağıyla ikinci kere yakardı. Şefin cıgarasını yakmak için atılırken de bir biçimine getirir, koluyla, eliyle, rüzgârıyla, yanan kibritleri, çakmakları söndürürdü.

Öğretmen,

— Siz anlattıkça, durum daha aydınlanıyor, açıklığa kavuşuyor, dedi, şimdi daha iyi anlaşılıyor. Herzaman, şefin cıgarasını yakmaya yetişen, hazır ve tetikte olsun diye, başkalarının da cıgarasını yakıyor ki, hep formunda olsun... Başkalarının cıgarasını yakması, bir bakıma antrenman, şefin cıgarasını yakmaya yetişme antrenmanı... Yan. egzersiz yapıyor...

Çevirmen,

— Evet, akla yakın, dedi, her zaman idmanlı, idman üstünde olmalı ki, şef cıgaraya el attı mı, o da çakmağı yetiştirebilsin...

Yazar,

— Akla yakınsa da gerçeğe uzak, dedi; çünkü son zamanlarda, kimse ondan fırsat bulup da, şefin cıgarasını yakmanın mutluluğuna eremediği için, artık böyle bir teşebbüse bile girmiyordu. O, hep şefin yakınında dururdu. Tesadüfle, uzağında kalsa da şef cıgaraya el atsa, başkaları nasıl olsa şefin cıgarasını yakmaya ondan fırsat bulamayacaklarını bildiklerinden, ya dürterek, ya kaş göz işaretiyle, yada seslenerek, ona çakmağı çakıp koşturmasını haber verirlerdi. Yani, bir görev bölümü olmuştu aralarında. O, çakmak çakıcı, öbürleri de çakmak çakılma zamanının geldiğinin habercileri... Dört beş kişi birden telaşla ona, «Çakmak, çakmak...» diye fısıldardı. Buyüzden onun adı «Çakmakçıbaşı»na çıkmıştı. Yüzüne karşı değil ama, arkasından herkes ona Çakmakçıbaşı derdi.

— Ne içinden çıkılmaz bir sorun...

— Ama çok meraklı...

Psikiyatr,

— Yine de bir ruh hastalığı, dedi, ama hastayı görmeden, hastalığın ne olduğu söylenemez...

Yazar,

— Benim kendimce bir yorumum var, dedi.

— Nedir?

— Şef öldükten sonra onun elinde çakmağı hiç görmedik. Şef öldü, o da çakmağı bıraktı elinden, o günden sonra kimsenin cıgarasını yakmadı; hatta, ağzında cıgara, yöresindeki erkeklere, cıgarasını yaksın diye bakınan prenses bozuntusu kadınların cıgaralarını bile... Şimdi hiçkimsenin cıgarasını yakmıyor, elinde de, cebinde de çakmak yok... Ben o zaman, şöyle bir yoruma vardım. Aslında çok mağrur bir adam. Ama şefe gurur sökmez... Çakmağı koşturup hemen şefin cıgarasını yakarak yaptığı dalkavukluk anlaşılmasın diye, o herkesin cıgarasını yakıyordu; dalkavukluğunu alçakgönüllülük gibi göstermek için... Yani, «Bakın, benim huyum böyle, yalnız şefin değil, ben herkesin cıgarasını yakarım işte,» demek istiyor...

Psikiyatr,

— Olabilir, dedi, bence de çok doğru bir yorum...

Yazara, hep birlikte, bu Çakmakçıbaşı'nın kim olduğunu sordular. Yazar,

— Hepimizin tanıdığı bir yaşlı ve ünlü gazeteci, dedi, hani, az önce hiçkimseye dalkavukluk etmez, güzel yazıyor, usta yazar diye övdüğünüz adam bu... O öyle bir dönemdi ki, en dalkavuk olmayanı bile işte böyleydi. Dalkavukluğu kendine yediremeyenler, işi alçakgönüllülüğe vururlardı.

BENİ ENAYİ Mİ BELLEDİN?

Gel etme eyleme oğlum, sen bu İstanbul sevdasından vazgeç... Her nereye gidersen git, işte benden sana destur. İran'a git, Hint'e, Yemen'e git, Çin'e Maçin'e git, İstanbul'a gelince, ı-ıh... Ocağı batsın o İstanbul'un, gidilmez o cenabet yere... Sen gel baba sözü dinle yiğitim.

Ne? İlle de gideceksin he mi? Çok dizini döveceksin, başını taşlara çalacaksın ya, kaç para eder, iş işten geçecek... Şuna bak hele, İstanbul'un taşı toprağı altınmış... Altın değil ya, İstanbul'un kaldırımları bütün zümrüt, zebercet bezeli olsa sana bana ne, hey benim avanak oğlum...

Ulan sıpa, sen babandan akıllı mısın ki, İstanbul'a gidip soyulmayacaksın... Övünmek gibi olmasın, evelallah'ın, sonra büyüklerimin hayır duaları sayesinde dünyaya kazık atmış hatırı sayılır ve de parmakla gösterilen eşraftan bir kişiyken ben o İstanbul'da boyumun ölçüsünü aldım da, sen daha kıssadan hisse almaz mısın?

Beri bak, dinle biyol babam... Bizim kuşağımız, daha çocukluğumuzdan bu İstanbul laflarıyla dolmuş. Rahmetli Bedir Amca'nın oğlu gitti, «Derimizi yüzmediklerine çok şükür, İstanbul ahalisinde insaf, merhamet kalmamış hemşehriler» diye cıscıbıl döndü. Yiğenlerden Rıfat gitti, gitmesiyle dönüp «Bu İstanbul'da adamın donunu ayağından habersizce çıkarıp da şayak şalvar diye gene kendine satarlar» diyerek nasıl dolandırıldığını anlattı. Yusuf Çavuş'u dersen, tirenden inip İstanbul toprağına ayağını basınca, bir herif peydahlanıp «Vay yiğenim» diye boynuna sarılarak, bizim köyden ve de Yusuf Çavuş'un akrabası çıkmış: «Senin adın neydi, dur hele... Ben köyden çıkışın sen daha bebeydin...» diye her lafı, her bir köy haberini Yusuf'un ağzından alıp, akrabayız diye Yusuf Çavuş'u soy-

muş, bir meteliksiz bırakmış. Sarı Cemil, bunu bildiğinden tirenden İstanbul'da iner inmez boynuna sarılıp «Beni tanımadın mı? Vay yiğenim!» diyen herifi, «Ulan namussuz, Yusuf Çavuş'u da sen böyle soymuşsun, biz dersimizi iyi yerden aldık, savul!» diye eliyle ayağıyla itelemiş, bunun üzerine herif, «Kusura kalma hemşeri, bizi madara ettin, biz de başka kapıdan yolumuza bakalım, gel helallaşalım,» diye muhabbetinden sarılmış bir daha, neredeyse boğacak Cemil'i. Paçakasnak girmişler birbirlerine... Sarı Cemil kurtulup iskeleye gelmiş, vapur bileti alacak, bir de elini atmış ki, kese yok... «Kese gitti, kesem, eyvah kesem...» diye akşamacak fırfır dönüp oradaki milleti güldürmüş.

Süleyman'ı dersen, otobüse binmiş, kadınlar bunu «ortada sandık» hesabı aralarına alıp sıkıştırmışlar. Süleyman kendini cennet hurileri içinde bilip gevşemiş, gözleri süzülmüş. Biletçi başına dikilip «Bilet» deyip de elini cebine atınca bakmış ki cüzdan yok... Karılardan biri diye elini attığı yerden «Hööööst» diye ses gelirmiş. Karı nerde, otobüste karı yok, hep inmişler çoktan... Süleyman karı diye heriflerin bacaklarına yapışırmış...

Hangi birini anlatsam, İstanbul'da oyun çok... Gelen anlatıyor, öğreniyoruz, giden başka bir oyuna çarpılıyor. Toprak altından çıkmış antika diye halis demiri yutturma bunlarda, para makinesi icat ettim diye Kara Davut'un bin kaymesini yürütme bunlarda, yolda düşmüş desteyle bulunan paraya ortak çıkıp kesik gazete kâğıdını para diye yutturma bunlarda...

Biz bu hikâyeleri, dersleri dinleye dinleye büyüdük de, nah kafa, ne dersin akıllanmadık. Senin aha şimdi tutturduğun gibi, İstanbul'a gideceğim, para kazanacağım, diye tutturdum. Babam ne dese kâr etmedi. O yıl burda davar ucuz, duyduk ki İstanbul'da pahalıymış... Köylerden yüz davarla yirmi sığır toparladım, dört çoban, bir de ben... Hayvanlar karadan otlaya otlaya götürülecek de etten düşmeyecek... İstanbul'a varışın, bizi hacıağa bellemesinler de dolandırmaya kalkmasınlar diye kasabanın terzisinden yeni urba dikinip giydim, kıravatı da bağla-

dım, fötürü de geçirdim başıma... Sürü karadan gidecek, ben de tirenle... Velakin bizi İstanbul'dan iyice ürkütmüşler, gözüm korkmuş; aman ne yandan çarpacaklar, nerden dolandıracaklar diye huylu katır gibi ürkek olmuşum.

Etrafımdakilere, «Aman İstanbul sınırına girince haber verin,» diyorum. Bilenler «İşte İstanbul sınırına girdik,» dediler; demeleriyle ben elimi göğsümdeki cüzdanımın üstüne bastırdım. Tirenden iner inmez, bir namussuz bana hızlı bir çarptı, yankesici olduğunu anladım. Elim cüzdanın, cüzdan da kalbimin üstünde. Ben iyice tetikteyim, gözüm fırfır dönüyor. Vapur iskelesine sokulurken biri üstüme abanınca hemen herifin yankesici olduğunu anladım, «Hemşeri uzak dur» dedim. «Neye?» dedi. «Neye olduğunu ben bilirim, sen hele ırak dur da...» Vapur bileti alınan yere geldim, delikteki adam, «Onyedibuçuk kuruş» dedi. «Olacağını söyle de alalım,» dedim. «Pazarlık yok,» dedi. «Bizim İstanbul'a ilk gelişimiz değil, sen bizi enayi mi belledin... Hele, olacağını söyle de alalım şunu,» dedim. Arkamda sıradakiler «Hadi yahu, bilet pazarlığı olur mu?» diye söylendiler. Anladım ki bunlar hep ortak, bizi hazaraya getirip kazıklayacaklar. Ulan alçaklar, bize ha?... Biletçi «Kaç bilet istiyorsun?» dedi. Hah şöyle yola gel alçak... «Uyarını söylesen toptan alırım ya, şimdilik bir nümune alalım,» dedim. Beni itip sıradan attılar. Fırlayıp aradan çıkmasam cüzdanı götürecekler. Bunlar hep kumpanya... Bindim vapura. Biletçi geldi. «Bilet!» dedi. «Verelim, kaç para?» «Seksenbeş.» Gördün mü sen namussuzları... Bunların bir dediği bir dediğini tutmaz... «Efendi, sen bizi enayi belleme... Şimdi on kuruştan verdiler de almadık...» dediysem de, cezadır mezadır diye bizden parayı söktüler. Yahu bunlar eşkiya çetesi...

Vapurda bana yanyan bakıyorlar, belli ki, nasıl etsek de şunu dolandırsak diye plan kuruyorlar. O yandan dolanıp geçiyorum, bu yandan başka dolandırıcı... Sonunda biri gözüne kestirip sokuldu, cıgarasını uzatıp, «Ateşin var mı hemşeri?» dedi. Bak sen alçağa... Ben kibrit çakarken, elimi cüzdanın üstünden boşlayacağım da, hop diye

koynumdan cüzdanı kapıp gidecek... «Sen her gördüğünü enayi belleme, ateş mateş yok...» dedim.

Vapurdan indim, inmemle elimdeki bavula saldırmazlar mı, hem de dört kişi birden... Yahu, bura dağbaşı mı, göz göre göre bavulumu alıp kaçacaklar elimden... «Ulan durun, bırakın...» Hayır bırakmazlar. Gündüz gözüyle dört kişi birden üstüme saldırdığına bakılırsa, biz İstanbul'un göbeğine düştük... Onlar çeker bavulu, ben çekerim... «Bırak da götürelim» demezler mi? Ulan siz bırakın da ben götüreyim, siz kimin malını nereye götürüyorsunuz, eşkiyalar? Bunlar iskele hamalıymış. «Herkes kendi malının hamalıdır; bırakın bavulumu!» diye bağırdım. Daha çekiyorlar bavulu. Biz çekişirken bavulun sapı kopup yuvarlanmaz mıyım, az daha denize uçacağım... Seyirttim arkalarından. Zor aldım bavulu ellerinden... Düzüldüm yola. Otelin adresini almışım. Birine otelin yolunu soracağım, ya hırsız uğursuzsa... İstanbul'da kime ne sorulur, adamı alır batakhaneye atarlar. Şuna mı sorsam, buna mı sorsam?... Hiçbirini gözüm tutmuyor. Birine sokuldum, «Sirkeci ne yanda?» dedim. «Şu tıramvaya bin, gidersin» dedi. Dedi ya, inanmalı mı ki? Tıramvaya bindim, biletçi geldi. «Kaça bilet?» «Beş kuruş...» Herife bi güldüm. «Sen bizi yabancı belleme, biz bu İstanbul'un kurduyuz. Şunun olacağını söyle de bir bilet kestirelim,» dedim. «Bilet pazarlığı olmaz,» dedi. Hiç olmaz mı?... İstanbul'dan gelenler bize dersimizi vermiş... Biletçi taşralı olduğumuzu anladı da... «Biz bunca yıldır İstanbul kaldırımı çiğnemekteyiz oğlum,» dedim. Tıramvayı durdurup da «İn öyleyse, biraz daha kaldırım çiğne...» demez mi... İstanbul'un insanında insaf mı var hey oğlum. Parayı verdim.

Neyse oteli buldum. Devrisi gün de davarı, sığırı celebe satıp ondörtbin kaymeyi cebime yerleştirdim.

Evet, İstanbul, soyguncusu, hırsızı, yankesicisi bol dersem, gene az, hepsi böyle... Celepten ondörtbin lirayı alınca, aman, daha buralarda durulmaz, dedim, tiren biletini aldım. Devrisi günü akşamı tirene binip gideceğim. Gece, paraları apışımın altına bağlayıp öyle yattım. Çünkü bu

İstanbul denilen yerde parayı dolandırıp alamazlarsa, adamın boğazına basıp zorbalıkla alırlar. Biz neler duymuşuz. Sen ne diyorsun, bir gazete alayım, dedim de, bacak kadar çocuk, on kuruştan metelik aşağı inmedi. Vur aşağı tut yukarı, çocukla yedibuçuk kuruşa kesişip aldım gazeteyi. Bir de ne baksam, bir hafta öncenin gazetesi değil mi?

Lokantaya gidip yemek yedin mi, hesap pusulasını birbir gözden geçireceksin. Otelin lokantasında ilk yemekte baktım, altına bir de garsoniye yazmışlar. Çağırdım garsonu, «Bari bak,» dedim, «bende hödük suratı var mı?» «Yok.» dedi. «Yoksa, burdan şimdi garsoniyeyi çıkar. Ulan biz fasulyeyle pilav, bir de hoşaf yedik, bu garsoniyeyi kim yedi?»

Neyse uzatmayalım, paralar cebimde, Allaha şükür dolandırılmadan, kazıklanmadan otelden çıktım. Otobüse bindim. Yanıma sokulurlar, iterler, akıllarınca beni çarpacaklar. Bunlar tavşan kokusu almış zağar iti gibi, adamın koynundaki paranın kokusunu alıyorlar ve de bir bakışta cebindeki paranın hesabını biliyorlar, Bir kadın yanıma sokuldu; «Affedersiniz, şuraya nerden gidilir?» diye bir yer sordu. «Git işine!» yol soracak adam bulamadın mı?... Tövbe! Sırnaşacak da beni yolacak kahpe... Git!...

Paralar cebimde, iki elim paraların üstünde, oturdum bi yere, tireni bekliyordum.

Hey Allah, içime bir korku düşmüş ki, hiç sorma... Selametle şu İstanbul sınırından dışarı bir ataydım kendimi. Baktım, biri üstüme doğru geliyor. Evet, korktuğum başıma geldi. Adam geldi. «Kayseri'ye tiren kaçta acep hemşerim?» diye sordu. Bak, sen namussuza... Ahbaplığı kurup da beni kaz diye yolacak... «Öte var, öte!...» diye bağırdım. «Kayseri...» «Git yahu, git be!» «Tiren kaçta?...» «Git ulan!...»

Herif yalandan bir parlayıp da «Sen hiç medeniyet görmedin mi, yabani!» diye bana saldırmaz mı!... Göz göre göre cüzdanı çarpacak... «Puliiis!...» diye ünnememle zırt diye pulis ortaya çıkmaz mı! Eyvah, bunlar pulislen ortak çalışıyor. Bakalım pulisin pulis olduğu doğru mu? Pulis de

pusudaymış ki, fırlayıverdi.

Neyse pulisi mulisi zor bela savdım başımdan.

Bir asker geldi yanıma... Hayır, bu İstanbul'da askere de güvenilmeyecek... «Merhaba efendi» dedi. Bu İstanbul insanının selamı da alınmayacak. Velakin olmuyor, iki adım beri çekilip «Merhaba,» dedim. Asker sokuldu, ben geriledim, o sokuldu, ben geriledim. Duvarın dibine geldik, «Size bişey söyleyeceğim,» dedi. Güldüm... Bak namussuza... Ulan sen babanın hayrına mı söyleyeceksin bu sözü... Bizim kaçın kurası olduğumuzu anlasın diye alaylı alaylı gülerek, «Söyle bakalım neymiş?...» dedim. «Ben bir albayın yanında emirberim,» dedi. Kimbilir ne maval uyduracak da, cebimizdeki parayı yürütecek... Ben gene alaylı alaylı, «Eeee...» dedim. «Ne olmuş senin albayına?» «Hiç sorma» dedi; «herifin başına olmadık bir iş geldi...» «Yaa, vah vah» diyerek bununla alay ettim. «Vah vah ki vah vah...» dedi. «Albay gibi namuslu bir adam yok ama adamın başına bir bela geldi.» Gördün mü, herif nasıl uyutacak beni, yalanlar kıvıracak... Güldüm, «Çıkar şu baklayı ağzından, ne istiyorsun onu söyle şimdi?» Hiç sorma, albayı işinden çıkaracaklar, hemi de hapse atacaklar. Adam ar ediyor. İntihar edecek...» Elinde tuttuğu bir kutuyu açtı, kutunun içi kırmızı kadife... Kutudan dizili boncuklar çıkardı. «İşte bu, karısının gerdanlığı, bu bileziği, bu küpesi... Halis inci ve yirmidört ayar altın...» Beni bir gülmedir aldı. Askere «Hiç çeneni yorma boşuna, kendine başka bir müşteri ara,» dedim. «Alasın diye söylemiyorum,» dedi. «Yazık adama... Karısının boynundan söktü aldı. Koca albay, kendi de satışa çıkaramıyor. Bana verdi ki satayım... Gösterdim kuyumculara, dünya namussuz birader, onbeşbinden fazla veren yok. Ölmüş eşşek arıyorlar. Yahu, bunları bugün almaya kalksan yüzbin eder su içinde...»

Askere «Sen şimdi bir enayi arıyorsun ki bunları dehleyesin, he mi?» dedim. «Yok» dedi. «Sana al diye söylemiyorum, sende bende o kadar para nerde? Yoruldum da şurda dinlenirken, seni bir iyi adam gördüm, anlattım.»

Bak, şu cibiliyetsize... «Kuyumcu onbeşbin verdi ya, ondörtbini denkleştirdi, üstü çıkışmadı.» Anlat sen külahıma... «Haydi eyvallah...» «Gülegüle yiğitim...»

Askerin ardından baktım kaldım; kimbilir hangi garibin canını yakacak...

Ben askerin ardından dalmış düşünürken, iki kişi köşeyi canavar gibi dönmesiyle bana çarptı. Elimi cüzdana bastırıp «Önüne bak,» dedim. Hayırlısıyla şu cenabet yerden bir savuşsam... Bana çarpan adamlardan birinin elinde pangnot destesi... Herif bana soluk soluğa, «Hemşerim, buralarda bir asker gördün mü?» dedi. Vah yazık, demek asker bunları dolandırdı... «Nasıl askermiş» dedim. «Elinde bir kutu vardı, karayağız bi oğlan... Şu yana saptıydı, izini bulamadık. Vah...» «Çarptı mı sizi yoksa?» «Ne çarpması arkadaş, bizde çarpılacak göz var mı?» «Hiç belli olmaz, bunun burası İstanbul, adamı benzetirler de pabucunu da eline verirler.»

Para destesini elinde tutan «Biz kuyumcuyuz yahu,» dedi. «Asker bize gayet kıymetli mücevher getirdi. Albayın karısının dedi ya, Allah bilir çalmıştır. Su içinde yüzbin lira eder mücevherler. Onbeşbin verdik, olmaz, dedi. Biz parayı denkleştiresiye çıktı gitti dükkândan... Bekledik gelir diye, gelmedi de... Vah vah...»

Herifler nerdeyse ağlayacak... Yahu, insan yetmiş seksenbin lira kazancı yitirir de, ağlamak ne, çıldırır... «Ne kadar ederdi mücevherler?» dedim. «Yüzbine elini öpene ver. Askeri gördün mü, sen onu söyle... Boşa vakit geçirmeyelim.» «Evet, gördüm...» Gördüm demesem, arkasından gidip bulacaklar askeri... «Ne yana gitti?» «Aha, şu yana döndü, gitti.» Askerin gittiği yanın tersini gösterdim. Bunlar birbirlerine «Aman koş...» diye bağırarak seğirttiler. Daha durulur mu, koştum askerin arkasından... Bir de baktım, asker uzaklaşmış, mercimek kadar... Koş ha koş, koş ha koş... «Asker ağaaaa!» diye ardından ünnerim, duymaz... Koşmaktan çatlayacağım. Yetiştim buna, hiç alıcılığımı belli etmeden «Uğurlar ola» dedim. «Eyvallah...» dedi. «Ne yana böyle?» «Demin gittiğim kuyumcu-

lara gideceğim, ne yapalım, onbeşbine vereceğim. Albayı kurtarmalı...» «Arkadaş, sen bu işte ne komisyon alacaksın?» «Töbe de... O nasıl söz... metelik alacaksam ciğerime yapışsın... Benimkisi bir iyilik, albayın çok ekmeğini yedim ve de iyiliğini gördüm.»

Bir düşündüm, bunda iş var. «Arkadaş, şu mücevherleri sat bana...» «Hayhay...» «Ne istersin?» «Onbeşbin dedik bir kere...»

Vur aşağı, tut yukarı, pazarlıkta ondörtbinbeşyüze kesiştik, paraları sayıp mücevherleri aldım. İstasyona döndüm ki, biz pazarlığa oturmuşken tiren kaçmış... Varsın kaçsın... Mücevherleri satar, parayı koynuma kor, dönerim memlekete... Paraları tomarla görünce babam şaşıracak... Mücevher kutusunu iman tahtamın üstüne basmışım ki, gayet sıkı, hırsız, yankesici değil, Zaloğlu Rüstem pehlivan gelse, Hamza Peygamber gelse, bedenimden sökemez.

Hemen kuyumculara koşturdum. «Bak şuna hemşerim.» Kuyumcu baktı, güldü... «Bunlar boncuk...» «Biz de biliyoruz boncuk, ne eder sen onu söyle...» «Burada alınıp satılmaz. Cam boncuk, bildiğimiz. Bir-iki lira eder.»

Bre oğlum, sen bu İstanbul adamını nerden bileceksin, bizi dilimizden taşralı bildi de, hazineyi elimizden cam diye alacak.

Oradan öbür kuyumcuya, öbüründen berikine... Yahu bunlar hep birbirinin ağzına mı tükürdü... «Cam boncuk, bir-iki lira eder» deyip ellerinden atıyorlar.

Sen kendine gel ulan oğlum, bir hafta süründüm de, sonunda mücevher diye camları aldığımı zor anladım.

Ben benken bu kazığı yersem, ulan seni İstanbul'da donsuz gömleksiz komazlar mı?...

EKMEĞİNİ TAŞTAN ÇIKARAN ADAM

Genellikle, bayram gibi, yılbaşı gibi olağanüstü günler dışında yalnızlıktan hiç yakındığım yok. Ama böyle olağanüstü günlerde yalnızlık içimde tortulanıp çöküyor.

Gelenek olarak, töre olarak ben beni bildiğimden beri, evimizde olağanüstü günlerin gerekli törenleri yapılır. Ben de öyleyim, bu törenler ailenin bireylerini birbirlerine bağlıyor. Ama ne yapabilirim, bütün çabalarım kaçtır boşa gidiyor, tutmak istediklerim, parmaklarımın arasından kayıp gitti.

Bu bayramı evimde yapayalnız geçirdim; ne elini öpeceğim, ne elimi öpecek kimsem vardı yanımda... Kulağım kapının zilindeydi. İlk gelen çöpçü oldu, eksik olmasın... Bahşişini aldı, gitti. Sonra iki bekçi geldi, sağolsunlar... Onlar da bahşişlerini alıp gittiler. Sonra başka bir çöpçü, bakkalın çırağı, postacı, gazeteci... Hepsi sağolsunlar bayram günü kapımı çaldıkları için...

Daha sonra? İşte o adam geldi... Adını söyledi ama, unuttum. Ben ona, ekmeğini taştan çıkaran adam diyorum.

Masamda, bir hikâye yazmaya uğraşıyor, ama bitürlü beceremiyordum. Çünkü, birisi gelsin de kim gelirse gelsin diye, kulağım kapıdaydı, zil çalsın diye... Kapı zili çaldı, koşup açtım. Tanımadığım biri, bir güleç yüzlü, sevimli adam... Şöyle böyle tanıdıklarımı hatırlayamayan unutkan biri olduğumdan, onu da böyle bir tanıdık sandım. Hatırlamadığımı anlamasın diye, başkalarına da yaptığım gibi, aşırı gösterişle kırk yıllık arkadaşımmış gibi,

— Buyurun, buyurun... dedim.

Benim bu yakınlığımı hiç yadırgamadan içeri girdi. Elimi sıkıp,

— Bayramınız kutlu olsun... dedi, oturdu.

Her zaman yaptığım kurnazlıkla, konuşmanın gidişinden, onu nerden tanıdığımı çıkarmaya çalışıyordum. Gözleri fıldır fıldır, cin gibi zeki, ama zekinin sevimlisi... Benim onu tanımaya çalıştığımı, uykulu ve yorgun bakışlarımdan anladı mı bilmem.

— Ben, dedi sizi yazılarınızdan tanırım. Kitaplarınızın çoğunu okudum. Ama kitap alacak param olmadığı için, kitaplarınızı başkalarından alır okurum hep... Ev adresinizi de birisinden öğrendim, hem bayramınızı kutlayayım, hem de imzalı kitabınızı hediye edersiniz diye geldim.

Genellikle kitap beleşçilerini hiç sevmem. Ama o bayram günü öylesine yalnızdım ki, beni yalnızlıktan kurtaran bu sevimli adama kızamadım. Üç kitabımı imzalayıp verdim.

— Teşekkür ederim, dedi; ama ben asıl başka bişey için size geldim.

— Buyurun...

— Gerekirse adam boğazlayabilirim, yol kesebilirim...

Aaaa!... Adam deliii... Nedense bu deliler benden çok hoşlanırlar. Bana gelip giden birçok deli vardır, her biri bir başka deli, kadınlı, erkekli... Yıllardanberi tebelleş olanları vardır, balta olanları vardır, beni ancak sen iyi edebilirsin, diyenleri vardır, haftada dört beş mektup yazanları vardır, durmadan bana akıl verenleri vardır. Beni pek severler. Düşünürüm de, kendim için deli doktoru olacak adammışım, derim. Deliler beni neden severler? Kendilerine yakın mı bulurlar, beni de kendilerinden mi sayarlar?... Bilmem... Yok ama, kendilerini akıllı sananlardan gördüğüm zararı, deliciklerimin hiçbirinden görmedim.

Demek bu da bir başkası ama biraz azılı galiba...

Sesimi çıkarmadan sandelyemi biraz geri çekince,

— Tabii, dedi, gerekirse adam da boğazlarım, banka da soyarım. Sonra isterse assınlar, ben o sırada aç çocuklarımı doyurayım da... Benim altı çocuğum var. Hükümetimiz, Allah eksikliğini göstermesin, fakir fukara takımına çocuk yapmayın, diyor. Yahu, elde mi? Bu benim karı gayetle cins çıktı, affedersiniz, hapşırsam gebe kalıyor. So-

yuna maltız keçisi mi karışmış nedir... Biz, başını sıkı tuttuk da, ancak altı çocukla kurtardık, yoksa başını boş bıraksak, onaltı çocuk doğuracaktı. Ben memurum, ama en küçük memur, en alttakilerden... Yoksul olduğumuzdan, babam okutamadı ki, bi büyük memur olayım. E, ben öyle zengin olacak adam da değilim. Altı çocukla nasıl zengin olunur, elimdeki üç kuruşu biriktirip beş kuruş yapamıyorum ki... Aylığımdan elime geçen dörtyüzelli lira... Dörtyüzelli lirayla, altı çocuk, iki de biz, sekiz baş, geçinebilir mi? Eh, ben de, Allah ne verdiyse, küçükten küçükten alavere dalavere yaparım, ne yalan söyleyeyim. Yapmam desem, kim inanır?... Bikere, ikiyüzelli lira ev kirası beyim, havagazı, elektrik, su da yüz lirayı bulur... Eee? Allahın bildiğini kuldan saklayacak değilim, küçükten küçükten yapındırmasam, yolumu bulmasam aç kalır çocuklar. Yooo, çocuklarımı aç bırakmam... Bırakamam... Gerekirse, onları doyurmak için yol keserim, hırsızlık ederim, adam boğazlarım... Haklı mıyım?

— Haklısınız... dedim.

— Çocuklarım için herşey yaparım... Yaparım yapmasına ama, şimdiye kadar namussuzluk denilecek bi kötü şey yapmadım. Başınızı ağrıtmıyorum ya?...

— Yooo, estağfurullah... Sizi dinliyorum.

— Ben bu memurluğa daha yeni girdim. Oradan da kovarlar yakında... Memur olmadan önce yapmadığım iş kalmadı. Bir zamanlar tıramvaylar vardı ya, işte o zamanlar... Kadıköy Üsküdar arasında işleyen tıramvaylarda biletçiydim. Bilet de üç kuruş... Ama nedense, birara bozuk para bulunmuyordu. Hükümetin darpanesi bir kuruşluk, beş kuruşluk gibi küçük para basmıyor. Hükümet haklı... Çünkü kendisine, bir kuruş, beş kuruş lazım olmaz ki bassın... Bikere hükümetin özel arabası vardır, otobüse binmez; kırk yılda bir halkın arasına girmek için binse bile, pasosu olduğundan bilet parası ödemez, onun için de kendisine lazım olan büyük parayı basıyor. Bozuk parasızlıktan kıvranan esnaf, bütün lirayı bozana, üste de beş on kuruş veriyor; yani bir bütün lira yüzbeş kuruşa bozduru-

luyor. Tıramvay biletçilerinde de bozuk para çok... Üsküdar'da o zaman bir büyük muhallebici vardı, son tıramvay seferimi yaptıktan sonra o muhallebiciye gider, bozuk paraları verir, bütün para alırdım. Bende kırk lira bozuk para varsa diyelim, ben açıktan, kırk tane beş kuruş, yani iki lira kazanırdım. Muhallebici öyle memnun olurdu ki parasını bozdum diye, üstelik bana bir tabak da tatlı verirdi. Bu benim yaptığım işte namussuzluk var mı?

— Hayır...

— Derken efendim... Para yine yetmiyor... Tıramvay yolcularına, «Bozuk para lütfen» diye bağırıyorum. Üç kuruşluk bilet almak için, beş kuruş veriyorlar. «Bozuk para verin!» «Yok...» diyorlar. Eh yoksa yok... Beş kuruşu alıyorum, üste iki kuruş vermiyorum. Böyle böyle, bende bozuk paralar birikiyor, çantam, ceplerim doluyor. Gece son seferimde, gidiyorum muhallebiciye, bikaç avuç dolusu bozuk paraları, o tırtıllı kuruşları atıyorum masanın mermerine... Muhallebici, birbir sayıyor kuruşları... O bozuk paraları sayarken, ben de ısmarladığı bir tabak tatlıyı afiyetle yiyorum. Sonra bütün paraları alıp enspektörlüğe yatırıyorum. Böylece aylığım iki katına geliyor, ancak geçinebiliyoruz.

Bigün yine, gece, son seferi yapıyoruz, bir yolcu bindi tıramvaya. Beş kuruşluk verdi. «Lütfen bozuk,» dedim her zamanki gibi... «Yok» dedi. Aldım beş kuruşu, attım çantaya... Biraz sonra, parasının üstünü istedi. Ben yine «Yok» dedim. Üsküdar'da adam indi tıramvaydan. Ben de nöbeti yine biletçi arkadaşa bırakıp doğru muhallebiciye gittim. Avuçla bozuk paraları, o tırtıllı kuruşları sayıyor, ben de oturmuş tatlımı yerken, bir de baktım, tam karşımdaki masada, gözlüklü bir adam, gözlerini bana dikmiş, bakışları can alıcı, bakıp duruyor. Herifi tanıdım. Son seferde, «Bozuk para yok» deyip, iki kuruşunu geri vermediğim gözlüklü adam... Terslik bu ya, o da muhallebiciye gelmiş, tatlı yiyeceği tutmuş herifin... Gözlerini benden hiç ayırmıyor... Ben de tavukgöğsü yiyorum. Anlayın, herifin bakışları altında nasıl ezilmiş, nasıl bozulmuşum ki, o yu-

muşacık tavukgöğsünün her lokması çakıl taşı gibi olmuş, o kadar yutkunuyorum da boğazımdan geçmiyor. Başımı tavukgöğsü tabağına eğip yemeye çalışıyorum ama, dayanamayıp başımı kaldırınca bir de bakıyorum, herifin gözü üzerimde... Gözlük camlarının altında gözleri, namlu gibi bana dikilmiş... Artık adamı, salt iki göz olarak görmeye başladım, koskocaman iki göz... Bakışlarıyla ciğerimi deldiği yetmezmiş gibi, kalktı, yanıma gelip,

— Hani sende bozuk para yoktu? dedi.

Ben bittim, kesseler, bir damla kanım akmayacak... Gözlüklü adam gitti, ben de muhallebiciden bütünlediği paraları alıp enspektörlüğe yatırdım, eve gittim. Ertesi sabah, iş almaya gittim. Enspektör, «Seni müdür istiyor.» dedi. O gözlüklü adam yememiş içmemiş, gidip beni müdüre şikâyet etmiş. Müdüre gittim, beni görür görmez iki elini açıp havaya fırladı, bağırmaya başladı: «Yeter, yeter!... Senin hırsızlığından bıktım artık... Memleketi batıracaksın. Defol!»

Tabii defoldum. Ama beni bir gülmedir aldı... Memleketi batıracakmışım... Hele şu herife bak... Ulan, ben kimim ki memleketi batırabileyim?...

Çoluk çocuk kaldık mı aç... Hayır, ben çocuklarımı aç bırakamam. Ona buna yalvardım yakardım, yine biletçi oldum. Artık bozuk para yok diye, kuruşları iç edemiyorum ama, aylıkla da geçinilmiyor. Yolcuların kullanıp attıkları biletleri toplamaya başladım. Bu biletleri eve götürüp güzelce ütülüyor, sonra deste yapıp dibinden bağlıyor, koçan yapıyordum. Bu koçanı, bilet kutusunun altında tutuyordum. Tam tıramvaydan ineceği sıra, bilet isteyen yolcular olursa, onlara bu ütülü koçandan bilet kesip veriyorum ki, nasıl olsa iniyor adam tıramvaydan, kontrolör artık görmez bileti... Bir zaman da böyle yolumu buldum.

İşte böyle... Alavere dalavere, pek de büyük namussuzluk yapmamaya çalışarak çocukları büyütüp okutmaya uğraşıyorum. Onun için de hiçbir işte dikiş tutturamıyorum. Bir zamanlar hepten işsiz kalmıştım. Ne yapayım, ne yapayım? Gittim mezbahaya, oralarda dolanıyorum, bir iş

çıkarabilir miyim diye... Baktım, bir adam, Anadolu'dan otuz sığır getirmiş, mezbahaya satacak... Pek öyle zengin celeplerden değil. Sokuldum yanına. «Hemşerim, kaça alıyorlar hayvanları?» dedim. Öylece canlı tartıp, kilo başına dört lira veriyorlarmış. «İster misin, tartılırken hayvanları beşer onar kilo arttıralım?» dedim. Düşündü şöyle bir... Her hayvanı on kilo arttırsak, açıktan kırk lira alacak; otuz sığırda, binikiyüz lira eder... «Nasıl olacak?» dedi. «Sen, nasılını bırak... Açıktan aldığımız parayı kırışır mıyız?» dedim. «Otur.» dedi. Gel benimle... Gittik adamla, yüz lira verdirip bir çuval mısır aldırttım. Mısıra on kilo da tuz kattım. Yazık, sığırlar, günlerce yol gitmekten, açlıktan bitmişler. Nasıl olsa kesilecektir, sevaptır, döktüm tuzlu mısırı önlerine... Bir yediler, bir yediler... Üç çuval tuzlu mısır daha yedirdim hayvanlara... Tuzlu mısırı yiyince susadılar iyice... Verdim suyu, verdim suyu... Garipler iyice doyup keyiflendiler, yatıp geviş getirmeye başladılar. Sonra mezbahanın tartısına çektik... Yani anlayacağın, her kilo mısırı, bir kilo suyu et fiyatına dörder liradan sattık. Hisseme o gün dörtyüz lira düştü. Aç hayvanları, kesilmeden önce doyurduğum için Allah yanında sevabı da caba...

Yaaa, işte böyle beyim... Ben böyle yapıyorum, ne yapacaksın? İyi ki geçen yıl memur oldum da...

— Şimdi geçinebiliyor musun? diye sordum.

— Nerdeee? Bu zamanda dörtyüz lirayla nasıl geçinilir? Ben ekmeğimi taştan çıkarırım... Yine ufak tefek avantalar çıkarıyorum kendime. Bayramdan önce on param yoktu... Çocuklara bayramlık, yine iyi kötü bişeyler ister... Ne yapayım, ne yapayım? Kazıklayacak kimse de yok...

— Ne yaptınız?

— Çalıştığım yerdeki memur arkadaşlara, yüzelli lira düşürdüğümü söyledim. Bizde töredir, bir memur para düşürürse, arkadaşları aralarında ekler toplar, o parayı ona verirler.

— Verirler mi?

— Evet... Tabii, hiçbiri benim para düşürdüğüme inanmadı ama, inanmış gibi görünüp, aralarında üçer beşer li-

ra toplayıp bana verdiler. Yüzelli lira nedir ki, daha arife günü bitti para... Bayramda yine para yok.

— Şimdi ne yapacaksınız?

— Ben de onun için size geldim ya... Söyledim baştan, çocuklarımı aç koyamam, gerekirse, adam soyarım, boğazlarım bile...

Bir süre durduktan sonra,

— Şimdi, dedi, bu benim anlattıklarımdan siz bir hikâye çıkarıp iki üçyüz lira alırsınız... Ama konuyu ben verdiğim için, elli lirası benim olmalı... Hem de senin öbür hikâyelerin gibi uydurma değil, «Hayat-ı hakikiye» den bir bölüm... Öyle değil mi, elli lirayı hakettim.

— Tabii...

Elli lirayı verdim.

— Sizin zamanınız değerlidir, ben boşuna oturup zamanınızı almayayım... İmzalı kitaplarınız için ayrıca teşekkür ederim. Çok darda kalmazsam onları satmam... Ama sıkışıp da satacak olursam, hiç merak etmeyin, imzalı sayfayı koparır, değerli bir andaç olarak kendime saklarım. Elli lirayı aldık, bugünü, yarını da kurtardık... İnşallah adam boğazlamak zorunda kalmam. Hoşçakalın...

Sevimli adam gitti. Arkasından çok düşündüm, acaba deli miydi? Belki de... Ama sevimli bir deli... Benim, özellikle bayram gibi olağanüstü günlerde içimde tortulanan yalnızlığıma arkadaşlık eden, içime bir avuç bayram sevinci serpen tatlı bir deli... Daha sonraki günler, kendilerini akıllı sanan biçok arkadaşlarım geldi, yurt gerçekleri üstüne konuştuk, konuştuk, konuştuk...

YANKILAR

«Vatan Sağolsun» İçin Basında Çıkmış Eleştiriler

19 Temmuz 1968 günlü YENİ GAZETE'de:

GÜLDÜRÜRKEN DÜŞÜNDÜRME SANATININ GÜZEL BİR ÖRNEĞİ

Doğan Hızlan

Vatan Sağolsun, (Mizah Hikâyeleri), Aziz Nesin, Hüsnütabiat Matbaası, 136 sayfa, Düşün Yayınevi, 10 lira.

Aziz Nesin, Milliyet Gazetesi'nin düzenlediği Karacan Armağanı'nda bu yıl birincilik ödülünü aldı. Bu yılki armağanın konusu Karagöz'ü bugünkü dille yazmak ve bugünün olaylarına uyarlamaktı. Yazarın bu ödülü kazanması, yeni hikâyelerini topladığı kitabın öncelik almasını sağladı.

Aziz Nesin'in «*Vatan Sağolsun*»unun değişik bir özelliği de başına «*Kendi Hikâyem*» adıyla yaşam hikâyesini koymuş olması. Kendi Hikâyem'de mizahçı o yalın, yalnızca tarihler ve birtakım okullar sıralayan biyografik notlar yerine yaşamasının acı tatlı günlerini gene mizahın o keskin objektifinden geçirerek bize yansıtmış.

HİKÂYELERİN ÖZELLİKLERİ

Aziz Nesin'in hikâyeleri mizah türünün en çarpıcı hikâyeleridir. Bu çarpıcılıklarından, renkliliklerinden ötürü de her katın, her düzeyin okuyucusuna aynı güçle seslenirler. Tipler, herkesin rastladığı gündelik hayattaki insanlardan seçilmiştir. Hikâye kahramanları, insanı güldürürler ama, hepsi de toplumun bir kesiminin hastalığını, aksaklığını ortaya koyar. Her hikâye bir yaranın deşilmesidir. İlk okuyuşta yüzeyde gibi görünen öz, ülkemizin bir derdine parmak basar.

İlk hikâye, kitaba adını veren «*Vatan Sağolsun*»dur. Kâşir Bey bir fabrikatördür, hakkında vergi kaçakçılığından, küçük yaşta işçi çalıştırmaya kadar çeşitli ihbarlar yapılmıştır, bunun sonucunda da müfettişler fabrikayı ve yapılan işlemleri teftişe gelirler. Kâşir Bey bu genç ve ateşli müfettişlere defterleri, her türlü işlemin yapıldığı belgeleri teslim etmeden önce ne yapar? Odasını gösterir, odasının duvarları fotoğraflarla süslüdür, bu fotoğraflarda Kurtuluş Savaşı'nın büyükleriyle kendisi birarada görülmektedir. Kâşir Bey kahramanlıklarını anlattıkça gelenler yumuşamaya hatta Kâşir Bey'in aleyhinde bulunanlara kızmaya başlarlar. Ne aksaklık söylenirse söylensin Kâşir Bey'in cevabı hazırdır: «*Vatan Sağolsun*». Kitabın en ilgi çekici hikâyelerinden biri olan bu hikâyede Kurtuluş Savaşı'nın genç kuşaklara karşı nasıl kullanıldığı ve bu konunun nasıl istismar edildiği ortaya konulmaktadır. Adam öyle bir kalkanla çıkmaktadır ki, adeta bir dokunulmazlığın ardında her şey yapabilmektedir.

Aziz Nesin'in hikâyelerinin konusunda ve kahramanlarında dikkati çeken bir özellik vardır. Ülkemizde ayrıntılarla uğraşıldığından öz arada kaynayıp gider. Onun çoğu olumsuz kahramanlarının amacı bu asıl özün arada kaynatılmasını, belirtmeleridir. Bu tavır devrimci ve kökel (radikal) bir yazarın bakış açısını da belirler: «*Orijinal Mikrop*» da bu tür bir hikâye. Bir göz profesörü, hastanın gözündeki mikrobun orijinalliğini ispatlamaya çabalarken hasta kör olur. Ama biçimsel bilgi kazanmıştır zaferi, profesörün dediği doğrulanmıştır, ne demişti profesör: Böyle bırakılan hasta yarın kör olur. Uzmanlığı doğrulandıktan sonra gerisi önemli değil. Hasta ölse de ne olur.

FANTEZİ

Aziz Nesin'in kimi hikâyeleri de bir bildirinin yoğunluğuyla yazılmamışlardır, amaçları az düşündürüp çok güldürmektir. İşte kitaptaki «*Bunlar Kimin Cicim*» ve «*Şeykesen Bektaş Ağa*» hikâyelerini fantezi türüne örnek gösterebiliriz. «*Gazocağı Memesi*» de anlatımı akıcı ama, bir öz taşımayan hikâyeler sınıfına sokulabilir. *Bunlar Kimin Cicim*'de bir hocanın yasak aşkı dile getirilir. *Şeykesen Bektaş Ağa*'da aşırı namusluluk taslayan birinin Bektaş Ağa tarafından üreme organının kesilmesi anlatılır.

Fantezi diye nitelendirdiğimiz hikâyeleri izleyen «*Haklısın*

Bey» değişik bir halk anlayışını yansıtıyor. Hikâyede bir hükümet memuruyla bir köy muhtarının birbirine olan konumları, karşılıklı ilişkileri anlatılmaktadır.

İNSAN PANAYIRI

Toplumumuzdaki çeşitli olayların küçük bir kesimini çekiverir Nesin, bunu size büyüteçle aktarır. Çoğundan bir ders çıkarırsınız gülerken ve çelişmeler şaşırtır bir yerde sizi.

«Burda Bir Dakka Duralım», *«Eşşeklere Mahsus»* da Aziz Nesin'in büyük hikâyelerinden çok magazin dergilerinde yayınladıklarına benzemektedir. Aziz Nesin'in fantezileri de bir düşünceyi iletmek istiyor ama bildirinin yoğun olduğu hikâyeleri kadar güçlü değil. Bazı zaman Nesin bu fantezilerde mizahın sığ sularında boğulmuş.

«Vatan Sağolsun» Aziz Nesin'in sanatının, hikâye ve mizah anlayışının bütün özelliklerinin bir defa daha sergilendiği bir hikâyeler toplamı. Sanırız elliüçüncü kitabını yayımlayan ve ünü Türk sınırlarını aşmış bir sanatçıyı Türk okurlarına daha uzun tanıtmak gereksiz olur.

İÇİNDEKİLER

Kendi Hikâyem	9
Kendi Öyküm Sürüyor	15
Vatan Sağolsun	19
Orijinal Mikrop	28
Bunlar Kimin Cicim	33
Gazocağı Memesi	47
Şeykesen Bektaş Ağa	55
Artık Şiir Yazacak	65
Haklısın Bey	74
Buyurun Beyefendi	81
Yılbaşı Hindileri	86
Bombanın Üstüne Gidilmez	94
Judocu Hamza Baba	101
İstanbul'u Yaşamak	108
Zamanı Kandırmak İsteyen Adam	118
Natali'den Vera'ya Mektuplar	125
Saatiniz Kaç Beyefendi?	135
Burda Bir Dakka Duralım	141
Ağlaşmanın Tadı Başka	149
Eşşeklere Mahsus	157
Üç Günde İngilizce	164
Şefin Çakmakçıbaşısı	173
Beni Enayi mi Belledin?	179
Ekmeğini Taştan Çıkaran Adam	187
Yankılar	194

aziz nesin

VATAN SAĞOLSUN

"Aziz Nesin'in hikâyeleri mizah türünün en çarpıcı hikâyeleridir. Bu çarpıcılıklarından, renkliliklerinden ötürü de her katın, her düzeyin okuyucusuna aynı güçle seslenirler. Tipler, herkesin rastladığı gündelik hayattaki insanlardan seçilmiştir. Hikâye kahramanları insanı güldürürler ama, hepsi de toplumun bir kesiminin hastalığını, aksaklığını ortaya koyar. Her hikâye bir yaranın deşilmesidir. İlk okuyuşta yüzeyde gibi görünen öz, ülkemizin bir derdine parmak basar."

— Doğan Hızlan

ADAM

adam 242